

Broj: 02-04-51336-3/24
Sarajevo, 21.11.2024. godine

Na osnovu člana 26. i 28. stav (4) Zakona o Vladi Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 36/14 – Novi prečišćeni tekst i 37/14 – Ispravka), a u vezi sa članom 119. Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 46/10 i 75/13) Vlada Kantona Sarajevo, na **51. sjednici održanoj 21.11.2024. godine**, donijela je

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Izvještaj o Zdravstvenom stanju stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo u 2023. godini sa Prijedlogom mjera za poboljšanje zdravstvenog stanja stanovništva na Kantonu Sarajevo.
2. Izvještaj iz tačke 1. ovog zaključka dostavlja se Skupštini Kantona Sarajevo, na nadležno odlučivanje.
3. Ovaj zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Dostaviti:

1. Predsjedavajući Skupštine Kantona Sarajevo,
2. Skupština Kantona Sarajevo,
3. Zamjenici predsjedavajućeg Skupštine Kantona Sarajevo (3x),
4. Premijer Kantona Sarajevo,
5. Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo,
6. Javna ustanova Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo,
7. Evidencija,
8. A r h i v a.

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina

**CANTON SARAJEVO
ASSEMBLY**

Broj: 02-04-_____/24
Sarajevo, _____.2024. godine

Na osnovu člana 13. tačka b. i člana 18. tačka b. Ustava Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04, 6/13 i 31/17), člana 120. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 41/12 – Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22 - Ispravka), a u vezi sa članom 119. Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 46/10 i 75/13), Skupština Kantona Sarajevo, na sjednici održanoj dana _____ godine, povodom razmatranja Izvještaja Zdravstvenog stanja stanovništva, odrednica zdravlja i zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo u 2023. godini, sa Mišljenjem Ministarstva zdravstva i Prijedlogom mjera za poboljšanje zdravstvenog stanja stanovništva na Kantonu Sarajevo, donijela je sljedeći

ZAKLJUČAK

Usvaja se materijal Izvještaj o Zdravstvenom stanue stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo u 2023. godini“, sa Prijedlogom mjera za poboljšanje zdravstvenog stanja stanovništva na Kantonu Sarajevo i Mišljenjem Ministarstva zdravstva.

Broj:
Sarajevo,

**Predsjedavajući
Skupštine Kantona Sarajevo**

Elvedin Okerić

O B R A Z L O Ž E N J E

I Pravni osnov:

Pravni osnov za donošenje ovog zaključka sadržan je u članu 13. tačka b. i člana 18. tačka b. Ustava Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04, 6/13 i 31/17), članu 120. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br. 41/12 – Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22 - Ispravka), kao i u članu 119. Zakona o zdravstvenoj zaštiti ("Službe novine Federacije BiH", br. 46/10 i 75/13) kojim je definisano da je JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo ustanova koja obavlja javno-zdravstvenu djelatnost za područje Kantona, a između ostalog provodi zdravstveno-statistička istraživanja u cilju praćenja, procjene i analize zdravstvenog stanja stanovništva, kao i organizacije rada zdravstvenih ustanova za područje kantona.

II Razlozi za donošenje

Na osnovu tačke (IV) tematski dio Programa rada Ministarstva zdravstva i Vlade Kantona Sarajevo za 2024. godinu, planirana je: Izvještaj o zdravstvenom stanju stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvenoj zaštiti na području Kantona Sarajevo u 2023. godini sa prijedlogom mjera za poboljšanje zdravstvenog stanja i higijenskih prilika na Kantonu Sarajevo pripremljena od strane JU Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo sa Prijedlogom mjera za poboljšanje zdravstvenog stanja stanovništva na Kantonu Sarajevo i Mišljenjem Ministarstva zdravstva.

U cilju realizacije Programa rada navedene tačke (IV) dostavlja se Skupštini Kantona Sarajevo materijal Izvještajo Zdravstvenom stanju stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo u 2023. godini pripremljen od strane JU Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, na dalju proceduru.

Broj: 10-33-46440/24
Sarajevo, 29.10.2024.godine

MIŠLJENJE

Izveštaj o Zdravstvenom stanju stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

1. Uvod

Materijal Izveštaj o Zdravstvenom stanju stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo u 2023. godini, dostavljen je ovom ministarstvu od strane JU Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, ustanove koja obavlja javno zdravstvenu djelatnost za područje Kantona Sarajevo. JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (u daljem tekstu: Zavod), provodi zdravstveno statistička istraživanja u svrhu praćenja, procjene i analize zdravstvenog stanja stanovništva, organizacije i rada zdravstvenih ustanova, kao i uticaja okoline i hrane na zdravlje stanovništva. Pomenutu djelatnost Zavod obavlja putem svojih radnih jedinica, koje prikupljaju i obrađuju podatke iz svih zdravstvenih ustanova na području Kantona Sarajevo i omogućavaju uvid u organizaciju i kadrovsku strukturu u djelatnosti zdravstvene zaštite, obim rada i iskorištenost zdravstvenih kapaciteta i pokazatelje zdravstvenog stanja stanovništva.

U izradi analize korištena je programska aktivnost Radne jedinice za socijalnu medicinu sa organizacijom zdravstva, zdravstvenom statistikom i informatikom JU Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo. Analize i izračunavanje indikatora, kao i komparativni i trendovski prikazi u tabelama i grafikonima su primarno pripremljeni prema Planu provođenja zdravstveno-statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH, a na osnovu Zakona o statistici u FBiH (Službene novine Federacije BiH", br.63/03 i 9/09) i drugih podataka relevantnih za izradu izveštaja od ustanova koje provode određena statistička istraživanja. Analize koje se odnose na Okoliš i zdravlje su izrađene u Radnoj jedinici za zaštitu i unapređenje životne sredine.

2. Demografski i vitalni pokazatelji stanovništva u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Demografska statistika je disciplina koja se bavi praćenjem i registracijom podataka vezanih za stanovništvo određenog područja i daje podatke o broju stanovnika na određenom području u određenom vremenskom razdoblju, kao i strukturu stanovništva po spolu i starosnim grupama.

2.1 Prikaz stanovništva Kantona Sarajevo po dobnim skupinama

Kanton Sarajevo se prostire na površini od 1.276,9 km², sa devet općina i relevantnom gustinom naseljenosti od 328,56 stanovnika po km². Prema procjeni Federalnog zavoda za statistiku, ukupan broj stanovnika u 2023. godini na području Kantona Sarajevo je iznosio 420.287 od čega:

- 65.623 (15.61%) djece starosti 0-14 godina;
- 277.742 (66.09%) stanovništvo 15-64 godina;
- 76.922 (18.30%) osoba 65 i više godina;

Prema biološkom tipu, stanovništvo Kantona Sarajevo spada u regresivni tip stanovništva, u kojem je kontingent djece, odnosno potomaka (0-14 godina) znatno manji u odnosu na kontingent starog stanovništva odnosno predaka (50 i više godina). Vitalna statistika određena je faktorima koji se odnose na natalitet, mortalitet, dojenačku smrtnost, prirodni priraštaj i vitalni indeks.

Natalitet označava broj živorođenih u odnosu na prosječan broj stanovnika u toku jedne godine na određenoj teritoriji, Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u 2023. godini na području Kantona Sarajevo ukupno je živorođeno 4.089 djece, što je za 1,37% manje u odnosu na 2022. godinu kada je živorođeno 4.146 djece. U odnosu na 2017. godinu, u Kantonu Sarajevo u 2023. godini broj živorođene djece se smanjio za 665, što predstavlja pad od 13,99%.

Vrijednost stope nataliteta u 2023. godini na području Kantona Sarajevo iznosi 9,73%, i nalazi se u kategoriji niskog nataliteta (ispod 14,00%).

Mortalitet je odnos sveukupnog broja umrlih osoba u odnosu na prosječan broj stanovnika na određenoj teritoriji u toku jedne godine Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj umrlih stanovnika Kantona Sarajevo registrovanih u 2023. godini, iznosi 4.098, što je manje za 15,31% u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 4.839 umrlih osoba, odnosno 33,34% manje u odnosu na 2021. godinu kada je registrovano 6.241 umrlih stanovnika Kantona Sarajevo. Vrijednost stope mortaliteta u 2023. godini na području Kantona Sarajevo iznosi 9,75%. Analizirajući spolnu strukturu umrlih, na području Kantona Sarajevo umrlo je 1.952 muškaraca (47,63% svih umrlih) odnosno 2.146 žena (52,37% svih umrlih)

Mortalitet stanovništva Kantona Sarajevo u posljednjih pet godina ima vrijednost stope općeg mortaliteta iznad 9,00%, što predstavlja srednje povišenu stopu općeg mortaliteta.

Vodeći uzroci smrti u ukupnom stanovništvu Kantona Sarajevo u 2023. godini:

1. Oboljenja cirkulatornog sistema I00-I99 (1.726 umrlih ili 42,12% svih umrlih)
2. Maligne neoplazme C00-C97 (1.047 umrlih ili 25,55% svih umrlih)
3. Endokrina i metabolička oboljenja sa poremećajima u ishrani E00-E90 (343 umrlih ili 8,37% svih umrlih)
4. Oboljenja respiratornog sistema J00-J99 (162 umrlih ili 3,95% svih umrlih)
5. Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja F00-F99 (100 umrlih ili 2,44% svih umrlih).

Zavod već duži vremenski period prati i analizira mortalitet stanovništva na području Kantona Sarajevo prema indikatorima preporučenim od strane SZO.

Dojenačka smrtnost je pojam koji označava umiranje djece do jedne godine starost. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj registrovane umrle dojenčadi u 2023. godini na području Kantona Sarajevo iznosi 24.

Vrijednost stope dojenačke smrtnosti u Kantonu Sarajevo je iznosila 5,87% u 2023. godini.

Vodeći uzroci smrti u dojenačkom periodu u 2023. godini su bili poremećaji vezani za kraću trudnoću i malu tjelesnu težinu novorođenčeta koji nisu drugdje klasificirani P07 (11 umrlih dojenčadi ili 45,83% sve umrle dojenčadi)

Prirodni priraštaj je odnos između broja živorođenih i broja umrlih u odnosu na cjelokupno stanovništvo određene teritorije. U posljednjih pet godina na području Kantona Sarajevo vrijednosti stope prirodnog priraštaja kretale su se od 0,19% u 2018. godini, -0,25% u 2019. godini, -2,48% u 2020. godini i -5,31% u 2021. godini, i -1,65% u 2022. godini.

Vrijednost stope prirodnog priraštaja stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini iznosi -0,02%

Vitalni indeks predstavlja koeficijent prirodnog kretanja stanovništva i ukazuje na njegovu vitalnost. Vitalni index predstavlja koeficijent prirodnog kretanja stanovništva i ukazuje na njegovu vitalnost. U 2023. godini u Kantonu Sarajevo vitalni index ima vrijednost u iznosu od 0,99 što ukazuje da je broj živorođenih manji i gotovo jednak broju umrlih.

Fertilitet u demografiji predstavlja broj živorođene djece u odnosu na broj žena u reproduktivnom periodu. Pojam reproduktivni period, ili period prokreacije, označava u životu žene onaj period kad je ona fiziološki sposobna sudjelovati u reprodukciji. U nauci se danas smatra da je reproduktivni period u životu žene period od 15. do 49. godine života.

Stopa fertiliteta u 2023. godini u Kantonu Sarajevo iznosi 38,92‰ i nešto je niža u odnosu na 2022. godinu kada je iznosila 39,53‰

Broj sklopljenih i razvedenih brakova prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u 2023. godini u Kantonu Sarajevo sklopljena su 2.221 braka. Broj ukupno sklopljenih brakova pokazuje blagi pad u odnosu na 2022. godinu od 2,67%. Broj zaključenih brakova na 1.000 stanovnika, odnosno stopa nupcijaliteta u 2023. godini iznosi 5,28‰. U Kantonu Sarajevo u 2023. godini razvedeno je 287 brakova. Broj razvedenih brakova na 1.000 stanovnika, odnosno stopa divorcijaliteta u 2023. godini iznosi 0,68‰ dok je stopa razvedenih brakova na 1.000 sklopljenih iznosila 129,22.

Socioekonomski pokazatelj u dijelu zaposlenosti stanovništva u decembru 2023. godine na evidenciju Javne ustanove „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“ bilo je evidentirano 51.232 nezaposlenih osoba, što je za 7,70% manje u odnosu na decembar 2022. godine (55.506). Učešće

žena, u ukupnom broju registrovanih nezaposlenih osoba, je 31.557 ili 61,59%, dok je taj procent u 2022. godini iznosio 61,20%.

U Kantonu Sarajevo, na kraju 2023. godine, stopa nezaposlenosti je iznosila 25,70%

U Kantonu Sarajevo, stopa izdržavanog stanovništva već duži period ima visoku vrijednost i u 2023. godini je iznosila 51,32%.

Prema popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH iz 2013. godine, pismena osoba je ona koja može s razumijevanjem pročitati i napisati kratku, jednostavnu izjavu o svom svakodnevnom životu, u suprotnom osoba je nepismena. Prema podacima ovog popisa u 2013. godini u Federaciji BiH je bilo 2,63% nepismenih, od ukupnog broja osoba starosti deset godina i više.

Tokom popisa iz 2013. godine po prvi put u BiH prikupljeni su i podaci o kompjuterskoj pismenosti stanovništva. Od ukupno 3.180.115 osoba starost deset godina i više kompjuterski nepismenih osoba je bilo 1.229.972 ili 38,7%. U Kantonu Sarajevo kompjuterski nepismenog stanovništva u 2013. godini je bilo 30,6%.

3. Zdravlje stanovništva Kantona Sarajevo

Jedan od osnovnih instrumenata kojim se procjenjuje zdravstveno stanje stanovništva su zdravstveni indikatori o obolijevanju.

3.1 Morbiditet je prikazan kao opći morbiditet koji se odnosi na sveukupno stanovništvo, kao i specifični morbiditet, odnosno morbiditet po dobnim i nozološkim grupama.

Vodeća oboljenja stanovništva u okviru općeg morbiditeta u Kantonu Sarajevo u 2023. godini su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa ukupno 124.625 oboljelih.

U okviru navedenog evidentirano je ukupno 673.741 oboljenja u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na području Kantona Sarajevo što je povećanje od 10,24% u odnosu na 2022. godinu (750.619 oboljelih), a broj oboljenja na 10.000 stanovnika je 16.030,50%.

Morbiditet djece ispod godine starosti u toku 2023. godine u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske djece registrovano je ukupno 25.482 oboljenja kod djece starosti ispod godine dana života. U redoslijedu pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine nalaze se sljedeća oboljenja: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, akutni bronhitis i bronhiolitis, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida, oboljenja oka i adneksa oka i infekcije kože i potkožnog tkiva.

Morbiditet kod predškolske djece starosti od 1- 4 godine u toku 2023. godine u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske djece registrovano je ukupno 50.992 oboljenja kod djece starosti od 1 - 4 godine. U strukturi pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine nalaze se sljedeća oboljenja: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa ukupno 16.054 oboljelih i indeksom strukture od 31,48%, zatim akutni bronhitis i bronhiolitis sa ukupno 6.688 oboljelih i indeksom strukture 13,12%, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida sa ukupno 4.589 oboljelih i indeksom strukture 9,00%, druga oboljenja crijeva i peritoneuma sa ukupno 3.682 oboljele osobe i indeksom strukture 7,22%, oboljenja oka i adneksa sa ukupno 3.478 oboljela i indeksom strukture 6,82%, i ostalih oboljenja i stanja ukupno 16.501 oboljela sa indeksom strukture 32,36%.

Morbiditet kod školske djece starosti od 5 - 14 godina u toku 2023. godine u službama za zdravstvenu zaštitu školske djece starosti od 5-14 godina registrovano je ukupno 117.556 oboljenja.

Kao pet vodećih oboljenja registrovana su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa indeksom strukture od 32,31% (37.980), akutni bronhitis i bronhiolitis sa indeksom strukture od 8,61% (10.123), oboljenja oka i adneksa sa indeksom strukture od 6,99% (8.216), druga oboljenja crijeva i peritoneuma sa indeksom strukture od 4,76% (5.590), otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida sa indeksom strukture od 6,91% (8.127), te ostala oboljenja i stanja sa indeksom strukture 40,42% (47.520) od ukupno 117.556 registriranih oboljenja u ovoj populacionoj skupini.

Morbiditet kod školske djece i omladine starosti od 15-19 godina u toku 2023. godine u službama za zdravstvenu zaštitu školske djece i omladine registrovano je ukupno 26.979 oboljenja. U redoslijedu pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine nalaze se slijedeća oboljenja: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa 8.308 oboljelih sa indeksom strukture 30,79%, dijareja i gastroenteritis vjerovatno infektivnog porijekla sa ukupno 1.961 oboljela sa indeksom strukture 7,27%.

Morbiditet kod stanovništva starosti od 20 - 64 godine u toku 2023. godine registrovano je ukupno 319.161 oboljenja kod stanovništva starosti od 20- 64 godine. Pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa ukupno 41.319 oboljelih i indeksom strukture 12,95%, hipertenzivna oboljenja sa ukupno 23.875 oboljelih i indeksom strukture 6,52%, dok je ostalih oboljenja i stanja evidentirano ukupno kod 223.422 pacijenta ove populacione skupine sa indeksom strukture 70,00%.

Morbiditet kod stanovništva starosti 65 i više godina

U toku 2022. godine registrovano je ukupno 133.571 oboljenja kod stanovništva starosti 65 i više godina. Pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine su: hipertenzivna oboljenja sa ukupno 17.787 oboljelih i indeksom strukture 5,71%, akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa ukupno dok je ostalih oboljenja i stanja evidentirano ukupno 93.090 oboljelih osoba ove populacione skupine sa indeksom strukture 69,69%.

3.2 Hronične nezarazne bolesti:

U 2023. godini u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na području Kantona Sarajevo ukupan broj registriranih oboljenja/stanja iznosio je 673.741.

Ukupan broj registriranih oboljenja/stanja u Kantonu Sarajevo kada je u pitanju 10 vodećih hroničnih nezaraznih oboljenja iznosio je 125.166 ili (18,58%) u odnosu na broj ukupno registriranih oboljenja. Među deset vodećih registriranih oboljenja tokom 2023. godine kao i prethodnih godina na prvom mjestu su bila hipertenzivna oboljenja a na drugom mjestu diabetes mellitus. Stopa oboljelih od deset vodećih hroničnih nezaraznih bolesti iznosila je 2.978,11 na 10.000 stanovnika.

Ukupan broj registriranih malignih oboljenja u 2023. godini na osnovu Izvještaja o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti iznosio je 5.191 sa stopom 123,51 na 10.000 stanovnika.

Kao i prethodnih godina maligne neoplazme dojke su zauzimale prvo mjesto među malignim neoplazmama po broju registriranih oboljenja koji je iznosio 984 sa stopom na 100.000 stanovnika od 234,83.

Udio hroničnih nezaraznih bolesti stanovništva Kantona Sarajevo unutar ukupnog morbiditeta zahtjeva hitno iniciranje dugoročnih preventivnih programa na području Kantona Sarajevo, posebno

u segmentima vezanim za prehranu, fizičku aktivnost, te rane intervencije kada su u pitanju hipertenzivna oboljenja, maligne neoplazme, srčana oboljenja i diabetes mellitus.

3.3 Mentalno zdravlje

U 2023. godini ukupan broj registrovanih oboljenja/stanja utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti koja se odnose na poremećaje mentalnog zdravlja iznosio je 23.989 ili (3,56%) od ukupnog broja registriranih oboljenja-stanja u Kantonu Sarajevo. Vodeće registrirano oboljenje unutar poremećaja mentalnog zdravlja je bila reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja koji su činili 20,08% od svih ukupno registriranih poremećaja mentalnog zdravlja.

3.4. Reproktivno zdravlje žena

Reproduktivno zdravlje je stanje potpunog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja u svim područjima vezanim uz reproduktivni sistem i njegovo funkcioniranje, u svim fazama života. Definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (SZO).

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u 2023. godini, u Kantonu Sarajevo je živjelo 221.994 stanovnika ženskog spola (52,85%), a stopa općeg fertiliteta (broj živorođene djece na 1.000 žena starosti 15-49 godina) je iznosila 38,57%.

Na području Kantona Sarajevo u zdravstvenim ustanovama u javnom sektoru u 2023. godini prema prijavama poroda ukupno je registrovano 3.984 poroda.

Prema prijavama poroda u 2022. godini iz javnih zdravstvenih ustanova (porodilišta) broj poroda iznosio je 3.883, broj ukupno rođenih (kada su u pitanju žene sa prebivalištem na području Kantona Sarajevo) iznosio je 3.973 od čega živorođenih 3.965.

Prema dobnoj strukturi majki najveći broj živorođenih 1.355 ili (34,17%) registrovan je kod žena u dobnoj skupini od 30 do 34 godine, a zatim u dobnoj skupini od 25 do 29 godina.

Prema prijavama poroda u 2023. godini iz javnih zdravstvenih ustanova (porodilišta) broj poroda iznosio je 3.984, broj ukupno rođenih (kada su u pitanju žene sa prebivalištem na području Kantona Sarajevo) iznosio je 4.068 od čega živorođenih 4.053.

Stopa izvršenih carskih rezova na 1.000 živorođenih u 2023. godini izuzetno je visoka i iznosila je 286,70.

Stopa pobačaja u 2023. godini na 1.000 živorođenih iznosila je 430 (za žene sa područja Kantona Sarajevo)

U dobnim skupinama ispod 15 godina u javnim i privatnim zdravstvenim ustanovama na području Kantona Sarajevo u 2022. godini nije urađen niti jedan prekid trudnoće.

4. Oralno zdravlje

Prema prikupljenim podacima iz primarne stomatološke zaštite u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo u 2023. godini vodeća oboljenja su: zubni karijes, gingivitis i parodontalna oboljenja, oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva, zatim dentofacijalne anomalije, te drugi poremećaji zuba i potpornog tkiva.

U primarnoj stomatološkoj zaštiti u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo u 2023. godini je registrovano 180.526 oboljenja.

U javnom sektoru tokom 2023. godine na području Kantona Sarajevo stomatološka zaštita pružana je kontinuirano na 55 punktova u 136 ordinacije sa ukupno 227 stomatološke stolice

Stomatološku zdravstvenu zaštitu, uključujući i Stomatološki fakultet sa stomatološkim kliničkim centrom Univerziteta u Sarajevu, je pružalo 236 stomatoloških timova sa ukupno 249 doktorom stomatologije od čega su 137 specijaliste, te 248 stomatoloških sestara/tehničara od čega su 68 zubni tehničari.

Ukupan broj registrovanih posjeta u javnom sektoru stomatološke zdravstvene zaštite je bio 279.154, dok je prosječan broj posjeta po doktoru stomatologije godišnje iznosio 1.121,10, odnosno 4,31 posjeta dnevno po jednom doktoru stomatologije.

U 2023. godini, u privatnom sektoru u Kantonu Sarajevo, stomatološka zdravstvena zaštita pružana je u 266 privatnoj stomatološkoj zdravstvenoj ustanovi/ordinaciji.

5. Traumatizam

U 2023. godini u primarnoj zdravstvenoj zaštiti ukupno je registrovana 8.300 povreda stanovništva Kantona Sarajevo što je smanjenje od 2,86% u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 8.069 povreda stanovništva Kantona Sarajevo. Najveći broj povreda stanovništva Kantona Sarajevo registrovan je na drugim mjestima, zatim u kući, sportu i najmanje u radu. U strukturi svih registrovanih oboljenja, stanja i povreda u primarnoj zdravstvenoj zaštiti javnog sektora, povrede čine 1,23%.

5.1 Saobraćajni traumatizam

U 2023. godini u Kantonu Sarajevo, registrovano je ukupno 10.161 saobraćajnih nezgoda što je za 22,04% više u odnosu na 2022. godinu kada je zabilježeno 8.326 saobraćajna nezgoda.

Broj registrovanih saobraćajnih nezgoda izazvanih u alkoholisanom stanju u 2023. godini je iznosio 32 nezgoda.

Broj registrovanih povrijeđenih lica u saobraćajnim nezgodama u 2023. godini na području Kantona Sarajevo je bio 882 osoba.

6. Zarazne bolesti

Tokom 2023. godine na području Kantona Sarajevo prijavljena su 4.599 slučajeva obolijevanja od 32 zaraznih bolesti, obaveznih prijavi. Utvrđena su 2 oboljenja od AIDS i HIV Infekcije.

Na pojedinačnim prijavama zaraznih oboljenja prijavljen je 2.665 slučaj obolijevanja od 31 zaraznih bolesti koje su obavezne prijavi, a na zbirnim prijavama u 2023. godini prijavljena su 1.934 oboljela od pljuskavica (Varicellae).

Zvanično, na prijavama obolijevanja – smrti od zarazne bolesti, je prijavljeno obolijevanje 256 osoba, dok je prema evidencijama Zavoda, laboratorijski potvrđeno 469 slučajeva COVID-19 oboljenja.

Bolničke infekcije su infekcije nastale kao posljedica dijagnostike, terapije i njege za vrijeme boravka u bolnici ili nakon otpusta iz bolnice u određenom vremenskom periodu. Predstavljaju značajan javnozdravstveni problem, a posljedice koje izazivaju imaju medicinski, etički, pravni i ekonomski aspekt. Učestalost bolničkih infekcija je važan indikator u procjeni kvaliteta zdravstvenih usluga. Ne postoji zdravstvena ustanova bez bolničkih infekcija. 5-10% bolesnika primljenih u bolnicu dobije infekciju povezanu sa zdravstvenom zaštitom. Jako mali broj slučajeva za 2023. godinu.

Snabdjevenost vakcinama iz obaveznog programa imunizacije je bila uredna u 2023. godini. Procenat procjepljenosti vakcinama za djecu od 0-18 godina i revakcinaciji obuhvata 95% djece vakcinisane. U kantonu Sarajevo završena vakcinacija djece djevojčica 840 za obje doze vakcina HPV. U 2024. godini biće isporučeno 1594 doze također za dalje vakcinisanje HPV vakcinama.

6.4. Imunizacija

Snabdjevenost vakcinama iz obaveznog programa imunizacije je bila uredna u 2023. godini. Procenat procjepljenosti vakcinama za djecu od 0-18 godina i revakcinaciji obuhvata 95% djece vakcinisane. U kantonu Sarajevo završena vakcinacija djece djevojčica 840 za obje doze vakcina HPV. U 2024. godini biće isporučeno 1594 doze također za dalje vakcinisanje HPV vakcinama.

Sentinel nadzor: Tokom prve polovine 2023. godine, tačnije od prve do dvadesete sedmice (zima-proljeće) prijavljeno je 48.333 slučajeva akutnih respiratornih infekcija (ARI), 5.088 oboljenja sličnih gripi (ILI).

Tokom druge polovine 2023. godine, tačnije od četrdesete sedmice 2023. godine do prve sedmice 2024. godine (zima-proljeće) prijavljeno je 37.155 slučajeva akutnih respiratornih infekcija (ARI), 6.260 oboljenja sličnih gripi (ILI).

7. Okoliš i zdravlje

Zavod prati, analizira i ocjenjuje uticaj okoline i hrane na zdravstveno stanje stanovništva, te predlaže mjere za unapređenje stanja u toj oblasti, uzorkuje i kontroliše higijensku ispravnost hrane, životnih namirnica, vode i predmeta opšte upotrebe.

U oblasti vodosnabdijevanja važno je naglasiti da je u Kantonu Sarajevo cca 98% stanovnika priključeno na javne vodovodne sisteme: Sarajevski vodovod, gradski vodovod Misoča Ilijaš, vodovod Hadžići i vodovod Trnovo, kojim upravljaju javna komunalna preduzeća u vlasništvu kantona i općina.

Vodovodni sistem opskrbljuje vodom za piće nešto ispod 400.000 stanovnika. KJKP Vodovod i kanalizacija pruža usluge vodosnabdijevanja za šest sarajevskih općina (Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža, Vogošća, te manjim dijelom na području općina Hadžići i Trnovo – zona vodosnabdijevanja objekata na Igmanu i Bjelašnici).

Higijenska ispravnost vode za piće iz sistema centralnog vodosnabdjevanja je kontinuirano uzorkovana, a ispravnost se kretala u okviru propisanih kriterija. Pokazatelji mikrobiološke kontaminacije vode za piće uglavnom su bili indikatori fekalnog zagađenja. Međutim, primjetan je porast kontaminacije analiziranih uzoraka bakterijom *Pseudomonas aeruginosa* koja je ubikvitarna, odnosno svuda prisutna bakterija koja i prirodno nastanjuje vodu, tlo, biljke i ostale površine.

J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo redovno vrši kontrolu bazenske vode na zdravstvenu ispravnost. Tokom 2023. ukupno je na analizu uzeto 1.334 uzoraka bazenskih voda na mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre. Od ukupnog broja, 67 uzoraka (5%) uzoraka nije odgovaralo mikrobiološkim, a 32 (2,5%) uzorka hemijskim parametrima propisanim Pravilnikom o sanitarno-tehničkim i higijenskim uslovima bazenskih kupališta i zdravstvenoj ispravnosti bazenskih voda ("Službene Novine Kantona Sarajevo" br. 50/18).

7.1 Upravljanje otpadom Komunalni otpad

KJKP "Rad" d.o.o. Sarajevo obavlja djelatnost prikupljanja, transporta i deponovanja komunalnog otpada na području Kantona Sarajevo. Prikupljanje otpada se vrši po usvojenom Programu, a koji je rađen uzimajući u obzir saobraćajnu infrastrukturu, urbanistička rješenja naselja, pokrivenost posudama za odlaganje otpada i savremeno rješavanje problema upravljanja otpadom. Otpad se odlaže u 37.612 posuda za kolektivno prikupljanje otpada (kontejnera) i posuda za individualno prikupljanje otpada (kanti).

Učestalosti prikupljanja i odvoza su različite u urbanim i ruralnim dijelovima Kantona. Realizacija aktivnosti na prikupljanju i deponovanju neopasnog komunalnog otpada se odvijala prema Operativnom planu za 2022. godinu na području KS u tri smjene. Učestalost prikupljanja u urbanom dijelu grada je tri puta sedmično gdje se otpad prikuplja i odlaže u kontejnere, a u ruralnom dijelu grada gdje se otpad odlaže u kućne kante ili kese i odvozi dva do tri puta sedmično. Izuzetak je centralni i stari dio grada tzv. prsten gdje se otpad prikuplja svaki dan i u trećoj smjeni.

Ukupno je u 2023. godini na deponiju odloženo 157.731 tona komunalnog otpada, što je manje od prikupljenog otpada iz 2021. godine (162.396t).

Sav otpad je zbrinut na sanitaran način i ove godine nije bilo žalbi građana na odlaganje otpada na deponiji Smiljevići. Deponija „Smiljevići“ (deponija neopasnog otpada) zadovoljava kriterije za sanitarnu deponiju. U saradnji sa nadležnim ministarstvima je realizacija projekta izgradnje navedene, ali i dodatnih ploha za odlaganje i uređenje same deponije.

Na deponiji se konstantno vrši monitoring kvalitete procjedne vode, zraka, deponijskog gasa, buke, površinskih i podzemnih voda. Monitoring se vrši u skladu sa važećom okolinskom dozvolom i putem ovlaštene i certificirane laboratorijske kuće koja posjeduje odobrenje od nadležnog ministarstva.

Prema dosadašnjim raspoloživim podacima dobivenim od strane javnih komunalnih poduzeća produkcija otpada iznosi cca 380 kg/stan/godišnje u Kantonu Sarajevo. Jedan broj stanovnika ima neodgovoran odnos prema otpadu što kao krajnji rezultat ima stvaranje nelegalnih deponija koje utiču na zagađenje prirode, urbanih sredina, vode, zemljišta i zraka. Nelegalne deponije se u najvećem dijelu formiraju na zemljištu koje je državno vlasništvo kao i u predjelima šumskih pojasa.

Animalni otpad I i II kategorije odlaže se u jame „grobnice“, a III kategorija animalnog otpada odlaže se u tijelo deponije, prema ekološki propisanim standardima, a u skladu sa važećom Dozvolom za upravljanje otpadom.

Otpad se prihvata u reciklažnom dvorištu (u skladu sa definisanim vrstama) samo od građana Kantona Sarajevo, dok se od pravnih lica otpad ne prihvata.

7.2. Kvalitet zraka

Monitoring kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo je kontinuirani projekt koji provodi J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo za potrebe Ministarstva komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo. Pod pojmom kontinuirani monitoring podrazumijeva se provođenje svih potrebnih aktivnosti tokom 365 dana u godini.

Kantonalna mreža stanica za monitoring kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo sastoji se od šest automatskih stanica. Automatske stanice su postavljene na slijedećim lokacijama: na lokalitetu Vijećnice, Otoke, Doma zdravlja Ilidža, Ilijaš, Vogošće i Hadžića (mobilna stanica). Kantonalna mreža stanica je dio i Federalne mreže stanica koja na teritoriji Kantona Sarajevo mjere sa još dvije stanice na Bjelavama i Ivan Sedlu.

Generalni zaključak je kada se uporede rezultati mjerenja sa prethodnom godinom, može se reći da je stanje kvaliteta zraka tokom 2023. lošije kada su u pitanju pojedini polutanti kao što je PM10, PM2,5, azotni oksidi. Jedino smanjenje koje je detektovano tokom 2023. je koncentracija sumpordioksida koja je smanjena na svim mjernim mjestima.

Analiza parametara koji se prate u okviru monitoringa kvaliteta zraka ukazuju da čestice PM10, PM2,5 bilježe na svim stanicama najveći broj prekoračenja. PM2,5 čestice učestvuju u sadržaju PM10 čestica sa prosjekom od 75% na godišnjoj razini. Udio se mijenja u toku godine i kreće se od 41% u ljetnom do 98% u zimskom periodu što ukazuje na promjene u izvorima emisija tokom ljetnog i zimskog perioda. PM2,5 čestice se mogu slobodno nazvati problemom broj jedan u Kantonu Sarajevo kada je u pitanju kvalitet zraka i ugroženost zdravlja ljudi. Specifično za 2023. je što se udio čestica PM2,5 povećava i tokom ljetnog perioda u odnosu na mjerenja u 2022. godini.

Drugi po redu po broju prekoračenja dozvoljenih vrijednosti predstavlja vodik sulfid na širem području Općine Ilidža. Vodik sulfid potiče iz geotermalnih izvora na teritoriji Općine Ilidža ali je detektovan povremeno i na lokalitetu Hadžića. Obzirom na veliki broj prekoračenja potrebno je iznaći tehnološko rješenje uklanjanja vodika sulfida iz atmosfere na mjestima emisija jer u većini slučajeve ako i nema direktnu posljedicu po zdravlje ljudi obzirom na izmjerene koncentracije ima posljedice na kvalitet života radi jako neugodnog mirisa.

Ostali praćeni polutanti kao što je ugljen monoksid, sumpordioksid, amonijak i oksidi azota ne prekoračuju vrijednosti dozvoljene Pravilnikom.

Pojedini dijelovi Kantona tokom ljetnih mjeseci imaju problem sa povećanim koncentracijama ozona što je evidentno na stanici Bjelave, Otoka, Hadžići.

8. Organizacije zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo

Zdravstvena zaštita, obuhvata sistem društvenih, grupnih i individualnih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, blagovremeno liječenje, te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju, kao i primjenu zdravstvenih tehnologija.

Na području Kantona Sarajevo zdravstvena djelatnost organizovana je i provodi se na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite.

8.1 Primarna zdravstvena zaštita: obuhvata djelatnost porodične/obiteljske medicine, djelatnost zdravstvene zaštite djece, djelatnost polivalentnih patronažnih sestara u zajednici, higijensko-epidemiološku zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, zaštitu reproduktivnog zdravlja žena, zdravstvenu zaštitu nespecifičnih i specifičnih oboljenja pluća, fizikalnu i mentalnu rehabilitaciju u zajednici, specifičnu zdravstvenu zaštitu radnika kao dio medicine rada ako je ugovorena sa poslodavcem, stomatološku zaštitu, laboratorijsku i radiološku dijagnostiku primarnog nivoa, te apotekarsku djelatnost.

Djelatnost primarne zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo je organizovana kroz rad:

- JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo sa 9 organizacionih jedinica na području devet općina Kantona Sarajevo,
- JU "Apoteke Sarajevo",
- 9 zavoda za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina (žene, studenti, radnici),
- HE službe J.U. Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo,
- Privatni sektor kroz rad ambulant, apoteka i stomatoloških ordinacija.

8.2 Specijalističko-konsultativna djelatnost na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite:

Dio zdravstvene djelatnosti koja kroz pružanje usluga osigurava podršku primarnoj i bolničkoj zdravstvenoj djelatnosti, s ciljem povećanja stepena rješavanja zdravstvenih problema pacijenata i racionalnijeg korištenja resursa u zdravstvu.

U Kantonu Sarajevo djelatnost specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite je organizovana kao bolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom sektoru i kao vanbolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom i privatnom sektoru.

Djelatnost bolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u javnom sektoru osigurava:

- Klinički centar Univerziteta u Sarajevu i
- Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš”.

Djelatnost vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite osigurava:

- JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo kroz rad Organizacione jedinice za specijalističko konsultativne djelatnosti
- Zavodi za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina (žene, studenti, radnici),
- Privatni sektor kroz rad specijalističkih ordinacija, zdravstvenih ustanova tipa poliklinike, centra, zavoda, lječilišta i laboratorija.

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo pruža specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu kroz rad Organizacione jedinice Specijalističko-konsultativne djelatnosti iz sljedećih medicinskih disciplina: interne medicine, otorinolaringologije, oftalmologije, neurologije, zatim stomatološke zdravstvene zaštite sekundarnog nivoa, bolesti usta, bolesti zuba, protetike, parodontologije, oralne hirurgije i ortodoncije.

Zavodi za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina pružaju, pored primarne zdravstvene zaštite i specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu za određene populacione skupine kao što su žene, radnici, studenti i sportisti.

Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo pruža bolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu iz bazičnih specijalnosti, a Klinički centar Univerziteta u Sarajevu pruža bolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu iz svih medicinskih disciplina na sekundarnom i tercijarnom nivou.

8.3 Djelatnost bolničke zdravstvene zaštite obavljaju bolnice na sekundarnom nivou (opće bolnice, specijalne bolnice, kantonalne bolnice) i na tercijarnom nivou zdravstvene djelatnosti univerzitetsko-kliničke bolnice:

- Klinički centar Univerziteta u Sarajevu
- Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo
- Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo
- Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo.

Klinički centar Univerziteta u Sarajevu pruža bolničku zdravstvenu zaštitu stanovništvu na području Kantona Sarajevo na sekundarnom i tercijarnom nivou, ali i dijelu stanovništva Federacije BiH koje gravitira KCUS.

9. Kadar u javnom sektoru zdravstva u Kantonu Sarajevo

U Kantonu Sarajevo u 2023. godini u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti bilo je ukupno 7.760 zaposlenih. Od toga: zdravstvenih radnika je bilo 5.811 (74,88%), zdravstvenih saradnika 132 (1,70%), a administrativno-tehničkih radnika 1.817 ili 23,41% od ukupno zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama

Zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici ukupno u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti Kantona Sarajevo u 2023. godini :

- doktori medicine 1.538, od čega 1.088 specijalista;
- doktori stomatologije 250, od čega 152 specijalista;
- magistri farmacije 240, od čega 46 specijalista;
- fakultet zdravstvenih studija 492;
- viši zdravstveni tehničari 175;
- srednji zdravstveni tehničari SSS 3.116;
- zdravstveni saradnici 132.

Starosna struktura doktora medicine je sve nepovoljnija. U 2023. godini od ukupno 1.538 doktora medicine zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama, njih 417 (27,11%) je u dobnoj skupini 55 i više godina, 375 ili (24,38%) je u dobnoj skupini 45-54 godina starosti. U dobnoj skupini od 35-44 godine je bilo 430 ili (27,96%) doktora medicine i 316 (20,55%) u dobnoj skupini do 34 godine starosti.

Dobna struktura doktora stomatologije je znatno povoljnija. Od ukupno 250 doktora stomatologije zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama na području Kantona Sarajevo, 43 ili (17,20%) je u dobnoj skupini 55 i više godina starosti, 128 (51,20%) je u dobnoj skupini 45-54 godine, u skupini od 35-44 godine 57 (22,80%) i 22 (8,08%) doktora stomatologije do 34 godine starosti.

Kada su u pitanju magistri farmacije, od ukupno 240 zaposlenih, 65 ili (27,08%) je u dobnoj skupini 55 i više godina starosti, 75 (31,22%) je u dobnoj skupini 45-54 godine, u skupini od 35-44 godine 61 (25,42%) i 39 (16,25%) u dobnoj skupini do 34 godine starosti.

Od ukupno 3.783 ostalih zdravstvenih radnika (VSS, VŠS, SSS) najveći broj, njih 1.379 (36,46%) je u dobnoj skupini 35-44 godina, 899 (23,76%) je u skupini 55 i više godina, u skupini 45-54 godine je 810 (21,41%), a najmanji broj u dobi do 34 godine starosti 7695 (18,37%).

Prema specijalnostima, najveće učešće doktora starosti 55 i više godina, bilo je među specijalistima Fizikalne medicine i rehabilitacije (59,37%), specijalistima Epidemiologije (54,55%), specijalistima Dermatovenerologije (55,55%), specijalistima Otorinolaringolog (50,00%), specijalistima Porodične medicine (58,55%).

9.1 Primarna zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo

U toku 2023. godine primarnu zdravstvenu zaštitu u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo pružalo je: 636 doktora medicine, od čega 374 doktora medicine specijalista, 1148 doktora stomatologije, od čega 74 doktora stomatologije specijalista, 202 magistra farmacije, od čega 21 magistra farmacije specijalista, 1.520 zdravstvenih tehničara, od čega su 37 viših zdravstvenih tehničara, i 1.277 zdravstvenih tehničara sa srednjom stručnom spremom.

- Prosječan broj posjeta po jednom doktoru medicine godišnje u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u 2023. godini iznosio je 7.106 posjeta po jednom doktoru medicine godišnje.
- Udio kućnih posjeta doktora medicine u odnosu na broj prvih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u 2023. godini iznosio je (4,75%).
- Udio kućnih posjeta zdravstvenih tehničara u odnosu na broj prvih posjeta kod doktora medicine u ordinaciji u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u 2023. godini iznosio je 14,26%.
- Broj posjeta u savjetovalištu na jednog doktora medicine prosječno godišnje u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u 2023. godini iznosio je 509,98.
- Broj sistematskih i periodičnih pregleda na jednog doktora medicine prosječno godišnje u PZZ u 2023. godini iznosio je 224,08.
- Odnos prvih i ponovnih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je (1:2,40) i predstavlja zadovoljavajući odnos prvih i ponovnih posjeta.

- Udio upućenih pacijenata u laboratoriju u odnosu na prve posjete u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je (39,77%).
- Udio upućenih pacijenata specijalisti u odnosu na prve posjete u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ iznosi u 2023. godini iznosio je (58,93%).
- Od ukupno 214 doktora medicine koji su pružali zdravstvenu zaštitu stanovništvu Kantona Sarajevo u djelatnosti porodične medicine u 2023. godini 116 ili (54,02%) su bili doktori medicine specijalisti porodične medicine, 44 su bili specijalisti sa drugim specijalizacijama i sa završenim programom dodatne edukacije iz porodične medicine PAT, 12 su bili doktori medicine sa završenim PAT-om, 19 ili (8,9%) su bili doktori medicine na specijalizaciji iz porodične medicine,
- Od ukupnog broja zdravstvenih tehničara (331) u djelatnosti porodične medicine u 2023. godini 23 (7,00 %) su bili zdravstveni radnici sa završenim Fakultetom zdravstvenih studija, a zdravstvenih radnika sa FZS i sa završenom dodatnom edukacijom iz porodične medicine PAT 16, 3 su bili zdravstveni tehničari VŠS sa PAT-om, 165 su bili zdravstveni tehničari SSS sa PAT-om, dok dodatnom edukacijom iz porodične medicine PAT nije bilo obuhvaćeno 147 zdravstvenih tehničara SSS koji su u 2023. godini radili u ovoj službi.
- Ukupan broj registrovanih posjeta kod doktora medicine u službi porodične medicine na području Kantona Sarajevo u javnom sektoru u 2023. godini iznosio je 2.209.058. Broj posjeta po jednom doktoru medicine u prosjeku godišnje iznosio je 10.323 odnosno 39 posjeta po jednom doktoru medicine dnevno.
- U 2023. godini na području Kantona Sarajevo na jedanaest (11) punktova Organizacionih jedinica JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo pružane su usluge iz djelatnosti fizikalne medicine i rehabilitacije.
- Zdravstvenu zaštitu u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u toku 2023. godine pružalo je 15 doktora medicine specijalista fizikalne medicine i rehabilitacije, 32 diplomiranih medicinskih sestara/tehničara i 126 medicinskih sestara/tehničara, te 18 zdravstvenih saradnika (defektolog/logoped).
- U toku 2023. godine ukupan broj posjeta kod doktora medicine specijalista u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju je iznosio 47.489 ili prosječno 3.166 posjete po jednom doktoru medicine specijalisti godišnje, odnosno 12,66 posjeta dnevno.
- U toku 2023. godine u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju ukupan broj posjeta kod zdravstvenih saradnika (defektolog/logoped) iznosio je 18.689 posjeta.

Pri JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo funkcionišu i centri za mentalno zdravlje u zajednici i to na području 8 punktova u Organizacionim jedinicama JU Dom zdravlja KS

- Zdravstvenu zaštitu u ovim centrima pružalo je 8 timova sa 4 doktora medicine specijalista neuropsihijatrije i 4 doktora medicine specijalista psihijatrije, sa 11 diplomiranih medicinskih sestara-tehničara, sa 13 medicinskih sestara-tehničara, 27 zdravstvena saradnika sa VSS (psiholozi, socijalni radnici i okupacioni terapeuti).
- U toku 2023. godine ukupan broj posjeta kod doktora medicine u Centrima za mentalno zdravlje JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, iznosio je 24.046,

9.2. Specijalističko konsultativna zdravstvena zaštita

Djelatnost vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u javnom sektoru osigurava JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo kroz rad Organizacione jedinice Specijalističkokonsultativne djelatnosti i zavodi za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina, dok se djelatnost vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u privatnom sektoru pruža kroz rad zdravstvenih ustanova tipa poliklinike, centra, zavoda i lječilišta.

- Vanbolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu u javnom sektoru u 2023. godini pružalo je 74 doktora medicine specijalista, zatim 24 VŠS/VSS zdravstvenih tehničara i 51 zdravstvenih tehničara SSS.
- U vanbolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u javnom sektoru registrovano je ukupno u 2023. godini 256.005 posjeta, a broj posjeta po jednom doktoru medicine prosječno godišnje iznosio 3.459 posjeta, odnosno 14 posjeta po jednom doktoru medicine dnevno, dok je odnos između prvih i ponovnih posjeta bio 1:0,32.
- U toku 2023. godine u bolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo registrovano je ukupno 1.074.973 posjeta, od čega su prve posjete 757.854. Odnos između prvih i ponovnih posjeta u ukupnoj bolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo je iznosio je 1:0,41 posjeta
- U KCUS je registrovano ukupno 771.870 posjeta, od čega su 528.831 prve posjete, a odnos prvih i ponovnih posjeta u KCUS iznosio 1:0,41 posjeta.
- U Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ je registrovano ukupno 303.103 posjeta, od čega su 229.360 prve posjete, a odnos prvih i ponovnih posjeta u ovoj bolnici iznosio 1:0,32 posjeta.

9.3 Bolnička zdravstvena zaštita

Bolničku zaštitu u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo u 2023. godine pružale su zdravstvene ustanove:

- Klinički centar Univerziteta u Sarajevu,
- Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš”,
- Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo,
- Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo.

Bolničke zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo u 2023. godini raspolažu sa bolničkim posteljnim kapacitetima - posteljama/stolicama dnevnih bolnica, funkcionalnim posteljama za hemodijalizu i opservacionim posteljama unutar urgentne medicine u bolničkoj zaštiti u ukupnom broju od 2114, od čega:

- KCUS sa 1657 postelja od čega 165 postelja intenzivne njege. Pored prikazanog broja postelja KCUS u dnevnom tretmanu pacijenata Dnevna bolnica pri Psihijatrijskoj klinici KCUS raspolagala je sa 80 postelja/stolica, Klinika za hemodijalizu sa 57 funkcionalnih postelja za hemodijalizu, a Klinika za urgentnu medicinu KCUS sa 7 opservacionih postelja,

- Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” sa 369 postelje od čega 19 intenzivne njege, a ova bolnica je raspolagala sa još 11 opservacionih postelja u Odjelu za urgentnu medicinu,
- Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo sa 70 postelja od čega 15 postelja intenzivne njege,
- Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo 45 postelja od čega 4 postelje intenzivne njege i 30 postelja/stolica u dnevnom tretmanu pacijenata
- U 2023. godini ukupan broj ispisanih bolesnika u bolničkoj zaštiti iznosio je 65.263 što je za 5,6% više u odnosu na prethodnu godinu.
- Stopa zauzetosti za sve bolničke postelje iznosila je 49,5% i manja je od standardne preporučene zauzetosti
- U 2023. godini hirurške discipline u bolničkoj zaštiti raspolagale su sa 601 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,07. KCUS je raspolagao sa 473 bolničkih postelja, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagala je sa 128 bolničkih postelja.
- U 2023. godini hirurške discipline u KCUS raspolagale su sa 473 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,35, što je stabilan trend u odnosu na prethodni period i dobar generalni indikator inputa.
- U Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” u hirurškim disciplinama interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i to je iznosilo 1,98 dana, a broj pacijenata po postelji iznosio je 64,76, što je bila visoka efikasnost bolnice.

U 2023. godini hirurške discipline KCUS i Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagale su sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici:

- 273 doktora medicine, od čega 215 doktora medicine specijalista unutar hirurških disciplina (u KCUS radi 218 doktora medicine, od čega 172 specijalista a 55 doktora medicine u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”, od čega 43 specijalista)
- 59 zdravstvenih radnika VSS-I i II ciklus (od čega 1 u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”)
- 510 zdravstvenih tehničara SSS (od čega 89 u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”)

PRIJEDLOG MJERA

1. Intenzivirati preventivne intervencije na svim nivoima zdravstvene zaštite, a posebno u segmentu kontrole faktora rizika na nivou primarne zdravstvene zaštite u porodičnoj medicini kada su u pitanju hronične nezarazne bolesti.

2. Udio starog stanovništva se kontinuirano povećava u Kantonu Sarajevo, što zahtijeva definisanje strateških pravaca za unaprjeđenje položaja starijih osoba u Kantonu Sarajevo, sa posebnim osvrtnom na zdravstvenu zaštitu osoba starije životne dobi i promociju zdravog starenja, te uvođenje neophodnih izmjena u silabusu fakulteta zdravstvenog usmjerenja u pravcu predmeta i specijalizacije/subspecijalizacije iz oblasti gerijatrije

3. Nastaviti razvoj porodične medicine na području Kantona Sarajevo u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, te usvojenim strateškim dokumentima na nivou Federacije BiH.

4. Evidentan pomak ka starijim dobnim skupinama doktora medicine u Kantonu Sarajevo zahtijeva interventne mjere te hitnu izradu Plana razvoja ljudskih resursa u zdravstvu za Kanton Sarajevo

5. Potrebno je dosljedno primjenjivati Član 109. Zakona o zdravstvenoj zaštiti FBiH („Sl. Novine FBiH“, br. 46/10 i 75/13) prema kojem zdravstvene ustanove primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite uspostavljaju jedinstven sistem upućivanja pacijenata sa jednog na druge nivoe zdravstvene zaštite.

6. Organizovati sistem preventivnih programa, ranog prepoznavanja i rane intervencije u oblasti mentalnog zdravlja, s ciljem prevencije nastanka problema mentalnog zdravlja u odrasloj dobi.

7. Neophodno je izvršiti sveobuhvatnu analizu privatnog sektora u zdravstvenoj zaštiti na području Kantona Sarajevo, kada je u pitanju kadar, prostor i oprema.

8. Kontinuirano jačati Program obavezne imunizacije FBiH od dječijih preventabilnih bolesti.

9. Pripremiti i usvojiti Kantonalni program za očuvanje i zaštitu zdravlja od zagađene životne okoline što je prouzrokovano štetnim i opasnim materijama u vazduhu, vodi i zemljištu, odlaganjem otpadnih materija, opasnih hemikalija, izvorima jonizujućih i nejonizujućih zračenja, bukom i vibracijama.

10. Kontinuirano jačati i unapređivati informatizaciju u zdravstvenom sistemu što je preduslov za bolju, efikasniju i efektivniju analizu zdravstvenih podataka.

11. Potrebno je što hitnije uspostaviti mehanizme vezane za pravovremeno i adekvatno zdravstveno-statističko izvještavanje kada je u pitanju privatni sektor, uključujući i uvođenje obavezne edukacije o zdravstveno-statističkom izvještavanju za zdravstvene radnike u privatnom sektoru na području Kantona Sarajevo.

Na osnovu naprijed navedenog Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo daje sljedeće:

MIŠLJENJE

Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo materijal Izvještaj o Zdravstvenom stanju stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvenu zaštitu u Kantonu Sarajevo u 2023. godini, pripremljen od strane JU Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, dostavlja Vladi i Skupštini Kantona Sarajevo na usvajanje, uz predložene mjere za poboljšanje zdravstvenog stanja stanovništva, odrednica zdravlja i zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo u 2023. godini.

Prim. Mr. sci. dr. med. Enis Hasanović

Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Adresa: dr. Mustafe Pintola br.1, 71210 Ilidža
Tel/fax: 033/627-889; 033/622-227
Web: <http://www.zzjzks.ba>
E-mail: info@zzjzks.ba

Sarajevo, 2024. godine

Quality management system
ISO 9001

- Customer focus
- Customer satisfaction
- Continuous improvement
- System/process effectiveness

ID 15 100 117306

www.tuv-thueringen.de

**ZDRAVSTVENO STANJE STANOVNIŠTVA, ODREDNICE
ZDRAVLJA I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA U KANTONU
SARAJEVO U 2023. GODINI**

Sarajevo, 2024. godine

S a d r Ź a j

Osnovni podaci o Kantonu Sarajevo.....	4
Predgovor.....	5
1. Demografski pokazatelji stanovništva Kantona Sarajevo.....	6
1.1. Prikaz stanovništva Kantona Sarajevo po dobnim skupinama	6
1.2. Vitalno kretanje stanovništva Kantona Sarajevo.....	7
1.2.1. Natalitet.....	7
1.2.2. Mortalitet.....	8
1.2.3. Dojenačka smrtnost.....	9
1.2.4. Prirodni priraštaj.....	9
1.2.5. Fertilitet.....	12
1.3. Broj sklopljenih i razvedenih brakova.....	12
1.4. Socioekonomski pokazatelji.....	12
1.4.1. Zaposlenost.....	12
1.4.2. Stopa izdržavanog stanovništva.....	13
1.4.3. Pismenost odraslih.....	14
2. Zdravstveno stanje stanovništva Kantona Sarajevo.....	16
2.1. Morbiditet.....	16
2.1.1. Opći morbiditet	16
2.2. Morbiditet – prikaz po dobnim skupinama.....	18
2.2.1. Morbiditet djece ispod godine starosti	18
2.2.2. Morbiditet kod predškolske djece starosti 1-4 godine.....	19
2.2.3. Morbiditet kod školske djece starosti 5-14 godina.....	20
2.2.4. Morbiditet kod školske djece i omladine starosti 15-19 godina.....	21
2.2.5. Morbiditet kod stanovništva starosti 20-64 godine.....	22
2.2.6. Morbiditet kod stanovništva starosti 65 i više godina.....	23
2.3. Hronične nezarazne bolesti.....	25
2.4. Mentalno zdravlje.....	28
2.5. Reproktivno zdravlje žena.....	34
2.6. Oralno zdravlje.....	41
2.7. Traumatizam.....	46
2.7.1. Saobraćajni traumatizam.....	47
2.8. Zarazne bolesti i imunizacija.....	50
2.8.1. Kretanje zaraznih bolesti obaveznih prijavi.....	50
2.8.2. Epidemije trovanja hranom.....	57
2.8.3. Imunizacija.....	57
2.8.4. Sentinel nadzor.....	60

3. Okoliš i zdravlje.....	63
3.1. Vodosnabdijevanje.....	63
3.1.1. Javna vodoopskrba.....	63
3.1.1.1. Vodovodni sistemi pod kontrolom JKP.....	64
3.1.1.1.1. JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo.....	64
3.1.1.1.2. JKP „Vodostan“ d.o.o. Ilijaš.....	64
3.1.1.1.3. JKP „Komunalac“ d.o.o. Hadžići.....	64
3.1.1.1.4. JKP „Trnovo“ d.o.o. Trnovo.....	65
3.1.1.2. Vodovodni sistemi pod kontrolom općinskih komunalnih službi.....	65
3.1.1.3. Kantonalna javna ustanova za zaštićena područja.....	66
3.1.2. Monitoring zdravstvene ispravnosti vode za piće.....	67
3.2. Bazenske vode.....	68
3.3. Upravljanje otpadom.....	70
3.3.1. Komunalni otpad.....	70
3.4. Kvalitet zraka.....	74
3.4.1. Monitoring kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo.....	74
3.4.1.1. Analiza mjerenja praćenih polutanata.....	77
4. Organizacija zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo.....	89
4.1. Kadar u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti.....	91
4.2. Djelatnost primarne zdravstvene zaštite (PZZ).....	96
4.2.1. Zdravstveni kadar u primarnoj zdravstvenoj djelatnosti.....	97
4.2.2. Obim rada i odabrani indikatori utilizacije rada.....	98
4.2.3. Porodična/obiteljska medicina.....	101
4.2.4. CBR - Centri za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju.....	103
4.2.5. CMZ - Centri za mentalno zdravlje.....	105
4.2.6. Djelatnost apoteka.....	106
4.3. Specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita.....	111
4.4. Bolnička zdravstvena zaštita.....	114
4.4.1. Hirurške discipline.....	116
4.4.2. Internističke discipline.....	121
4.4.3. Neuropsihijatrijske discipline.....	125
4.4.3.1. Psihijatrijske discipline.....	125
4.4.3.2. Neurološke discipline.....	128
4.4.4. Ginekologija i porodiljstvo.....	131
4.4.5. Pedijatrija.....	134
4.4.6. Ostale discipline.....	136
4.4.6.1. Anestezija i reanimacija.....	136
4.4.6.2. Bolnička urgentna medicina stacionarni segment.....	138
4.4.6.3. Fizijatrija i rehabilitacija.....	138
4.4.6.4. Onkologija.....	140
7. Preporuke.....	145

OSNOVNI PODACI O KANTONU SARAJEVO*

OSNOVNI PODACI	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
BROJ STANOVNIKA	420.496	421.555	419.918	419.543	420.287
POVRŠINA	1.276,9km²	1.276,9 km²	1.276,9km²	1.276,9km²	1.276,9km²
GUSTINA NASELJENOSTI	329,31 st/ km²	330,14 st/ km²	328,86 st/ km²	328,56 st/ km²	328,56 st/ km²
SJEDIŠTE KANTONA	Sarajevo	Sarajevo	Sarajevo	Sarajevo	Sarajevo
NATALITET	10,27‰	9,98‰	9,55‰	9,88‰	9,73‰
MORTALITET	10,52‰	12,46‰	14,86‰	11,53‰	9,75‰
OPĆI FERTILITET	41,09‰	39,91‰	38,22‰	39,53‰	38,92‰
DOJENAČKA SMRTNOST	9,95‰	5,47‰	4,23‰	6,51‰	5,87‰
PRIRODNI PRIRAŠTAJ	-0,25‰	-2,48‰	-5,31‰	-1,65‰	-0,02‰

*Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

PREDGOVOR

Zdravlje ljudi se razvija kao rezultat bioloških karakteristika svakog pojedinca, ali i aktivnosti mnogih sektora u društvu, zatim u cijeloj populaciji, kao i pojedinačnih i zajedničkih odluka i akcija, odnosno predstavlja rezultantu međusobnog djelovanja determinanti zdravlja, životnih događaja i individualnih izbora. Zdravstveno stanje, prema postojećim definicijama, predstavlja opis, odnosno procjenu zdravlja pojedinca, grupe ili cjelokupne populacije prema prihvaćenim standardima uz pomoć zdravstvenih indikatora. Procjena zdravstvenog stanja stanovništva se provodi kako bi se saznali najznačajniji zdravstveni problemi u određenoj populaciji ili populacionoj skupini i kako su zadovoljene zdravstvene potrebe stanovništva kroz organizaciju i djelatnost zdravstvene zaštite, te ciljeve zdravstvene politike.

Izvještaj „Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo u 2023. godini“ je zasnovan na podacima prikupljenim iz svih zdravstvenih ustanova na području Kantona Sarajevo koji omogućavaju uvid u organizaciju i kadrovsku strukturu u djelatnosti zdravstvene zaštite, zatim obim rada i iskorištenost zdravstvenih kapaciteta i pokazatelje zdravstvenog stanja stanovništva.

Cilj ovog Izvještaja je procijeniti zdravstveno stanje stanovništva Kantona Sarajevo i funkcionisanje zdravstvene zaštite čiji je osnov zadovoljavanje potreba i zahtjeva stanovništva za određenim vidovima zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo, te definisati prioritete u zdravstvenom sektoru radi očuvanja i unapređenja zdravlja stanovništva i poboljšanja funkcionisanja sistema zdravstvene zaštite.

U izradi ovog Izvještaja korištena je retrospektivna deskriptivno-statistička metoda na osnovu podataka dobijenih iz redovnih statističkih istraživanja prema Planu provođenja zdravstveno-statističkih istraživanja od interesa za Federaciju BiH, a na osnovu Zakona o statistici u FBiH („Sl. novine Federacije BiH, br. 63/03 i 9/09“) i drugih podataka relevantnih za izradu Izvještaja od ustanova koje provode određena statistička istraživanja. To su: podaci Federalnog zavoda za statistiku o stanovništvu Kantona Sarajevo i vitalnom kretanju stanovništva Kantona Sarajevo, te podaci MUP-a Kantona Sarajeva o saobraćajnom traumatizmu. Analiza pojedinih segmenata ovog Izvještaja urađena je prema dostupnim zdravstvenim indikatorima preporučenim od SZO. Određeni indikatori su komparirani i sa indikatorima iz baze podataka EUROSTAT-a tako da Izvještaj predstavlja pored standardnog analitičko-statističkog pristupa i istraživačko-analitički dokument koji je integrisao određene istraživačke pristupe u javnom zdravstvu.

Izvještaj “Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo u 2023. godini” je programska aktivnost Radne jedinice za socijalnu medicinu sa organizacijom zdravstva, zdravstvenom statistikom i informatikom J.U. Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo. Analize i izračunavanje indikatora, kao i komparativni i trendovski prikazi u tabelama i grafikonima su primarno pripremljeni u Radnoj jedinici za socijalnu medicinu sa organizacijom zdravstva, zdravstvenom statistikom i informatikom, dok su dijelovi o zaraznim bolestima i imunizaciji pripremljeni u Radnoj jedinici za epidemiologiju. Analize koje se odnose na Okoliš i zdravlje su izrađene u Radnoj jedinici za zaštitu i unapređenje životne sredine.

1. DEMOGRAFSKI POKAZATELJI STANOVNIŠTVA KANTONA SARAJEVO

1.1. PRIKAZ STANOVNIŠTVA KANTONA SARAJEVO PO DOBNIM SKUPINAMA

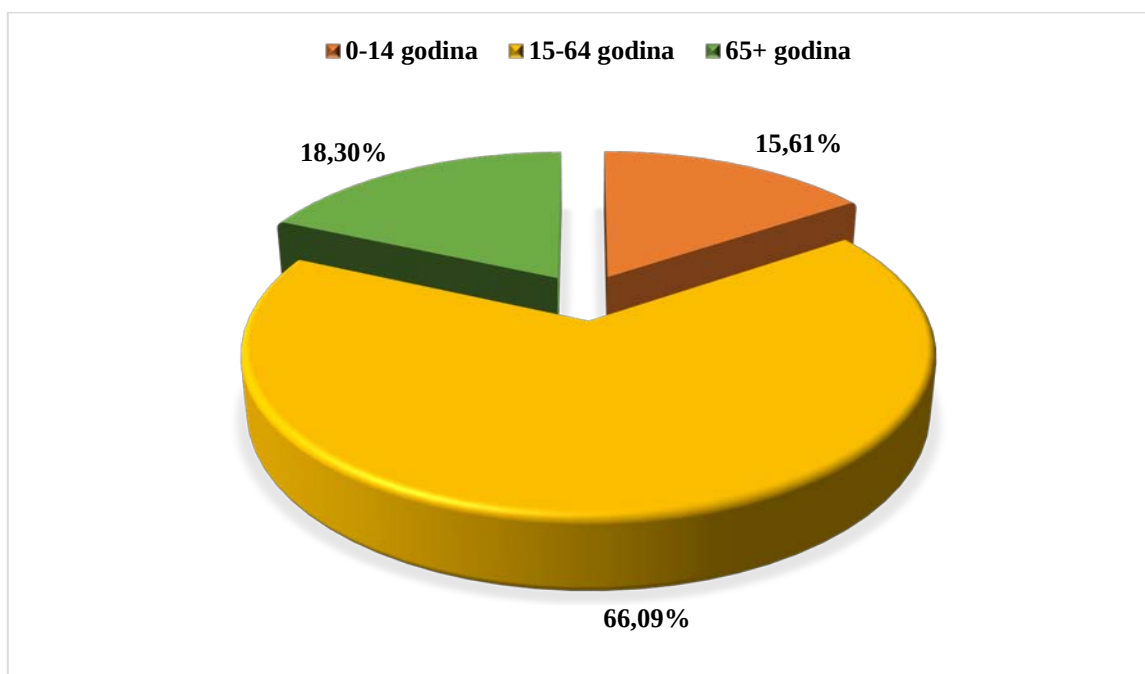
Kanton Sarajevo je jedan od deset kantona na području Federacije Bosne i Hercegovine, koji se prostire na površini od 1.276,90km² sa devet općina i sa relativnom gustom naseljenosti od 328,56 stanovnika po km².

Površina četiri gradske općine čini samo 11,08% ukupne površine Kantona Sarajevo, ali sa relativnom gustom naseljenosti od 1919,09 stanovnika na km², dok područje ostalih pet općina Kantona Sarajevo čini 88,92% ukupne površine Kantona Sarajevo, ali sa izrazito manjom gustom naseljenosti od 131,03 stanovnika na km².

Prema procjeni Federalnog zavoda za statistiku, ukupan broj stanovnika u 2023. godini na području Kantona Sarajevo je iznosio 420.287, od čega su 65.623 ili 15,61% djeca starosti 0-14 godina, 277.742 ili 66,09% stanovništvo starosti 15-64 godine i 76.922 ili 18,30% osobe starosti 65 i više godina.

Prema biološkom tipu, stanovništvo Kantona Sarajevo spada u regresivni tip stanovništva, u kojem je kontingent djece, odnosno potomaka (0-14 godina) znatno manji u odnosu na kontingent starog stanovništva odnosno predaka (50 i više godina).

Grafikon 1. Starosna struktura stanovništva Kantona Sarajevo, stanje 30.06.2023. godine

**Tabela 1. Procjena broja stanovnika u Kantonu Sarajevo,
pregled po općinama i starosnim grupama* (stanje 30.06.2023. god.)**

OPĆINA	UKUPNO	STAROSNE GRUPE		
		0-14 godina	15-64 godina	65+ godina
Centar	52.181	8.021	32.814	11.346
Hadžići	24.572	4.035	16.783	3.754
Ilidža	71.985	11.331	49.195	11.459
Ilijaš	20.945	3.576	14.252	3.117
Novi Grad	122.963	19.120	81.659	22.184
Novo Sarajevo	62.551	9.565	40.420	12.566
Stari Grad	33.818	4.669	21.424	7.725
Trnovo	1.774	242	1.027	505
Vogošća	29.498	5.064	20.168	4.266
S V E G A	420.287 100,00%	65.623 15,61%	277.742 66,09%	76.922 18,30%

*Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

1.2. VITALNO KRETANJE STANOVNIŠTVA KANTONA SARAJEVO

1.2.1. Natalitet

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u 2023. godini na području Kantona Sarajevo ukupno je živorođeno 4.089 djece, što je za 1,37% manje u odnosu na 2022. godinu kada je živorođeno 4.146 djece. Primjetan je znatan pad broja živorođene djece u Kantonu Sarajevo u zadnjih nekoliko godina. Tako je ovaj broj u 2021. godini je iznosio 4.093, u 2020. je iznosio 4.206, u 2019. godini 4.320, u 2018. godini 4.528, a u 2017. godini 4.754.

U odnosu na 2017. godinu, u Kantonu Sarajevo u 2023. godini broj živorođene djece se smanjio za 665, što predstavlja pad od 13,99%.

Vrijednost stope nataliteta u 2023. godini na području Kantona Sarajevo iznosi 9,73‰, i nalazi se u kategoriji niskog nataliteta (ispod 14,00‰).

U Kantonu Sarajevo i dalje se registruju određene razlike u visini vrijednosti stopa nataliteta između pojedinih općina čime četiri gradske općine imaju manje stope nataliteta od ostalih pet općina u kantonu. Stope nataliteta općina u Kantonu Sarajevo su sljedeće: Novi Grad (8,6‰), Stari Grad (8,9‰), Novo Sarajevo (9,0‰), Trnovo (9,6‰), Centar (10,0‰), Hadžići (10,2‰), Vogošća (10,2‰), Ilidža (11,1‰) i Ilijaš (13,0‰).

1.2.2. Mortalitet

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj umrlih stanovnika Kantona Sarajevo registrovanih u 2023. godini, iznosi 4.098, što je manje za 15,31% u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 4.839 umrlih osoba, odnosno 33,34% manje u odnosu na 2021. godinu kada je registrovano 6.241 umrlih stanovnika Kantona Sarajevo. Vrijednost stope mortaliteta u 2023. godini na području Kantona Sarajevo iznosi 9,75‰. Analizirajući spolnu strukturu umrlih, na području Kantona Sarajevo umrlo je 1.952 muškarca (47,63% svih umrlih) odnosno 2.146 žena (52,37% svih umrlih).

Mortalitet stanovništva Kantona Sarajevo u posljednjih pet godina ima vrijednost stope općeg mortaliteta iznad 9,00‰, što predstavlja srednje povišenu stopu općeg mortaliteta.

Također, postoje razlike u visini stope općeg mortaliteta između pojedinih općina. Tako najveću stopu općeg mortaliteta imaju općine: Trnovo (20,9‰), Centar (12,2‰), Stari Grad (12,0‰), Novo Sarajevo (11,2‰), dok najnižu stopu općeg mortaliteta imaju općine Vogošća (8,1‰), Ilidža (8,1‰), Hadžići (8,8‰), Ilijaš (8,9‰) i Novi Grad (8,9‰).

Vodeći uzroci smrti u ukupnom stanovništvu Kantona Sarajevo u 2023. godini prema grupama oboljenja u MKB 10 (Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema, 10 revizija) su bili:

1. Oboljenja cirkulatornog sistema I₀₀-I₉₉ (1.726 umrlih ili 42,12% svih umrlih),
2. Maligne neoplazme C₀₀-C₉₇ (1.047 umrlih ili 25,55% svih umrlih),
3. Endokrina i metabolička oboljenja sa poremećajima u ishrani E₀₀-E₉₀ (343 umrla ili 8,37% svih umrlih),
4. Oboljenja respiratornog sistema J₀₀-J₉₉ (162 umrla ili 3,95% svih umrlih),
5. Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja F₀₀-F₉₉ (100 umrlih ili 2,44% svih umrlih).

Pojedinačna oboljenja koja su najčešće ugrožavala život stanovnika Kantona Sarajevo u 2023. godini su bila:

1. Moždani udar I₆₃ (345 umrlih ili 8,42% svih umrlih),
2. Hronična ishemična oboljenja srca I₂₅ (330 umrlih ili 8,05% svih umrlih),
3. Akutni infarkt miokarda I₂₁ (320 umrlih ili 6,78% svih umrlih),
4. Inzulino neovisni diabetes mellitus E₁₁ (302 umrla ili 7,81% svih umrlih),
5. Maligna neoplazma bronha i pluća C₃₄ (246 umrlih ili 6,00% svih umrlih).

J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo već duži vremenski period prati i analizira mortalitet stanovništva na području Kantona Sarajevo prema indikatorima preporučenim od strane SZO. Detaljni podaci o mortalitetu stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini predmet su druge publikacije J.U. Zavod za javno zdravstvo pod nazivom „*Mortalitet stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini*“ čiji završetak je planiran do kraja 2024. godine.

1.2.3. Dojenačka smrtnost

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku broj registrovane umrle dojenčadi u 2023. godini na području Kantona Sarajevo iznosi 24.

Vrijednost stope dojenačke smrtnosti u Kantonu Sarajevo je iznosila 5,87‰ u 2023. godini. Prema zadnjim podacima Eurostat-a, stopa dojenačke smrtnosti u 28 zemalja EU u 2022. godini je iznosila 3,3‰, dok je u zemljama u okruženju ona iznosila: Hrvatska (4,1‰), Srbija (4,0‰), Albanija (6,5‰), Bugarska (4,8‰), Slovenija (2,5‰), Slovačka (5,4‰).

Vodeći uzrok smrti u dojenačkom periodu u 2023. godini su bili poremećaji vezani za kraću trudnoću i malu tjelesnu težinu novorođenčeta koji nisu drugdje klasificirani P07 (11 umrle dojenčadi ili 45,83% sve umrle dojenčadi).

1.2.4. Prirodni priraštaj

U posljednjih pet godina na području Kantona Sarajevo vrijednosti stope prirodnog priraštaja kretale su se od 0,19‰ u 2018. godini, -0,25‰ u 2019. godini, -2,48‰ u 2020. godini, -5,31‰ u 2021. godini i -1,65‰ u 2022. godini.

Vrijednost stope prirodnog priraštaja stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini iznosi -0,02‰.

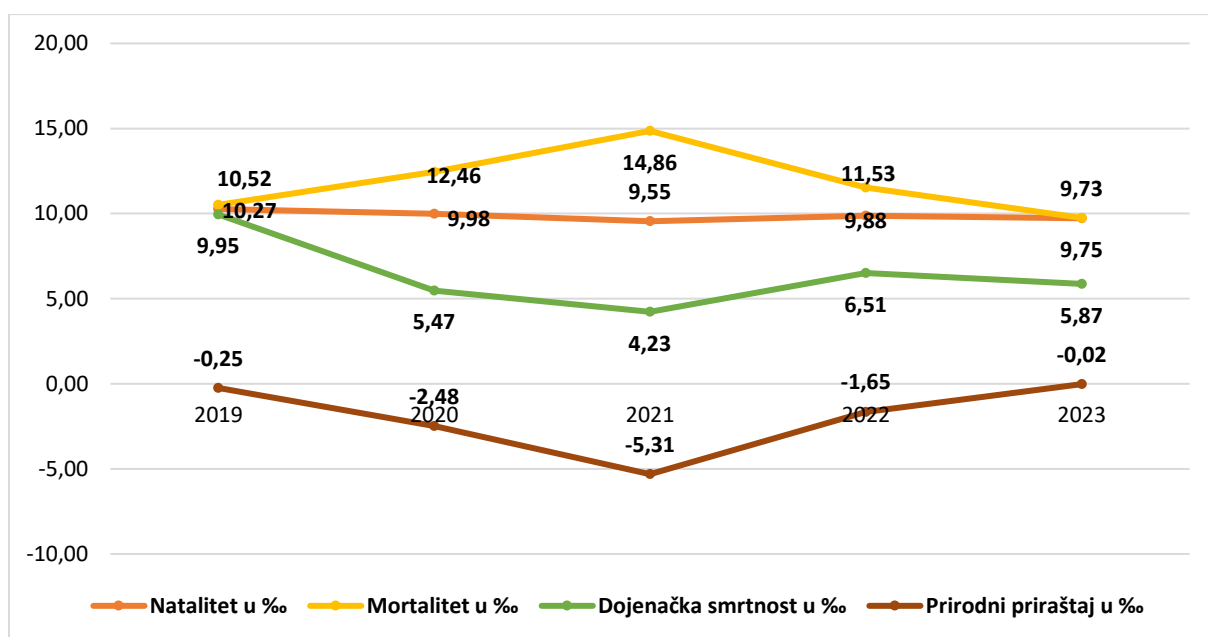
U 2023. godini pet općina na području Kantona Sarajevo je imalo negativan prirodni priraštaj stanovništva, i to četiri gradske općine i Trnovo, što znači da su ove općine u Kantonu Sarajevo u 2023. godini imale veći broj umrlih od broja živorođenih. Stope prirodnog priraštaja općina Kantona Sarajevo u 2023. godini su: Trnovo (-11,3‰), Stari Grad (-3,1‰), Centar (-2,2‰), Novo Sarajevo (-2,1‰), Novi Grad (-0,2‰), Hadžići (1,3‰), Vogošća (2,1‰), Ilidža (3,0‰) i Ilijaš (4,1‰).

Vitalni index predstavlja koeficijent prirodnog kretanja stanovništva i ukazuje na njegovu vitalnost. U 2023. godini u Kantonu Sarajevo vitalni index ima vrijednost u iznosu od 0,99 što ukazuje da je broj živorođenih manji, ali gotovo jednak broju umrlih.

**Tabela 2. Prirodno kretanje stanovništva u Kantonu Sarajevo,
period 2019-2023. godina**

GODINA	NATALITET u ‰	MORTALITET u ‰	DOJENAČKA SMRTNOST u ‰	PRIRODNI PRIRAŠTAJ u ‰
2019.	10,27	10,52	9,95	-0,25
2020.	9,98	12,46	5,47	-2,48
2021.	9,55	14,86	4,23	-5,31
2022.	9,88	11,53	6,51	-1,65
2023.	9,73	9,75	5,87	-0,02

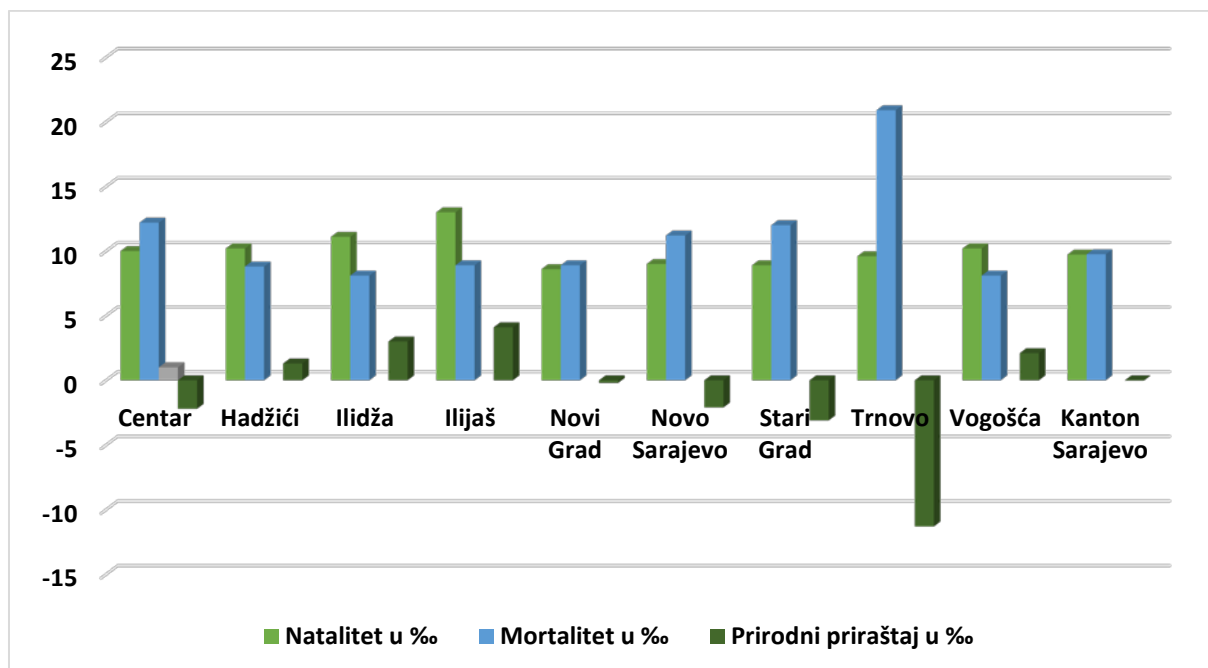
**Grafikon 2. Prirodno kretanje stanovništva u Kantonu Sarajevo,
period 2019-2023. godina**

**Tabela 3. Prirodno kretanje stanovništva u Kantonu Sarajevo u 2023. godini,
pregled po općinama**

OPĆINA	NATALITET ‰	OPĆI MORTALITET ‰	PRIRODNI PRIRAŠTAJ ‰
Centar	10,0	12,2	-2,2
Hadžići	10,2	8,8	1,3
Ilidža	11,1	8,1	3,0
Ilijaš	13,0	8,9	4,1
Novi Grad	8,6	8,9	-0,2
Novo Sarajevo	9,0	11,2	-2,1
Stari Grad	8,9	12,0	-3,1
Trnovo	9,6	20,9	-11,3
Vogošća	10,2	8,1	2,1
KANTON SARAJEVO	9,73	9,75	-0,02

**Grafikon 3. Prirodno kretanje stanovništva u Kantonu Sarajevo u 2023. godini,
pregled po općinama**

1.2.5. Fertilitet

Fertilitet u demografiji predstavlja broj živorođene djece u odnosu na broj žena u reproduktivnom periodu. Pojam reproduktivni period, ili period prokreacije, označava u životu žene onaj period kad je ona fiziološki sposobna sudjelovati u reprodukciji. U nauci se danas smatra da je reproduktivni period u životu žene period od 15. do 49. godine života.

Stopa fertiliteta u 2023. godini u Kantonu Sarajevo iznosi 38,92‰ i nešto je niža u odnosu na 2022. godinu kada je iznosila 39,53‰.

1.3. Broj sklopljenih i razvedenih brakova

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u 2023. godini u Kantonu Sarajevo sklopljen je 2.221 brak. Broj ukupno sklopljenih brakova pokazuje blagi pad u odnosu na 2022. godinu od 2,67%. Broj zaključenih brakova na 1.000 stanovnika, odnosno stopa nupcijaliteta u 2023. godini iznosi 5,28‰.

U Kantonu Sarajevo u 2023. godini razvedeno je 287 brakova. Broj razvedenih brakova na 1.000 stanovnika, odnosno stopa divorcijaliteta u 2023. godini iznosi 0,68‰ dok je stopa razvedenih brakova na 1.000 sklopljenih iznosila 129,22.

1.4. Socioekonomski pokazatelji

1.4.1. Zaposlenost

U decembru 2023. godine na evidenciju Javne ustanove „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“ bilo je evidentirano 51.232 nezaposlene osobe, što je za 7,70% manje u odnosu na decembar 2022. godine (55.506). Učešće žena, u ukupnom broju registrovanih nezaposlenih osoba, je 31.557 ili 61,59%, dok je taj procent u 2022. godini iznosio 61,20%.

U Kantonu Sarajevo, na kraju 2023. godine, stopa nezaposlenosti je iznosila 25,70%.

Tabela 4. Prikaz strukture zaposlenog i nezaposlenog stanovništva u 2023. godini u Kantonu Sarajevo

Općina	Radno aktivno stanovništvo	Zaposlene osobe	Registrovane nezaposlene osobe	Stopa nezaposlenosti
Centar	32.814	20.193	5.947	22,75
Hadžići	16.783	8.344	3.981	32,30
Ilidža	49.195	22.842	8.641	27,45
Ilijaš	14.252	6.352	3.943	38,30
Novi Grad	81.659	42.773	13.999	24,66
Novo Sarajevo	40.420	23.886	5.930	19,89
Stari Grad	21.424	12.683	4.591	26,58
Trnovo	1.027	937	425	31,20
Vogošća	20.168	10.123	3.775	27,16
Ukupno KS	277.742	148.133	51.232	25,70

*Podaci na datum 31.12.2023. godine

Prosjek neto plata isplaćenih u 2023. godini u Kantonu Sarajevo iznosio je 1.558 KM i najveći je od svih kantona u Federaciji BiH. Najmanji prosjek neto isplaćenih plata u Federaciji BiH ima Srednjobosanski kanton (1.030 KM) dok je taj iznos u Federaciji 1.261 KM.

1.4.2. Stopa izdržavanog stanovništva

U ekonomiji, demografiji i sociologiji stopa izdržavanog stanovništva predstavlja odnos stanovništva koji ne pripada kontigentu radne snage (starosne podgrupe od 0-14 godina starosti i starosti 65 godina i više) i onih koji su aktivna radna snaga (15-64 godine) i oslikava mjeru pritiska na produktivni dio populacije. Najznačajnije implikacije demografskih promjena na nacionalnom nivou odnose se prije svega na sistem zarada i penzija. Ukoliko se smanjuje odnos aktivne radne snage u odnosu na izdržavano stanovništvo, tada se povećava pritisak na radno sposobno stanovništvo da „zaradi“ za izdržavanu populaciju.

U Kantonu Sarajevo, stopa izdržavanog stanovništva već duži period ima visoku vrijednost i u 2023. godini je iznosila 51,32%.

Stopa efektivne ekonomske ovisnosti starijih osoba je mnogo osjetljiviji socioekonomski indikator i pokazuje koliko neaktivnih osoba starosti 65 godina i više dolazi na 100 zaposlenih osoba. Ova stopa je također visoka u Kantonu Sarajevo i u 2023. godini iznosi 51,93%. Prema podacima Eurostat-a vrijednost ove stope u 2022. godini u EU iznosila je 33,0% (35,6% Hrvatska, 33,1% Slovenija, 31,7% Mađarska, 29,4% Austrija).

1.4.3. Pismenost odraslih

Prema popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH iz 2013. godine, pismena osoba je ona koja može s razumijevanjem pročitati i napisati kratku, jednostavnu izjavu o svom svakodnevnom životu, u suprotnom osoba je nepismena. Prema podacima ovog popisa u 2013. godini u Federaciji BiH je bilo 2,63% nepismenih, od ukupnog broja osoba starosti deset godina i više. Prema podacima iz posljednjih popisa u susjednim zemljama, u Srbiji je nepismenih 1,96%, u Hrvatskoj 0,8%, a u Crnoj Gori je 1,5%. Kada je u pitanju Kanton Sarajevo, prema podacima iz 2013. godine procent nepismenog stanovništva starosti 10 godina i više je bio 1,70%, a analizirajući spolnu strukturu 0,43% muškaraca je bilo nepismeno dok je taj procent kod žena osjetno veći i iznosi 2,81%.

Tokom popisa iz 2013. godine po prvi put u BiH prikupljeni su i podaci o kompjuterskoj pismenosti stanovništva. Od ukupno 3.180.115 osoba starost deset godina i više kompjuterski nepismenih osoba je bilo 1.229.972 ili 38,7%. U Kantonu Sarajevo kompjuterski nepismenog stanovništva u 2013. godini je bilo 30,6%.

- *Prema procjeni Federalnog zavoda za statistiku, ukupan broj stanovnika u 2023. godini na području Kantona Sarajevo je iznosio 420.287, od čega su 65.623 ili 15,61% djeca starosti 0-14 godina, 277.742 ili 66,09% stanovništvo starosti 15-64 godine i 76.922 ili 18,30% osobe starosti 65 i više godina.*
- *Vrijednost stope nataliteta u 2023. godini na području Kantona Sarajevo iznosi 9,73‰, i nalazi se u kategoriji niskog nataliteta (ispod 14,00‰).*
- *Vrijednost stope mortaliteta u 2023. godini na području Kantona Sarajevo iznosi 9,75‰. Analizirajući spolnu strukturu umrlih, na području Kantona Sarajevo umrlo je 1.952 muškarca (47,63% svih umrlih) odnosno 2.146 žena (52,37% svih umrlih).*
- *Vrijednost stope dojenačke smrtnosti u Kantonu Sarajevo je iznosila 5,87‰ u 2023. godini.*
- *Vrijednost stope prirodnog priraštaja stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini iznosi -0,02‰.*
- *Stopa fertiliteta u 2023. godini u Kantonu Sarajevo iznosi 38,92‰ i nešto je niža u odnosu na 2022. godinu kada je iznosila 39,53‰.*
- *Broj zaključenih brakova na 1.000 stanovnika, odnosno stopa nupcijaliteta u 2023. godini iznosi 5,28‰.*
- *Broj razvedenih brakova na 1.000 stanovnika, odnosno stopa divorcijaliteta u 2023. godini iznosi 0,68‰ dok je stopa razvedenih brakova na 1.000 sklopljenih iznosila 129,22.*
- *U Kantonu Sarajevo, na kraju 2023. godine, stopa nezaposlenosti je iznosila 25,70%.*
- *Prosjek neto plata isplaćenih u 2023. godini u Kantonu Sarajevo iznosio je 1.558 KM i najveći je od svih kantona u Federaciji BiH.*
- *U Kantonu Sarajevo, stopa izdržavanog stanovništva već duži period ima visoku vrijednost i u 2023. godini je iznosila 51,32%.*
- *Stopa efektivne ekonomske ovisnosti starijih osoba je također visoka u Kantonu Sarajevo i u 2023. godini iznosi 51,93%.*
- *Prema podacima cenzusa iz 2013. godine procent nepismenog stanovništva u Kantonu Sarajevo starosti 10 godina i više je bio 1,70%, a analizirajući spolnu strukturu 0,43% muškaraca je bilo nepismeno dok je taj procent kod žena osjetno veći i iznosi 2,81%. Prema istom izvoru, u Kantonu Sarajevo kompjuterski nepismenog stanovništva u 2013. godini je bilo 30,6%.*

2. ZDRAVSTVENO STANJE STANOVNIŠTVA KANTONA SARAJEVO

2.1. MORBIDITET

Zdravstveni indikatori o obolijevanju su jedan od osnovnih instrumenata kojim se procjenjuje zdravstveno stanje stanovništva. Za procjenu zdravstvenog stanja stanovništva Kantona Sarajevo koriste se podaci o morbiditetu registrovanom u ambulantno-polikliničkoj djelatnosti primarne zdravstvene zaštite na području Kantona Sarajevo.

Morbidity stanovništva Kantona Sarajevo u ovom analitičkom dokumentu prikazan je kao opći morbiditet koji se odnosi na obolijevanje sveukupnog stanovništva u Kantonu Sarajevo i kao specifični morbiditet, odnosno morbiditet po dobnim i nozološkim grupama.

2.1.1. Opći morbiditet

Vodeća oboljenja stanovništva u okviru općeg morbiditeta u Kantonu Sarajevo u 2023. godini su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa ukupno 124.625 registrovanih oboljenja, hipertenzivna oboljenja sa ukupno 41.739 registrovanih oboljenja, akutni bronhitis i bronhiolitis sa ukupno 34.048 registrovanih oboljenja, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida sa 27.193 registrovana oboljenja, oboljenja oka i adneksa sa 23.217 registrovanih oboljenja, druga oboljenja gornjeg respiratornog trakta sa 19.822 registrovana oboljenja, cistitis sa 18.688 registrovanih oboljenja, inzulino-neovisni dijabetes mellitus sa 15.386 registrovanih oboljenja, dijareja i gastroenteritis vjerovatno infektivnog porijekla sa 14.605 registrovanih oboljenja, druge dorzopatije sa 13.996 registrovanih oboljenja, i ostala oboljenja i stanja evidentirana su kod ukupno 340.422 registrovana oboljenja.

U okviru navedenog evidentirano je ukupno 673.741 oboljenje u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na području Kantona Sarajevo što je smanjenje od 10,24% u odnosu na 2022. godinu (750.619 registrovanih oboljenja), a broj oboljenja na 10.000 stanovnika je 16.030,50‰.

**Tabela 5. Vodeća oboljenja stanovništva Kantona Sarajevo
registrovana u primarnoj zdravstvenoj zaštiti u 2023. godini***

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja prema 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture	Broj oboljenja na 10.000 stanovnika
1.	Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J ₀₀ -J ₀₆)	124.625	18,50	2965,24
2.	Hipertenzivna oboljenja (I ₁₀ -I ₁₅)	41.739	6,20	993,11
3.	Akutni bronhitis, bronhiolitis (J ₂₀ -J ₂₁)	34.048	5,05	810,11
4.	Otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida (H ₆₅ -H ₇₅)	27.193	4,04	647,01
5.	Oboljenja oka i adneksa (H ₀₀ -H ₅₉ izuzev H ₂₅ -H ₂₈ , H ₄₀ -H ₄₂ , H ₅₂)	23.217	3,45	552,41
6.	Druga oboljenja gornjeg respiratornog trakta (J ₃₀ -J ₃₄ , (osim J ₃₂), J ₃₆ -J ₃₉)	19.822	2,94	471,63
7.	Cistitis (N ₃₀)	18.688	2,77	444,65
8.	Inzulino-neovisni dijabetes mellitus (E ₁₁)	15.386	2,28	366,08
9.	Dijareja i gastroenteritis vjerovatno infektivnog porijekla (A ₀₉)	14.605	2,17	347,50
10.	Druge dorzopatije (M ₄₀ -M ₄₉ , M ₅₂ -M ₅₄)	13.996	2,08	333,01
	Ostala oboljenja i stanja	340.422	50,53	8099,75
	UKUPNO	673.741	100,00%	16.030,50‰

*Podaci dobiveni iz Izvještaja o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br. 30-Z-UOB) za 2023. godinu

2.2. MORBIDITET – PRIKAZ PO DOBNIM SKUPINAMA

2.2.1. Morbiditet djece ispod godine starosti

U toku 2023. godine u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske djece registrovano je ukupno 25.482 oboljenja kod djece starosti ispod godine dana života. U redoslijedu pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine nalaze se sljedeća oboljenja: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, akutni bronhitis i bronhiolitis, oboljenja oka i adneksa oka, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida i infekcije kože i potkožnog tkiva.

U strukturi svih registrovanih oboljenja kod ove populacione skupine akutne infekcije gornjih respiratornih puteva zastupljene su sa 52,33% ili 13.334 oboljenja, zatim slijede akutni bronhitis i bronhiolitis sa 12,29% (3.131 oboljenje), oboljenja oka i adneksa oka sa 5,64% (1.436), otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida sa 5,42% (1.380), infekcije kože i potkožnog tkiva sa 4,99% (1.271), dok su ostala oboljenja zastupljena sa 19,35% (4.930).

**Tabela 6. Vodeća oboljenja registrovana kod djece ispod godine dana života
u Kantonu Sarajevo u 2023. godini**

Redni broj	Naziv oboljenja-stanja prema MKB 10.	Broj oboljenja	Indeks strukture
1.	Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J ₀₀ -J ₀₆)	13.334	52,33
2.	Akutni bronhitis, bronhiolitis (J ₂₀ -J ₂₁)	3.131	12,29
3.	Oboljenja oka i adneksa (H ₀₀ -H ₅₉ izuzev H ₂₅ -H ₂₈ , H ₄₀ -H ₄₂ , H ₅₂)	1.436	5,64
4.	Otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida (H ₆₅ -H ₇₅)	1.380	5,42
5.	Infekcije kože i potkožnog tkiva (L ₀₀ -L ₀₈)	1.271	4,99
	Ostala oboljenja, stanja	4.930	19,35
U K U P N O		25.482	100,00%

2.2.2. Morbiditet kod predškolske djece starosti od 1- 4 godine

U toku 2023. godine u službama za zdravstvenu zaštitu predškolske djece registrovano je ukupno 50.992 oboljenja kod djece starosti od 1 - 4 godine. U strukturi pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine nalaze se sljedeća oboljenja: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa ukupno 16.054 registrovana oboljenja i indeksom strukture od 31,48%, zatim akutni bronhitis i bronhiolitis sa ukupno 6.688 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 13,12%, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida sa ukupno 4.589 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 9,00%, druga oboljenja crijeva i peritoneuma sa ukupno 3.682 registrovana oboljenja i indeksom strukture 7,22%, oboljenja oka i adneksa sa ukupno 3.478 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 6,82%, i ostalih oboljenja i stanja ukupno 16.501 oboljelom sa indeksom strukture 32,36%.

Tabela 7. Vodeća oboljenja registrovana kod djece predškolskog uzrasta starosti od 1- 4 godine u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

REDNI BROJ	Naziv oboljenja-stanja prema MKB 10.	Broj oboljenja	Indeks strukture
1.	Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J00-J06)	16.054	31,48
2.	Akutni bronhitis, bronhiolitis (J20-J21)	6.688	13,12
3.	Otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida (H65-H75)	4.589	9,00
4.	Druga oboljenja crijeva i peritoneuma (K52-K55, K57-K67)	3.682	7,22
5.	Oboljenja oka i adneksa (H00-H59 izuzev H25-H28, H40-H42, H52)	3.478	6,82
Ostala oboljenja i stanja		16.501	32,36
U K U P N O		50.992	100,00%

2.2.3. Morbiditet kod školske djece starosti od 5 - 14 godina

U toku 2023. godine u službama za zdravstvenu zaštitu školske djece starosti od 5-14 godina registrovano je ukupno 117.556 oboljenja. Kao pet vodećih oboljenja registrovana su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa indeksom strukture od 32,31% (37.980), akutni bronhitis i bronhiolitis sa indeksom strukture od 8,61% (10.123), oboljenja oka i adneksa sa indeksom strukture od 6,99% (8.216), otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida sa indeksom strukture od 6,91% (8.127), druga oboljenja crijeva i peritoneuma sa indeksom strukture od 4,76% (5.590), te ostala oboljenja i stanja sa indeksom strukture 40,42% (47.520) od ukupno 117.556 registriranih oboljenja u ovoj populacionoj skupini.

Tabela 8. Vodeća oboljenja registrovana kod školske djece starosti od 5-14 godina u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja prema 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture
1.	Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J ₀₀ -J ₀₆)	37.980	32,31
2.	Akutni bronhitis, bronhiolitis (J ₂₀ -J ₂₁)	10.123	8,61
3.	Oboljenja oka i adneksa (H ₀₀ -H ₅₉ izuzev H ₂₅ -H ₂₈ , H ₄₀ -H ₄₂ , H ₅₂)	8.216	6,99
4.	Otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida (H ₆₅ -H ₇₅)	8.127	6,91
5.	Druga oboljenja crijeva i peritoneuma (K ₅₂ -K ₅₅ , K ₅₇ -K ₆₇)	5.590	4,76
Ostala oboljenja, stanja		47.520	40,42
UKUPNO		117.556	100,00%

2.2.4. Morbiditet kod školske djece i omladine starosti od 15-19 godina

U toku 2023. godine u službama za zdravstvenu zaštitu školske djece i omladine registrovano je ukupno 26.979 oboljenja. U redoslijedu pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine nalaze se slijedeća oboljenja: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa 8.308 registrovanih oboljenja sa indeksom strukture 30,79%, dijareja i gastroenteritis vjerovatno infektivnog porijekla sa ukupno 1.961 registrovanim oboljenjem sa indeksom strukture 7,27%, druga oboljenja gornjeg respiratornog trakta sa ukupno 1.918 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 7,11%, hronični sinusitis sa ukupno 1.707 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 6,33%, akutni bronhitis i bronhiolitis sa ukupno 1.670 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 6,19%, dok je ostalih oboljenja i stanja evidentirano ukupno 11.415 sa indeksom strukture 42,31%.

Tabela 9. Vodeća oboljenja registrovana kod školske djece i omladine starosti od 15-19 godina u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja prema 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture
1.	Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J ₀₀ -J ₀₆)	8.308	30,79
2.	Dijareja i gastroenteritis vjerovatno infektivnog porijekla (A ₀₉)	1.961	7,27
3.	Druga oboljenja gornjeg respiratornog trakta (J ₃₀ -J ₃₄ , (osim J ₃₂), J ₃₆ -J ₃₉)	1.918	7,11
4.	Hronični sinusitis (J ₃₂)	1.707	6,33
5.	Akutni bronhitis, bronhiolitis (J ₂₀ -J ₂₁)	1.670	6,19
	Ostala oboljenja, stanja	11.415	42,31
	UKUPNO	26.979	100,00%

2.2.5. Morbiditet kod stanovništva starosti od 20 - 64 godine

U toku 2023. godine registrovano je ukupno 319.161 oboljenje kod stanovništva starosti od 20-64 godine. Pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa ukupno 41.319 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 12,95%, hipertenzivna oboljenja sa ukupno 23.875 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 7,48%, druga oboljenja gornjeg respiratornog trakta sa ukupno 10.825 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 3,39%, akutni bronhitis i bronhiolitis sa ukupno 9.905 registrovanih oboljenja i indeksom strukture od 3,10%, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida kod ukupno 9.815 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 3,08%, dok je ostalih oboljenja i stanja evidentirano ukupno 223.422 kod ove populacione skupine sa indeksom strukture 70,00%.

Tabela 10. Vodeća oboljenja registrovana kod stanovništva starosti od 20-64 godine u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja prema 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture
1.	Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J ₀₀ -J ₀₆)	41.319	12,95
2.	Hipertenzivna oboljenja (I ₁₀ -I ₁₅)	23.875	7,48
3.	Druga oboljenja gornjeg respiratornog trakta (J ₃₀ -J ₃₄ , (osim J ₃₂), J ₃₆ -J ₃₉)	10.825	3,39
4.	Akutni bronhitis, bronhiolitis (J ₂₀ -J ₂₁)	9.905	3,10
5.	Otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida (H ₆₅ -H ₇₅)	9.815	3,08
	Ostala oboljenja, stanja	223.422	70,00
	UKUPNO	319.161	100,00%

2.2.6. Morbiditet kod stanovništva starosti 65 i više godina

U toku 2023. godine registrovano je ukupno 133.571 oboljenje kod stanovništva starosti 65 i više godina. Pet vodećih oboljenja kod ove populacione skupine su: hipertenzivna oboljenja sa ukupno 17.787 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 13,32%, akutne infekcije gornjih respiratornih puteva sa ukupno 7.630 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 5,71%, inzulino-neovisni diabetes mellitus sa ukupno 6.538 registrovanih oboljenja i indeksom strukture 4,89%, cistitis sa ukupno 4.542 registrovana oboljenja i indeksom strukture 3,40%, inzulino-ovisni diabetes mellitus sa ukupno 3.984 registrovana oboljenja i indeksom strukture 2,98%, dok je ostalih oboljenja i stanja evidentirano ukupno 93.090 kod osoba ove populacione skupine sa indeksom strukture 69,69%.

Tabela 11. Vodeća oboljenja registrovana kod stanovništva starosti 65 i više godina u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja prema 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture
1.	Hipertenzivna oboljenja (I ₁₀ -I ₁₅)	17.787	13,32
2.	Akutne infekcije gornjih respiratornih puteva (J ₀₀ -J ₀₆)	7.630	5,71
3.	Inzulino-neovisni dijabetes mellitus (E ₁₁)	6.538	4,89
4.	Cistitis (N ₃₀)	4.542	3,40
5.	Inzulino-ovisni dijabetes mellitus (E ₁₀)	3.984	2,98
	Ostala oboljenja, stanja	93.090	69,69
	UKUPNO	133.571	100,00%

ZAKLJUČCI

- *Vodećih 5 oboljenja stanovništva u okviru općeg morbiditeta u Kantonu Sarajevo u 2023. godini su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, hipertenzivna oboljenja, akutni bronhitis i bronhiolitis, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida, te oboljenja oka i adneksa.*
- *Vodeća oboljenja registrovana kod djece ispod godine dana života u Kantonu Sarajevo u 2023. godini su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, akutni bronhitis i bronhiolitis, oboljenja oka i adneksa oka, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida, te infekcije kože i potkožnog tkiva.*
- *U strukturi pet vodećih oboljenja kod predškolske djece starosti 1-4 godine nalaze se sljedeća oboljenja: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, akutni bronhitis i bronhiolitis, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida, druga oboljenja crijeva i peritoneuma i oboljenja oka i adneksa*
- *Pet vodećih oboljenja kod školske djece starosti 5-14 godina su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, akutni bronhitis i bronhiolitis, oboljenja oka i adneksa, otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida, te druga oboljenja crijeva i peritoneuma.*
- *U redoslijedu pet vodećih oboljenja kod školske djece i omladine starosti od 15-19 godina nalaze se sljedeća oboljenja: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, dijareja i gastroenteritis vjerovatno infektivnog porijekla, druga oboljenja gornjeg respiratornog trakta, hronični sinusitis, te akutni bronhitis i bronhiolitis.*
- *Pet vodećih oboljenja kod stanovništva starosti 20-64 godine su: akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, hipertenzivna oboljenja, druga oboljenja gornjeg respiratornog trakta, akutni bronhitis i bronhiolitis, te otitis media i drugi poremećaji srednjeg uha i mastoida.*
- *U strukturi pet vodećih oboljenja kod stanovništva starosti 65 i više godina nalaze se sljedeća oboljenja: hipertenzivna oboljenja, akutne infekcije gornjih respiratornih puteva, inzulino-neovisni diabetes mellitus, cistitis, te inzulino-ovisni diabetes mellitus.*

2.3. HRONIČNE NEZARAZNE BOLESTI

U 2023. godini u primarnoj zdravstvenoj zaštiti na području Kantona Sarajevo ukupan broj registriranih oboljenja/stanja iznosio je 673.741.

Ukupan broj registriranih oboljenja/stanja u Kantonu Sarajevo kada je u pitanju 10 vodećih hroničnih nezaraznih oboljenja iznosio je 125.166 ili 18,58% u odnosu na broj ukupno registriranih oboljenja.

Među deset vodećih registriranih oboljenja tokom 2023. godine kao i prethodnih godina na prvom mjestu su bila hipertenzivna oboljenja (I₁₀-I₁₅), a na drugom mjestu diabetes mellitus (E₁₀-E₁₄).

Stopa oboljelih od deset vodećih hroničnih nezaraznih bolesti iznosila je 2.978,11 na 10.000 stanovnika.

Među vodećim hroničnim nezaraznim oboljenjima kod stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini bila su: hipertenzivna oboljenja, diabetes mellitus, druge dorzopatije, hronični bronhitis, emfizem i druga hronična opstruktivna oboljenja pluća te astma i status astmatikus, druga oboljenja cirkulatornog sistema, druga srčana oboljenja, maligne neoplazme, cervikalni i drugi poremećaji intervertebralnih diskova, druga ishemična srčana oboljenja, te artroze.

U 2023. godini registrirano je ukupno 41.739 hipertenzivnih oboljenja (I₁₀ –I₁₅) sa stopom od 993,11 na 10.000 stanovnika.

Ukupan broj registriranih oboljenja kada je u pitanju diabetes mellitus (E₁₀-E₁₄) iznosio je 25.501, a broj oboljenja na 10.000 stanovnika iznosio je 606,75.

Ukupan broj registriranih malignih oboljenja u 2023. godini na osnovu Izvještaja o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti iznosio je 5.191 sa stopom 123,51 na 10.000 stanovnika.

Kao i prethodnih godina maligne neoplazme dojke C₅₀ su zauzimale prvo mjesto među malignim neoplazmama po broju registriranih oboljenja koji je iznosio 984 sa stopom na 100.000 stanovnika od 234,13.

Udio hroničnih nezaraznih bolesti stanovništva Kantona Sarajevo unutar ukupnog morbiditeta zahtjeva hitno iniciranje dugoročnih preventivnih programa na području Kantona Sarajevo, posebno u segmentima vezanim za prehranu, fizičku aktivnost, te rane intervencije kada su u pitanju hipertenzivna oboljenja, maligne neoplazme, srčana oboljenja i diabetes mellitus.

Tabela 12. Prikaz deset vodećih hroničnih masovnih nezaraznih oboljenja kod stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Broj oboljenja na 10.000 stanovnika
1.	Hipertenzivna oboljenja (I ₁₀ -I ₁₅)	41.739	993,11
2.	Diabetes mellitus (E ₁₀ -E ₁₄)	25.501	606,75
3.	Druge dorzopatije (M ₄₀ -M ₄₉ , M ₅₃ -M ₅₄)	13.996	333,01
4.	Hronični bronhitis, emfizem i druga hronična obstruktivna oboljenja pluća (J ₄₀ -J ₄₄), Astma, status asmatikus (J ₄₅ -J ₄₆)	11.836	281,62
5.	Druga oboljenja cirkulatornog sistema (I ₇₁ -I ₉₉ osim I ₈₀ -I ₈₂)	6.776	161,22
6.	Druga srčana oboljenja (I ₂₆ -I ₄₃ , I ₅₀ -I ₅₂)	5.255	125,03
7.	Maligne neoplazme	5.191	123,51
8.	Cervikalni i drugi poremećaji intervertebralnih diskova (M ₅₀ -M ₅₁)	5.112	121,63
9.	Druga ishemična srčana oboljenja (I ₂₀ , I ₂₃ -I ₂₅)	4.921	117,09
10.	Artroze (M ₁₅ -M ₁₉)	4.839	115,14
	Deset vodećih hroničnih masovnih nezaraznih oboljenja - Ukupno	125.166	2.978,11
	Sva oboljenja stanovništva KS- Ukupno	673.741	16.030,50

¹Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Prema Izvještaju o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br.30-Z-UOB) za 2023. godinu

**Tabela 13. Prikaz pet vodećih malignih neoplazmi na području
Kantona Sarajevo
broj oboljelih /100.000 st. u 2023. godini¹**

R/B	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Br.obolj./ 100.000 st.
1.	Maligne neoplazme dojke (C ₅₀)	984	234,13
2.	Maligne neoplazme bronha i pluća(C ₃₄)	602	143,24
3.	Maligne neoplazme prostate(C ₆₁)	435	103,50
4.	Maligne neoplazme kolona i rektuma(C ₁₈ - C ₂₁)	413	98,27
5.	Maligne neoplazme ženskih reproduktivnih organa (C ₅₁ -C ₅₈ , osim C ₅₃ -C ₅₆)	304	72,33
6.	Ostale maligne neoplazme	2.453	583,65
7.	Maligne neoplazme -Ukupno	5.191	1.235,11

¹Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Prema Izvještaju o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br.30-Z-UOB) za 2023. godinu

2.4. MENTALNO ZDRAVLJE

U 2023. godini ukupan broj registriranih oboljenja/stanja utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti koja se odnose na poremećaje mentalnog zdravlja iznosio je 23.989 ili 3,56% od ukupnog broja registriranih oboljenja-stanja u Kantonu Sarajevo.

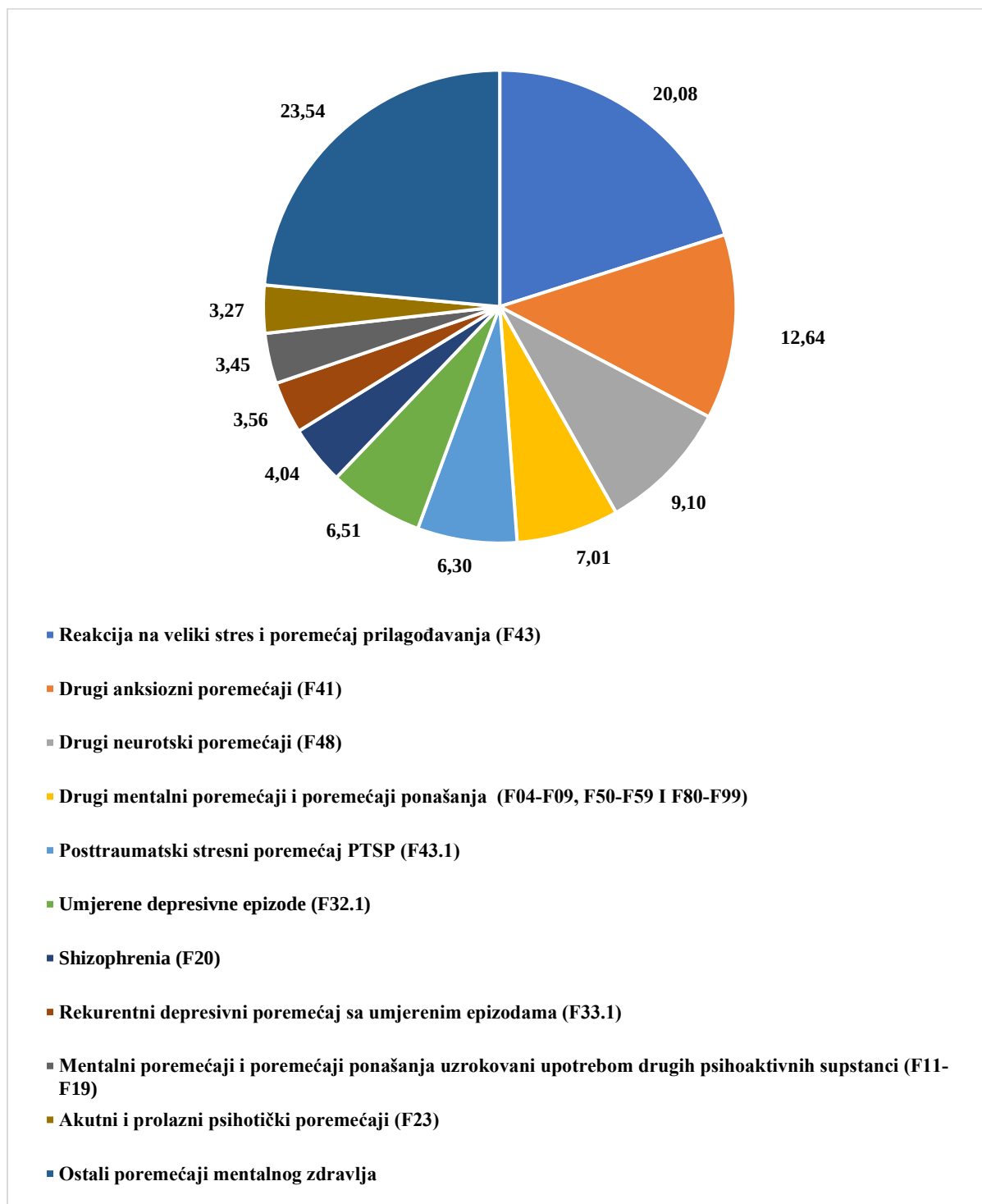
Unutar pet vodećih poremećaja mentalnog zdravlja, reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja (F₄₃) činili su 20,08% od ukupno registriranih poremećaja mentalnog zdravlja i nalazila su se na prvom mjestu. Zatim slijede: drugi anksiozni poremećaji (F₄₁) sa indeksom strukture 12,64%, drugi neurotski poremećaji (F₄₈) sa indeksom strukture 9,10%, drugi mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja (F₀₄-F₀₉, F₅₀-F₅₉, F₈₀-F₉₉) sa indeksom strukture 7,01%, te posttraumatski stresni poremećaj-PTSP (F_{43.1}) sa indeksom strukture (6,81%) unutar ukupnog broja registriranih poremećaja mentalnog zdravlja.

**Tabela 14. Poremećaji mentalnog zdravlja kod stanovništva Kantona Sarajevo
u 2023. godini¹**

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture %
1.	Reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja (F ₄₃)	4.816	20,08
2.	Drugi anksiozni poremećaji (F ₄₁)	3.033	12,64
3.	Drugi neurotski poremećaji (F ₄₈)	2.184	9,10
4.	Drugi mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja (F ₀₄ -F ₀₉ , F ₅₀ -F ₅₉ i F ₈₀ -F ₉₉)	1.681	7,01
5.	Posttraumatski stresni poremećaj PTSP (F _{43.1})	1.634	6,81
6.	Umjerene depresivne epizode (F _{32.1})	1.562	6,51
7.	Shizophrenia (F ₂₀)	968	4,04
8.	Rekurentni depresivni poremećaj sa umjerenim epizodama (F _{33.1})	854	3,56
9.	Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja uzrokovani upotrebom drugih psihoaktivnih supstanci (F ₁₁ - F ₁₉)	827	3,45
10.	Akutni i prolazni psihotički poremećaji (F ₂₃)	784	3,27
11.	Ostali poremećaji mentalnog zdravlja	5.646	23,54
UKUPNO		23.989	100,00%

¹Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Prema Izvještaju o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br.30-Z-UOB) za 2023. godinu

Grafikon 4. Struktura poremećaja mentalnog zdravlja iskazana u % kod stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini¹

¹Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Prema Izvještaju o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br.30-Z-UOB) za 2023. godinu.

Kada su u pitanju pojedine dobne skupine, kod osoba starosti 0-14 godina vodeća oboljenja mentalnog zdravlja su bila drugi mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja sa 343 registrirana oboljenja (ukupno 410 registriranih oboljenja mentalnog zdravlja u ovoj dobnoj skupini).

Kod osoba starosti 15-29 godina najviše je registrirano drugih anksioznih poremećaja (481 od ukupno 1.771 registriranog oboljenja u ovoj dobnoj skupini). Ovaj podatak ukazuje na stalnu potrebnu provedbe ali i intenziviranja već postojećih preventivnih programa u području mentalnog zdravlja mladih ljudi.

Kada je u pitanju većinsko radno aktivno stanovništvo starosne dobi 30-64 godine, najviše je registrirano reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja u okviru oboljenja mentalnog zdravlja (3.756 oboljelih od 15.667 ukupno registriranih oboljenja mentalnog zdravlja u ovoj dobnoj skupini).

Kod starijih osoba, starosti 65 i više godina najčešće registrirano oboljenje u okviru oboljenja mentalnog zdravlja je bila reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja (798 oboljelih od ukupno 6.141 registriranih oboljenja u ovoj dobnoj skupini).

Tabela 15. Poremećaji mentalnog zdravlja kod stanovništva Kantona Sarajevo u dobnoj skupini 0-14 godina u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja
1.	Drugi mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja (F04-F09, F50-F59, F80-F99)	343
2.	Reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja (F43)	20
3.	Pervazivni razvojni poremećaji (autizmi) (F84)	18
4.	Mentalna zaostalost (F70-F79)	8
5.	Drugi neurotski poremećaji (F48)	4
	Ostala oboljenja	17
UKUPNO		410

¹Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Prema Izvještaju o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br.30-Z-UOB) za 2023. godinu

Tabela 16. Poremećaji mentalnog zdravlja kod stanovništva Kantona Sarajevo u dobnoj skupini 15-29 godina u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja
1.	Drugi anksiozni poremećaji (F ₄₁)	481
2.	Mentalni poremećaji i poremećaji ponašanja uzrokovani upotrebom drugih psihoaktivnih supstanci (F ₁₁ -F ₁₉)	471
3.	Reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja (F ₄₃)	242
4.	Shizofrenia (F ₂₀)	111
5.	Umjerene depresivne epizode (F _{32.1})	69
	Ostala oboljenja	397
UKUPNO		1.771

¹Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Prema Izvještaju o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br.30-Z-UOB) za 2023. godinu

Tabela 17. Poremećaji mentalnog zdravlja kod stanovništva Kantona Sarajevo u dobnoj skupini 30-64 godine u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja
1.	Reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja (F ₄₃)	3.756
2.	Drugi anksiozni poremećaji (F ₄₁)	2.090
3.	Drugi neurotski poremećaji (F ₄₈)	1.672
4.	Umjerene depresivne epizode (F _{32.1})	1.087
5.	Posttraumatski stresni poremećaj PTSP (F _{43.1})	1.071
	Ostala oboljenja	5.991
UKUPNO		15.667

¹Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Prema Izvještaju o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br.30-Z-UOB) za 2023. godinu

Tabela 18. Poremećaji mentalnog zdravlja kod stanovništva Kantona Sarajevo u dobnoj skupini 65+ godina u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja
1.	Reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja (F ₄₃)	798
2.	Vaskularna demencija (F ₀₁)	689
3.	Posttraumatski stresni poremećaj PTSP (F _{43.1})	541
4.	Demencija u Alzheimerovoj bolesti (F ₀₀)	467
5.	Drugi anksiozni poremećaji (F ₄₁)	459
	Ostala oboljenja	3.187
UKUPNO		6.141

¹Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Prema Izvještaju o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (Obr. br.30-Z-UOB) za 2023. godinu

ZAKLJUČCI

- *Udio 10 vodećih hroničnih nezaraznih oboljenja u odnosu na ukupan broj registriranih oboljenja/stanja iznosio je 18,58% ili 125.166 registriranih oboljenja.*
- *Unutar deset vodećih hroničnih nezaraznih registriranih oboljenja u 2023. godini hipertenzivna oboljenja su bila na prvom mjestu, te diabetes mellitus na drugom mjestu.*
- *Stopa oboljelih od hroničnih nezaraznih bolesti iznosila 2.978,11 na 10.000 stanovnika.*
- *Među vodećim hroničnim nezaraznim oboljenjima kod stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini bila su: hipertenzivna oboljenja, diabetes mellitus, druge dorzopatije, hronični bronhitis, emfizem i druga hronična opstruktivna oboljenja pluća te astma i status astmatikus, druga oboljenja cirkulatornog sistema, druga srčana oboljenja, maligne neoplazme, cervikalni i drugi poremećaji intervertebralnih diskova, druga ishemična srčana oboljenja, te artroze.*
- *Ukupan broj registriranih oboljenja kada je u pitanju diabetes mellitus iznosio je 25.501, a broj oboljenja na 10.000 stanovnika iznosio je 606,75.*
- *U 2023. godini ukupan broj registriranih malignih oboljenja na osnovu Izvještaja o bolestima i stanjima utvrđenim u primarnoj zdravstvenoj zaštiti iznosio je 5.191 sa stopom 123,51 na 10.000 stanovnika.*
- *Maligne neoplazme dojke su zauzimale prvo mjesto među malignim neoplazmama po broju registriranih oboljenja na 100.000 stanovnika sa stopom od 234,13.*
- *U 2023. godini ukupan broj registrovanih oboljenja/stanja utvrđenih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti koja se odnose na poremećaje mentalnog zdravlja iznosio je 23.989 ili (3,56%) od ukupnog broja registriranih oboljenja-stanja u Kantonu Sarajevo.*
- *Vodeće registrirano oboljenje unutar poremećaja mentalnog zdravlja je bila reakcija na veliki stres i poremećaj prilagođavanja koji su činili 20,08% od svih ukupno registriranih poremećaja mentalnog zdravlja.*

2.5. REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE ŽENA

Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije (SZO), reproduktivno zdravlje je stanje potpunog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja u svim područjima vezanim uz reproduktivni sistem i njegovo funkcioniranje, u svim fazama života.

Reproduktivno zdravlje i pravo na reproduktivno zdravlje podrazumijeva svjesno i slobodno odlučivanje o najpovoljnijem vremenu za roditeljstvo, za rađanje željenog broja djece, razmaku između poroda, te pristup sigurnim, učinkovitim, dostupnim i prihvatljivim sredstvima za kontracepciju, po sopstvenom izboru, kao i pravo na najviše standarde zaštite seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Naravno, reproduktivno zdravlje odnosi se i na bolesti, poremećaje i stanja koja utiču na funkcionisanje reproduktivnog sistema u svim fazama života.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, u 2023. godini, u Kantonu Sarajevo je živjelo 221.994 stanovnika ženskog spola (52,82%), a stopa općeg fertiliteta (broj živorođene djece na 1.000 žena starosti 15-49 godina) je iznosila 38,57‰.

Od ukupnog broja registrovanih poroda u toku 2023. 3984 ili (94,12 %) su registrovani kod žena sa mjestom prebivališta na području Kantona Sarajevo, a 249 ili (5,88%) kod žena sa mjestom prebivališta van Kantona Sarajevo.

Tabela 19. Broj poroda, ukupno rođenih i živorođenih registrovan u porodilištima na području Kantona Sarajevo kod porodilja sa prebivalištem na području KS¹

Godina	Broj poroda ukupno	Broj ukupno rođenih	Broj živorođenih
2023.	3.984	4.068	4.053

¹Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo (na osnovu prijava poroda iz zdravstvenih ustanova u 2023.

Prema prijavama poroda u 2023. godini iz javnih zdravstvenih ustanova (porodilišta) broj poroda iznosio je 3.984, broj ukupno rođenih (kada su u pitanju žene sa prebivalištem na području Kantona Sarajevo) iznosio je 4.068 od čega živorođenih 4.053.

Tabela 20. Broj živorođenih (prema prijavama poroda)¹ u odnosu na dobnu strukturu žena /porodilja u 2022. i 2023. godini

God.	Dobne skupine										Ukupno
	≤15g.	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50≥	Nepoznato	
2022.god	0	21	393	1204	1355	804	176	8	0	4	3.965
2023.god	0	29	368	1285	1296	843	214	15	0	3	4.053

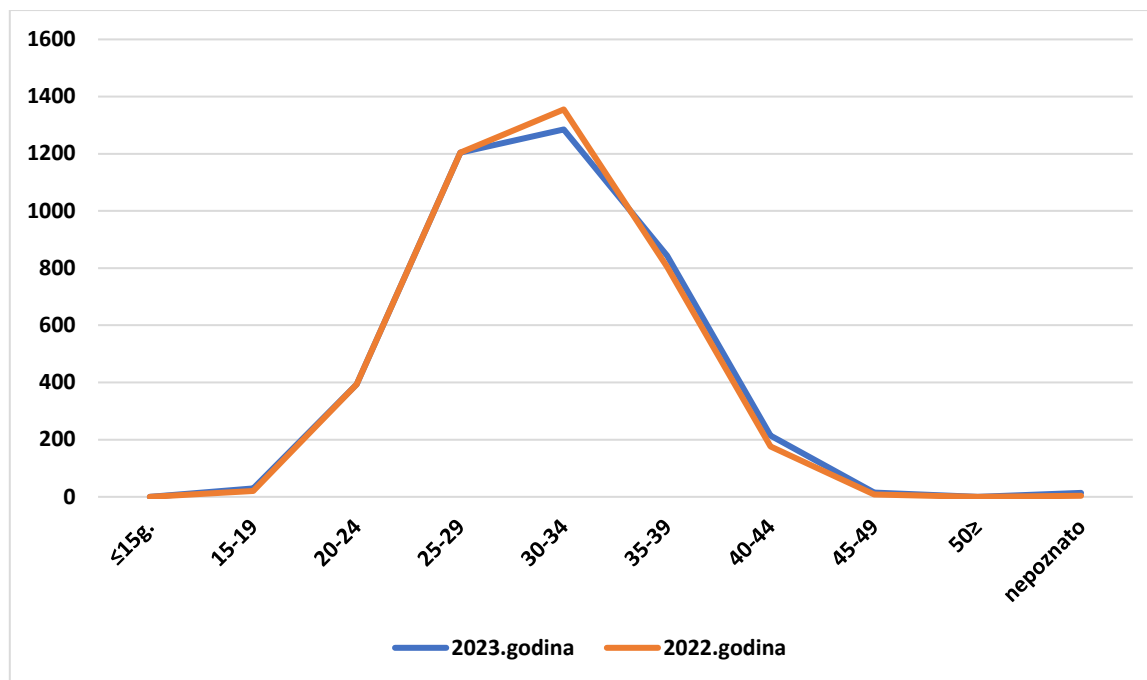
¹Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - na osnovu prijava poroda iz javnih zdravstvenih ustanova u 2022. i 2023. godini

Prema dobnoj strukturi majki najveći broj živorođenih 1.296 ili (31,97%) registrovan je kod žena u dobnoj skupini od 30 do 34 godine, a zatim u dobnoj skupini od 25 do 29 godina 1.285 živorođenih sa udjelom u ukupnom broju živorođenih od 31,70%.

Broj živorođenih u dobnoj skupini od 35-39 godina 843 ili (20,80%) u odnosu na ukupan broj živorođenih. U dobnoj skupini od 20-24 godina iznosio je 368 ili (9,08%), u dobnoj skupini od 40-44 godine 214 ili (5,90%), a u dobnoj skupini od 15 do 19 godina 29 ili (0,71%) u odnosu na ukupan broj živorođenih.

U 2023. godini ne bilježimo rođenje od majki u dobnoj skupini ispod 15 godina, a u dobnoj skupini od 45-49 godina registrovano je 15 ili (0,37%) u odnosu na ukupan broj živorođenih u 2023. godini. Kod 3 ili (0,07%) majki nije zabilježena starosna dob (najčešće žene bez ličnih dokumenata-migrantice).

Grafikon 5. Broj živorođenih (prema prijavama poroda)¹ u odnosu na dobnu strukturu žena /porodilja u 2022. i 2023. godini

Od ukupno 3.984 registrovanih poroda u 2023. godini kod žena sa mjestom prebivališta na području Kantona Sarajevo čak 1.162 ili (29,17%) su završeni carskim rezom (sectio caesarea). Prema smjernicama SZO, svaka zemlja ne bi trebala imati više od 15% poroda dovršenih carskim rezom godišnje.

Stopa izvršenih carskih rezova na 1.000 živorođenih u 2023. godini izuzetno je visoka i iznosila je 286,70.

U 2023. godini u javnom sektoru registrovano je 206 obavljenih prekida trudnoće i svi su obavljeni kod žena sa područja Kantona Sarajevo. Broj registrovanih prekida trudnoće u zdravstvenim ustanovama u privatnom sektoru koje pružaju usluge iz oblasti ginekologije, a koje dostavljaju izvještaje JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo u 2023. godini je bio 224 od čega 206 ili (91,96%) kod žena s prebivalištem na području Kantona Sarajevo.

Prijave o prekidu trudnoće (Obrazac br 11-I-PT), u 2023. godini JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo dostavilo je 5 privatnih ordinacija/ustanova. Prema dostavljenim podacima iz javnog i privatnog sektora ukupan broj prekida trudnoće kada su u pitanju žene sa područja Kantona Sarajevo iznosio je 430.

Stopa pobačaja u 2023. godini na 1.000 živorođenih iznosila je 97,21 (za žene sa područja Kantona Sarajevo).

Kada je u pitanju dobna struktura žena kod kojih je registrovan pobačaj u javnom zdravstvenom sektoru u 2023. godini od ukupno 206 registrovana pobačaja u dobnoj skupini 35-39 godina urađena su 66 ili (32,04%), od 30-34 godina 40 ili (19,42%), kod žena u dobnoj skupini od 25-29 godina 39 ili (18,93%), kod žena u dobnoj skupini od 40-44 godina 34 ili (16,50%). U dobnoj skupini 20-24 godina urađeno je 20 pobačaja ili (9,71%), a kod žena u dobnoj skupini od 15-19 godina 5 pobačaja (2,43%) i 45-49 godina 2 pobačaja ili (0,97%). U dobnoj skupini ispod 15 godina u javnim ustanovama na području Kantona Sarajevo u 2023. godini nije urađen niti jedan prekid trudnoće.

Među vodećim oboljenjima registrovanim u zdravstvenoj zaštiti žena na području Kantona Sarajevo u 2023. godini, na prvom mjestu su menopauzalni i drugi perimenopauzalni poremećaji, što je isto kao i prethodne godine.

Grafikon 6. Vodeća oboljenja registrovana u zdravstvenoj zaštiti žena ukupno u KS, 2022.-2023. godina

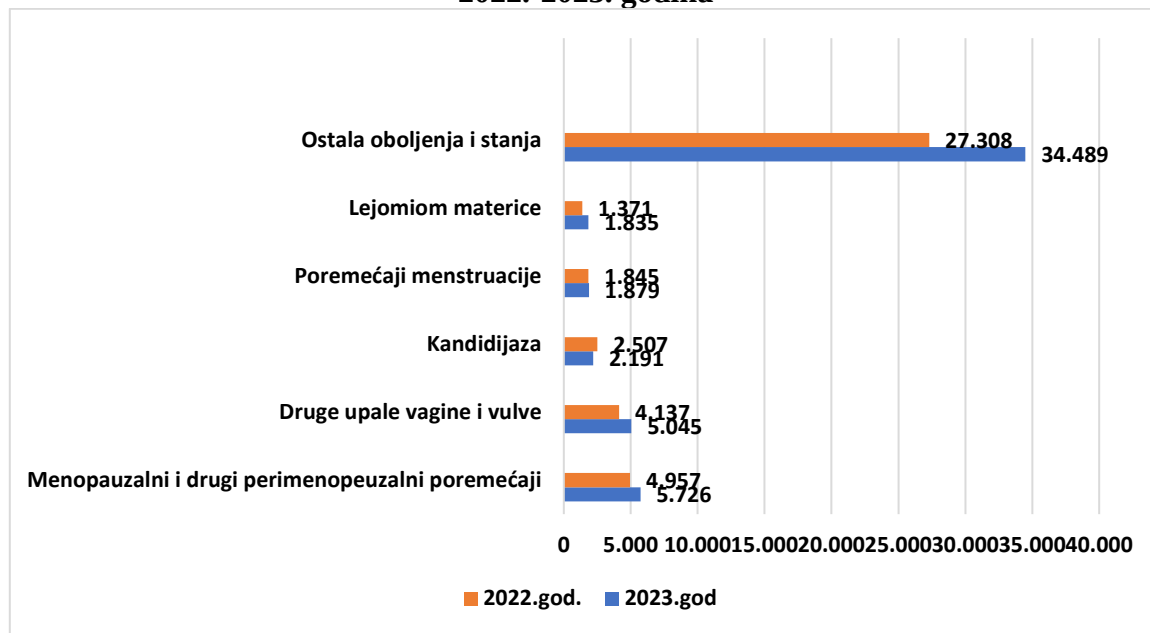

Tabela 21. Vodeća oboljenja registrovana u zdravstvenoj zaštiti žena ukupno u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture %
1.	Menopauzalni i drugi perimenopauzalni poremećaji N ₉₅	5.726	11,19
2.	Druge upale vagine i vulve N ₇₆	5.045	9,86
3.	Kandidijaza B ₃₇	2.191	4,28
4.	Poremećaji menstruacije N ₉₁ -N ₉₂	1.879	3,67
5.	Lejomiom materice D ₂₅	1.835	3,59
	Ostala oboljenja i stanja	34.489	67,41
Ukupno		51.165	100,00%

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo – Izvještaj o bolestima i stanjima utvrđenim u službi zaštite reproduktivnog zdravlja žena (obrazac br. 31-Z-ZO) za 2023. godinu.

Tabela 22. Vodeća oboljenja registrovana u zdravstvenoj zaštiti žena u starosnoj grupi od 15-24 godina u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture %
1.	Kandidijaza B ₃₇	499	8,07
2.	Druge upale vagine i vulve N ₇₆	350	5,66
3.	Poremećaji menstruacije N ₉₁ -N ₉₂	336	5,43
4.	Poremećaj funkcije jajnika E ₂₈	311	5,03
5.	Bol i druga stanja u vezi sa ženskim polnim organima i menstrualnim krvarenjem N ₉₄	291	4,70
	Ostala oboljenja i stanja	4.399	71,11
Ukupno		6.186	100,00%

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo – Izvještaj o bolestima i stanjima utvrđenim u službi zaštite reproduktivnog zdravlja žena (obrazac br. 31-Z-ZO) za 2023. godinu

**Tabela 23. Vodeća oboljenja registrovana u zdravstvenoj zaštiti žena
u starosnoj grupi 25-34 godina u KS, u 2023. godini¹**

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture %
1.	Druge upale vagine i vulve N ₇₆	1.122	8,92
2.	Kandidijaza B ₃₇	571	4,54
3.	Poremećaji menstruacije N ₉₁ -N ₉₂	337	2,68
4.	Infekcije urogenitalnog sistema u trudnoći O ₂₃	283	2,25
5.	Displazija vrata materice N ₈₇	246	1,96
	Ostala oboljenja i stanja	10.018	79,65
Ukupno		12.577	100,00%

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo – Izvještaj o bolestima i stanjima utvrđenim u službi zaštite reproduktivnog zdravlja žena (obrazac br. 31-Z-ZO) za 2023. godinu

**Tabela 24. Vodeća oboljenja registrovana u zdravstvenoj zaštiti žena
u starosnoj grupi 35-44 godina u KS, 2023. godini¹**

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture %
1.	Druge upale vagine i vulve N ₇₆	1.321	11,69
2.	Poremećaji menstruacije N ₉₁ -N ₉₂	538	4,76
3.	Kandidijaza B ₃₇	500	4,43
4.	Benigna neoplazma jajnika (ovarija) D ₂₇	458	4,05
5.	Displazija vrata materice N ₈₇	396	3,50
	Ostala oboljenja i stanja	8.086	71,56
Ukupno		11.299	100,00%

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo – Izvještaj o bolestima i stanjima utvrđenim u službi zaštite reproduktivnog zdravlja žena (obrazac br. 31-Z-ZO) za 2023. godinu

Tabela 25. Vodeća oboljenja registrovana u zdravstvenoj zaštiti žena u starosnoj grupi 45-49 godina u KS, u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture %
1.	Druge upale vagine i vulve N ₇₆	901	12,67
2.	Menopauzalni i drugi perimenopauzalni poremećaji N ₉₅	756	10,63
3.	Lejomiom materice D ₂₅	499	7,02
4.	Poremećaji menstruacije N ₉₁ -N ₉₂	396	5,57
5.	Benigna neoplazma jajnika (ovarija) D ₂₇	352	4,95
	Ostala oboljenja i stanja	4.208	59,17
Ukupno		7.112	100,00%

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo – Izvještaj o bolestima i stanjima utvrđenim u službi zaštite reproduktivnog zdravlja žena (obrazac br. 31-Z-ZO) za 2023. godinu

Tabela 26. Vodeća oboljenja registrovana u zdravstvenoj zaštiti žena u starosnoj grupi 50 i više godina u 2023. godini¹

Redni broj	Naziv oboljenja, stanja po 10. MKB	Broj oboljenja	Indeks strukture %
1.	Menopauzalni i drugi perimenopauzalni poremećaji N ₉₅	4.836	34,57
2.	Druge upale vagine i vulve N ₇₆	1.351	9,66
3.	Lejomiom materice D ₂₅	882	6,30
4.	Kandidijaza B ₃₇	429	3,07
5.	Polip ženskog genitalnog sistema N ₈₄	408	2,92
	Ostala oboljenja i stanja	6.085	43,49
Ukupno		13.991	100,00%

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo – Izvještaj o bolestima i stanjima utvrđenim u službi zaštite reproduktivnog zdravlja žena (obrazac br. 31-Z-ZO) za 2023. godinu

ZAKLJUČCI

- *Od ukupno 4.233 registrovanih poroda u toku 2023. godine 3.984 ili (94,12%) su porodi registrovani kod žena sa mjestom prebivališta na području Kantona Sarajevo, a 249 ili (5,88%) kod žena sa mjestom prebivališta van Kantona Sarajevo.*
- *U 2023. godini ne bilježimo rođenje od majki u dobnoj skupini ispod 15 godina, a u dobnoj skupini od 45-49 godina registrovano je 15 ili (0,37%) poroda u odnosu na ukupan broj živorođenih u 2023. godini.*
- *Od ukupno 3.984 registrovanih poroda u 2023. godini kod žena sa mjestom prebivališta na području Kantona Sarajevo čak 1.162 ili (29,17%) su završeni carskim rezom.*
- *Stopa izvršenih carskih rezova na 1.000 živorođenih u 2023. godini izuzetno je visoka i iznosila je 286,70.*
- *Prema dostavljenim podacima iz javnog i privatnog sektora ukupan broj pobačaja kada su u pitanju žene sa područja Kantona Sarajevo iznosio je 430.*
- *U dobnim skupinama ispod 15 godina u javnim i privatnim zdravstvenim ustanovama na području Kantona Sarajevo u 2023. godini nije registrovan niti jedan prekid trudnoće.*

2.6. ORALNO ZDRAVLJE

Prema prikupljenim podacima iz primarne stomatološke zaštite u javnom sektoru u 2023. godini vodeća oboljenja su: zubni karijes sa ukupno 61.151 registriranim oboljenjem i indeksom strukture 33,87%, oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva sa indeksom strukture 25,08% i 45.278 registriranih oboljenja, dentofacijalne anomalije sa ukupno 32.315 oboljenja i indeksom strukture 17,90%, gingivitis i parodontalna oboljenja sa ukupno 16.911 oboljenja i indeksom strukture 9,37%, zatim zadržani (retinirani) i uklješteni (impaktirani) zubi sa ukupno 13.599 oboljenja i indeksom strukture 7,53%, te ostala oboljenja i stanja kod ukupno 11.272 oboljenja i indeksom strukture 6,24%. Analiza podataka navedenih u narednoj tabeli odnosi se na ukupno 180.526 registriranih oboljenja.

Tabela 27. Vodeća oboljenja u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti u javnom sektoru ukupno u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

REDNI BROJ	NAZIV OBOLJENJA, STANJA PO 10. MKB	BROJ OBOLJENJA	INDEKS STRUKTURE
1.	Zubni karijes K ₀₂	61.151	33,87
2.	Oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva K ₀₄	45.278	25,08
3.	Dentofacijalne anomalije (uključujući malokluzije) K ₀₇	32.315	17,90
4.	Gingivitis i parodontalna oboljenja K ₀₅	16.911	9,37
5.	Zadržani (retinirani) i uklješteni (impaktirani) zubi (K ₀₁)	13.599	7,53
	Ostala oboljenja i stanja	11.272	6,24
UKUPNO		180.526	100,00%

U 2023. godini redoslijed vodećih oboljenja populacije od 1-9 godina života u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo bio je slijedeći: zubni karijes sa ukupno 7.938 oboljenja i indeksom strukture 41,87%, oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva sa ukupno 4.694 oboljenja i indeksom strukture 24,76%, zatim dentofacijalne anomalije sa ukupno 4.575 oboljenja i indeksom strukture 24,13%, gingivitis i parodontalna oboljenja sa ukupno 452 oboljenja i indeksom strukture 2,38%, zatim poremećaji razvoja i rasta zuba sa ukupno 368 oboljenja i indeksom strukture 1,94%, i 933 ostalih oboljenja ili stanja sa indeksom strukture 4,92%, što čini ukupno 18.960 oboljenja.

Tabela 28. Vodeća oboljenja registrovana u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti u starosnoj grupi 1-9 godina u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

REDNI BROJ	NAZIV OBOLJENJA, STANJA PO 10. MKB	BROJ OBOLJENJA	INDEKS STRUKTURE
1.	Zubni karijes K ₀₂	7.938	41,87
2.	Oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva K ₀₄	4.694	24,76
3.	Dentofacijalne anomalije (uključujući malokluzije) K ₀₇	4.575	24,13
4.	Gingivitis i parodontalna oboljenja K ₀₅	452	2,38
5.	Poremećaji razvoja i rasta zuba (K ₀₀)	368	1,94
	Ostala oboljenja, stanja	933	4,92
UKUPNO		18.960	100,00%

U 2023. godini redoslijed vodećih oboljenja populacije od 10-19 godina života u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo bio je slijedeći: dentofacijalne anomalije sa ukupno 26.876 oboljenja i indeksom strukture 48,37%, zubni karijes sa ukupno 16.028 oboljenja i indeksom strukture 28,85%, oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva sa ukupno 8.128 oboljenja i indeksom strukture 14,63%, gingivitis i parodontalna oboljenja sa ukupno 2.000 oboljenja i indeksom strukture 3,60%, zadržani (retinirani) i uklješteni (impaktirani) zubi sa 611 registriranih oboljenja i indeksom strukture 1,10%, a ostala oboljenja ili stanja registrirana su broju od 1.916 sa indeksom strukture 3,45%, što ukupno čini 55.559 oboljenja.

Tabela 29. Vodeća oboljenja registrovana u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti u starosnoj grupi 10-19 godina u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

REDNI BROJ	NAZIV OBOLJENJA, STANJA PO 10. MKB	BROJ OBOLJENJA	INDEKS STRUKTURE
1.	Dentofacijalne anomalije (uključujući malokluzije) K07	26.876	48,37
2.	Zubni karijes K ₀₂	16.028	28,85
3.	Oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva K ₀₄	8.128	14,63
4.	Gingivitis i parodontalna oboljenja K ₀₅	2.000	3,60
5.	Zadržani (retinirani) i uklješteni (impaktirani) zubi (K ₀₁)	611	1,10
	Ostala oboljenja, stanja	1.916	3,45
UKUPNO		55.559	100,00%

U 2023. godini redoslijed vodećih oboljenja populacije od 20+ godina života u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo bio je slijedeći: zubni karijes kod ukupno 37.185 oboljenja sa indeksom strukture 35,08%, zatim oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva sa ukupno 32.456 oboljenja i indeksom strukture 30,62%, gingivitis i parodontalna oboljenja sa ukupno 14.458 oboljenja i indeksom strukture 13,64%, zadržani (retinirani) i uklješteni (impaktirani) zubi sa ukupno 12.646 oboljenja i indeksom strukture 11,93%, drugi poremećaji zuba i potpornih struktura sa 2.421 registriranim oboljenjem i indeksom strukture 2,28%, ostala oboljenja ili stanja tretirana su u broju od 6.840 sa indeksom strukture 6,45%, što čini ukupno 106.006 oboljenja.

Tabela 30. Vodeća oboljenja registrovana u stomatološkoj zdravstvenoj zaštiti u starosnoj grupi 20+ godina u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

REDNI BROJ	NAZIV OBOLJENJA, STANJA PO 10. MKB	BROJ OBOLJENJA	INDEKS STRUKTURE
1.	Zubni karijes K ₀₂	37.185	35,08
2.	Oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva K ₀₄	32.456	30,62
3.	Gingivitis i parodontalna oboljenja K ₀₅	14.458	13,64
4.	Zadržani (retinirani) i uklješteni (impaktirani) zubi (K ₀₁)	12.646	11,93
5.	Drugi poremećaji zuba i potpornih struktura K ₀₈	2.421	2,28
	Ostala oboljenja, stanja	6.840	6,45
UKUPNO		106.006	100,00%

Prema Izvještaju o radu službe za zaštitu zdravlja usta i zuba u javnom sektoru tokom 2023. godine na području Kantona Sarajevo stomatološka zaštita pružana je kontinuirano na 55 punktova u 136 ordinacija sa ukupno 227 stomatoloških stolica.

Stomatološku zdravstvenu zaštitu, uključujući i Stomatološki fakultet sa stomatološkim kliničkim centrom Univerziteta u Sarajevu, je pružalo 236 stomatoloških timova sa ukupno 249 doktora stomatologije od čega su 137 specijaliste, te 248 stomatoloških sestara/tehničara od čega su 68 zubni tehničari. Ukupan broj registrovanih posjeta u javnom sektoru stomatološke zdravstvene zaštite je bio 279.154, dok je prosječan broj posjeta po doktoru stomatologije godišnje iznosio 1.121,10, odnosno 4,31 posjeta dnevno po jednom doktoru stomatologije.

U privatnom stomatološkom sektoru prema podacima raspoloživim na web stranici Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo, registrovano je ukupno 266 privatnih subjekta, od čega je 231 ordinacija i specijalističkih ordinacija, 4 privatne zdravstvene ustanove – PZU i 31 zubotehnički laboratorij.

ZAKLJUČCI

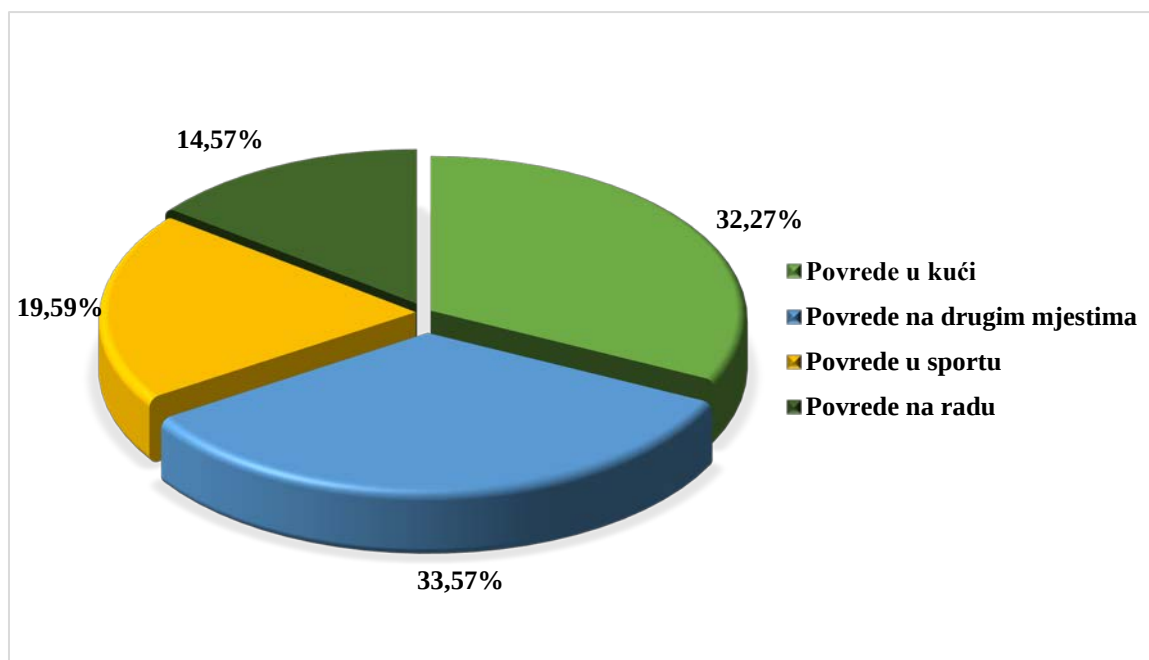
- *Prema prikupljenim podacima iz primarne stomatološke zaštite u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo u 2023. godini vodeća oboljenja su: zubni karijes, oboljenja zubne pulpe i periapikalnog tkiva, dentofacijalne anomalije, gingivitis i parodontalna oboljenja, te zadržani (retinirani) i uklješteni (impaktirani) zubi.*
- *U primarnoj stomatološkoj zaštiti u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo u 2023. godini je registrovano 180.526 oboljenja.*
- *U javnom sektoru tokom 2023. godine na području Kantona Sarajevo stomatološka zaštita pružana je kontinuirano na 55 punktova u 136 ordinacija sa ukupno 227 stomatoloških stolica.*
- *Stomatološku zdravstvenu zaštitu, uključujući i Stomatološki fakultet sa stomatološkim kliničkim centrom Univerziteta u Sarajevu, je pružalo 236 stomatoloških timova sa ukupno 249 doktora stomatologije od čega su 137 specijaliste, te 248 stomatoloških sestara/tehničara od čega su 68 zubni tehničari.*
- *Ukupan broj registrovanih posjeta u javnom sektoru stomatološke zdravstvene zaštite je bio 279.154, dok je prosječan broj posjeta po doktoru stomatologije godišnje iznosio 1.121,10, odnosno 4,31 posjeta dnevno po jednom doktoru stomatologije.*
- *U 2023. godini, u privatnom sektoru u Kantonu Sarajevo, stomatološka zdravstvena zaštita pružana je u 266 privatnih stomatoloških ustanova.*

2.7. TRAUMATIZAM

U 2023. godini u primarnoj zdravstvenoj zaštiti ukupno je registrovano 8.300 povreda stanovništva Kantona Sarajevo što je povećanje od 2,86% u odnosu na 2022. godinu kada je registrovano 8.069 povreda stanovništva Kantona Sarajevo. Najveći broj povreda stanovništva Kantona Sarajevo registrovan je na drugim mjestima, zatim u kući, sportu i najmanje u radu. U strukturi svih registrovanih oboljenja, stanja i povreda u primarnoj zdravstvenoj zaštiti javnog sektora, povrede čine 1,23%.

U strukturi svih registrovanih povreda u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, najčešće su zastupljene povrede na drugim mjestima sa 33,57% (2.786 povreda) i povrede u kući sa 32,27% (2.678 povreda), a zatim slijede povrede u sportu sa 19,59% (1.626 povreda) i povrede na radu, odnosno u jaslama, vrtiću, školi sa 14,57% (1.210 povreda).

Grafikon 7. Struktura povreda stanovništva Kantona Sarajevo u 2023. godini, pregled prema mjestu događaja povrede

Najveći procent povreda registrovan je kod stanovništva od 20-64 godine života (3.560 povreda) i kod djece 5-14 godina života (3.207 povreda), koje zajedno u strukturi svih registrovanih povreda prema dobnim skupinama čine 81,53%, a zatim slijede povrede djece 1-4 godina starosti (669 povreda) sa 8,06%, i povrede osoba 65 i više godina starosti (464 povrede ili 5,59%). Povrede kod ostalih dobnih skupina zastupljene u znatno nižem procentu i to: povrede djece ispod jedne godine života sa 1,54% (128 povreda), djece i omladine 15-19 godina života sa 3,28% (272 povrede).

2.7.1. Saobraćajni traumatizam

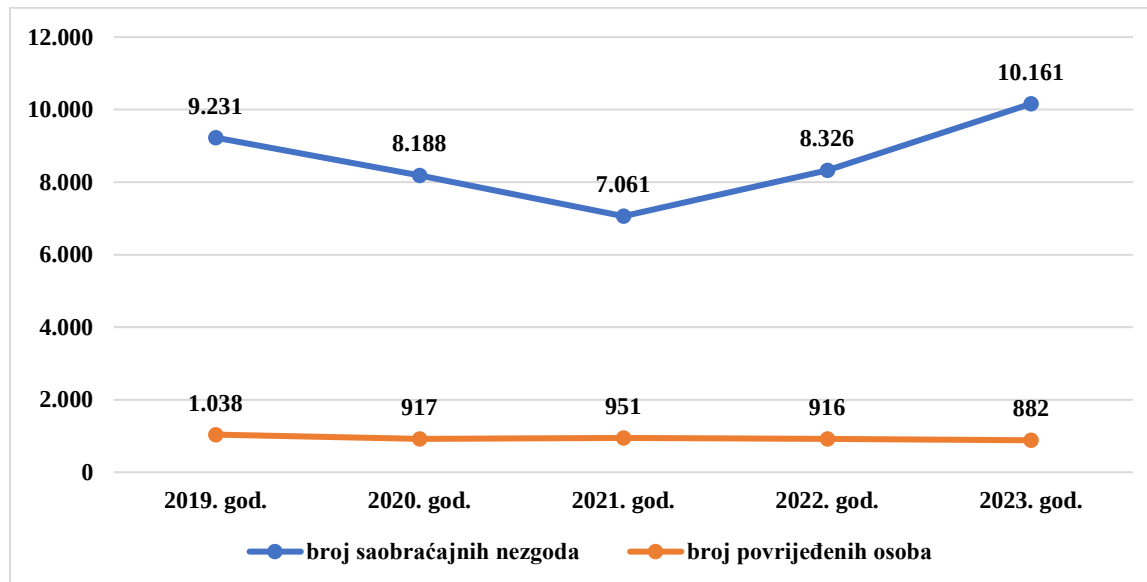
Prema podacima MUP-a Kantona Sarajevo u 2023. godini u Kantonu Sarajevo, registrovana je ukupno 10.161 saobraćajna nezgoda što je za 22,04% više u odnosu na 2022. godinu kada je zabilježeno 8.326 saobraćajnih nezgoda.

Broj registrovanih saobraćajnih nezgoda izazvanih u alkoholisanom stanju u 2023. godini je iznosio 32. Učešće saobraćajnih nezgoda izazvanih u alkoholisanom stanju u ukupnom broju registrovanih saobraćajnih nezgoda u 2023. godini iznosi 0,31%. Uočava se trend opadanja broja saobraćajnih nezgoda izazvanih u alkoholisanom stanju u posljednjih pet godina. Tako u 2023. godini je zabilježen pad od 67,35% u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 98 saobraćajnih nezgoda izazvanih u alkoholisanom stanju.

Broj registrovanih povrijeđenih lica u saobraćajnim nezgodama u 2023. godini na području Kantona Sarajevo je bio 882, dok je vrijednost stope povrijeđenih u saobraćajnim nezgodama na 100.000 stanovnika u 2023. godini iznosila 209,86‰.

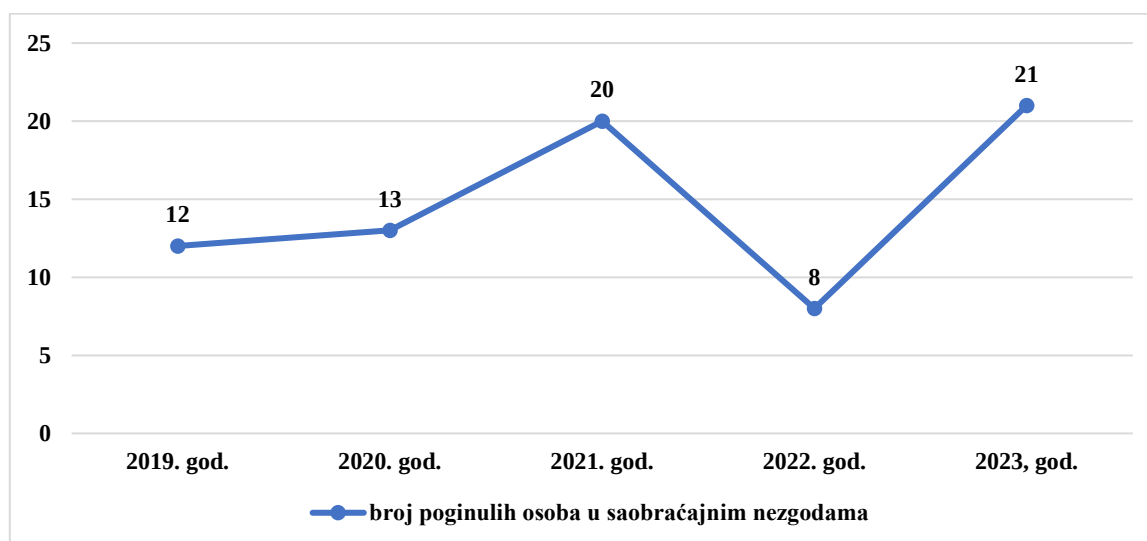
Broj poginulih lica u saobraćajnim nezgodama u 2023. godini je bio 21.

Grafikon 8. Broj saobraćajnih nezgoda i broj povrijeđenih osoba u saobraćajnim nezgodama u Kantonu Sarajevo, 2019-2023. godina*

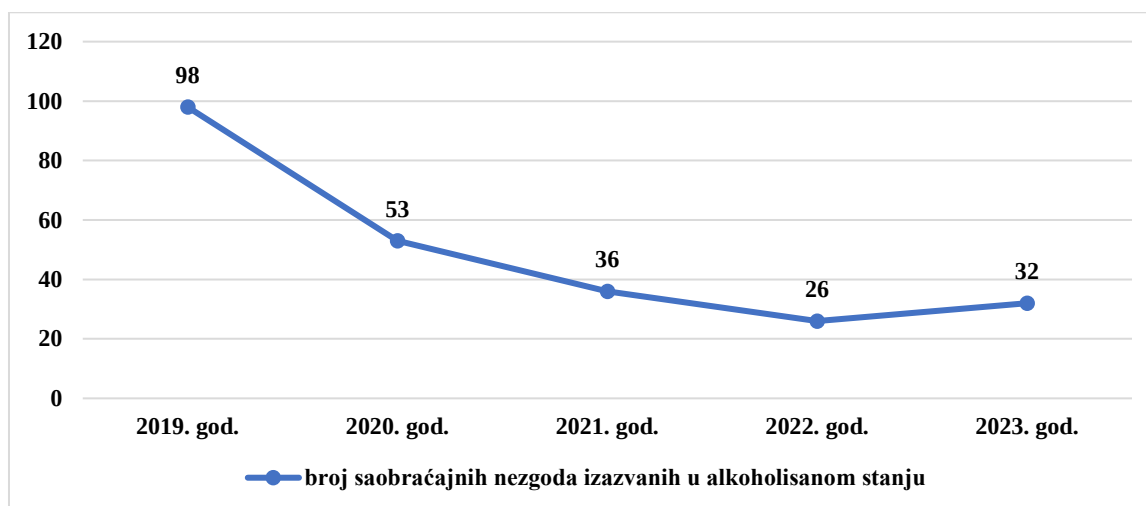
*Izvor: MUP KS

Grafikon 9. Broj poginulih osoba u saobraćajnim nezgodama u Kantonu Sarajevo, 2019-2023. godina*

*Izvor: MUP KS

Grafikon 10. Broj saobraćajnih nezgoda izazvanih u alkoholisanom stanju u Kantonu Sarajevo, 2019-2023. godina*

*Izvor: MUP KS

ZAKLJUČCI

- *U 2023. godini u primarnoj zdravstvenoj zaštiti ukupno je registrovano 8.300 povreda stanovništva Kantona Sarajevo.*
- *Opća stopa traumatizma stanovništva Kantona Sarajevo iznosi 1,23%.*
- *Najveći procent povreda registrovan je kod stanovništva od 20-64 godine života (3.560 povreda) i kod djece 5-14 godina života (3.207 povreda), koje zajedno u strukturi svih registrovanih povreda prema dobnim skupinama čine 81,53%, a zatim slijede povrede djece 1-4 godina starosti (669 povreda) sa 8,06%, i povrede osoba 65 i više godina starosti (464 povrede ili 5,59%). Povrede kod ostalih dobnih skupina zastupljene u znatno nižem procentu i to: povrede djece ispod jedne godine života sa 1,54% (128 povreda), djece i omladine 15-19 godina života sa 3,28% (272 povrede).*
- *Prema podacima MUP-a Kantona Sarajevo u 2023. godini u Kantonu Sarajevo, registrovano je ukupno 10.161 saobraćajna nezgoda.*
- *Broj registrovanih saobraćajnih nezgoda izazvanih u alkoholisanom stanju u 2023. godini je iznosio 32.*
- *Broj registrovanih povrijeđenih lica u saobraćajnim nezgodama u 2023. godini na području Kantona Sarajevo je bio 882 osobe.*
- *Broj poginulih lica u saobraćajnim nezgodama u 2023. godini je bio 21.*

2.8. ZARAZNE BOLESTI I IMUNIZACIJA

Metodologija i pojmovi

Morbiditet za 2023. godinu rađen na osnovu procjene broja stanovnika Federalnog zavoda za statistiku za 2022. godinu (stanje na dan 30.06.2022 godine.) i Statističkog godišnjaka Kantona Sarajevo za 2022. godinu.

Mjere morbiditeta

Kumulativna incidenca (KI) – predstavlja nove slučajeve bolesti u odnosu na broj osoba koje su pod rizikom.

Stopa incidence (SI) - broj novooboljelih tijekom zadanog vremenskog razdoblja dijeli se s ukupnim brojem osoba-vrijeme (vrijeme tijekom kojeg su ispitanici pod rizikom za razvoj bolesti). Koristi se za mjerenje rizika za nastanak bolesti u jedinici vremena.

Prevalencija – ukupni broj oboljelih od neke bolesti u nekoj populaciji u promatranom vremenskom periodu, bez obzira na trenutak pojave bolesti. Izražava se u procentima ili promilima.

2.8.1 Kretanje zaraznih bolesti obaveznih prijavi na području Kantona Sarajevo u 2023. godini

Tokom 2023. godine na području Kantona Sarajevo prijavljeno je 4.599 slučajeva obolijevanja od 32 zarazne bolesti. Utvrđena su 2 oboljevanja od AIDS i 14 HIV infekcija. Na pojedinačnim prijavama zaraznih oboljenja prijavljeno je 2.665 slučajeva oboljevanja od 31 zarazne bolesti koje su obavezne prijavi, a na zbirnim prijavama u 2023. godini prijavljena su 1.934 slučaja obolijevanja od pljuskavica (Varicellae).

Kod stanovništva na području Kantona Sarajevo u 2023. godine registrovano je 47 pojedinačnih slučajeva zaraznog trovanja hranom.

Iz reda vakcino-preventabilnih bolesti tokom 2023. godine prijavljeno je 11 slučajeva parotitisa (zaušnjaka) i 7 slučajeva pertusisa.

Iz grupe oboljenja zajedničkih ljudima i životinjama (zoonoze), ukupno je prijavljeno 19 slučajeva Q-groznice kod ljudi od toga je 12 slučajeva (klaster) i 2 slučaja bruceloze (Brucellosis).

Na Tabeli 31. dat je prikaz oboljenja od zaraznih bolesti sa kumulativnom incidencom na 100.000 stanovnika.

Tabela 31. Broj prijavljenih slučajeva i kumulativna incidenca od zaraznih bolesti na 100.000 stanovnika

Red. Broj	Bolest	Šifra	2023. godina	
			Broj slučajeva	Kumulativna Incidenca
1.	AIDS*	B20-24	2	0,48
2.	Amoebiasis	A06	4	0,95
3.	Angina streptococcica (streptokokna upala grla)	J02	193	46,00
4.	Brucellosis (bruceloza)	A23	2	0,48
5.	Covid-19**	U07.1	256	61,02
6.	Encephalitis	A86	4	0,95
7.	Enterocolitis acuta (enterokolitis)	A09	565	134,67
8.	Erysipelas (crveni vjetar)	A46	1	0,24
9.	Febris haemorrhagicae (hemoragične groznice)	A98	2	0,48
10.	HBsAg nosilaštvo	Z22	2	0,48
11.	Herpes zoster	B24	354	84,38
12.	HIV infectio*	B20-24	14	3,34
13.	Hepatitis virosa A	B15	2	0,48
14.	Hepatitis virosa B	B16	2	0,48
15.	Hepatitis virosa C	B17	1	0,24
16.	Leptospirosis	A27	2	0,48
17.	Lyme boreliosis	A 69.2	1	0,24
18.	Meningitis virosa	A 87	1	0,24
19.	Meningitis (dr.bakterijski)	G00	5	1,19
20.	Mononucleosis (mononukleoz)	B27	31	7,39
21.	Nosocomial infection		626	149,21
22.	Parotitis epidemica (zaušnjaci)	B26	11	2,62
23.	Pertussis (veliki kašalj)	A37	7	1,67
24.	Q-fever	A78	19	4,53
25.	Salmonellosis	B06	12	2,86
26.	Scabies (šuga)	B86	170	40,52
27.	Scarlatina (šarlah)	A38	271	64,59
28.	Sepsis (sepsa)	A41	43	10,25
29.	Syphilis	A50-A53	2	0,48
30.	Tetanus	A35	1	0,24
31.	Toxiinfectio alimentaris (zarazno trovanje hranom)	A05	47	11,20
32.	Tuberculosi activa (aktivna tuberkuloza)	A15-A19	26	6,20
33.	Varicellae (pljuskavice)	B01	1.934	460,98
34.	West Nile groznica***	A92.3	2	0,48
UKUPNO:			4.615	11,00

* U 2023. godini, prema podacima Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH, prijavljeno (otkriveno) 14 novih slučajeva HIV infekcije na području Kantona Sarajevo. Od navedenog broja kod 2 oboljelih se razvio AIDS.

** Zvanično, na prijavama obolijevanja – smrti od zarazne bolesti, je prijavljeno obolijevanje 256 osoba, dok je prema evidencijama Zavoda, laboratorijski potvrđeno 469 slučajeva COVID-19 oboljenja.

*** Prijavljena su dva slučaja West Nile groznice (West Nile groznica nije obavezna prijavi)

Morbiditet za 2023. godinu rađen na osnovu procjene broja stanovnika Federalnog zavoda za statistiku za 2022. godinu (stanje na dan 30.06.2022 godine.)

Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita
u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Na sljedećoj tabeli dat je prikaz morbiditeta od zaraznih bolesti iskazan apsolutnim brojevima i kumulativna incidenca na 1.000 stanovnika na području Kantona Sarajevo i morbiditet po općinama Kantona Sarajevo sa incidencom na 1.000 stanovnika općine.

Tabela 32. Kretanje zaraznih bolesti po općinama KS u 2023. godini

Redni broj	Bolest	UKUPNO KS:	Općine								
			1 Centar	2 Stari Grad	3 Novo Sarajevo	4 Novi Grad	5 Ilidža	6 Vogošća	7 Hadžići	8 Ilijaš	9 Trnovo
1.	AIDS**	2									
2.	Angina streptococcica (streptokokna upala grla)	193	6	14	10	15	13	37	5	93	0
3.	Amoebisis	4	1	1	1	1	0	0	0	0	0
4.	Brucellosis (bruceloza)	2	0	1	0	0	1	0	0	0	0
5.	Covid-19*	256	64	14	63	51	33	7	13	9	2
6.	Encephalitis	4	2	0	1	1	0	0	0	0	0
7.	Enterocolitis acuta (enterokolitis)	565	73	41	80	187	95	42	24	19	4
8.	Erysipelas (crveni vjetar)	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
9.	Febris haemorrhagicae (hemoragične groznice)	2	0	0	0	0	0	0	0	2	0
10.	HBsAg nosilaštvo	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0
11.	Herpes zoster	354	66	38	60	91	36	33	12	16	2
12.	Hepatitis virosa A	2	0	0	1	0	0	0	0	1	0
13.	Hepatitis virosa B	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0
14.	Hepatitis virosa C	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
15.	HIV infectio**	14									
16.	Leptospirosis	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0
17.	Virosis Meningitis	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
18.	Meningitis (dr.bakterijski)	5	0	0	0	2	2	0	0	1	0
19.	Mononucleosis(mononukleoza)	31	4	0	5	10	5	3	4	0	0
20.	Nosocomial infection**	626	0	0	0	0	0	0	0	0	0
21.	Pertussis	7	0	0	2	2	2	1	0	0	0
22.	Parotitis epidemica (zaušnjaci)	11	0	2	1	4	2	1	1	0	0
23.	Q-fever	19	3	1	5	6	2	1	1	0	0
24.	Salmonellosis	12	3	1		5	3	0	0	0	0
25.	Scabies (šuga)	170	17	16	18	50	30	14	15	8	2
26.	Scarlatina (šarlah)	271	11	28	49	52	24	25	25	57	0
27.	Sepsis (sepsa)	43	12	3	2	15	5	1	2	3	0
28.	Syphilis	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0
29.	Tetanus	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
30.	Toxiinfectio alimentaris (zarazno trovanje hranom)	47	5	8	12	13	6	0	0	3	0

Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita
u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

31.	Tuberculosis activa (aktivna tuberkuloza)	26		6	6	7	5	1	1	0	0
32.	Varicellae (pljuskavice)	1934	193	194	182	834	324	105	28	62	12
33.	Lyme boreliosis	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
34.	West Nile groznica***	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
	UKUPNO:	4615	465	368	502	1351	589	271	131	274	22
	Kumulativna incidenca na 1000 stanovnika	11.0	8.9	10.8	7.99	11.0	8.3	9.3	5.3	13.2	12.8

* Zvanično, na prijavama obolijevanja – smrti od zarazne bolesti, je prijavljeno obolijevanje 256 osoba, dok je prema evidencijama Zavoda, laboratorijski potvrđeno 469 slučajeva COVID-19 oboljenja.

** U gore navedenoj tabeli nisu uvršteni HIV i AIDS, kao i Nosocomial infections po općinama s obzirom da ne posjedujemo podatke iz kojih općina oboljeli potiču. Morbiditet rađen na osnovu procjene broja stanovnika Federalnog zavoda za statistiku (stanje na dan 30.06.2023 godine)

*** Prijavljena su dva slučaja West Nile groznice (West Nile groznica nije obavezna prijavi)

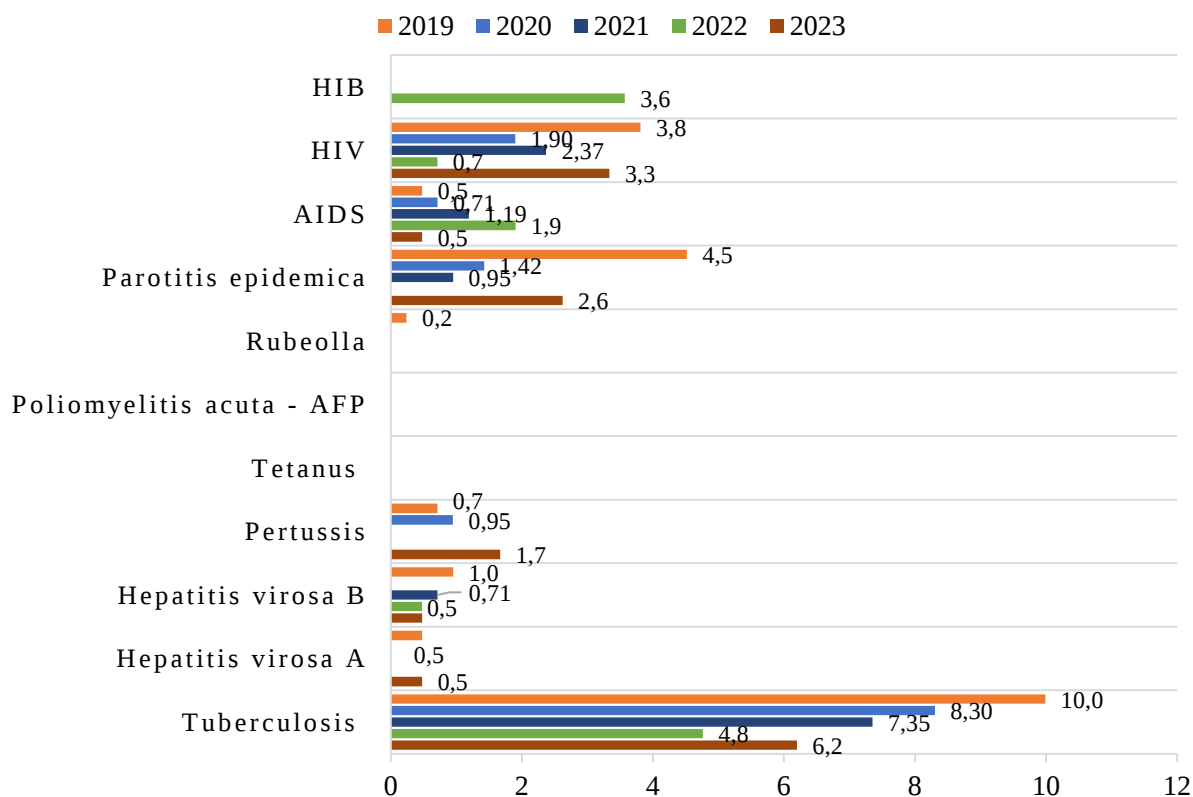
Najveća kumulativna incidenca od zaraznih bolesti na području Kantona Sarajevo zabilježena je na području općine **Iljaš** i iznosila je 13.2 oboljelih na 1000 stanovnika dok se najmanja incidenca bilježi na području općine **Hadžići** i iznosi 5.3 oboljelih na 1000 stanovnika. Razlog za porast incidence na području općine Novi Grad je broj prijava obolijevanja od Varicellae (pljuskavice) u odnosu na ukupan broj stanovnika.

Incidenca zaraznih bolesti na 100.000 stanovnika u Kantonu Sarajevo u 2023. godini prikazana je na sljedećoj tabeli.

Tabela 33. Incidenca zaraznih bolesti u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Red. broj	Bolest	Incidenca na 100.000 stanovnika
1.	Tuberculosis	6,197
2.	Hepatitis virosa A	0,477
3.	Hepatitis virosa B	0,477
4.	Pertussis	1,669
5.	Morbilli	0,000
6.	Tetanus	0,000
7.	Poliomyelitis acuta - AFP	0,000
8.	Rubeolla	0,000
9.	Parotitis epidemica	2,622
10.	AIDS	0,477
11.	HIV	3,337
12.	HIB	0,000

Grafikon 11. Kumulativna incidenca zaraznih bolesti na 100.000 stanovnika u KS za period 2019 – 2023. godina*

*Izvor podataka: J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo

Tabela 34. Morbiditet vodećih zaraznih oboljenja u Kantonu Sarajevo za 2023. godinu

Red. Broj	Bolest	Broj slučajeva
1.	Varicellae	1.934
2.	Nosocomial infection	626
3.	Enterocolitis acuta	565
4.	Herpes zoster	354
5.	Scarlatina	271
6.	COVID - 19	256
7.	Angina streptococcica	193
8.	Scabies	170
9.	Toxiinfectio alimentaris	47
10.	Sepsis	43

Varicellae (Pljuskavice) sa **1.934** prijavljena slučaja u 2023. godini nalaze se na prvom mjestu. Pljuskavice su jedna od najčešćih zaraznih bolesti dječijeg uzrasta između prve i sedme godine života. U našem okruženju pljuskavice preboli skoro svako dijete, jer se radi o virusnoj, osipnoj, dječijoj, veoma prenosivoj zaraznoj bolesti. Ovu osipnu groznicu uzrokuje virus Varicella – Zoster iz grupe Herpes virusa. Najčešće se javlja u epidemijama, naročito u dječijim kolektivima, jer se lako prenosi: vazduhom, kapljičnim putem i neposrednim dodirnom – kontaktom sa oboljelim koji luči virus preko sekreta disajnih puteva.

Intrahospitalne (bolničke) infekcije nalaze se na drugom mjestu sa **626** prijavljenih slučajeva. Bolničke infekcije su infekcije nastale kao posljedica dijagnostike, terapije i njege za vrijeme boravka u bolnici ili nakon otpusta iz bolnice u određenom vremenskom periodu. Predstavljaju značajan javnozdravstveni problem, a posljedice koje izazivaju imaju medicinski, etički, pravni i ekonomski aspekt. Učestalost bolničkih infekcija je važan indikator u procjeni kvaliteta zdravstvenih usluga. Ne postoji zdravstvena ustanova bez bolničkih infekcija. 5-10% bolesnika primljenih u bolnicu dobije infekciju povezanu sa zdravstvenom zaštitom.

Enterocolitis acuta sa **565** prijavljenih slučajeva na trećem je mjestu na tabeli vodećih zaraznih oboljenja. Enterokolitis je upala crijeva, tankog i debelog. Može biti izazvan infektivnim (bakterijama, virusima, gljivicama, parazitima) i neinfektivnim agensima.

Herpes zoster sa **354** prijavljena slučaja je na četvrtom mjestu u tabeli vodećih zaraznih bolesti na području Kantona Sarajevo. Herpes zoster je virusna bolest koju izaziva varicella zoster virus (VZV). Herpes zoster je posljedica reaktivacije Varicella-zoster virusa koji se nalazi latentan u organizmu. Češće se javlja kod osoba starije životne dobi, kod bolesnika inficiranih HIV-om i kod imunokompromitovanih osoba.

Scarlatina (Šarlah) sa **271** prijavljenim slučajem se nalaze na petom mjestu u tabeli vodećih zaraznih bolesti na području Kantona Sarajevo. Šarlah je zarazna bolest praćena pojavom osipa. Predstavlja jednu od mogućih manifestacija infekcije beta hemolitičkim streptokokima grupe A (BHS-A), bakterijama koje uz šarlah mogu uzrokovati i druge bolesti poput streptokokne upala nosa i ždrijela, streptokokne angine, streptokokne upala pluća, crvenog vjetra ili babinje groznice. Šarlah je bolest koja je svuda rasprostranjena. Rezervoar infekcije je čovjek a izvor infekcije je nazofaringealni sekret osoba sa streptokoknom infekcijom, bilo da se radi o osobi koja je oboljela, rekonvalescentu ili kliconoši.

Zoonoze na području Kantona Sarajevo za 2023. godinu

Iz grupe oboljenja zajedničkih ljudima i životinjama, zbog relativno mirne epizootiološke situacije i dobrog i koordiniranog rada i saradnje između javnozdravstvenog i veterinarskog sektora zabilježene su sljedeće zoonoze:

Tabela 35. Zoonoze u KS (KI/100 000)

Red. broj	Bolest	Šifra	Broj slučajeva	KI
1.	<i>Q-fever</i>	A87	19	4,53
2.	<i>Brucellosis</i>	A23	2	0,48
3.	<i>Leptospirosis</i>	B67	2	0,48
4.	<i>West Nile groznica</i>	A92.3	2	0,48
5.	<i>Febris haemorrhagica</i>	A98	2	0,48
6.	<i>Lyme boreliosis</i>	A 69.2	1	0,24

Najzastupljenija u ovoj skupini bolesti je **Q-groznica (Incidenca 4,53/100 000)**, drugo mjesto zauzimaju **Bruceloza, Leptospiroza, West Nile groznica i Hemoragična groznica (Incidenca 0,48/100 000)**, dok treće mjesto zauzima **Lajmska bolest (Incidenca 0,24/100 000)**.

Tokom 2023. godine nije zaprimljena niti jedna prijava obolijevanja od **Toksoplazmoze i Borioleze**.

Hemoragijska groznica sa bubrežnim sindromom (**Febris haemorrhagica**) se ne nalazi na listi ECDC za obavezno prijavljivanje, ali kao autohtona bolest na našem području, stavljena je u ovu grupu oboljenja. U 2023. godini prijavljena su **dva slučaja** obolijevanja od **Febris haemorrhagica (Incidenca 0,48/100 000)**.

Majmunske boginje

Majmunske boginje su endemska bolest u zapadnoj i središnjoj Africi koja pripada grupi zoonoza. Rijetki slučajevi majmunskih boginja u drugim zemljama obično su bili povezani s putovanjem u endemske zemlje. Od maja 2022. nekoliko neendemskih zemalja u četiri regije WHO-a prijavilo je slučajeve majmunskih boginja. Većina registriranih slučajeva u Kantonu Sarajevo nema povijest putovanja u endemske zemlje, već je bolest bila rezervisana, kao i u ostalim zemljama koje su registrirale ovu virusnu zaraznu bolest, za muškarce sa historijom homoseksualnih odnosa sa muškarcima u zemljama EU ili iz EU.

Majmunske boginje su virusna zoonoza uzrokovana infekcijom virusom majmunskih boginja. Virus majmunskih boginja pripada rodu *Orthopoxvirus* koji uključuje virus variole (velikih boginja) i virus kravljih boginja.

Postoje dva glavna soja, jedan virulentniji i prenosiviji (soj Kongo Basin) od drugog (zapadnoafrički soj). Manje virulentan zapadnoafrički soj identificiran je među trenutnim slučajevima. Domaćin rezervoara još uvijek je nepoznat, iako se sumnja da glodavci igraju ulogu u endemskom okruženju.

Prvi slučaj oboljevanja na području KS prijavljen je u julu 2022. godine. Tokom 2022. godine je prijavljeno ukupno 9 slučajeva oboljevanja. Aktivnim poduzimanjem mjera na sprečavanju i suzbijanju oboljenja (rano otkrivanje, izolacija i liječenje osoba oboljelih od majmunskih boginja) nije došlo do daljnjeg širenja oboljenja.

Tokom 2023. godine nije prijavljen niti jedan slučaj oboljevanja od Majmunskih boginja.

2.8.2. Epidemije trovanja hranom

U 2023. godini nije prijavljena niti jedna sumnja epidemije na trovanje hranom.

2.8.3. Imunizacija

Prema Zakonu o zdravstvenoj zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti ("Sl. novine Federacije BiH"), broj 29/05, Pravilniku o načinu sprovođenja obavezne imunizacije, imunoprofilakse i hemoprofilakse protiv zaraznih bolesti te o osobama koje se podvrgavaju toj obavezi ("Službene novine FBiH" 22/19), Pravilniku o dopunama Pravilnika o obveznim imunizacijama u ("Službene novine FBiH" 12/21), Pravilniku o izmjeni i dopuni Pravilnika o obveznoj imunizaciji u FBiH ("Službene novine FBiH" 33/21) i Naredbi o programu obaveznih imunizacija stanovništva protiv zaraznih bolesti u 2022. godini ("Sl. novine Federacije BiH", broj: 21/22 imunizacija se vršila kontinuirano tokom cijele godine.

Obaveznu imunizaciju obavljaju radnici predškolskih i školskih dispanzera JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, a vakcinaciju sa BCG vakcinom i prvom dozom Hepatitis B vakcine zdravstveno osoblje Klinike za porodiljstvo KCUS Sarajevo i Odjeljenja za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“. Kao i prethodnih godina sačinjen je Plan imunizacije prema vrsti i količini vakcina i prosljeđen je Zavodu za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine. Vršen je nadzor nad potrošnjom vakcina, rasturom vakcina i provođenjem imunizacije iz Programa obavezne imunizacije prema važećoj Naredbi, kao i mjesečna, šestomjesečna i godišnja evaluacija provođenja obavezne imunizacije. Snabdjevenost vakcinama iz obaveznog programa imunizacije tokom 2022. godine je bila redovna.

Obuhvat imunizacijama na području Kantona Sarajevo za 2023. godinu prikazan je u Tabeli 36.

**Tabela 36. Godišnji izvještaj o provođenju programa obavezne imunizacije -
period 01.01.-31.12.2023.**

Vrsta vakcine		Ciljna grupa/kohorta/ djece prema programu imunizacije			Djeca drugih dobnih skupina/ nevakcinisana prema programu imunizacije		
		Broj planiranih	Broj imuniziranih	%	Broj planiranih	Broj imuniziranih	%
		1	2	3	1	2	3
PRIMOVAKCINACIJA	BCG	4172	4062	97.36	85	32	37.65
	Hep B1	4172	4120	98.75	210	57	27.14
	Hep B2	4172	3577	85.74	880	223	25.34
	Hep B3	4172	2729	65.41	2845	834	29.31
	DTaP-IPV-Hib 1 / Pentaxim 1	4172	3314	79.43	1245	218	17.51
	DtaP-IPV-Hib 1 / Pentaxim 2	4172	2920	69.99	960	210	21.88
	DtaP-IPV-Hib 1 / Pentaxim 3	4172	2284	54.75	1160	253	21.81
	DtaP – IPV 1 / Tetraxim 1	0	0	0	1100	326	29.64
	DtaP – IPV 1 / Tetraxim 2	0	0	0	1125	450	40.00
	DtaP – IPV 1 / Tetraxim 3	0	0	0	1530	707	46.21
	DT 1	0	0	0	460	213	46.30
	DT 2	0	0	0	600	87	14.50
	DT 3	0	0	0	710	76	10.70
	IPV	0	0	0	300	92	30.67
	IPV	0	0	0	440	113	25.68
	IPV	0	0	0	810	149	18.40
	MMR	4750	1324	27.87	7945	1105	13.91
	HPV/GARDASIL1	525	497	94.67	0	0	0
	HPV/GARDASIL2	0	723	0	0	0	0
	HPV/GARDASIL3	0	2	0	0	0	0
	Euvax B adultis	0	290	0	0	0	0
	Euvax B adultis	0	250	0	0	0	0
	Euvax B adultis	0	103	0	0	0	0
	Prevenar 0-5	0	92	0	0	25	0
	Prevenar 0-5	0	4	0	0	0	0
	Prevenar 0-5	0	0	0	0	0	0

Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita
u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Vrsta vakcine		Ciljna grupa/kohorta/ djece prema programu imunizacije			Djeca drugih dobnih skupina/ nevakcinisana prema programu imunizacije		
		Broj planiranih	Broj imuniziranih	%	Broj planiranih	Broj imuniziranih	%
		1	2	3	1	2	3
REVAKCINACIJA	IPV	0	0	0	2765	951	34.39
	DtaP/IPV	4140	750	18.12	3630	500	13.77
	MMR	4590	1588	34.60	6185	1582	25.58
	DT pro adultis	4080	2713	66.50	1135	1026	90.40
	DtaP-IPV-Hib 1 / Pentaxim 1	4710	697	14.80	2805	69	2.46
	DtaP/IPV 2	2060	331	16.07	1200	22	1.83
	Prevenar 0-5	0	0	0	0	0	0

Analizom i evaluacijom svih izvještaja koji uključuju izvještaje Klinike za ginekologiju i porodiljstvo UKCS, porodilišta Opće bolnice „Prim. Dr Abdulah Nakaš“, predškolskih i školskih dispanzera JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo može se zaključiti da su procenti procijepljenosti i primoimunizacije i revakcinacije nedostatni.

Preporuke SZO jasno govore o potrebnom procentu pokrivenosti pojedinim vakcinama iz Programa obavezne imunizacije za stvaranje kolektivnog imuniteta, koji treba da iznosi 95% za svaku vrstu vakcine iz važeće Naredbe o imunizaciji. Imajući u vidu činjenicu da je Program obavezne imunizacije jedan od najboljih i najznačajnijih javnozdravstvenih programa prevencije obolijevanja, ali i smrti od najtežih dječjih zaraznih oboljenja, J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo pokrenuo je niz aktivnosti koje bi trebale doprinijeti poboljšanju procenta procijepljenosti vakcinama iz Programa obavezne imunizacije.

U toku 2023. godine u J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo nisu dostavljene prijave postvakcinalnih reakcija – komplikacija. Na kraju, analizom svih podataka koji se odnose na redovan program imunizacije može se konstatovati sljedeće:

1. Tokom izvještajnog perioda (2023.godine) nije dolazilo do zastoja u programu obavezne imunizacije djece od 0 do 18 godina života;
2. Procent procijepljenosti djece od 0 do 18 godina u primoimunizaciji i revakcinaciji nije zadovoljavajući, naročito za MRP vakcinu, te to vulnerabilnu populaciju djece, koja nisu vakcinisana, čini veoma prijemčivom za obolijevanje od morbila/ospica (dječije ospice) virusno oboljenje koje može završiti komplikacijom u vidu encefalitisa i smrtnog ishoda) nakon unosa virusa u Kanton Sarajevo i moguće pojave epidemije;
3. Procentat primovakcinacije i revakcinacije treba da dostigne 95% za svaku pojedinačnu dozu, kako bi se za svaku vakcinopreventabilnu bolest, za koju postoji zakonska obaveza vakcinacije, postigao dovoljan stepen kolektivnog imuniteta, da ne bi dolazilo do pojave epidemija bilo koje vakcinopreventabilne bolesti. U 2022. godini registrirano je 8 slučajeva oboljelih od zaušnjaka u Kantonu Sarajevo, zbog nedovoljnog obuhvata MRP vakcinom.

4. Prema Programu vakcinacije protiv HPV infekcije MZKS, u Kantonu Sarajevo se u prvoj polovini 2023. godine nastavila provoditi vakcinacija djevojčica 6. Razreda, gdje je u toku novembra i decembra 2022. Godine vakcinisano 319 djevojčica. U toku 2023. godine vakcinacija se proširila na djevojčice 7. i 8. razreda, a u drugoj polovini januara 2023. godine i na djevojke do 26. godina starosti. Ukupno je vakcinisano 840 djevojčica/djevojaka sa obje doze HPV vakcine (nabavljeno je ukupno 1.689 doza HPV vakcine). U toku 2023. godine izvršena je nabavka 1.594 doza koje će biti isporučene početkom 2024. godine.
5. JU Zavod za javno zdravstvo KS je, u saradnji sa MZKS i ZZO KS, u 2023. godini izvršio nabavku i vakcine protiv pneumokokne bolesti za djecu od 0-5 godina, u dva navrata: početkom novembra 300 doza te krajem novembra još preostalih 248 doza.
6. JU Zavod za javno zdravstvo KS je, u saradnji sa MZKS i ZZO KS, u 2023. godini izvršio nabavku i vakcine protiv gripe za osjetljive kategorije stanovništva, u količini od 7.770 doza.
7. JU Zavod za javno zdravstvo KS je izvršio distribuciju 800 doza vakcina protiv gripe, nabavljenih od strane Zavoda za javno zdravstvo FBiH za zdravstvene radnike prema zdravstvenim ustanovama Kantona Sarajevo na svim nivoima zdravstvene zaštite i u svim oblicima svojine prema iskazanim potrebama za uposlenike zdravstvenih ustanova.

2.8.4. Sentinel nadzor

U sklopu Sentinel nadzora nad gripom (prema definiciji – Sentinel nadzor – „predostrožni nadzor“ je nadzor zasnovan na odabranim uzorcima populacije. U ovom nadzoru se koriste standardne definicije slučaja i protokoli, kako bi se, uprkos odsustvu statistički valjanog uzorkovanja, obezbijedilo valjano poređenje u vremenu i prostoru) koji se provodi u Domu zdravlja na lokalitetu Novi Grad koji je odabran kao Sentinel mjesto za FBiH u sezoni gripe koja počinje od 40. sedmice i traje do 20. sedmice naredne godine.

Prema preporukama SZO, prikupljaju se, evidentiraju i analiziraju zbirne prijave bolesti sličnih gripi (ILI), akutnih respiratornih bolesti (ARI) i hospitaliziranih slučajeva sa teškim akutnim respiratornim infekcijama (SARI). Na sljedećoj tabeli dat je prikaz ovih oboljenja po dobnim skupinama.

Tokom prve polovine 2023 godine, tačnije od prve do dvadesete sedmice (zima-proljeće) prijavljeno je 48.333 slučajeva akutnih respiratornih infekcija (ARI), 5.088 oboljenja sličnih gripi (ILI). Oboljeli – cijepljeni protiv gripe su registrirani u ovom izvještajnom periodu u četiri slučaja.

Tabela 37. Ukupan broj prijavljenih slučajeva bolesti sličnih gripi (ILI), akutnih respiratornih infekcija (ARI) i hospitaliziranih SARI (teška akutna respiratorna infekcija) po dobnim skupinama period 01. sedmica 2023. – 20. sedmica 2023.

	UKUPNO					Ukupno
	< 4g	5-14	15-29	30-64	65+	
ARI	12126	21342	5603	7331	1931	48333
ILI	939	2828	459	757	105	5088
ILI-vakcinisani *	0	0	1	2	1	4
SARI hospital	0	0	0	0	0	0

* od oboljelih ILI – vakcinisani protiv gripe

Tokom druge polovine 2023. godine, tačnije od četrdesete sedmice 2023. godine do prve sedmice 2024. godine (zima-proljeće) prijavljeno je 37.155 slučajeva akutnih respiratornih infekcija (ARI) i 6.260 oboljenja sličnih gripi (ILI). Oboljeli – cijepljeni protiv gripe su registrirani u ovom izvještajnom periodu u četiri slučaja.

Tabela 47. Ukupan broj prijavljenih slučajeva bolesti sličnih gripi (ILI), akutnih respiratornih infekcija (ARI) i hospitaliziranih SARI (teška akutna respiratorna infekcija) po dobnim skupinama period 40. sedmica 2023. – 52. sedmica 2023.

	UKUPNO					Ukupno
	< 4g	5-14	15-29	30-64	65+	
ARI	9571	14090	5201	6392	1901	37155
ILI	1506	3200	538	816	200	6260
ILI-vakcinisani *	0	0	0	0	0	0
SARI hospital	0	0	0	0	0	0

* od oboljelih ILI – vakcinisani protiv gripe

U toku 2023. godine pristiglo je 99 izvještaja iz Doma zdravlja Kantona Sarajevo (obiteljska medicina, školski dispanzer i pedijatrija). U istom periodu uzeto je 99 uzorka za analizu i izrađena su 33 izvještaja za Sentinel nadzor nad gripom u Federaciji BiH. Izrađena su 33 izvještaja za FZZJZ koji služe za izvještavanje države BiH prema WHO.

U prvih 16 sedmica 2023.godine kod 1 (jednog) slučaja izoliran je virus tipa A podtip H3, kod 6 (šest) slučajeva virus tipa A podtip H1 te virus tipa B kod 8 (osam) slučajeva. Ukupno 15 potvrđenih i subtipiziranih uzoraka.

ZAKLJUČCI

- Tokom 2023. godine na području Kantona Sarajevo prijavljeno je 4.596 slučajeva obolijevanja od 34 zarazne bolesti, obavezne prijavi.
- Na pojedinačnim prijavama zaraznih oboljenja prijavljeno je 2.665 slučajeva obolijevanja od 31 zarazne bolesti koje su obavezne prijavi, a na zbirnim prijavama u 2023. godini prijavljena su 1.934 oboljela od pljusakavica (Varicellae).
- Zvanično, na prijavama obolijevanja – smrti od zarazne bolesti, je prijavljeno 256 slučajeva obolijevanja, dok je prema evidencijama Zavoda, laboratorijski potvrđeno 469 slučajeva COVID-19 oboljenja.
- Tokom 2023. godine, prijavljen je jako mali broj slučajeva obolijevanja od COVID – 19 bolesti u bolničkim ustanovama na području Kantona Sarajevo, kao bolničke infekcija.
- Kod stanovništva na području Kantona Sarajevo u 2023. godine registrovano je 47 pojedinačnih slučajeva zaraznog trovanja hranom.
- U 2023. godini nisu prijavljene sumnje na trovanje hranom.
- Snabdjevenost vakcinama iz obaveznog programa imunizacije tokom 2023. godine je bila redovna.
- U toku 2023. godine u J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo nije pristigla niti jedna prijava postvaccinalnih reakcija – komplikacija.
- Procent procijepljenosti djece od 0 do 18 godina u primoimunizaciji i revakcinaciji nije na preporučenom obuhvatu od 95% vakcinisane djece. Posebno je evidentan pad imunizacije tokom epidemije COVID-19 oboljenja i to naročito MRP vakcinom, gdje je obuhvat prvom dozom MMR vakcine ispod 30% u ciljnoj grupi .
- U Kantonu Sarajevo je u 2023. godine završena vakcinacija 840 djevojčica/djevojka sa obje doze HPV vakcine. Radi se o vakcinama nabavljenim u toku 2022. godini. Izvršena je nabavka novih doza vakcine protiv HPV virusa i tokom 2023. godine, a 1594 doze vakcina će biti isporučene početkom 2024. godine.
- Prijavljeno je obolijevanje od zaušnjaka/vakcinopreventabilnog oboljenja kod 8 slučajeva u KS,
- Tokom 2023. godine prijavljeno je 96.666 slučajeva akutnih respiratornih infekcija (ARI) i 10.176 oboljenja sličnih gripi (ILI). Oboljeli - cijepljeni protiv gripe su registrirani u ovom izvještajnom periodu u osam slučajeva.

3. OKOLIŠ I ZDRAVLJE

Ljudsko zdravlje u direktnoj je vezi sa „zdravljem“ okoliša. Najčešći negativni utjecaji okoliša na zdravlje ljudi povezani su sa zdravstveno neispravnim vodom (za piće i rekreaciju), zagađenjem zraka i nekontrolisanim upravljanjem otpadom.

Radna jedinica za zaštitu i unapređenje životne sredine saglasno svojim nadležnostima proisteklim iz Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije BiH“, br. 46/10 i 75/13), kontinuirano je provodila nadzor nad sanitarno higijenskim prilikama u Kantonu Sarajevo.

3.1. Vodosnabdijevanje

Način vodoopskrbe direktno utiče na zdravlje ljudi, povećavajući ili smanjujući zdravstvene rizike. Zdravstveno ispravna voda za piće neophodna je za život, od ključne je važnosti za javno zdravlje i važan je pokretač privrednog razvoja. Javni vodoopskrbni sistemi kojima se adekvatno upravlja, smatraju se najsigurnijim načinom opskrbe ljudi vodom za piće. Prema definiciji javnog vodosnabdijevanja, svaki vodoopskrbni objekat smatra se javnim ukoliko vodom za piće snabdijeva više od 50 ljudi ili isporučuje više od 10 m³ vode/dan, te ako se ti poslovi obavljaju putem vodnih građevina kojima upravljaju pravne osobe registrovane za obavljanje javne vodoopskrbe – javni isporučitelji vodnih usluga.

3.1.1. Javna vodoopskrba

Javna vodoopskrba na području Kantona Sarajevo organizovana je sa četiri vodoopskrbna sistema kojim upravljaju javna komunalna preduzeća u vlasništvu Kantona i vodovoda kojim upravljaju općinske komunalne službe.

Uposlenici Odjela za komunalnu higijenu i sanitarnu tehniku J.U. Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, krajem 2023. i početkom 2024. godine izvršili su higijensko izviđanje na vodovodnim sistemima kojim upravljaju komunalne općinske službe: Općina Centar, Općina Novi Grad, Općina Ilidža i Općina Vogošća, te vodovodnim sistemima kojim upravlja JKP „Vodostan“ Ilijaš. Tražene podatke u vezi sa vodovodnim sistemima kojim upravljaju dostavio je JKP „Komunalac“ Hadžići, dok JKP „Trnovo“ iste do trenutka izrade Studije nije dostavio Zavodu.

Tokom izviđanja izvršen je pregled dijelova objekata za snabdijevanje vodom kao i uža i šira okolina. Utvrđeno je higijensko stanje kaptaža, rezervoara, razvodne mreže, uređaja za dezinfekciju vode, te postojanje zaštitnih zona izvorišta, odnosno mogućnosti zagađivanja vode iz bliže i dalje okoline. Na osnovu terenskog izviđanja, te podataka dobijenih od odgovornih osoba, date su preporuke, a sve sa ciljem zaštite zdravlja i prevencije bolesti građana koji se vodosnabdijevaju iz tih sistema.

3.1.1.1. Vodovodni sistemi pod kontrolom javnih komunalnih preduzeća

**Tabela 38. Broj korisnika koji se vodosnabdijevaju iz vodovoda kojim upravljaju
Javna komunalna preduzeća na području Kantona Sarajevo**

r/b	Vodovodni sistemi	Broj korisnika (cca)
1.	Vodovodni sistemi kojima upravlja KJKP „Vodovod i kanalizacija“	400.000
2.	Vodovodni sistemi kojima upravlja JKP „Vodostan“	8.800
3.	Vodovodni sistemi kojima upravlja JKP „Komunalac“	26.000
4.	Vodovodni sistemi kojima upravlja JKP „Trnovo“	1.600

3.1.1.1.1. JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo

J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo ne vrši ispitivanje zdravstvene ispravnosti vode iz vodovodne mreže kojom upravlja JKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo od marta 2022. godine, te od tada Zavod ne posjeduje informaciju o zdravstvenoj ispravnosti vode porijeklom iz ove vodovodne mreže.

3.1.1.1.2. JKP „Vodostan“ d.o.o. Ilijaš

JKP „Vodostan“ d.o.o. Ilijaš upravlja gradskim vodovodnim sistemom na koji je priključeno cca 7.800 korisnika i lokalnim vodovodnim sistemom koji opskrbljuje vodom cca 1.000 korisnika. Lokalni vodovodni sistemi kojim upravlja JKP „Vodostan“ d.o.o. Ilijaš su Srednje, Čevljanovići, Nišići, Crna Rijeka, Dragoradi i Gajevi. Procenat stanovništva na području općine koji se vodosnabdijevaju sa lokalnih vodovodnih sistema kojima ne upravlja JKP „Vodostan“ Ilijaš je cca 10%. Procenat stanovništva na području općine koji je priključen na kanalizacioni sistem kojim upravlja JKP „Vodostan“ d.o.o. Ilijaš je cca 70%, dok je procenat stanovništva na području općine koji koristi septičke jame cca 30%.

Tokom 2023. godine u laboratoriju Zavoda, na mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre ispitano je 60 uzoraka vode iz vodoopskrbnog sistema kojim upravlja JKP „Vodostan“ Ilijaš, od čega 32 uzorka na mikrobiološke parametre i 28 uzoraka na fizičko-hemijske parametre. 2 uzorka nisu odgovarali propisima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (Službeni glasnik BiH broj: 40/10, 43/10, 30/12 i 62/17) na fizičko-hemijske parametre.

3.1.1.1.3. JKP „Komunalac“ d.o.o. Hadžići

JKP „Komunalac“ d.o.o. Hadžići upravlja sa devetnaest vodovodnih sistema, na koje je priključeno cca 26.000 korisnika. Ispitivanje vode na mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre vrši se u laboratorijama Zavoda svakog mjeseca, a uzorkovanje i transport vode od mjesta uzorkovanja do laboratorija Zavoda vrši od se strane uposlenika JKP „Komunalac“ Hadžići.

Prema navodima JKP „Komunalac“ Hadžići poseban problem predstavlja pojava zamućenja vode na izvorima u vrijeme obilnijih padavina, što se posebno odnosi na izvorišta Krupa, Jeleč, Dukat i Bjelotine, za čiji nastanak najveći uzrok vide u nelegalnoj i neselektivnoj sječi šuma i otvaranja šumskih puteva u slivovima ovih izvorišta.

Na području općine Hadžići dvije su javne česme koje se koriste za javno vodosnabdjevanje, a pod kontrolom su JKP Komunalac.

Na području općine Hadžići 45% stanovništva priključeno je na kanalizacionu mrežu, a JKP Komunalac nema nadležnost, niti evidenciju o postojanju i održavanju septičkih jama koje nisu u sistemu javne odvodnje.

Tokom 2023. godine u laboratorijama Zavoda ispitan je 791 uzorak vode, 534 uzorka na mikrobiološke i 257 uzoraka na fizičko-hemijske parametre. Broj analiziranih uzoraka koji nisu odgovarali uslovima Pravilnika na mikrobiološke parametre bio je 13 i 1 uzorak vode koji nije odgovarao uslovima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (Službeni glasnik BiH broj: 40/10, 43/10, 30/12 i 62/17) na fizičko-hemijske parametre.

3.1.1.1.4. JKP „Trnovo“ d.o.o. Trnovo

Prema podacima iz JKP „Trnovo“ snabdjevanje stanovnika vodom riješeno je preko gradskog sarajevskog vodovoda u urbanom dijelu Trnova, Igmana i Bjelašnice, dok su sela i zaseoci vodosnabdjevanje riješili kaptiranjem izvora i izgradnjom lokalnih seoskih vodovoda. Upravljanje i održavanje vodovoda vrši JKP „Vodovod i kanalizacija“ Sarajevo za vodovodni sistem Hrasnica – Bjelašnica, a prema poslednjim dobijenim podacima od JKP „Trnovo“ oni održavaju dvadeset četiri lokalna seoska vodovoda koji vodosnabdjevaju cca 1.600 korisnika. Javnih česmi na području općine Trnovo ima 29. Broj domaćinstava koji su priključeni na kanalizacioni sistem je 2657, dok nema registrovanih septičkih jama.

Kontrolu zdravstvene ispravnosti vode vrši se u laboratoriji Zavoda, na način da uzorkovanje i transport do ispitne laboratorije vrše uposlenici JKP „Trnovo“. JKP „Trnovo“ d.o.o. Trnovo ne posjeduje vlastiti laboratorij.

Ukupan broj analiziranih uzoraka na zdravstvenu ispravnost iz sistema kojima upravlja JKP „Trnovo“ u toku 2023.godine bio je 62. Svi uzorci analizirani su na mikrobiološke parametre i broj uzoraka koji nisu odgovarali uslovima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (Službeni glasnik BiH broj: 40/10, 43/10, 30/12 i 62/17) bio je 3.

3.1.1.2. Vodovodni sistemi pod kontrolom općinskih komunalnih službi

Dio stanovnika na području Kantona Sarajevo (≈2%) snabdjeva se iz lokalnih vodnih objekata kojima upravljaju općinske komunalne službe. Registrovano je ukupno šesnaest takvih vodovodnih sistema koji distribuiraju vodu prema cca 12.000 korisnika. Pojedina domaćinstva u ruralnim sredinama snabdjevaju se i iz lokalnog ili centralnog vodovoda, ali posjeduju i vlastite bunare. Broj takvih bunara je nepoznat.

J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo tokom 2023. godine ispitivao je vodu sa lokalnih vodovoda u četiri općine (Centar, Novi Grad, Ilidža i Vogošća), a kojim upravljaju komunalne općinske službe. Nadzor nad tim vodovodnim sistemima vrši se kontinuirano kroz uzorkovanje i analizu vode na zdravstvenu ispravnost.

U toku 2023. godine iz vodovodnih sistema kojima upravljaju općinske komunalne službe uzorkovano je i ispitano na mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre 215 uzoraka vode, 161 uzorak na mikrobiološke i 54 na fizičko-hemijske parametre. 21 uzorak vode nije odgovarao uslovima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (Službeni glasnik BiH broj: 40/10, 43/10, 30/12 i 62/17) na mikrobiološke i 3 uzorka na fizičko-hemijske parametre.

**Tabela 39. Lokalni vodovodi na području Kantona Sarajevo pod kontrolom
Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo a kojima upravljaju komunalne općinske
službe**

Općina	Lokalni vodovod	Broj stanovnika (cca)
Centar	Mrkovići	3000
	Nahorevo stijene	
	Kokorevac	
	Nahorevo brda	
	Nahorevo klanice	
Novi Grad	Rječica	5900
	Ahatovići	
Ilidža	Kobiljača I	500
	Kobiljača II	
	Puhovik	
Vogošća	Blagovac	2900
	Tihovići	
	7 vrela	
	Krivoglavci	
	Donja Vogošća	
	Paljevo - Svrake	

3.1.1.3. Kantonalna javna ustanova za zaštićena područja

J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo vršio je kontrolu zdravstvene ispravnosti vode za piće sa spomenika prirode „Vrelo Bosne“ i „Skakavac“, te zaštićenog pejzaža „Bijambare“ iz informativno-edukacionog centra.

Tokom 2023. godine, a u skladu sa potpisanim ugovorom sa KJU „Zaštićena područja“ uzorkovano je i ispitano u laboratorijama Zavoda 28 uzoraka vode, 19 na mikrobiološke i 9 na fizičko-hemijske parametre. Od ukupnog broja ispitanih uzoraka 2 nisu odgovarala na mikrobiološke, a 1 uzorak na fizičko-hemijske parametre Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“ broj 40/10; 30/12; 62/17).

J.U. Zavod za javno zdravstvo KS, u okviru svoje djelatnosti, uzorkuje i ispituje vodu sa izvorišta rijeke Bosne na zdravstvenu ispravnost. Ista se, iako površinska i netretirana, ispituje prema Pravilniku o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“ broj 40/10; 30/12; 62/17) zbog toga što se koristi za piće i osvježanje izletnika i turista. Rezultati ispitivanja prikazuju se u mjesečnim Biltenima o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće iz sistema javne vodoopskrbe u Kantonu Sarajevo na web stranici J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo. Tokom 2023. godine ispitano je po 12 uzoraka na mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre. Svi uzorci ispitani na mikrobiološke parametre nisu odgovarali, dok 3 uzorka nisu odgovarala na fizičko-hemijske parametre definisanih Pravilnikom o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“ broj 40/10; 30/12; 62/17). Kako unazad godinama voda sa izvorišta rijeke Bosne pokazuje mikrobiološko onečišćenje Zavod za javno zdravstvo KS je dao preporuku KJKP „Zaštićena područja“ da se postavi trajna tabla da „Voda nije za piće“.

3.1.2. Monitoring zdravstvene ispravnosti vode za piće

Tabela 40. Rezultati ispitivanja vode za piće od javnozdravstvenog značaja u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

rb	MJESTO UZIMANJA UZORKA	Broj uzoraka	Mikrobiološka analiza		Fizičko-hemijska analiza	
			Odgovara	Ne odgovara	Odgovara	Ne odgovara
1.	Gradski vodovod	21	13	0	8	0
2.	Lokalni vodovodi	1107	739	37	325	6
3.	Površinske vode (namjena voda za piće)	52	17	14	17	4
UKUPNO		1180	769	51	350	10

Svi uzorci vode porijeklom iz gradskog vodovoda odgovarali su uslovima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“ broj 40/10; 30/12; 62/17) - vodovodni sistem kojim upravlja JKP „Vodostan“ Ilijaš.

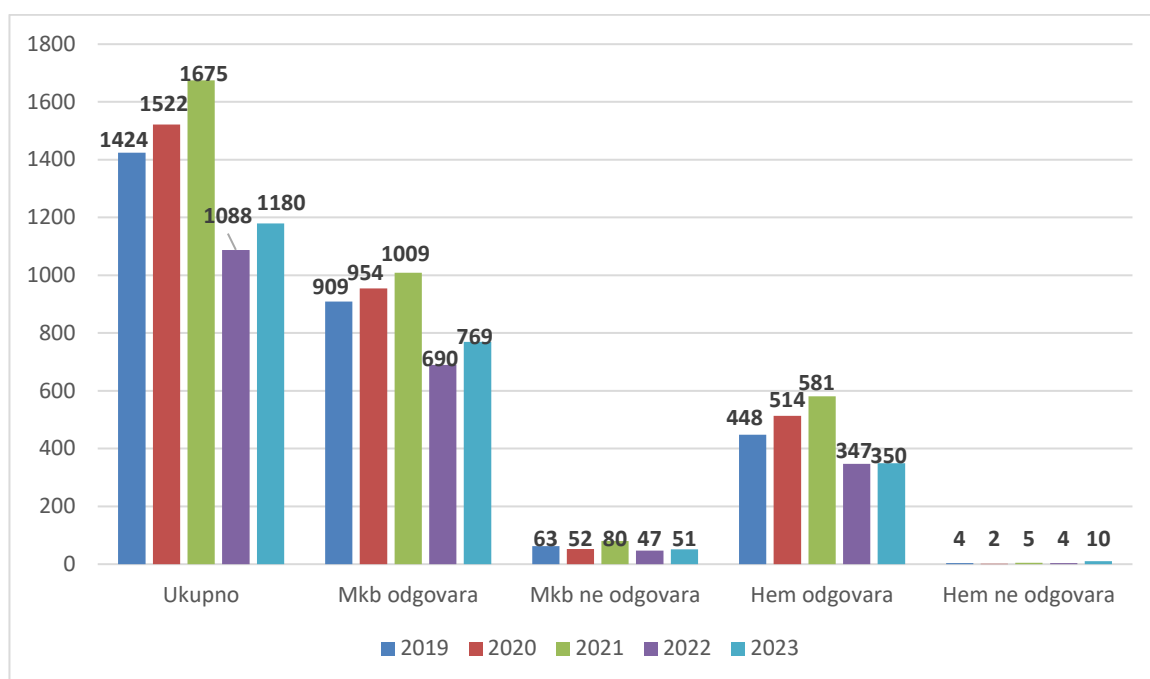
Od ukupnog broja uzetih uzoraka vode iz mreže lokalnih vodovoda na području Kantona Sarajevo, a koji su pod kontrolom J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, 43 uzoraka vode nisu odgovarala propisima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“ broj 40/10; 30/12; 62/17)..

Ukoliko je uzorak vode od javnozdravstvenog značaja, a rezultati ispitivanja pokazu da isti nije usaglašen sa uslovima definisanim Pravilnikom o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće („Službeni glasnik BiH“ broj 40/10; 30/12; 62/17), J.U. Zavod za javno zdravstvo KS u najkraćem vremenskom intervalu obavještava nadležne komunalne službe Općina/javna komunalna preduzeća i Sanitarnu inspekciju. Ljekar specijalista preporuča korektivne mjere kako bi se voda dovela u stanje zdravstvene ispravnosti, te nakon što odgovorne osobe koje

upravljaču vodovodnim sistemima obavijeste Zavod da su iste provedene, vrši se kontrolno uzorkovanje i ispitivanje na zdravstvenu ispravnost. Do trenutka dok voda nije zdravstveno ispravna odgovorne osobe dobiju preporuku od Zavoda da je korisnicima neophodno obezbijediti alternativni vid vodosnabdijevanja zdravstveno ispravnom vodom (najčešće su to cisterne).

U 2023. godini ispitano je 52 uzorka površinskih voda kojima je namjena za piće na zdravstvenu ispravnost, po 31 uzorak na mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre: 14 uzoraka nije odgovaralo uslovima Pravilnika na mikrobiološke i 4 uzorka nije odgovaralo na fizičko-hemijske parametre.

Grafikon 12. Rezultati analiza vode za piće od javnozdravstvenog značaja u 2019., 2020., 2021., 2022. i 2023. godini

3.2. Bazenske vode

J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo redovno vrši kontrolu bazenske vode na zdravstvenu ispravnost. Bazenska voda se uzorkuje, transportuje i analizira u skladu sa zahtjevima standarda BAS EN ISO 17025, a u skladu sa Pravilnikom o sanitarno-tehničkim i higijenskim uslovima bazenskih kupališta i zdravstvenoj ispravnosti bazenskih voda ("Službene novine Kantona Sarajevo" br. 50/18).

Ukupan broj bazenskih kupališta koji su pod kontrolom J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo je 29. Velikih bazenskih kupališta (kapaciteta više od 10 kupaca) ima 10. Dinamika uzorkovanja i ispitivanja: 1 X sedmično osnovna mikrobiološka i fizičko-hemijska analiza i 1 x mjesečno proširena analiza na fizičko-hemijske parametre (osnovna analiza + trihalometani).

Malih bazenskih kupališta (kapaciteta manje od 10 kupaca) je 13. Dinamika uzorkovanja i ispitivanja: 1 X mjesečno osnovna mikrobiološka i fizičko-hemijska analiza i 1 x mjesečno proširena analiza na fizičko-hemijske parametre (osnovna analiza + trihalometani). Sezonskih bazenskih kupališta (kupališta koju su aktivna samo u ljetnjem periodu) je 6.

Voda za punjenje bazena uzorkuje se i ispituje jednom godišnje. Također, ispitivanje parametra *Legionella spp.* u bazenskoj vodi (proširena mikrobiološka analiza) provodi se jednom godišnje.

Tabela 41. Rezultati ispitivanja vode u bazenskim kupalištima za 2023. godinu

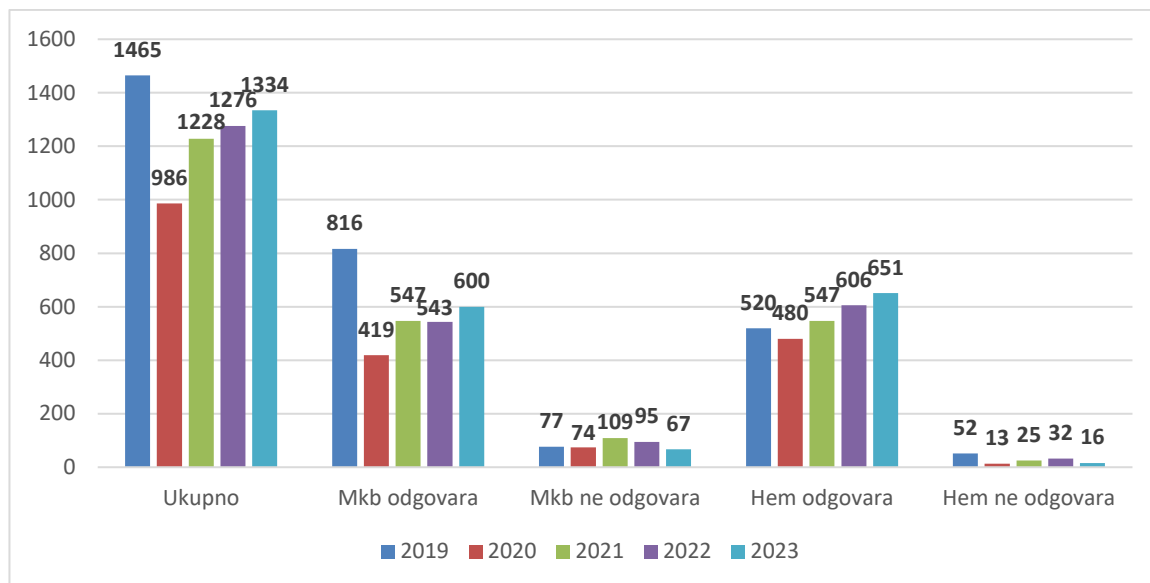
MJESTO UZIMANJA UZORKA	Broj uzoraka	Mikrobiološka analiza		Fizičko-hemijska analiza	
		Odgovara	Ne odgovara	Odgovara	Ne odgovara
Bazeni za kupanje i rekreaciju	1334	600	67	651	16

Tokom 2023. ukupno je na analizu uzeto 1334 uzoraka bazenske vode na mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre. Od ukupnog broja, 67 uzoraka (5%) uzoraka nije odgovaralo na mikrobiološke, a 16 uzoraka (1,2%) na fizičko-hemijske parametre propisane Pravilnikom o sanitarno-tehničkim i higijenskim uslovima bazenskih kupališta i zdravstvenoj ispravnosti bazenskih voda ("Službene Novine Kantona Sarajevo" br. 50/18).

Najčešći uzrok bakteriološke kontaminacije bazenskih voda je bakterija *Pseudomonas aeruginosa*, a povišene koncentracije trihalometana hemijski uzrok onečišćenja.

O svakom zdravstveno neispravnom uzorku u najkraćem vremenskom intervalu obaviješten je nadležni inspekcijski organ (Sanitarna inspekcija), kao i odgovorna osoba bazenskog kupališta. Ukoliko je rezultati ispitivanja nisu usaglašeni sa uslovima Pravilnika, ljekar specijalista preporučuje korektivne mjere koje bi trebalo sprovesti kako bi se voda dovela u stanje zdravstvene ispravnosti.

Grafikon 13. Rezultati analiza bazenskih voda u 2019., 2020., 2021., 2022. i 2023. godini

3.3. Upravljanje otpadom

3.3.1. Komunalni otpad

Prikupljanje, transport i deponovanje komunalnog otpada na području Kantona Sarajevo obavlja se prema Zakonu o komunalnoj čistoći („Službene novine Kantona Sarajevo“ Broj 14/16, 43/16, 19/17, 20/18 i 22/19) i Operativnom planu KJKP "Rad" d.o.o. Sarajevo koji obavlja djelatnost prikupljanja, transporta i deponovanja komunalnog otpada na području Kantona Sarajevo.

Prikupljanje otpada se vrši po usvojenom Programu, a koji je rađen uzimajući u obzir saobraćajnu infrastrukturu, urbanistička rješenja naselja, pokrivenost posudama za odlaganje otpada i savremeno rješavanje problema upravljanja otpadom. Otpad se odlaže u 37.612 posuda za kolektivno prikupljanje otpada (kontejnera) i posuda za individualno prikupljanje otpada (kanti), te u plastičnim kesama gdje tehnički ne postoje uslovi za postavljanje kontejnera.

Učestalosti prikupljanja i odvoza su različite u urbanim i ruralnim dijelovima Kantona. Učestalost prikupljanja u urbanom dijelu grada je tri puta sedmično gdje se otpad prikuplja i odlaže u kontejnere, a u ruralnom dijelu grada gdje se otpad odlaže u kućne kante ili kese i odvozi najčešće dva puta sedmično. Izuzetak je centralni i stari dio grada tzv. prsten gdje se otpad prikuplja svaki dan i u trećoj smjeni.

Ukupno je u 2023. godini na deponiju odloženo 157.731 tona komunalnog otpada.

Na deponiji se na mjesečnom nivou vrši monitoring kvaliteta otpadnih, procjednih voda, zraka, zemljišta, emisije buke. Monitoring se vrši u skladu sa važećom okolinskom dozvolom i putem ovlaštene i certificirane laboratorijske kuće koja posjeduje odobrenje od nadležnog

ministarstva. Iz KJKP „Rad“ navode da su rezultati ispitivanja transparentni i da se redovno objavljuju na njihovoj web stranici. U toku 2023. godine bilo je 14 neusklađenih izvještaja u odnosu na monitoring: 12 mjesečnih izvještaja za procjedne vode i 2 šestomjesečna izvještaja o monitoringu zemljišta. Plan za provođenje korektivnih mjera ukoliko su rezultati izvještaja neusklađeni sa zakonskom legislativom ne postoji, ali navode iz KJKP „Rad“ da je izrada istog u planu za 2024. godinu.

Animalni otpad: I i II kategorija animalnog otpada odlaže se u jame „grobnice“, a III kategorija animalnog otpada odlaže se u tijelo deponije, prema ekološki propisanim standardima, a u skladu sa važećom Dozvolom za upravljanje otpadom.

Otpad se prihvata u reciklažnom dvorištu (u skladu sa definisanim vrstama) samo od građana Kantona Sarajevo, dok se od pravnih lica otpad ne prihvata. U toku radnog vremena građani mogu odložiti vlastiti glomazni otpad.

Od samog odlagališta-aktivne plohe deponije stambeni objekti su udaljeni cca 300m, a od glavnog ulaza u deponiju „Smiljevići“ cca 50m.

KJKP „Rad“ je dostavio Zavodu podatak da je tokom 2023. godine evidentirano ukupno 62 lokacije divljih deponija, te informaciju o lokacijama gdje se otpad iznova i iznova neadekvatno odlaže. Uposlenici Odjela za komunalnu higijenu i sanitarnu tehniku J.U. Zavod za javno zdravstvo KS su odmah po dobijanju informacije izvršili higijensko-epidemiološko izviđanje 28 takvih lokacija, te su na osnovu zatečenog stanja upućene zdravstvene preporuke za saniranje terena komunalnim općinskim službama, a sve u cilju zaštite zdravlja i prevencije bolesti građana Kantona.

ZAKLJUČCI

- *Dostupnost pitke vode jedan je od najvećih problema čovječanstva današnjice. Stalan porast broja stanovnika i porast potrošnje vode, predstavljaju glavne razloge za sve slabiju raspoloživost pitke vode u svijetu. Iz navedenog proizilazi činjenica da je neophodno upozoravati na racionalnu potrošnju i njeno održivo korištenje, kao i na važnost pojedinca u svemu tome: briga o vodama je zadatak i odgovornost svakog pojedinca.*
- *Javni vodoopskrbni sistemi kojima se adekvatno upravlja, smatraju se najsigurnijim načinom opskrbe ljudi vodom za piće.*
- *Javna vodoopskrba na području Kantona Sarajevo organizovana je sa četiri vodoopskrbna sistema kojim upravljaju javna komunalna preduzeća u vlasništvu Kantona i vodovoda kojim upravljaju općinske komunalne službe.*
- *Pravilnik o načinu utvrđivanja uslova za određivanje zona sanitarne zaštite i zaštitnih mjera za izvorišta vode za javno vodosnabdijevanje stanovništva ("Sl. novine FBiH" br. 88/12) propisuje: a) uslove o načinu određivanja zona sanitarne zaštite izvorišta vode koja se po količini i kvalitetu mogu koristiti ili se koriste za javno vodosnabdijevanje stanovništva, odnosno za ljudsku upotrebu; b) mjere zaštite u zonama sanitarne zaštite; c) postupak za donošenje odluke o zaštiti izvorišta. Pravilnik također propisuje da je za izvorište koje služi za javnu vodoopskrbu neophodno odrediti pravno lice koje će uspostaviti i minimalno jednom mjesečno provoditi odgovarajući monitoring kvaliteta vode na izvorištu. Iako je Pravilnik iz 2012. godine sa rokom za usklađivanje od 5 godina i dalje postoje izvorišta koja snabdijevaju više od 50 građana, a nisu pod kontinuiranim monitoringom.*
- *J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo ne vrši ispitivanje vode na zdravstvenu ispravnost iz vodoopskrbnog sistema kojim upravlja JKP „Vodovod i kanalizacija“ Sarajevo od marta 2022. godine, te od tada Zavod nema informacije o zdravstvenoj ispravnosti iste.*
- *Neophodno je donijeti propise koji će obavezati upravitelje javnih vodoopskrbnih sistema da informacije o rezultatima ispitivanja vode za piće proslijeđuju Zavodu za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, naročito u slučaju neodgovarajućeg nalaza kako bi higijensko-epidemiološke službe pravovremeno reagovale u slučaju rizika po zdravlje stanovnika.*
- *Hidrična epidemija iz augusta 2021. godine pokazala je da, iako zakonska legislativa jasno propisuje karakteristike vodnih objekata za javnu vodoopskrbu, na području Kantona Sarajevo i dalje postoje vodovodni sistemi koji nisu pod konstantnim zdravstvenim monitoringom, a služe za javnu vodoopskrbu. Pitanje je koliko je ovakvih vodoopskrbnih sistema u Kantonu koji nisu pod kontinuiranim nadzorom.*
- *U oktobru 2022. godine donijet je Zakon o izmjenama zakona o vodama Kantona Sarajevo ("Sl. Novine Kantona Sarajevo" br. 44/22), koji definiše da se u roku od 12 mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona, J.U. Zavodu za javno zdravstvo Kantona Sarajevo moraju dostaviti podaci o broju izvorišta, kaptaza, rezervoara, broju korisnika, načinu tretmana vode, pojedinačno za svaki vodovodni sistem koji služi za javnu vodoopskrbu. Zakon također definiše, u cilju očuvanja zdravlja korisnika, da će se monitoring zdravstvene ispravnosti vode za piće vršiti se na osnovu Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće ("Sl. glasnik BiH", br. 40/10, 43/10, 30/12 i 62/17), od strane laboratorija Zavoda za javno zdravstvo KS. Do trenutka izrade Studije, niti su podaci koje definiše Zakon dostavljene Zavodu, niti se vrši monitoring zdravstvene ispravnosti.*

- *Ukupan broj uzoraka vode iz sistema javne vodoopskrbe koji je uzorkovan i analiziran u laboratorijama J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo tokom 2023. je 1180. Uzoraka vode koji su analizirani na mikrobiološke parametre bilo je 820, od čega 51 uzorak nije odgovarao uslovima Pravilnika (4,3%), dok je 360 uzoraka vode analizirano na fizičko-hemijske parametre, od čega 10 uzorka vode nije odgovaralo uslovima Pravilnika o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće (0,8%).*
- *Tokom 2023. godine od ukupno 1334 analiziranih uzoraka bazenskih voda na mikrobiološke i fizičko-hemijske parametre 67 uzoraka (5%) nije odgovaralo na mikrobiološke, a 16 (2,51%) uzoraka na fizičko-hemijske parametre propisanim Pravilnikom o sanitarno-tehničkim i higijenskim uslovima bazenskih kupališta i zdravstvenoj ispravnosti bazenskih voda ("Službene novine Kantona Sarajevo" br. 50/18).*
- *Na području Kantona Sarajevo još uvijek postoji veći broj nelegalnih odlagališta komunalnog i mješovitog (krutog i građevinskog) otpada. Pojačati nadzor nad nelegalnim odlaganjem otpada, te kontinuirano provoditi promotivne akcije o značaju očuvanja životne sredine kao vrlo bitnog faktora u sprječavanju nastanka oboljenja.*
- *Pojačati nadzor nad aerozagađivačima i kontinuirano provoditi promotivne akcije o uticaju zagađenog zraka na zdravlje ljudi.*
- *Neophodno je kontinuirano multidisciplinarno i multisektorijalno promovisati važnost razvitka svijesti o zaštiti okoliša, te istu pretvarati u jasan, cjelovit i dugoročan koncept.*

3.4. KVALITET ZRAKA

3.4.1. MONITORING KVALITETA ZRAKA U KANTONU SARAJEVO

Monitoring kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo je kontinuirani projekt koji provodi J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo za potrebe Ministarstva komunalne privrede, infrastrukture, prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo.

Kantonalna mreža stanica za monitoring kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo sastoji se od šest automatskih stanica. Automatske stanice su postavljene na slijedećim lokacijama: - na lokalitetu Vijećnice, Otoke, Doma zdravlja Ilidža, Ilijaš, Vogošće i Hadžića (mobilna stanica). Kantonalna mreža stanica je dio i Federalne mreže stanica koja na teritoriji Kantona Sarajevo mjere sa još dvije stanice na Bjelavama i Ivan Sedlu.

Oprema koja se koristi za monitoring kvartalno se provjerava s certificiranim kalibracionim bocama od strane ovlaštenog servisa. Vršiti se i interna provjera (zero/span) sa certificiranom smjesom gasova.

Stanice mjere, osim meteoroloških parametara (pritiska, relativne vlažnosti, temperature, smjera i brzine vjetra), koncentracije lebdećih čestica - PM_{10} (stanice na Ilidži, Vogošći, Otoci mjere $PM_{1,2,5,4,10}$ ukupne čestice), sumpor dioksid, ozon, okside nitroгена (NO , NO_2 , NO_x), ugljen monoksid te koncentracije VOC jedinjenja (benzen, toluen, etil benzen, m&p ksilen i o-ksilen), amonijaka, vodik sulfida, merkaptana, odoranata.

Kvalitet zraka se u javnosti predstavlja upotrebom indeksa kvaliteta zraka. Obzirom da je došlo do relativno zbunjujućih upotreba raznih indeksa Federalni hidrometeorološki zavod je izdao Metodologiju izrade indeksa kvaliteta zraka kao jedini službeni način indeksiranja na nivou Federacije s tim da u praktičnoj primjeni su se pokazala određena odstupanja te se uputila inicijativa za izmjenom postojećeg. Nažalost, i dalje pojedine institucije i nevladine organizacije koriste različite vidove indeksiranja koje mogu dovesti u zabunu javnost i pričiniti veću štetu.

Indeks kvalitete zraka omogućava bolje razumijevanje trenutnog stanja kvalitete zraka u mjestu prebivališta.

Pomoću aktuelnih podataka, korisnici mogu dobiti uvid u kvalitetu zraka u realnom vremenu, a kako bi shodno tome i ovisno o kategoriji stanovništva kojoj pripadaju, mogli prilagoditi svoje dnevne aktivnosti, tako da njihovo zdravlje ne bude ugroženo.

Indeks se temelji na vrijednostima koncentracije do pet ključnih polutanata, uključujući:

Čestice (PM_{10}) – lebdeće čestice manje od 10 mikrometara

Fine čestice ($PM_{2,5}$) – lebdeće čestice manje od 2,5 mikrometara

Ozon (O_3)

Azot dioksid (NO_2)

Sumpor dioksid (SO_2)

Indeks kvalitete zraka odražava potencijalni uticaj kvalitete zraka na zdravlje, vođen polutantom čije su koncentracije u datom trenutku najdominantnije u mjerenoj koncentraciji zbog poznatih povezanih zdravstvenih uticaja. Indeks kvalitete zraka nije alat za provjeru usklađenosti sa propisanim graničnim vrijednostima kvaliteta zraka i ne može se koristiti u tu svrhu.

Zakonska regulativa koja se odnosi na monitoring kvaliteta zraka obuhvata:

1. Zakon o zaštiti okoliša ('Službene novine FBiH' broj 33/03, 38/09);
2. Zakon o zaštiti zraka ('Službene novine FBiH' broj 33/03)- u parlamentarnoj proceduri prijedlog novog zakona;
3. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti zraka ('Službene novine FBiH' broj br. 04/10');
4. Plan interventnih mjera u slučajevima prekomjerne zagađenosti zraka u Kantonu Sarajevo ('Službene novine Kantona Sarajevo', 52/21 a zatim krajem 2023. objavljen pod brojem: 49/23);
5. Odluka o donošenju Akcionog plana za smanjenje emisije čestičnih tvari u zrak na području Kantona Sarajevo ('Službene novine Kantona Sarajevo', [16/13](#));
6. Odluka o zaštiti i poboljšanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo ('Službene novine Kantona Sarajevo', [23/16](#));- u fazi izmjene
7. Kantonalni plan zaštite okoliša Kantona Sarajevo za period 2017 – 2022.
8. Metodologija izrade indeksa kvaliteta zraka- Federalni hidrometeorološki zavod

Mjerenja automatskih stanica trenutno ostvaruju prikaz na web stranici Federalnog hidrometeorološkog zavoda. U cilju zaštite zdravlja stanovništva Zavod na svojoj web stranici <https://www.zzjzks.ba/> objavljuje saopštenja i informacije o mjerama predostrožnosti u cilju zaštite zdravlja ljudi, naročito ugroženih populacija, tokom godine a naročito tokom zimskog perioda. Izvještavanje se vrši na dnevnoj i mjesečnoj osnovi i godišnjoj osnovi prema nadležnom ministarstvu. Detaljnije informacije o stanju kvaliteta zraka u Kantonu Sarajevo se objavljuju u vidu Godišnjeg izvještaja o monitoringu kvaliteta zraka koji osim rezultata za proteklu kalendarsku godinu daje uvid stanja kvaliteta zraka kroz godine praćenja automatskim stanicama.

Tabela 42. Granične vrijednosti, gornja i donja granica ocjenjivanja, tolerantne vrijednosti i pragovi upozorenja / uzbune propisane Pravilnikom o načinu vršenja monitoringa kvaliteta zraka i definiranju vrsta zagađujućih materija, graničnih vrijednosti i drugih standarda kvaliteta zraka (Sl. novine FBiH 1/12, 44/19).

Polutant	Vrijeme prosječenja	Granična vrijednost	Gornja granica ocjenjivanja ⁽¹⁾	Donja granica ocjenjivanja ⁽¹⁾	Prag uzbune / upozorenja	Minimalna raspoloživost podataka
SO ₂	Jedan sat	350 ⁽⁷⁾ µg/m ³	-	-	500 ⁽¹⁰⁾ µg/m ³	75 %
	Jedan dan	125 ⁽⁷⁾ µg/m ³	75 ⁽²⁾ µg/m ³	50 ⁽²⁾ µg/m ³	-	75 %
	Godina	50 µg/m ³	-	-	-	90 %
NO ₂	Jedan sat	200 ⁽⁹⁾ µg/m ³	105 ⁽³⁾ µg/m ³	75 ⁽³⁾ µg/m ³	400 ⁽¹⁰⁾ µg/m ³	75 %
	Jedan dan	85 µg/m ³	-	-	-	75 %
	Godina	40 µg/m ³	32 µg/m ³	26 µg/m ³	-	90 %
CO	8-časovno	10 mg/m ³	7 ⁽⁴⁾ mg/m ³	5 ⁽⁴⁾ mg/m ³	-	75 %
	Jedan dan	5 mg/m ³	-	-	-	75 %
	Godina	3 mg/m ³	-	-	-	90 %
PM ₁₀ (LČ ₁₀)	Jedan dan	50 ⁽⁵⁾ µg/m ³	35 ⁽⁵⁾ µg/m ³	25 ⁽⁵⁾ µg/m ³	-	75 %
	Godina	40 µg/m ³	28 µg/m ³	20 µg/m ³	-	90 %
O ₃	8-časovno	120 ⁽⁸⁾ µg/m ³	-	-	240 / 180 ⁽⁹⁾	75 %
Benzen	Godina	5 µg/m ³	3.5 µg/m ³	2 µg/m ³	-	90 %
PM2.5 prvi stadij	Godina	25 µg/m ³	17 µg/m ³	12 µg/m ³	-	90 %
PM2.5 drugi stadij	Godina	20 µg/m ³	17 µg/m ³	12 µg/m ³	-	90 %
H ₂ S	Jedan sat	7 µg/m ³⁽¹¹⁾				
	Jedan dan	5 µg/m ³⁽¹¹⁾				
	Godina	2 µg/m ³				
NH ₃	Jedan dan	100 µg/m ³⁽¹¹⁾				
	Godina	30 µg/m ³				
Ukupne lebdeće čestice	Jedan dan	250 µg/m ³				
	Godina	90 µg/m ³				

¹ Gornja i donja granica ocjenjivanja za zaštitu zdravlja ljudi. Prilog VIII odjeljak B definira načine utvrđivanja prekoračenja gornje i donje granice ocjenjivanja

² Vrijednosti propisane za dnevne prosjeke i ne smije se prekoračiti više od 3 puta u toku godine za SO₂.

³ Vrijednosti propisane za jednočasovne prosjeke i ne smiju biti prekoračene više od 18 puta u toku godine za NO₂.

⁴ Vrijednosti propisane za 8-časovne srednje vrijednosti i ne smiju biti prekoračene više od 18 puta u toku godine za CO.

⁵ Vrijednosti propisane za dnevne srednje vrijednosti i ne smiju biti prekoračene više od 35 puta u toku godine za PM₁₀.

⁶ Vrijednost je propisana za jedno-časovne srednje vrijednosti i ne smiju biti prekoračene više od 24 puta u jednoj kalendarskoj godini za SO₂.

⁷ Vrijednosti su propisane za jednodnevne prosjeke i ne smiju biti prekoračene više od 3 puta u jednoj kalendarskoj godini

⁸ Granična vrijednost je prema važećem Pravilniku data kao dugoročni cilj izražena kao maksimalna dnevna osmočasovna vrijednost

⁹ Koncentracije moraju biti prekoračene u najmanje tri uzastopna sata na lokacijama reprezentativnim za kvalitet zraka na području čija površina nije manja od 100 km², ili u zonama ili aglomeracijama, ako je njihova površina manja.

¹⁰ Rok za dostizanje 01.januar 2024.

¹¹ Vrijednosti su propisane za jednodnevne prosjeke i ne smiju biti prekoračene više od 7 puta u jednoj kalendarskoj godini

3.4.1.1 Analiza mjerenja praćenih polutanata

Azot dioksid

Tabela 43. Statistički pokazatelji mjerenja azot dioksida na automatskim stanicama tokom 2023.

2023.	Ilijaš	Ilidža	Vogošća	Hadžići*	Otoka	Vijećnica
Broj prekoračenja prosječne dnevne granične vrijednosti	0	0	0	0	8	1
Broj prekoračenja gornje granice ocjenjivanja (po danu) 32 µg/m ³	30	81	41	19	206	40
Broj prekoračenja donje granice ocjenjivanja po danu 26 µg/m ³	56	124	70	33	280	69
Maksimalno izmjerena dnevna vrijednost [µg/m ³]	52	65	63	44	106	87
Prosječna godišnja vrijednost [µg/m ³]	16	26	18	21	37	20
Broj prekoračenja prosječne satne granične vrijednosti 200 µg/m ³	0	0	0	0	0	0
Maksimalno izmjerena satna vrijednost (µg/m ³)	95	119	90	99	186	139
Broj prekoračenja gornje granice ocjenjivanja (satne) 105 µg/m ³	0	4	0	0	179	20
Broj prekoračenja donje granice ocjenjivanja (satne) 75 µg/m ³	11	123	24	7	782	135

*nedovoljan broj ostvarenih validnih podataka radi kvara kombija analizator bez mjerenja za veći dio godine

Godišnja srednja granična vrijednost za azot dioksid iznosi 40 µg/m³ uz uslov 90% ostvarenih validnih podataka tokom godine, eventualno do 75% prihvatljivosti broja validnih podataka pod uslovom jednake rasprostranjenosti tokom godine. Niti jedna stanica nije dostigla godišnju graničnu vrijednost. Najveća prosječna godišnja vrijednost je zabilježena na Otoci i iznosi 37 µg/m³ što je dosta blizu propisane maksimalne godišnje granične vrijednosti.

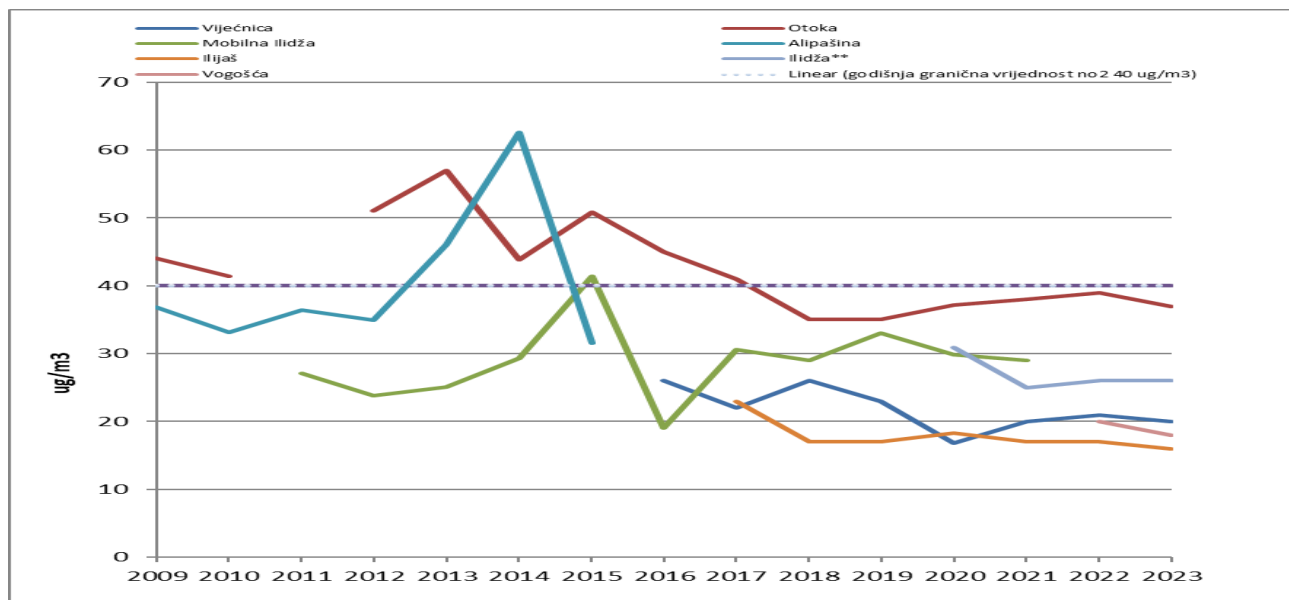
Prosječna dnevna granična vrijednost iznosi 85 µg/m³ pod istim uslovima procenta validnosti podataka. Zabilježen je broj prekoračenja dnevne granične vrijednosti jedino na stanici Otoka (osam dana) i jedan put na Vijećnici. Najviše zabilježene prosječne dnevne vrijednosti kao i najveći godišnji prosjek zabilježen je na Otoci što je bio slučaj i prethodnih godina.

Gornja granična vrijednost ocjenjivanja 32 µg/m³ su prekoračene su na svim stanicama koja su ostvarila dovoljan broj validnih mjerenja i naravno donja granica ocjenjivanja od 26 µg/m³. Kada su u pitanju satni prosjeci, prema Pravilniku dozvoljeno je maksimalno 200 µg/m³ i to nije zabilježeno niti na jednoj mjernoj lokaciji. Maksimalno izmjerena satna vrijednost tokom godine izmjerena je na Otoci 186 µg/m³.

Broj prekoračenja gornje satne granice ocjenjivanja u svrhu zaštite ljudi od 105 µg/m³ (dozvoljeno 18 satnih prekoračenja tokom godine) ostvarile su stanice Vijećnica i Otoka (179).

Broj prekoračenja donje satne granice ocjenjivanja $75 \mu\text{g}/\text{m}^3$ (dozvoljeno 18 satnih prekoračenja tokom godine) prekoračile su sve stanice osim Ilijaša).

Grafikon 14. Prikaz kretanja prosječnih godišnjih koncentracija azot dioksida tokom svih godina praćenja automatskim stanicama

Sumpor dioksid

Tabela 44. Statistički pokazatelji mjerenja sumpor dioksida na automatskim stanicama tokom 2023.

2023.	Ilijaš	Ilidža	Vogošća	Hadžići*	Otoka	Vijećnica
Broj prekoračenja prosječne dnevne granične vrijednosti $125 \mu\text{g}/\text{m}^3$	2	0	0	0	0	0
Broj prekoračenja gornje granice ocjenjivanja (po danu) $75 \mu\text{g}/\text{m}^3$	15	6	2	0	1	0
Broj prekoračenja donje granice ocjenjivanja (po danu) $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$	46	27	16	1	11	1
Maksimalno izmjerena dnevna vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	222	92	100	57	79	53
Prosječna godišnja vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	25	19	16	16	18	7
Broj prekoračenja prosječne satne granične vrijednosti $350 \mu\text{g}/\text{m}^3$	14	1	3	0	0	0
Maksimalno izmjerena satna vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	699	403	457	252	179	336

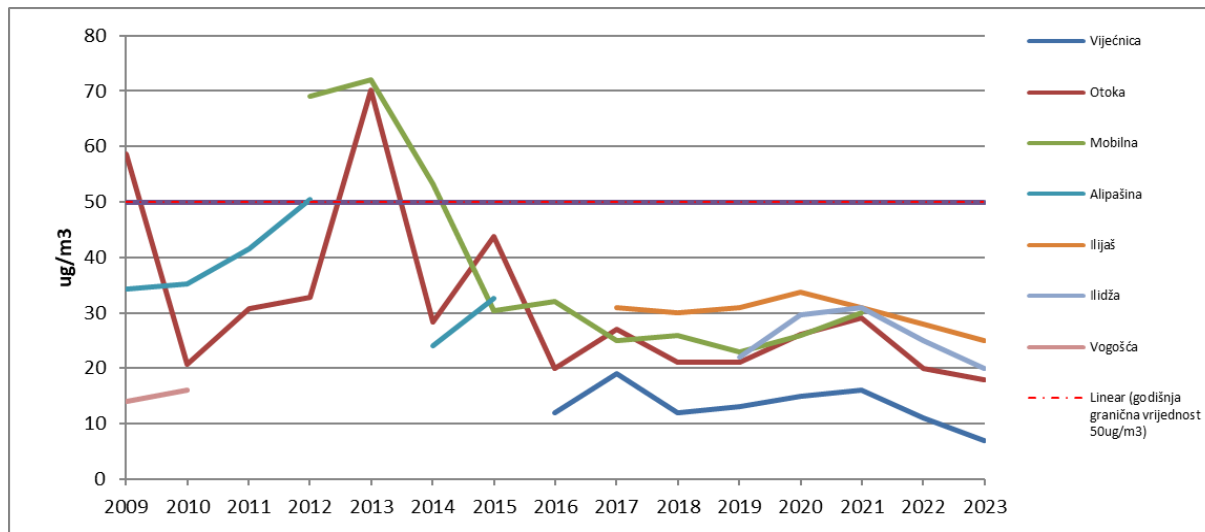
*nedovoljan broj ostvarenih validnih podataka radi kvara kombija analizator bez mjerenja za veći dio godine

Mjerenja sumpordioksida tokom 2023. su vršena na svim stanicama i generalno se može zaključiti da Kanton Sarajevo, osim povremeno u Ilijašu, nema problem sa ovim polutantom.

Godišnja srednja granična vrijednost za sumpor dioksid iznosi $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ uz uslov 90% ostvarenih validnih podataka tokom godine. Eventualno do 75% prihvatljivosti broja validnih podataka pod uslovom jednake rasprostranjenosti tokom godine. Niti jedna stanica nije dostigla tu vrijednost. Tokom 2023. osim stanice u Hadžićima, koja nije ostvarila dovoljan broj validnih podataka, a sve stanice su imale obuhvat 95 % i više validnih mjerenja. Prosječna dnevna granična vrijednost iznosi $125 \mu\text{g}/\text{m}^3$ pod istim uslovima procenta validnosti podataka. Zabilježen je broj prekoračenja dnevne granične vrijednosti jedino na stanici u Ilijašu (dva dana). Pravilnikom je dozvoljeno tri puta tokom godine. Najviše zabilježene prosječne dnevne vrijednosti kao i najveći godišnji prosjek bilježen je u Ilijašu kao i prethodnih godina.

Kada su u pitanju satni prosjeci, prema Pravilniku dozvoljeno je maksimalno $350 \mu\text{g}/\text{m}^3$ i to su zabilježile stanice u Ilijašu, Ilidži i Vogošći ali nisu prelazile dozvoljeni broj dvadeset i četiri satna prekoračenja tokom godine. Maksimalno izmjerena satna vrijednost tokom godine izmjerena je u Ilijašu $699 \mu\text{g}/\text{m}^3$. U Tabeli 44. zabilježen je broj i vrijednost satnih prekoračenja koja se pripisuju daljinskom transportu na osnovu poznatih izvora emisija, pravca vjetra kao i na osnovu mjerenja drugih stanica u Federaciji na potezu od termoelektrane Kakanj do Sarajeva o čemu je obaviješteno i nadležno Federalno ministarstvo okoliša i turizma.

Grafikon 15. Prikaz kretanja prosječnih godišnjih koncentracija sumpor dioksida tokom svih godina praćenja automatskim stanicama

PM₁₀

Tabela 45. Statistički pokazatelji mjerenja PM₁₀ na automatskim stanicama tokom 2023.

2023.	Vogošća	Otoka *	Vijećnica*	Hadžići *	Ilijaš	Ilidža
Broj prekoračenja prosječne dnevne granične vrijednosti	57	83	15	16	112	57
Broj prekoračenja gornje granice ocjenjivanja	92	150	43	21	191	85
Broj prekoračenja donje granice ocjenjivanja	142	235	93	22	272	128
Maksimalno izmjerena dnevna vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	186	250	135	172	268	214
Prosječna godišnja vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	33	49	24	38	53	32
Maksimalno izmjerena satna vrijednost	330	433	206	244	452	449

*nedovoljan broj ostvarenih validnih podataka radi kvara

Godišnji broj validnih mjerenja na stanicama zadovoljava uslove Pravilnika osim za stanice Hadžići, Vijećnica i Otoka. Kao što se može vidjeti iz Tabele 45. stanica Hadžići nije ostvarila ni minimalan broj validnih mjerenja dok za stanice Otoka i Vijećnica mogu se uzeti prosjeci jer se radi o povremenim prekidima zbog kvarova tokom godine.

Tokom 2023. primjetan je pad na svim mjernim mjestima ali i dalje značajan broj prekoračenja dnevne granične vrijednosti od $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$ koja je prekoračila dozvoljeni broj predviđen Pravilnikom (35 tokom godine) na svim stanicama osim Vijećnice. Maksimalna granična satna vrijednost nije definisana postojećom zakonskom regulativom i primjetno je da u zimskom periodu satne vrijednosti budu i po 8 puta veće od prosječne dnevne vrijednosti.

Tokom godine, u zimskom periodu više puta su proglašavane epizode iz Plana interventnih mjera za slučajeve prekomjernog zagađenja baš iz razloga visokih vrijednosti ovog polutanta.

Tabela 46. Prikaz broja prekoračenja dozvoljene dnevne granične vrijednosti 50 µg/m³ (maksimalno 35 dana) PM₁₀ na automatskim stanicama tokom perioda 2013.-2023.

	Vijećnica	Alipašina	Ilidža-mobilna	Ilijaš	Otoka	Ilidža	Hadžići-mobilna	Vogošća
2013		56			133			
2014		89	117		69			
2015	5		66		92			
2016	29		89		66			
2017	44		67	26	64			
2018	49		81	132	100			
2019	46		122	147	90	46		
2020	50		46	129	89	94		
2021	38			125	86	84		
2022	26		67	143	115	82	56	44
2023	15			112	83	57	16	57

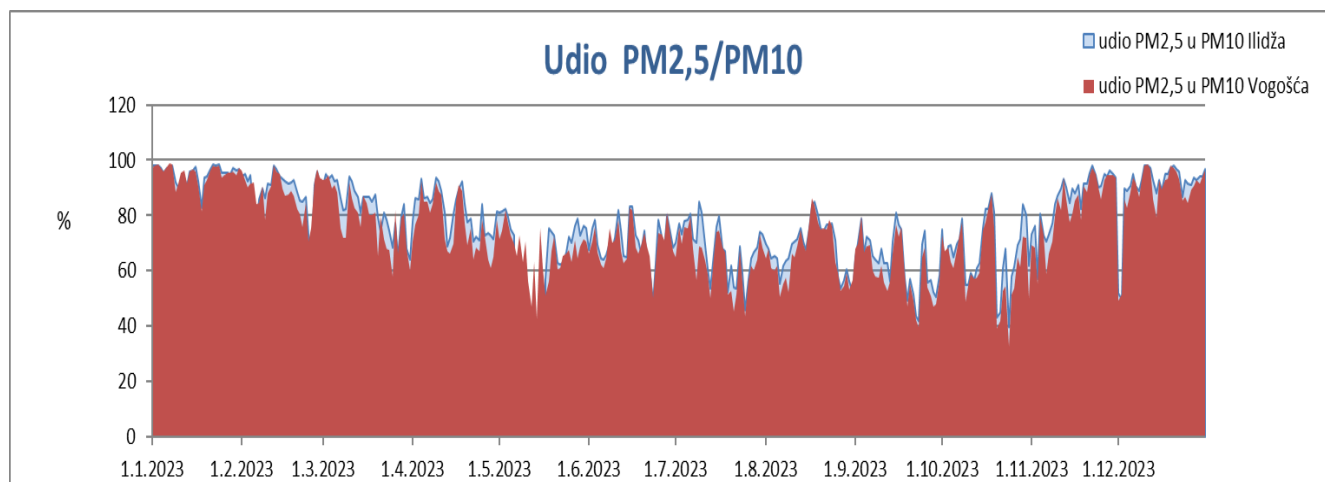
Iz Tabele 46. jasno je vidljivo da Kanton Sarajevo najveći problem ima s koncentracijom prašine mjerene frakcije PM₁₀ i da je to već niz godina prekoračenje godišnje granične vrijednosti kao i dozvoljenog broja prekoračenja.

PM_{2,5}

Tabela 47. Statistički pokazatelji mjerenja PM_{2,5} na automatskim stanicama tokom 2023.

2023. PM _{2,5}	Vogošća	Ilidža
Maksimalno izmjerena dnevna vrijednost [µg/m ³]	183	209
Prosječna godišnja vrijednost [µg/m ³]	27	28
Maksimalno izmjerena satna vrijednost	328	441

Grafikon 16. Udio PM_{2,5} u PM₁₀ tokom 2023.

Od kraja decembra 2018. uspostavljeno je mjerenje i frakcije PM_{2,5} na Ilidži a tokom 2022. u Vogošći i krajem 2023. na Otoci. Prosječna dozvoljena dnevna granična vrijednost nije definisana Pravilnikom. Postojećom zakonskom regulativom definisana je prosječna godišnja granična vrijednost od 25 mikrograma po metru kubnom što je prekoračeno na obje stanice (Tabela 47.). Stanice su zabilježile dovoljan broj validnih mjerenja tokom godine.

Iz Grafikona 16. jasno je da se udio PM_{2,5} u PM₁₀ mijenja tokom godine kako se mijenjaju izvori emisija tako da se udio kreće u rasponu od 40% ljeti do 98% zimi. Visoke koncentracije tj. visok udio PM_{2,5} u PM₁₀ predstavlja ozbiljan rizik po zdravlje ljudi jer veću štetu mogu učiniti organizmu manje čestice koje dublje prodiru u organizam, krvotok i unutrašnje organe, naročito čestice PM₁ i PM_{2,5}. Također, analizatori koji mjere obje frakcije istovremeno mjere i frakcije PM₁ i PM₄, čiji udjeli su također ocjenjeni kao izrazito visoki ali za njih nemaju propisane granične vrijednosti.

Ugljen monoksid CO

Tabela 48. Statistički pokazatelji mjerenja ugljen monoksida na automatskim stanicama tokom 2023.

2023.	Vijećnica	Hadžići*
Broj prekoračenja prosječne dnevne granične vrijednosti 5 mg/m ³	0	0
Maksimalno izmjerena dnevna vrijednost [µg/m ³]	2,1	2,1
Prosječna godišnja vrijednost [mg/m ³]	0,5	0,6
Broj prekoračenja prosječne 8-satne granične vrijednosti 10 mg/m ³	0	0
Maksimalno izmjerena 8-satna vrijednost	4	4
Broj prekoračenja gornje granice ocjenjivanja za osmosatne prosjeke 7 mg/m ³	0	0
Broj prekoračenja donje granice ocjenjivanja za osmosatne prosjeke 5 mg/m ³	0	0

*Nije ostvaren dovoljan broj validnih podataka

Ugljen monoksid kao polutant, od kada se mjeri u KS, nije pokazao prekoračenje granične vrijednosti niti na jednoj stanici.

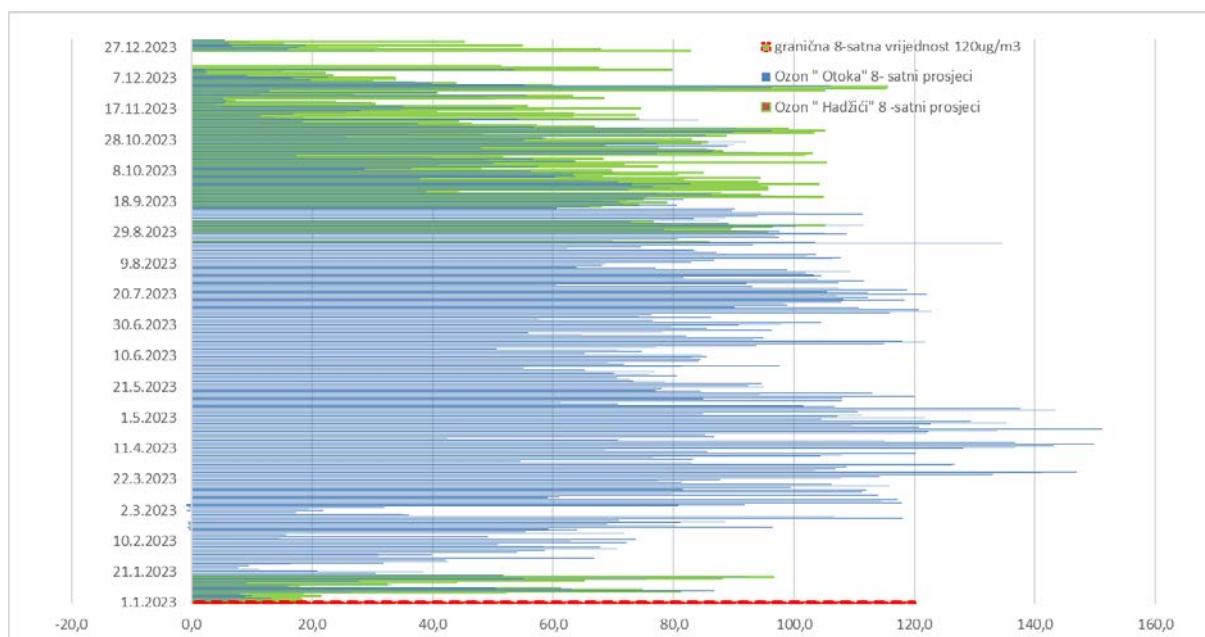
Ozon O₃

Tabela 49. Statistički pokazatelji mjerenja ozona na automatskim stanicama tokom 2023.

2023.	Otoka	Hadžići*
Maksimalno izmjerena dnevna vrijednost [µg/m ³]	112	105
Prosječna godišnja vrijednost [µg/m ³]	42	38
Broj prekoračenja prosječne 8-satne granične vrijednosti 120 µg/m ³	112	0
Maksimalno izmjerena 8-satna vrijednost u µg/m ³	151	116

*Nije ostvaren dovoljan broj validnih podataka

Grafikon 17. 8-satni prosjeci ozona tokom 2023.

Stanica Otoka je ostvarila dovoljan broj validnih mjerenja tokom godine. Broj prekoračenja osmosatne vrijednosti tokom godine iznosio je 112 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ i desilo se niz više od tri uzastopna sata. Koliko je dozvoljeno Pravilnikom (u jednom slučaju čak 17 sati zaredom na Otoci) što ukazuje da je ozon postao već ozbiljan problem u Kantonu Sarajevo. Koliko je poznato u Kantonu Sarajevo izvor emisije ozona nije poznat da bi se moglo uticati na smanjenje emisije (nije posljedica industrijskog djelovanja).

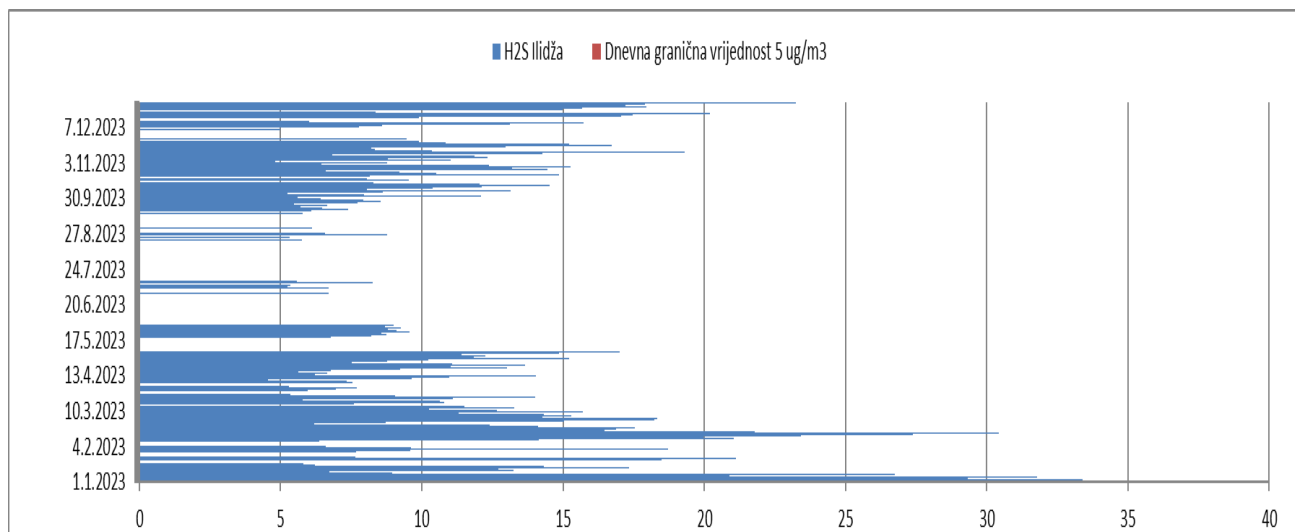
Vodik sulfid H_2S

Tabela 50. Statistički pokazatelji mjerenja vodik sulfida na automatskim stanicama tokom 2023.

2023.	Ilidža	Hadžići*
Broj prekoračenja prosječne dnevne granične vrijednosti 5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	218	0
Maksimalno izmjerena dnevna vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	33	2,1
Prosječna godišnja vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	8,5	0,3
Broj prekoračenja prosječne satne granične vrijednosti 7 $\mu\text{g}/\text{m}^3$	3311	8
Maksimalno izmjerena satna vrijednost	72	48

*Nije ostvaren dovoljan broj validnih podataka

Grafikon 18. Prekoračenja prosječne dnevne vrijednosti H₂S tokom 2023.

Tokom godine na lokaciji Hadžića, za kratak period mjerenja, nije zabilježeno prekoračenje dnevne granične vrijednosti za vodik sulfid. Iz Grafikona 18. vidljivo je, da na lokaciji Ilidže, su kontinuirano prekoračene dnevne granične vrijednosti od 5 µg/m³ i to 66% svih mjerenja. Isti slučaj je za satne vrijednosti koje su prekoračene u 42% ostvarenih validnih mjerenja za dozvoljeno maksimalno satno prekoračenje od 7 µg/m³. Stanica u Hadžićima nije ostvarila dovoljan broj validnih mjerenja za 2023. te se ne može ni indikativno razmatrati ali se može zaključiti da su vrijednosti značajno niže nego na Ilidži za iste periode mjerenja. Na Ilidži uzrok pojave prekoračenja najvećim dijelom potiče od geotermalnih izvora i ispusta koji su otvoreni. U toku zimskog perioda primjetne su povećane koncentracije ovog polutanta iz razloga što je vodik sulfid gušći od vazduha i ostaje u nižim slojevima što uz temperaturnu inverziju koja se javlja u pojedinim periodima zime dovodi do povećavanja izmjerenih koncentracija. Neugodan miris koji daje ovaj polutant pri ovim koncentracijama prema istraživanjima prije svega utiče na kvalitet života građana a eventualno postojanje zdravstvenih posljedica bi se trebale u budućnosti analizirati. Svakako da bi se trebale poduzeti aktivnosti na tehnološkim rješenjima za odvođenje ovih para što bi u najmanju ruku značajno poboljšalo kvalitet života građana ovog područja i doprinijelo unapređenju uslova turizma, očuvanju objekata itd.

Prema radu na polju prečišćavanja sulfida autora: M.K. AMOSA, I.A. MOHAMMED, AND S.A. YARO nivoi koncentracija vodik sulfida i zdravstvene posljedice nakon kratkotrajne izloženosti su predstavljeni u Tabeli 51. Prema tabeli uglavnom zdravstvene poteškoće koje bi građani mogli osjetiti su: Neugodan miris, moguća mučnina, suzenje očiju ili glavobolja. Nos, grlo i dugotrajna iritacija; probavne smetnje i gubitak apetita; osjetilo njuha postaje zasićeno; akutni konjuktivitis (bol, suzenje i osjetljivost na svjetlo).

Naravno da građani Ilidže nisu izloženi kratkotrajno već dugotrajno ovom polutantu što kada uzmemo i ostale polutante uz čestu pojavu temperaturne inverzije tokom zime, samo može u sinergiji pojačati ove simptome.

Tabela 51. Odnos koncentracija i mogući zdravstveni učinak H₂S

Koncentracija (ppm/ $\mu\text{g}/\text{m}^3$)	Zdravstveni učinak nakon kratkotrajne izloženosti sumporovodiku
0.01 – 0.3	Prag osjeta njuha
1 – 20	Neugodan miris. moguća mučnina, suzenje očiju ili glavobolja u slučaju dulje izloženosti.
20 – 50	Nos, grlo i dugotrajna iritacija; probavne smetnje i gubitak apetita; osjetilo njuha postaje zasićeno; akutni konjuktivitis (bol, suzenje i osjetljivost na svjetlo).
100 – 200	Jaka i dugotrajna iritacija nosa i grla; potpuni gubitak osjeta mirisa.
250 – 500	Plućni edem (skupljanje tekućine u plućima).
500	Jaka iritacija pluća, uzbuđenje, glavobolja, vrtoglavica, ošamućenost, iznenadni kolaps. nesvjestica i smrt u roku od nekoliko sati, gubitak pamćenja za vrijeme izloženosti (ima za posljedicu trajno oštećenje mozga ukoliko ne dođe do momentalnog spašavanja).
500 – 1 000	Paraliza dišnog sustava, nepravilni otkucaji srca, kolaps i neminovna smrt.
> 1 000	Brzi kolaps i smrt.

Benzen i Amonijak

Tabela 52. Statistički pokazatelji mjerenja benzena i amonijaka na automatskoj mobilnoj stanici tokom 2023.

2023.	Benzen (Hadžići) *	NH ₃ (Hadžići) *
Broj prekoračenja prosječne dnevne granične vrijednosti	Nije definisano	0 (GV 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$)
Maksimalno izmjerena dnevna vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	20	38
Prosječna godišnja vrijednost [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	2,3 (GV 5)	4,4 (GV 30)

*Nije ostvaren dovoljan broj validnih podataka

Obzirom da mobilna stanica, koja je bila stacionirana u Hadžićima, tokom 2023. nije radila većim dijelom godine, zbog oštećenja kombija niti jedan analizator uključujući analizator BTEX i analizator za amonijak nije ostvario dovoljan broj validnih podataka. Prema važećoj zakonskoj regulativi definisane su samo granične godišnje vrijednosti za ove polutante.

Analiza teških metala (nikl, olovo, arsen i kadmij)

Tokom oktobra počeo je proces analiziranja sadržaja PM₁₀ čestica. Zavod ne posjeduje svu potrebnu opremu za kondicioniranje filtera ali se pristupilo pripremi metoda za analizu metala u filterima koji su postavljeni u Vogošći i na Ilidži i to u periodima po 7 dana (na analizatorima koji mogu vršiti istovremeno analizu svih više frakcija PM čestica- Palas). Uzorci su nakon uzorkovanja razgrađivani mikrovalnom digestijom uz razradu metode za mikrovalnu digestiju i analizirani atomskom apsorpcionom spektroskopijom – grafitnom tehnikom.

Tabela 53. Mjerenja metala u uzorcima zraka tokom godine

	Metal Granična /ciljna vrijednost	Olovo 1 µg / m ³	Nikl 20 ng / m ³	Arsen 6 ng / m ³	Kadmij 5 ng / m ³
Lokacija	Period uzorkovanja				
Ilidža	25.09.- 05.10.	<0,01	3	1	<1
Vogošća	05.10.- 12.10.	0,04	6	4	3
Vogošća	12.10.- 20.10.	<0,01	6	1	1
Vogošća	20.10.- 27.10.	<0,01	5	<1	<1
Vogošća	27.10.- 03.11.	<0,01	8	<1	<1
Vogošća	03.11.- 10.11.	<0,01	5	1	<1
Vogošća	24.11.- 01.12.	<0,01	5	7	<1
Vogošća	01.12.- 08.12.	<0,01	2	5	<1
Vogošća	08.12.- 15.12.	<0,01	6	12	1,3
Vogošća	15.12.- 26.12	<0,01	4	4	<1

Vrijednosti koje su prikazane u Tabeli 53. su kumulativne za periode, u prosjeku, od 7 dana kontinuiranog propuštanja zraka kroz filtere. Iz dobivenih rezultata je vidljivo da u periodu od 25.09. do 26.12. nije zabilježeno povećane koncentracije olova, nikla i kadmija te da je primijećeno povećanje koncentracija arsena na stanici Vogošća u periodima od 24.11. do 01.12. i od 08.12. do 15.12. kada je na snazi bila epizoda Upozorenja za slučajeve prekomjernog zagađenja zraka u Kantonu Sarajevo koja je važila i za Vogošću.

Periodi značajnog zagađenja zraka uz primjenu Plana interventnih mjera za slučajeve prekomjernog zagađenja zraka u Kantonu Sarajevo za 2023.

Za proteklu 2023. prema odredbama Plana interventnih mjera za slučajeve prekomjernog zagađenja u Kantonu Sarajevo proglašavane su epizode sa prekoračenjima za mjere Pripravnosti, Upozorenja i Uzbune (Tabela 54.) s tim da je u drugoj polovini godine došlo do izmjene postojećeg Plana interventnih mjera za slučajeve zagađenja zraka u Kantonu Sarajevo. Tokom perioda povišenih koncentracija polutanata svakodnevno su se izdavale preporuke za pojedine ugrožene kategorije stanovništva.

Tabela 54. Pregled proglašavanja/ukidanja epizoda iz Plana interventnih mjera

Period	Mjera
03.01.	Proglašena epizoda „Upozorenja“ za zone A, B,C i Proglašena epizoda „Pripravnosti“ za zonu D
09.01.	Ukinute epizode „Upozorenja“ za zone A, B,C i „Pripravnosti“ za zonu D
23.01.	Proglašena epizoda „Pripravnosti“ u svim zonama
27.01.	Ukinuta epizoda „Pripravnost“ u zonama A, B i C i D
12.02.	Proglašena epizoda „Pripravnosti“ u svim zonama (A, B i C i D)
13.02.	Proglašena epizoda „Upozorenje“ u svim zonama (A, B i C i D)
15.02.	Ukinuta epizoda „Upozorenje“ u zonama A, B i C i D
27.02.	Ukinuta epizoda „Pripravnost“ u zonama A, B i C i D
03.03.	Proglašena epizoda „Pripravnost“ u svim zonama (A, B i C i D)
07.03.	Ukinuta epizoda „Pripravnost“ u svim zonama
10.12.	Proglašena epizoda „Upozorenje“ u zonama A, B, C i D
13.12.	Ukinuta epizoda „Upozorenje“ u zonama A, B i C i D
18.12.	Proglašena epizoda „Upozorenje“ u zonama A, B, C i D
20.12.	Proglašena epizoda „Uzbuna“ u zoni A
22.12.	Ukinuta epizoda „Upozorenje“ u zonama A, B i C i D i epizoda „Uzbuna“ u zoni A

ZAKLJUČCI

- *Kvalitet zraka u Kantonu Sarajevo tokom 2023. se može razmatrati u kontekstu prethodnog vremenskog perioda i smatrati boljim u odnosu na posljednjih nekoliko godina. Međutim, ako se posmatra u sklopu postojeće zakonske regulative, trendova u smanjenju granica prihvatljivosti u EU a naročito u svjetlu preporuka Svjetske zdravstvene organizacije onda sigurno nije ni blizu zadovoljavajućeg, sa periodom od pola godine i više u toku grijne sezone, sa izraženim jakim temperaturnim inverzijama, kada se može smatrati zagađenim do izuzetno zagađenim.*
- *Analiza parametara koji se prate u okviru monitoringa kvaliteta zraka ukazuju da čestice PM10, PM2,5 bilježe na svim stanicama najveći broj prekoračenja. Udio PM2,5 čestica u sadržaju PM10 se mijenja u toku godine i u zimskom period se gotovo izjednačava što ukazuje na promjene u izvorima emisija tokom ljetnog i zimskog perioda. PM2,5 čestice se mogu slobodno nazvati problemom broj 1 u Kantonu Sarajevo kada je u pitanju kvalitet zraka i ugroženost zdravlja ljudi.*
- *Drugi po redu po broju prekoračenja dozvoljenih vrijednosti predstavlja vodik sulfid na širem području Općine Ilidža. Vodik sulfid potiče iz geotermalnih izvora na teritoriji Općine Ilidža ali je detektovan povremeno i na lokalitetu Hadžića. Obzirom na veliki broj prekoračenja potrebno je iznaći tehnološko rješenje uklanjanja vodika sulfida iz atmosfere na mjestima emisija jer u većini slučajeva ako i nema direktnu posljedicu po zdravlje ljudi obzirom na izmjerene koncentracije ima posljedice na kvalitet života radi jako neugodnog mirisa.*
- *Ostali praćeni polutanti kao što je ugljen monoksid, sumpordioksid, amonijak i oksidi azota ne prekoračuju vrijednosti dozvoljene pravilnikom.*
- *Pojedini dijelovi Kantona tokom ljetnih mjeseci imaju problem sa povećanim koncentracijama ozona što je evidentno na stanici Bjelave, Otoka, Hadžići. Izvori emisija ozona nisu u Kantonu Sarajevo i radi se o kompleksnom polutantu koji ni mnogo tehnološki naprednije zemlje nisu uspjele smanjiti koncentracije.*

4. ORGANIZACIJA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE U KANTONU SARAJEVO

Zdravstvena zaštita, obuhvata sistem društvenih, grupnih i individualnih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unapređenje zdravlja, sprečavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, blagovremeno liječenje, te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju, kao i primjenu zdravstvenih tehnologija.

Na području Kantona Sarajevo zdravstvena djelatnost organizovana je i provodi se na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite.

Zdravstvena zaštita na primarnom nivou obuhvata: djelatnost porodične medicine, djelatnost zdravstvene zaštite djece, djelatnost polivalentnih patronažnih sestara u zajednici, higijensko-epidemiološku zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, zaštitu reproduktivnog zdravlja žena, zdravstvenu zaštitu nespecifičnih i specifičnih plućnih oboljenja, fizikalnu i mentalnu rehabilitaciju u zajednici, specifičnu zdravstvenu zaštitu radnika kao dio medicine rada, zubozdravstvenu zaštitu, laboratorijsku i radiološku dijagnostiku primarnog nivoa i apotekarsku djelatnost.

Djelatnost primarne zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo je organizovana kroz rad:

- JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo sa 9 organizacionih jedinica na području devet općina Kantona Sarajevo,
- JU "Apoteke Sarajevo",
- 9 zavoda za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina (žene, studenti, radnici),
- HE službe J.U. Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo,
- Privatni sektor kroz rad ambulanti, apoteka i stomatoloških ordinacija.

Specijalističko-konsultativna djelatnost na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite predstavlja dio zdravstvene djelatnosti koja kroz pružanje usluga osigurava podršku primarnoj i bolničkoj zdravstvenoj djelatnosti, s ciljem povećanja stepena rješavanja zdravstvenih problema pacijenata i racionalnijeg korištenja resursa u zdravstvu.

U Kantonu Sarajevo djelatnost specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite je organizovana kao bolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom sektoru i kao vanbolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom i privatnom sektoru.

Djelatnost bolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u javnom sektoru osigurava:

- Klinički centar Univerziteta u Sarajevu i
- Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš”.

Djelatnost vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite osigurava:

- JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo kroz rad Organizacione jedinice za specijalističko-konsultativne djelatnosti
- Zavodi za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina (žene, studenti, radnici),
- Privatni sektor kroz rad specijalističkih ordinacija, zdravstvenih ustanova tipa poliklinike, centra, zavoda, lječilišta i laboratorija.

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo pruža specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu kroz rad Organizacione jedinice Specijalističko-konsultativne djelatnosti iz sljedećih medicinskih disciplina: interne medicine, otorinolaringologije, oftalmologije, neurologije, zatim stomatološke zdravstvene zaštite sekundarnog nivoa, bolesti usta, bolesti zuba, protetike, parodontologije, oralne hirurgije i ortodontije.

Zavodi za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina pružaju, pored primarne zdravstvene zaštite i specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu za određene populacione skupine kao što su žene, radnici, studenti i sportisti.

J.U. Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite obuhvata djelatnosti iz oblasti javnog zdravstva i to socijalne medicine, organizacije i ekonomike zdravstva, zdravstvene statistike, epidemiologije, zaštita i unapređenje životne sredine, sanitarne mikrobiologije, sanitarne hemije i mikrobiološke dijagnostike.

Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo pruža bolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu iz bazičnih specijalnosti, a Klinički centar Univerziteta u Sarajevu pruža bolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu iz svih medicinskih disciplina na sekundarnom i tercijarnom nivou.

Djelatnost bolničke zdravstvene zaštite obavljaju bolnice na sekundarnom nivou (opće bolnice, specijalne bolnice, kantonalne bolnice) i na tercijarnom nivou zdravstvene djelatnosti univerzitetsko-kliničke bolnice.

Djelatnost bolničke zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevu organizovana je kroz rad javnih zdravstvenih ustanova:

- Klinički centar Univerziteta u Sarajevu
- Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo
- Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo
- Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo.

Klinički centar Univerziteta u Sarajevu pruža bolničku zdravstvenu zaštitu stanovništvu na području Kantona Sarajevo na sekundarnom i tercijarnom nivou, ali i dijelu stanovništva Federacije BiH koje gravitira KCUS.

Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo pruža bolničku zdravstvenu zaštitu sekundarnog nivoa stanovništvu Kantona Sarajevo.

Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo pruža specifičnu bolničku zdravstvenu zaštitu za potrebe stanovništva Kantona Sarajevo.

Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo pruža bolničku zdravstvenu zaštitu za potrebe stanovništva Kantona Sarajevo iz oblasti adiktivne medicine.

4.1. KADAR U JAVNOM SEKTORU ZDRAVSTVENE DJELATNOSTI

Ljudski resursi su osnovna determinanta sistema zdravstvene zaštite. Zdravstveni radnici predstavljaju najveći i najskuplji „input“ zdravstvenog sistema, a istovremeno i resurs kojeg je najteže razvijati. Osim zdravstvenih radnika koji su najveći i najvažniji, ljudski resursi u zdravstvu uključuju i zdravstvene saradnike, te druge nemedicinske radnike koji su od značaja za dobro funkcionisanje pružanja zdravstvene zaštite i zdravstvenog sistema u cjelini. Broj zaposlenih i njihova kvalifikaciona struktura je pokazatelj kvalitativne i kvantitativne razvijenosti zdravstvene djelatnosti. Planiranje kadrova u zdravstvu je veoma važno a zavisi od potreba stanovništva za zdravstvenom zaštitom, mreže zdravstvenih ustanova, demografske strukture stanovništva i projekcija, migracionih tokova, starosne strukture zaposlenih kao i potrebe za resursima u skladu sa aktuelnim i novim zahtjevima u zdravstvu.

U Kantonu Sarajevo u 2023. godini u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti bilo je ukupno 7.760 zaposlenih. Od toga: zdravstvenih radnika je bilo 5.811 (74,88%), zdravstvenih saradnika 132 (1,70%), a administrativno-tehničkih radnika 1.817 ili 23,41% od ukupno zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama.

Tabela 55. Struktura ukupnog broja zaposlenih u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti Kantona Sarajevo, 2019. - 2023. godina*

Godina	Ukupno zaposleni	OD TOGA		
		Zdravstveni radnici	Zdravstveni saradnici	Administrativno-tehnički radnici
2023.	7760	5811	132	1817
	100,00%	74,88%	1,70%	23,41%
2022.	7.786	5.795	122	1.869
	100,00%	74,43%	1,57%	24,00%
2021.	7.830	5.823	129	1.878
	100,00%	74,37%	1,65%	23,98%
2020.	7.764	5.805	136	1.823
	100,00%	74,77%	1,75%	23,48%
2019.	7.524	5.574	108	1.842
	100,00%	74,08%	1,14%	24,48%

*Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo -Izveštaj o organizacionoj strukturi, kadrovima i medicinskoj opremi u zdravstvenim ustanovama- Obrazac br. 1-Z-OKO .

Grafikon 19. Struktura ukupnog broja zaposlenih i zdravstvenih radnika u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti Kantona Sarajevo, 2019 - 2023. godina

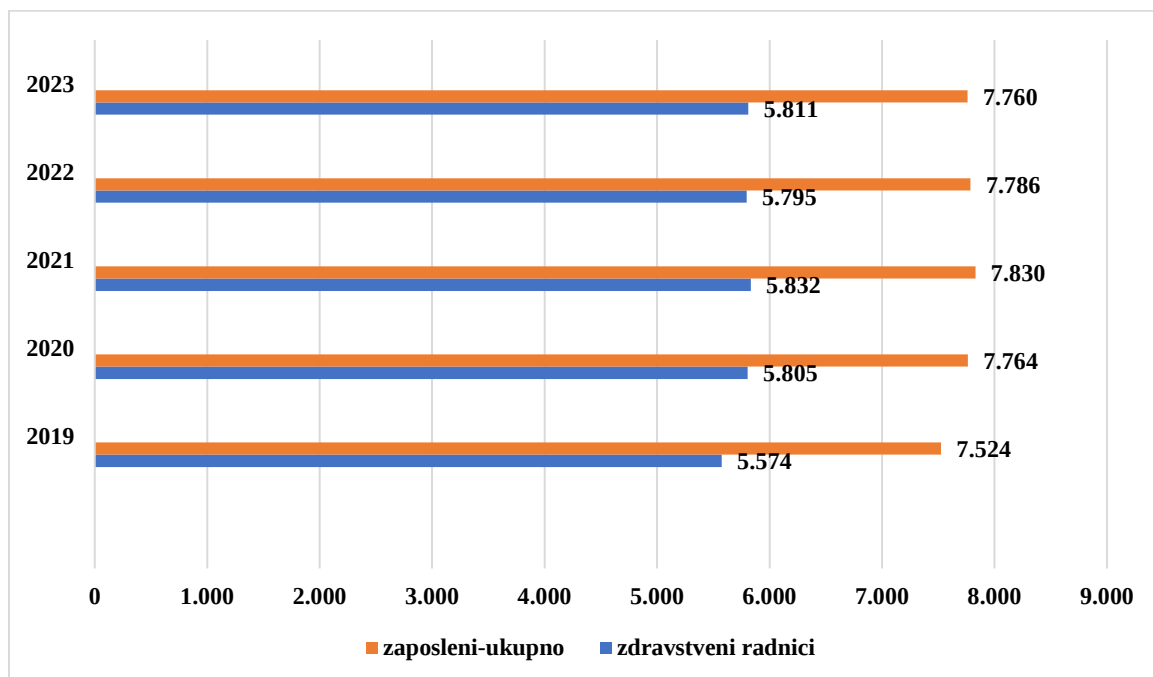

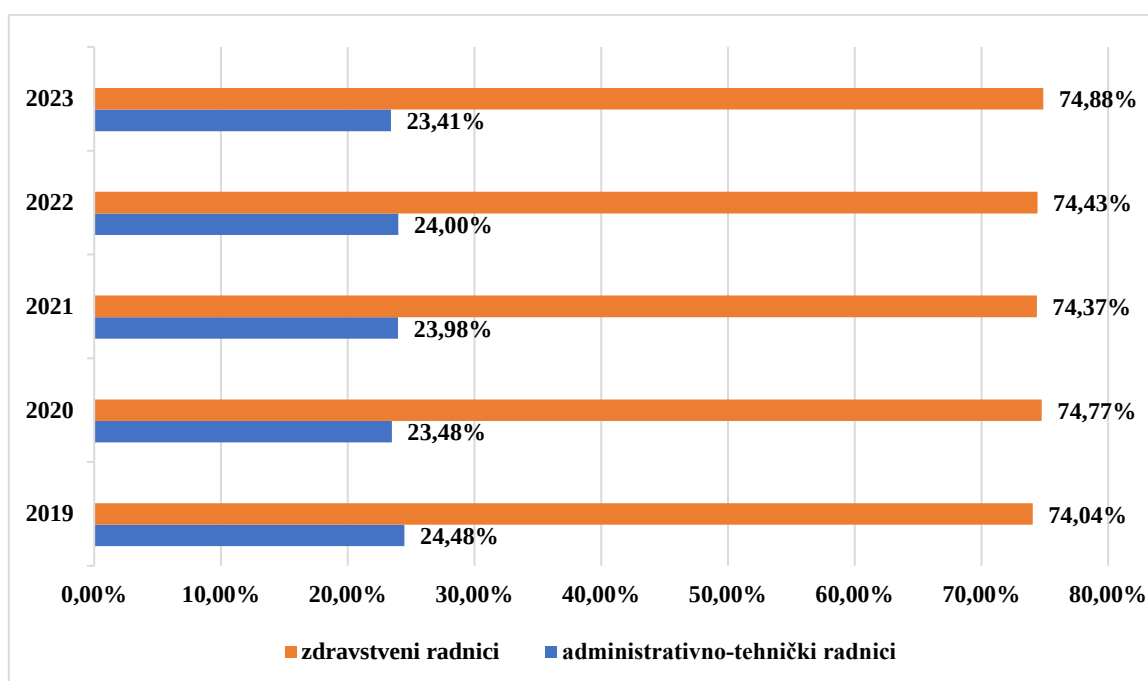
Tabela 56. Struktura zdravstvenih radnika u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti u Kantonu Sarajevo 2019.-2023. godina*

God.	Ukupno zdr. radnika	Doktori med.	Od toga spec.	Doktori stom.	Od toga spec.	Mr ph	Od toga spec.	FZS	VŠS zdrav. teh.	SSS zdrav. teh.
2023.	5.811 100,00%	1.538 26,47%	1.088 -	250 4,30%	152 -	240 4,13%	46 -	492 8,47%	175 3,01%	3.116 53,62%
2022.	5.795 100,00%	1.510 26,06%	1.043 -	236 4,07%	146 -	237 4,09%	45 -	434 7,49%	209 3,61%	3.169 54,69%
2021.	5.823 100,00%	1.491 25,61%	1.071 -	243 4,17%	146 -	350 6,01%	44 -	350 6,01%	279 4,79%	3.220 55,30%
2020.	5.805 100,00%	1.480 25,50%	1.069 -	248 4,27%	154 -	236 4,07%	42 -	352 6,06%	285 4,91%	3.204 55,19%
2019.	5.574 100,00%	1.457 26,13%	1.094 -	266 4,77%	172 -	176 3,15%	34 -	323 5,80%	284 5,10%	3.068 55,04%

*Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Izvještaj o organizacionoj strukturi, kadrovima i medicinskoj opremi u zdravstvenim ustanovama" Obrazac br. 1-Z-OKO

Učešće administrativno-tehničkih radnika u ukupnom broju zaposlenih u djelatnosti zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo u 2023. godini je (23,41%). U 2023. godini na 1 doktora medicine dolazilo je 1,2 administrativno-tehničkih radnika, a na 1 zdravstvenog tehničara svih profila (VSS,VŠS,SSS) dolazi 0,5 administrativno –tehničkih radnika. Analize SZO i Svjetske Banke ovom segmentu troškova posvećuju veliku pažnju, a značajan broj studija daju dokaze da je svaki udio administrativno-tehničkih radnika iznad (17%) odraz izuzetno velikih administrativno-tehničkih troškova, te skupih i kompliciranih administrativno-tehničkih procedura u zdravstvenom sistemu jedna države.

Grafikon 20. Odnos zdravstvenih i administrativno-tehničkih radnika u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti u Kantonu Sarajevo 2019.-2023.*

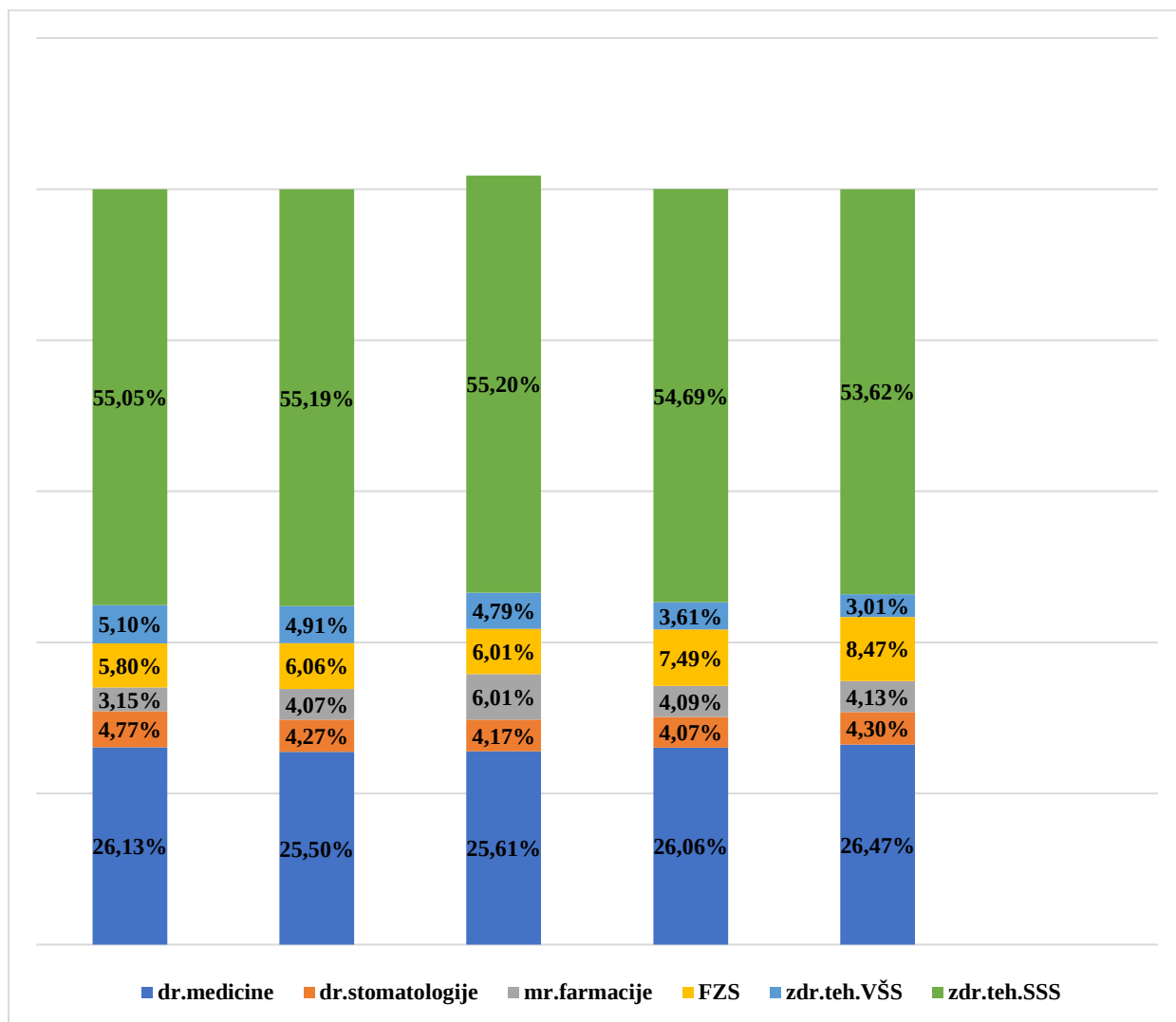
*Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajeva - Izvještaj o organizacionoj strukturi, kadrovima i medicinskoj opremi u zdravstvenim ustanovama” Obrazac br. 1-Z-OKO

Zdravstveni radnici i zdravstveni saradnici ukupno u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti Kantona Sarajevo u 2023. godini¹:

- doktori medicine **1.538**, od čega **1.088** specijalista;
- doktori stomatologije **250**, od čega **152** specijalista;
- magistri farmacije **240**, od čega **46** specijalista;
- fakultet zdravstvenih studija **492**;
- viši zdravstveni tehničari **175**;
- srednji zdravstveni tehničari SSS **3.116**;
- zdravstveni saradnici **132**.

¹ **Napomena:** Ukupan broj uključuje i kadar Zavoda za transfuzijsku medicinu F BiH

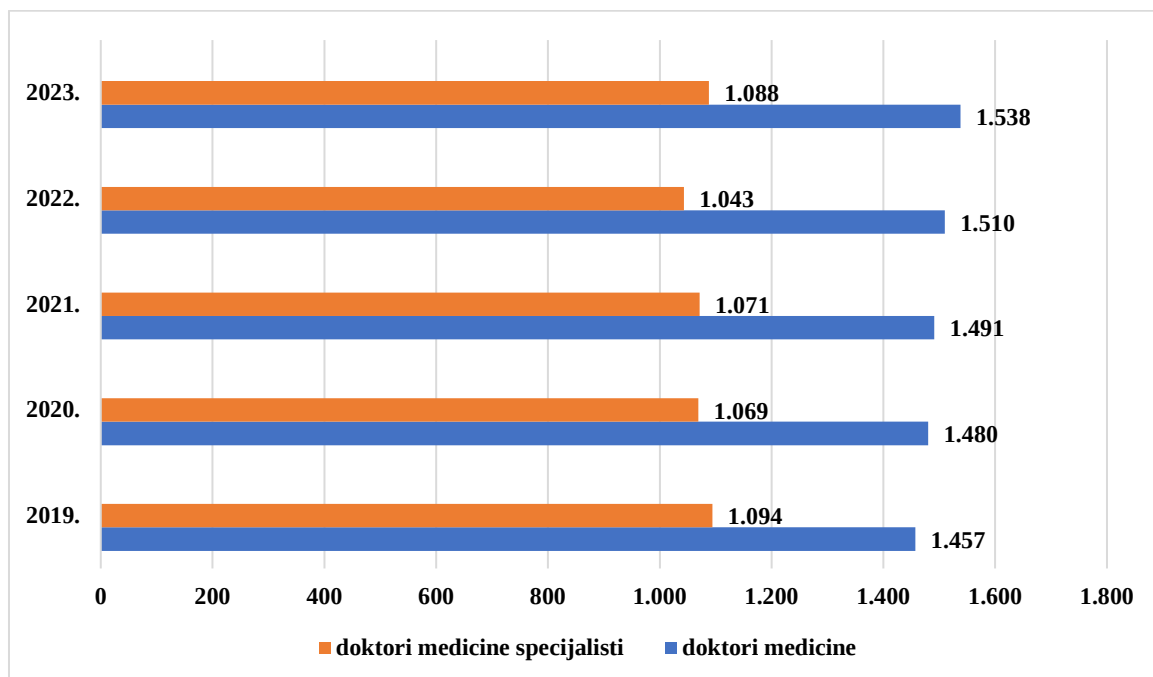
Grafikon 21. Struktura zdravstvenih radnika ukupno u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti Kantona Sarajevo, 2019 - 2023. godina ¹

¹Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajeva - Izvještaj o organizacionoj strukturi, kadrovima i medicinskoj opremi u zdravstvenim ustanovama” Obrazac br. 1-Z-OKO

Broj doktora medicine u javnom sektoru na 100.000 stanovnika u Kantonu Sarajevo u 2023. godini iznosio je 365,94. U periodu od 2019. godine do 2023. godine uočava se trend blagog povećanja broja doktora medicine i broja doktora medicine specijalista u javnom sektoru.

Grafikon 22. Doktori medicine i doktori medicine specijalisti u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo, 2019-2023. godina¹

¹Izvor: Zavod za javno zdravstvo KS - Izvještaj o organizacionoj strukturi, kadrovima i medicinskoj opremi u zdravstvenim ustanovama” Obrazac br. 1-Z-OKO.

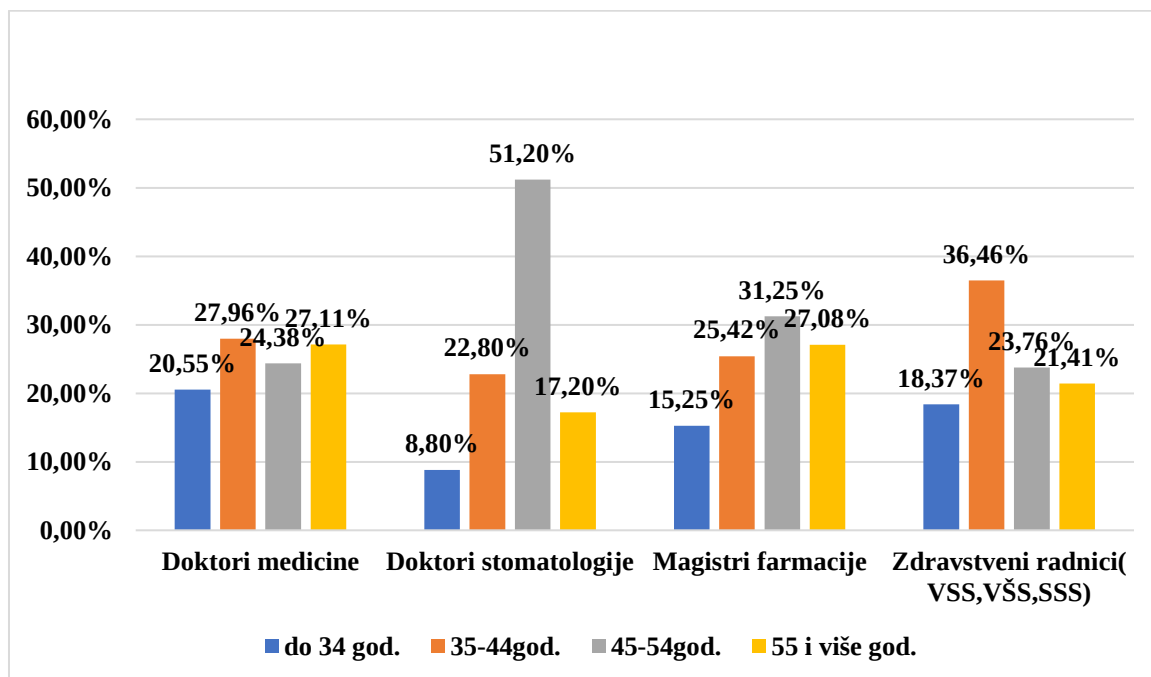
Starosna struktura doktora medicine je sve nepovoljnija. U 2023. godini od ukupno 1.538 doktora medicine zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama, njih 417 (27,11%) je u dobnoj skupini 55 i više godina, 375 ili (24,38%) je u dobnoj skupini 45-54 godina starosti. U dobnoj skupini od 35-44 godine je bilo 430 ili (27,96%) doktora medicine i 316 (20,55%) u dobnoj skupini do 34 godine starosti.

Dobna struktura doktora stomatologije je znatno povoljnija. Od ukupno 250 doktora stomatologije zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama na području Kantona Sarajevo, 43 ili (17,20%) je u dobnoj skupini 55 i više godina starosti, 128 (51,20%) je u dobnoj skupini 45-54 godine, u skupini od 35-44 godine 57 (22,80%) i 22 (8,08%) doktora stomatologije do 34 godine starosti.

Kada su u pitanju magistri farmacije, od ukupno 240 zaposlenih, 65 ili (27,08%) je u dobnoj skupini 55 i više godina starosti, 75 (31,25%) je u dobnoj skupini 45-54 godine, u skupini od 35-44 godine 61 (25,42%) i 39 (16,25%) u dobnoj skupini do 34 godine starosti.

Od ukupno 3.783 ostalih zdravstvenih radnika (VSS, VŠS,SSS) najveći broj, njih 1.379 (36,46%) je u dobnoj skupini 35-44 godina, 899 (23,76%) je u skupini 45-54 godine, 810 (21,41%) u skupini 55 i više godina, a najmanji broj u dobi do 34 godine starosti 695(18,37 %).

Grafikon 23. Zdravstveni radnici u javnom sektoru u KS, prema starosti, indeks strukture¹

¹Izvor: Zavod za javno zdravstvo KS - Izvještaj o organizacionoj strukturi, kadrovima i medicinskoj opremi u zdravstvenim ustanovama" Obrazac br. 1-Z-OKO, na dan 31.12.2023.

Prema specijalnostima, najveće učešće doktora starosti 55 i više godina, bilo je među specijalistima Fizikalne medicine i rehabilitacije (59,37%), specijalistima Porodične medicine (58,41%), specijalistima Dermatovenerologije (55,55%), specijalistima Epidemiologije (54,55%), specijalistima Otorinolaringologije (50,0%) itd.

4.2. DJELATNOST PRIMARNE ZDRAVSTVENE ZAŠTITE (PZZ)

Primarna zdravstvena zaštita je osiguravanje univerzalne, dostupne, pacijentu usmjerene, sveobuhvatne zdravstvene usluge unutar zajednice, koju pruža tim stručnjaka zaduženih za većinu potreba pojedinca vezanih za zdravlje. Takve se usluge pružaju u održivom partnerstvu s pacijentima i pružateljima takvog oblika zdravstvene zaštite u okviru pojedinca, porodice i zajednice. Primarna zdravstvena zaštita ima centralnu ulogu u cjelokupnoj koordinaciji i kontinuiranosti zdravstvene zaštite za pacijente. Primarna zaštita podrazumijeva sveobuhvatnu brigu za zdravlje, provedbu preventivnih i kurativnih mjera, zdravstveni odgoj te suradnju sa svim organizacijama i ustanovama koje doprinose boljem zdravlju stanovništva.

Djelatnost primarne zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo je organizovana kroz rad JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo sa 9 organizacionih jedinica na području devet općina Kantona Sarajevo, zatim kroz rad JU "Apoteke Sarajevo", kroz rad 9 zavoda za zdravstvenu zaštitu: Zavod za hitnu medicinsku pomoć, Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva, Zavod za zaštitu zdravlja studenata, Zavod za medicinu rada, Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika FDS, Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika MUP-a, Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u

Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita
u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

saobraćaju, Zavod za sportsku medicinu i HE službe Zavoda za javno zdravstvo KS, dok se u privatnom sektoru pruža kroz rad određenih privatnih ambulanti (opće medicine, kućnog liječenja). JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i zavodi za zdravstvenu zaštitu pružaju zdravstvene usluge primarnog nivoa, ali i dio usluga vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite.

4.2.1. Zdravstveni kadar u primarnoj zdravstvenoj djelatnosti

U toku 2023. godine primarnu zdravstvenu zaštitu u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo pružalo je: 636 doktora medicine, od čega 374 doktora medicine specijalista, 148 doktora stomatologije, od čega 74 doktora stomatologije specijalista, 202 magistra farmacije, od čega 21 magistra farmacije specijalista, 1.520 zdravstvenih tehničara, od čega su 37 viših zdravstvenih tehničara, 206 zdravstvenih radnika sa FZS i 1.277 zdravstvenih tehničara sa srednjom stručnom spremom.

Tabela 57. Zdravstveni kadar u primarnoj zdravstvenoj djelatnosti u Kantonu Sarajevo u 2023. godini*

Zdravstvene ustanove u PZZ	Doktori medicine		Doktori stomatologije		Magistri farmacije		Zdravstveni tehničari			
	Svega	Od toga spec.	Svega	Od toga spec.	Svega	Od toga spec.	Svega	Od toga SSS	Od toga VSS	Od toga FZS
Dom zdravlja Kantona Sarajevo	432	245	141	69	8	2	996	804	29	163
Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva	38	29	-	-	-	-	69	56	3	10
Zavod za medicinu rada	39	29	-	-	5	2	45	34	1	10
Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata	6	4	2	2	-	-	17	13	-	4
Zavod za sportsku medicinu	6	5	-	-	-	-	8	4	-	4
ZZZZ radnika MUP-a	12	10	3	2	-	-	17	15	-	2
ZZZZ radnika u saobraćaju	17	12	2	1	1	1	33	28	2	3
Zavod za hitnu medicinsku pomoć	84	38	-	-	1	-	165	155	1	9
Apoteke Sarajevo	-	-	-	-	187	16	159	159	-	-
HE službe ZZJZ KS	2	2	-	-	-	-	11	9	1	1
U K U P N O	636	374	148	74	202	21	1.520	1.277	37	206

*Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo - Izvještaj o organizacionoj strukturi, kadrovima i medicinskoj opremi u zdravstvenim ustanovama" Obrazac br. 1-Z-OKO

Tabela 58. Mreža i zdravstveni radnici u PZZ u Kantonu Sarajevo, 2023. godina*

Broj punktova u PZZ / 100.000 stanovnika	40,21
Broj punktova hitne medicinske pomoći / 100.000 stanovnika	2,14
Broj punktova apoteka / 100.000 stanovnika	40,69
Broj doktora medicine (opće medicine i spec. medicine) / 100.000 stanovnika	151,32
Broj doktora stomatologije (opće stomatologije i spec. stomatologije) / 100.000 stanovnika	35,21
Broj magistra farmacije (mr. farmacije i spec. farmacije) / 100.000 stanovnika	48,06
Broj zdravstvenih radnika sa FZS	49,01
Broj zdravstvenih tehničara (VŠ i SSS) / 100.000 stanovnika	312,64

*Izvor: Zavod za javno zdravstvo KS- Izvještaj o organizacionoj strukturi, kadrovima i medicinskoj opremi u zdravstvenim ustanovama" Obrazac br. 1-Z-OKO

4.2.2. Obim rada i odabrani indikatori utilizacije rada

Obim i utilizacija rada u djelatnosti primarne zdravstvene zaštite (PZZ) se procjenjuje na osnovu indikatora preporučenih od strane Svjetske zdravstvene organizacije (SZO). U narednom tekstu su prikazani odabrani indikatori utilizacije u PZZ u 2023. godini:

Prosječan broj posjeta po jednom doktoru medicine godišnje u PZZ u 2023. godini iznosio je 7.106 posjeta po jednom doktoru medicine godišnje.

Prosječan broj posjeta po jednom doktoru medicine godišnje u 2023. godini, pregled prema službama:

- u službi porodične medicine ostvareno je **10.323** posjeta po jednom doktoru medicine,
- u službi medicine rada ostvareno je **3.216** posjeta po jednom doktoru medicine,
- u službi za zdravstvenu zaštitu žena ostvareno je **1.987** po jednom doktoru medicine,
- u službi za zdravstvenu zaštitu djece 0-6 godina ostvareno je **5.190** posjeta po jednom doktoru medicine,
- u službi za zdravstvenu zaštitu školske djece i omladine 7-18 godina ostvareno je **10.816** posjete po jednom doktoru medicine,
- u službi za zdravstvenu zaštitu studenata ostvareno je **3.231** posjeta po jednom doktoru medicine,

- u službi za liječenje plućnih bolesti ostvareno je **4.407** posjeta po jednom doktoru medicine,
- u hitnoj medicinskoj pomoći ostvareno je **1.818** posjeta po jednom doktoru medicine.

Udio kućnih posjeta doktora medicine u odnosu na broj prvih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 4,75%.

Udio kućnih posjeta doktora medicine u odnosu na broj prvih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u 2023. godini - pregled prema službama:

- u porodičnoj medicini iznosio je **1,10 %** svih prvih posjeta
- u medicini rada, nisu registrovane kućne posjete doktora medicine
- zdravstvenoj zaštiti žena, djece 0-6 godina i u zdravstvenoj zaštiti školske djece i omladine 7-18 godina nisu registrovane kućne posjete doktora medicine, kao niti prethodnih godina
- u zdravstvenoj zaštiti studenata, također, nisu registrovane kućne posjete doktora medicine
- u službi za liječenje plućnih bolesti nisu registrovane kućne posjete doktora medicine
- u hitnoj medicinskoj pomoći udio kućnih posjeta doktora medicine u odnosu na prvi broj posjeta iznosio je **19,90%.**

Udio kućnih posjeta zdravstvenih tehničara u odnosu na broj prvih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 14,26%.

U službi porodične medicine udio kućnih posjeta tehničara u odnosu na prve posjete u ordinaciji iznosio je **14,45%**, a u hitnoj medicinskoj pomoći **19,90%.**

Udio kućnih posjeta doktora medicine i zdravstvenih tehničara u odnosu na broj prvih posjeta kod doktora medicine u ordinaciji u PZZ u 2023. godini iznosio je 19,01%.

Udio kućnih posjeta doktora medicine i zdravstvenih tehničara u odnosu na broj prvih posjeta kod doktora medicine u ordinaciji, u porodičnoj medicini je iznosio **15,56%**, a u hitnoj medicinskoj pomoći **39,80%.**

Broj posjeta u savjetovalištu na jednog doktora medicine prosječno godišnje u PZZ u 2023. godini iznosio je 509,98.

Broj posjeta u savjetovalištu na jednog doktora medicine prosječno godišnje u 2023. godini u porodičnoj medicini iznosio je **632,14**, u zdravstvenoj zaštiti žena je bilo **1.014,09** posjeta po jednom doktoru medicine, u zdravstvenoj zaštiti djece 0-6 godina ostvareno je **903,39** posjeta u savjetovalištu po jednom doktoru medicine, te u zdravstvenoj zaštiti studenata **3.701,00** posjeta u savjetovalištu prosječno na jednog doktora medicine, *što generalno odgovara i izvršenju u prethodnim godinama.*

Broj sistematskih i periodičnih pregleda na jednog doktora medicine prosječno godišnje u PZZ u 2023. godini iznosio je 224,08.

Broj sistematskih i periodičnih pregleda na jednog doktora medicine prosječno godišnje, pregled prema službama:

- u porodičnoj medicini **15,42** sistematskih i periodičnih pregleda po jednom doktoru medicine
- u medicini rada iznosio je **1.137,40** sistematskih i periodičnih pregleda po jednom doktoru medicine
- u zdravstvenoj zaštiti djece 0-6 godina bilo je **903,39** sistematskih pregleda po jednom doktoru medicine
- u zdravstvenoj zaštiti školske djece i omladine 7-18 godina registrovano je **860,57** sistematskih pregleda na jednog doktora medicine prosječno godišnje
- u zdravstvenoj zaštiti studenata registrovano je **1.649,50** sistematskih pregleda i periodičnih pregleda po jednom doktoru medicine
- u zdravstvenoj zaštiti žena registrovano je **1.006** ciljanih pregleda na jednog doktora medicine prosječno godišnje.

Odnos prvih i ponovnih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 1:2,90 i predstavlja zadovoljavajući odnos prvih i ponovnih posjeta.

Odnos prvih i ponovnih posjeta u pojedinim službama zdravstvene zaštite u PZZ je bio:

- u porodičnoj medicini **(1:5,7)**
- u medicini rada **(1:2,7)**
- u zdravstvenoj zaštiti žena **(1:0,8)**
- u zdravstvenoj zaštiti djece 0-6 godina **(1:0,8)**
- u zdravstvenoj zaštiti školske djece i omladine 7-18 godina **(1:01,1)**
- u zdravstvenoj zaštiti studenata **(1:0,4)**
- u službi za liječenje plućnih bolesti **(1:0,4).**

Udio upućenih pacijenata u laboratoriju u odnosu na prve posjete u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 39,77%.

Udio upućenih pacijenata u laboratoriju u odnosu na prve posjete u ordinaciji kod doktora medicine, pregled prema službama:

- u porodičnoj medicini iznosio je **68,13%**
- u medicini rada **64,20%**
- u zdravstvenoj zaštiti žena iznosio je **51,32%**
- u zdravstvenoj zaštiti djece 0-6 godina iznosio je **17,12%**
- u zdravstvenoj zaštiti školske djece i omladine 7-18 godina iznosio je **20,58%**
- u zdravstvenoj zaštiti studenata **26,36%**
- u službi za liječenje plućnih bolesti **19,84%.**

Udio upućenih pacijenata specijalisti u odnosu na prve posjete u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 58,93%.

Udio upućenih pacijenata specijalisti u odnosu na prve posjete kod doktora medicine u ordinaciji, pregled prema službama:

- u porodičnoj medicini iznosio je **99,67%**
- u zdravstvenoj zaštiti žena iznosio je **60,14%**
- u zdravstvenoj zaštiti djece 0-6 godina iznosio je **31,41%**
- u zdravstvenoj zaštiti školske djece i omladine 7-18 godina iznosio je **38,15%**
- u zdravstvenoj zaštiti studenata iznosio je **22,31%**
- u medicini rada iznosio je **203,48%**.

4.2.3. Porodična/obiteljska medicina

U zdravstvenoj zaštiti djelatnost porodične medicine je definisana u sistemu aktuelnog zakonodavstva Federacije BiH (Zakon o zdravstvenoj zaštiti, („Službene novine FBiH“ br.46/10, 75/13; član 33; 34; 84; 86 i 87) kao prva linija zdravstvene zaštite na primarnom nivou. U Kantonu Sarajevo u nadležnosti porodične medicine, pored zdravstvene zaštite odraslog stanovništva starosti 19 i više godina je i liječenje školske djece i omladine starosti 15-19 godina, dok dio radno-aktivnog stanovništva i u ovoj godini još uvijek ostvaruje zdravstvenu zaštitu iz ove oblasti u Zavodu za medicinu rada i zavodima za zdravstvenu zaštitu radnika, premda je unutar važećeg pravnog okvira medicina rada definisana kao specifična zdravstvena zaštita radnika.

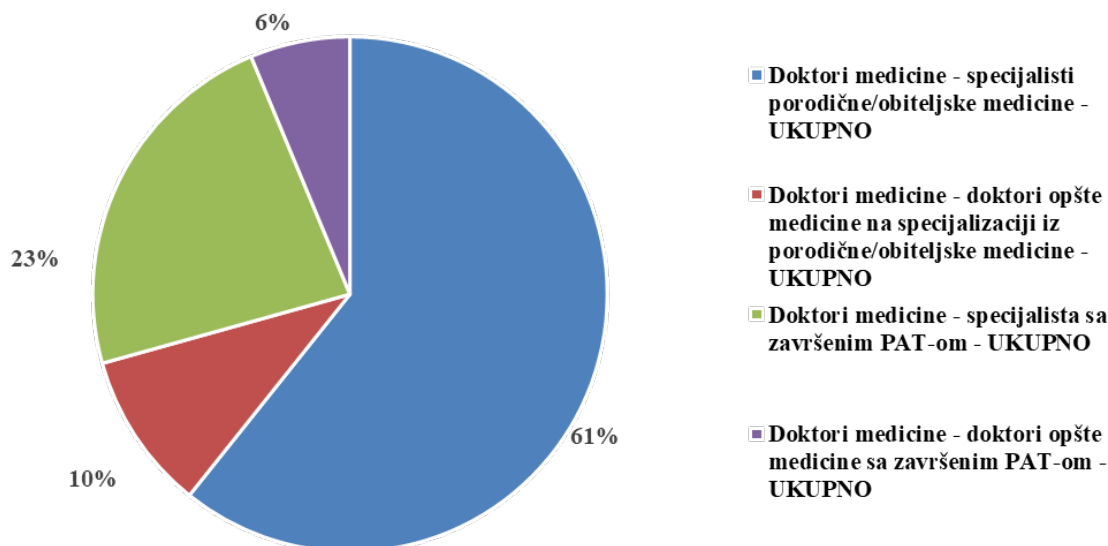
Prema Izvještaju o radu primarne zdravstvene zaštite „Služba porodične medicine/obiteljske medicine“, u procesu rada u ovoj službi u javnom sektoru u 2023. godini zdravstvenu zaštitu je pružalo ukupno 214 radnih timova na 96 punktova.

Od ukupno 214 doktora medicine koji su pružali zdravstvenu zaštitu stanovništvu Kantona Sarajevo u djelatnosti porodične medicine u 2023. godini njih 116 ili (54%) su bili doktori medicine specijalisti porodične medicine. Bilo je ukupno 44 doktora medicine specijalista sa završenim programom dodatne edukacije iz porodične medicine PAT, 12 su bili doktori medicine sa završenim PAT-om, 19 ili (8,9%) su bili doktori medicine na specijalizaciji iz porodične medicine.

Od ukupnog broja zdravstvenih tehničara (331) u djelatnosti porodične medicine u 2023. godini 23 (7%) su bili zdravstveni radnici sa završenim Fakultetom zdravstvenih studija, a zdravstvenih radnika sa FZS i sa završenom dodatnom edukacijom iz porodične medicine PAT 16, 3 su bili zdravstveni tehničari VŠS sa PAT-om, 165 su bili zdravstveni tehničari SSS sa PAT-om, dok dodatnom edukacijom iz porodične medicine PAT nije bilo obuhvaćeno 147 (44%) zdravstvenih tehničara koji su u 2023. godini radili u ovoj službi.

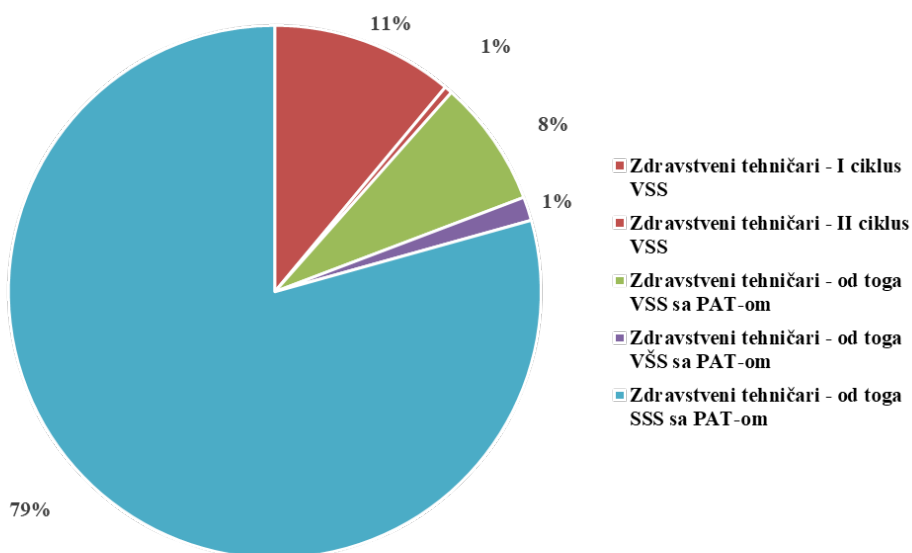
Ukupan broj registrovanih posjeta kod doktora medicine u službi porodične medicine na području Kantona Sarajevo u javnom sektoru u 2023. godini iznosio je 2.209.058 . Broj posjeta po jednom doktoru medicine u prosjeku godišnje iznosio je 10.323 odnosno 39 posjeta po jednom doktoru medicine dnevno.

Grafikon 24. Doktori medicine u službi porodične medicine u 2023. godini – prikaz prema vrsti stručne edukacije*

*Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajeva - Izvještaj o radu službe porodične medicine Obr. br. 2-Z-POM

Grafikon 25. Zdravstveni tehničari i zdravstveni radnici u službi porodične medicine u 2023. godini – prikaz prema vrsti edukacije*

*Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajeva - Izvještaj o radu službe porodične medicine Obr. br. 2-Z-POM

Tabela 59. Posjete kod doktora medicine u službi porodične medicine u Kantonu Sarajevo u 2023. godini, pregled prema općinama*

Općina	Mjesto-punktovi	Ukupan broj dr medicine	Ukupan broj posjeta kod doktora medicine	Prosječan broj posjeta/dr. medicine godišnje	Prosječan broj posjeta/dr medicine dnevno
Centar	17	36	354.160	9.836	37
Hadžići	4	13	114.956	8.842	34
Ilidža	11	27	313.972	11.628	44
Ilijaš	6	9	106.202	11.800	45
Novi Grad	25	56	521.527	9.312	35
N. Sarajevo	12	37	391.486	10.580	40
Stari Grad	12	19	236.775	12.461	47
Trnovo	4	3	10.788	3.596	13
Vogošća	5	14	159.246	11.374	43
Kanton Sarajevo	96	214	2.209.058	10.322	39

*Izvor: Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajeva - Izvještaj o radu službe porodične medicine Obr. br. 2-Z-POM

4.2.4. CBR - Centri za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju

U JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo funkcionišu Centri za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, kao koncept zdravstvene zaštite u zajednici.

U 2023. godini na području Kantona Sarajevo na jedanaest (11) punktova Organizacionih jedinica JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo pružane su usluge iz djelatnosti fizikalne medicine i rehabilitacije:

- DZ Stari grad 1 punkt
- DZ Centar 1 punkt
- DZ Novo Sarajevo 2 punkt
- DZ Novi grad 3 punkta
- DZ Ilidža 1 punkt
- DZ Vogošća 1 punkt
- DZ Ilijaš 1 punkt
- DZ Hadžići 1 punkt.

Zdravstvenu zaštitu u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u toku 2023. godine pružalo je 15 doktora medicine specijalista fizikalne medicine i rehabilitacije, 32 diplomiranih medicinskih sestara / tehničara i 126 medicinskih sestara / tehničara, te 18 zdravstvenih saradnika (defektolog/logoped).

U toku 2023. godine ukupan broj posjeta kod doktora medicine specijalista u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju je iznosio 47.489 ili prosječno 3.166 posjete po jednom doktoru medicine specijalisti godišnje, odnosno 12,66 posjeta dnevno.

U toku 2023. godine u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju ukupan broj posjeta kod zdravstvenih saradnika (defektolog/logoped) iznosio je 18.689 posjeta odnosno prosječno 1.038 posjeta godišnje po zdravstvenom saradniku ili 4,15 posjeta dnevno. Ukupan broj posjeta kod medicinskih sestara / tehničara (VŠS i SSS) u 2023. godini iznosio je 177.149 posjeta ili prosječno godišnje po jednom zdravstvenom tehničaru 1.121 posjeta ili 4,48 posjeta dnevno.

**Tabela 60. Izabrani indikatori za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u CBR-ovima
JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo u 2023. godini**

Broj punktova	11
Broj stanovnika na jedan punkt	38.207
Broj doktora medicine specijalista	15
Broj zdravstvenih saradnika (defektolog/logoped)	18
Broj VŠS zdravstvenih tehničara	32
Broj SSS zdravstvenih tehničara	126
Broj stanovnika po jednom doktoru medicine	28.019
Broj posjeta po jednom doktoru medicine godišnje	3.166
Broj posjeta po jednom doktoru medicine dnevno	12,66
Broj posjeta po jednom zdravstvenom saradniku godišnje	1.038
Broj posjeta po jednom zdravstvenom saradniku dnevno	4,15
Broj posjeta po jednom zdravstvenom tehničaru godišnje	1.121
Broj posjeta po jednom zdravstvenom tehničaru dnevno	4,48

4.2.5. CMZ - Centri za mentalno zdravlje

Pri JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo funkcionišu i centri za mentalno zdravlje u zajednici i to na području 8 punktova u Organizacionim jedinicama JU Dom zdravlja KS:

- DZ Stari grad,
- DZ Centar,
- DZ Novo Sarajevo,
- DZ Novi grad,
- DZ Ilidža,
- DZ Vogošća,
- DZ Hadžići i
- DZ Ilijaš.

Zdravstvenu zaštitu u ovim centrima pružalo je 8 timova sa 4 doktora medicine specijalista neuropsihijatrije i 4 doktora medicine specijalista psihijatrije, sa 11 diplomiranih medicinskih sestara - tehničara, sa 13 medicinskih sestara - tehničara, 27 zdravstvena saradnika sa VSS (psiholozi i socijalni radnici i okupacioni terapeut).

U toku 2023. godine ukupan broj posjeta kod doktora medicine u Centrima za mentalno zdravlje JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, iznosio je 24.046, a prosječan broj posjeta godišnje po jednom doktoru medicine iznosi 3.005 posjeta ili 12,02 posjeta dnevno po jednom doktoru medicine. Ukupan broj posjeta kod zdravstvenih tehničara u 2023. godini iznosio je 45.783 ili prosječno godišnje 1.907 posjeta po jednom zdravstvenom tehničaru, odnosno 7,62 posjeta dnevno. U toku 2023. godine ukupan broj posjeta kod zdravstvenih saradnika u CMZ-u (psiholozi i socijalni radnici i okupacioni terapeut) iznosio je 25.448 posjeta odnosno prosječno 942 posjeta godišnje po zdravstvenom saradniku ili 3,77 posjeta dnevno.

**Tabela 61 . Izabrani indikatori za zdravstvenu zaštitu mentalnog zdravlja u CMZ-ovima
JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo u 2023. godini**

Broj punktova	8
Broj stanovnika na jedan punkt	52.536
Broj doktora medicine specijalista	8
Broj zdravstvenih saradnika (psiholozi i socijalni radnici)	27
Broj VŠS/VSS zdravstvenih tehničara	11
Broj SSS zdravstvenih tehničara	13
Broj stanovnika po jednom doktoru medicine	52.536
Broj posjeta po jednom doktoru medicine godišnje	3.005
Broj posjeta po jednom doktoru medicine dnevno	12,02
Broj posjeta po jednom zdravstvenom saradniku godišnje	942
Broj posjeta po jednom zdravstvenom saradniku dnevno	3,77
Broj posjeta po jednom zdravstvenom tehničaru godišnje	1.907
Broj posjeta po jednom zdravstvenom tehničaru dnevno	7,62

4.2.6. Djelatnost apoteka

Apotekarska djelatnost u Kantonu Sarajevo obavljala se kroz rad Javne ustanove “Apoteke Sarajevo” i kroz djelatnost apoteka u privatnom sektoru (privatne apoteke i privatne zdravstvene ustanove - apoteke).

U 2023. godini JU “Apoteke Sarajevo” raspolagala je sa 40 apoteka na području 9 općina Kantona Sarajevo, od kojih je 16 samostalnih apoteka, 23 su ogranak apoteka i 1 depo apoteka u općini Trnovo. Prema podacima Ministarstva zdravstva Kantona Sarajevo broj registrovanih apoteka u privatnom sektoru, odnosno privatnih zdravstvenih ustanova apoteka u 2023. godini iznosio je 131.

U javnom sektoru apotekarska djelatnost pružana je u 2023. godini od strane 204 magistra farmacije, od čega su 18 ili 8,82% specijalisti i 192 ili 94,12% farmaceutske tehničara SSS. U 2023. godini u javnom sektoru izdato je ukupno 2.082.044 recepata/lijekova, a broj ukupno izdatih recepata po jednom stanovniku u javnom sektoru u 2023. godini je iznosio 4,95.

Od ukupnog broja izdatih recepata za esencijalne lijekove u javnom sektoru izdato je 1.501.857 recepata ili 3,37 recepta po jednom stanovniku, a za ostale gotove lijekove izdato je 552.888 recepata ili 1,32 recepta po jednom stanovniku. Broj izdatih recepata za magistralne lijekove u javnom sektoru iznosio je 27.299 ili 0,06 recepata po jednom stanovniku.

Tabela 62. Broj apoteka na 100.000 stanovnika Kantona Sarajevo u 2023. godini po općinama

Općina	Broj apotekarskih jedinica	od toga u		Broj apoteka/100.000 stanovnika		
		Privatnom sektoru	Javnom sektoru	Ukupno	Privatni sektor	Javni sektor
Centar	35	26	9	67,07	49,83	17,25
Hadžići	9	8	1	36,63	32,56	4,07
Ilidža	23	21	2	31,95	29,17	2,78
Ilijaš	6	4	2	28,65	19,10	9,55
Novi Grad	41	33	8	33,34	26,84	6,51
Novo Sarajevo	31	22	9	49,56	35,17	14,39
Stari Grad	16	10	6	47,31	29,57	17,74
Trnovo	1	0	1	56,37	0	56,37
Vogošća	9	7	2	30,51	23,73	6,78
Kanton Sarajevo	171	131	40	40,69	31,17	9,52

ZAKLJUČCI

- *Na području Kantona Sarajevo zdravstvena djelatnost organizovana je i provodi se na primarnom, sekundarnom i tercijarnom nivou zdravstvene zaštite.*
- *U Kantonu Sarajevo u 2023. godini u javnom sektoru zdravstvene djelatnosti bilo je ukupno 7.760 zaposlenih. Od toga: zdravstvenih radnika je bilo 5.811 (74,88%), zdravstvenih saradnika 132 (1,70%), a administrativno-tehničkih radnika 1.817 ili 23,41% od ukupno zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama.*
- *Značajan broj studija daju dokaze da je svaki udio administrativno-tehničkih radnika iznad (17%) odraz izuzetno velikih administrativno-tehničkih troškova, te skupih i kompliciranih administrativno-tehničkih procedura u zdravstvenom sistemu jedna države.*
- *Broj doktora medicine u javnom sektoru na 100.000 stanovnika u Kantonu Sarajevo u 2022. godini iznosio je 365,94. U periodu od 2019. godine do 2023. godine uočava se trend blagog povećanja broja doktora medicine i broja doktora medicine specijalista u javnom sektoru.*
- *Starosna struktura doktora medicine je sve nepovoljnija. U 2023. godini od ukupno 1.538 doktora medicine zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama, njih 417 (27,11%) je u dobnoj skupini 55 i više godina, 375 ili (24,38%) je u dobnoj skupini 45-54 godina starosti. U dobnoj skupini od 35-44 godine je bilo 430 ili (27,96%) doktora medicine i 316 (20,55%) u dobnoj skupini do 34 godine starosti.*
- *Dobna struktura doktora stomatologije je znatno povoljnija. Od ukupno 250 doktora stomatologije zaposlenih u javnim zdravstvenim ustanovama na području Kantona Sarajevo, 43 ili (17,20%) je u dobnoj skupini 55 i više godina starosti, 128 (51,20%) je u dobnoj skupini 45-54 godine, u skupini od 35-44 godine 57 (22,80%) i 22 (8,08%) doktora stomatologije do 34 godine starosti.*
- *Kada su u pitanju magistri farmacije, od ukupno 240 zaposlenih, 65 ili (27,08%) je u dobnoj skupini 55 i više godina starosti, 75 (31,25%) je u dobnoj skupini 45-54 godine, u skupini od 35-44 godine 61 (25,42%) i 39 (16,25%) u dobnoj skupini do 34 godine starosti.*
- *Od ukupno 3.783 ostalih zdravstvenih radnika (VSS, VŠS,SSS) najveći broj, njih 1.379 (36,46%) je u dobnoj skupini 35-44 godina, 899 (23,76%) je u skupini 45-54 godine, 810 (21,41%) u skupini 55 i više godina, a najmanji broj u dobi do 34 godine starosti 695(18,37 %).*
- *Prema specijalnostima, najveće učešće doktora starosti 55 i više godina, bilo je među specijalistima Fizikalne medicine i rehabilitacije (59,37%), specijalistima Porodične medicine (58,41%), specijalistima Dermatovenerologije (55,55%), specijalistima Epidemiologije (54,55%), specijalistima Otorinolaringologije (50,0%) itd.*
- *U toku 2023. godine primarnu zdravstvenu zaštitu u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo pružalo je: 636 doktora medicine, od čega 374 doktora medicine specijalista, 148 doktora stomatologije, od čega 74 doktora stomatologije specijalista, 202 magistra farmacije, od čega 21 magistra farmacije specijalista, 1.520 zdravstvenih tehničara, od čega su 37 viših zdravstvenih tehničara, 206 zdravstvenih radnika sa FZS i 1.277 zdravstvenih tehničara sa srednjom stručnom spremom.*
- *Udio kućnih posjeta doktora medicine u odnosu na broj prvih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 4,75%.*
- *Udio kućnih posjeta zdravstvenih tehničara u odnosu na broj prvih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 14,26%.*
- *Udio kućnih posjeta doktora medicine i zdravstvenih tehničara u odnosu na broj prvih posjeta kod doktora medicine u ordinaciji u PZZ u 2023. godini iznosio je 19,01%.*

Zdravstveno stanje stanovništva, odrednice zdravlja i zdravstvena zaštita
u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

- *Broj posjeta u savjetovaštu na jednog doktora medicine prosječno godišnje u PZZ u 2023. godini iznosio je 509,98.*
- *Broj sistematskih i periodičnih pregleda na jednog doktora medicine prosječno godišnje u PZZ u 2023. godini iznosio je 224,08.*
- *Odnos prvih i ponovnih posjeta u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 1:2,90 i predstavlja zadovoljavajući odnos prvih i ponovnih posjeta.*
- *Udio upućenih pacijenata u laboratoriju u odnosu na prve posjete u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ u 2023. godini iznosio je 39,77%.*
- *Udio upućenih pacijenata specijalisti u odnosu na prve posjete u ordinaciji kod doktora medicine u PZZ iznosi u 2023. godini iznosio je 58,93%.*
- *Od ukupno 214 doktora medicine koji su pružali zdravstvenu zaštitu stanovništvu Kantona Sarajevo u djelatnosti porodične medicine u 2023. godini njih 116 ili (54%) su bili doktori medicine specijalisti porodične medicine. Bilo je ukupno 44 doktora medicine specijalista sa završenim programom dodatne edukacije iz porodične medicine PAT, 12 su bili doktori medicine sa završenim PAT-om, 19 ili (8,9%) su bili doktori medicine na specijalizaciji iz porodične medicine.*
- *Od ukupnog broja zdravstvenih tehničara (331) u djelatnosti porodične medicine u 2023. godini 23 (7%) su bili zdravstveni radnici sa završenim Fakultetom zdravstvenih studija, a zdravstvenih radnika sa FZS i sa završenom dodatnom edukacijom iz porodične medicine PAT 16, , 3 su bili zdravstveni tehničari VŠS sa PAT-om, 165 su bili zdravstveni tehničari SSS sa PAT-om, dok dodatnom edukacijom iz porodične medicine PAT nije bilo obuhvaćeno 147 (44%) zdravstvenih tehničara koji su u 2023. godini radili u ovoj službi.*
- *Ukupan broj registrovanih posjeta kod doktora medicine u službi porodične medicine na području Kantona Sarajevo u javnom sektoru u 2023. godini iznosio je 2.209.058 . Broj posjeta po jednom doktoru medicine u prosjeku godišnje iznosio je 10.323 odnosno 39 posjeta po jednom doktoru medicine dnevno.*
- *U JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo funkcionišu Centri za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju, kao koncept zdravstvene zaštite u zajednici.*
- *U 2023. godini na području Kantona Sarajevo na jedanaest (11) punktova Organizacionih jedinica JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo pružane su usluge iz djelatnosti fizikalne medicine i rehabilitacije:*
- *Zdravstvenu zaštitu u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u toku 2023. godine pružalo je 15 doktora medicine specijalista fizikalne medicine i rehabilitacije, 32 diplomiranih medicinskih sestara / tehničara i 126 medicinskih sestara / tehničara, te 18 zdravstvenih saradnika (defektolog/logoped).*
- *U toku 2023. godine ukupan broj posjeta kod doktora medicine specijalista u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju je iznosio 47.489 ili prosječno 3.166 posjete po jednom doktoru medicine specijalisti godišnje, odnosno 12,66 posjeta dnevno.*
- *U toku 2023. godine u Centrima za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju ukupan broj posjeta kod zdravstvenih saradnika (defektolog/logoped) iznosio je 18.689 posjeta odnosno prosječno 1.038 posjeta godišnje po zdravstvenom saradniku ili 4,15 posjeta dnevno. Ukupan broj posjeta kod medicinskih sestara / tehničara (VŠS i SSS) u 2023. godini iznosio je 177.149 posjeta ili prosječno godišnje po jednom zdravstvenom tehničaru 1.121 posjeta ili 4,48 posjeta dnevno.*
- *Pri JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo funkcionišu i centri za mentalno zdravlje u zajednici i to na području 8 punktova u Organizacionim jedinicama JU Dom zdravlja KS.*
- *Zdravstvenu zaštitu u ovim centrima pružalo je 8 timova sa 4 doktora medicine specijalista neuropsihijatrije i 4 doktora medicine specijalista psihijatrije, sa 11 diplomiranih medicinskih*

sestara - tehničara, sa 13 medicinskih sestara - tehničara, 27 zdravstvena saradnika sa VSS (psiholozi i socijalni radnici i okupacioni terapeut).

- *U toku 2023. godine ukupan broj posjeta kod doktora medicine u Centrima za mentalno zdravlje JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, iznosio je 24.046, a prosječan broj posjeta godišnje po jednom doktoru medicine iznosi 3.005 posjeta ili 12,02 posjeta dnevno po jednom doktoru medicine.*
- *Ukupan broj posjeta kod zdravstvenih tehničara u 2023. godini iznosio je 45.783 ili prosječno godišnje 1.907 posjeta po jednom zdravstvenom tehničaru, odnosno 7,62 posjeta dnevno.*
- *U toku 2023. godine ukupan broj posjeta kod zdravstvenih saradnika u CMZ-u (psiholozi i socijalni radnici i okupacioni terapeut) iznosio je 25.448 posjeta odnosno prosječno 942 posjeta godišnje po zdravstvenom saradniku ili 3,77 posjeta dnevno.*
- *U 2023. godini u javnom sektoru izdato je ukupno 2.082.044 recepata, a broj ukupno izdatih recepata po jednom stanovniku u javnom sektoru u 2023. godini je iznosio 4,95.*
- *Od ukupnog broja izdatih recepata za esencijalne lijekove u javnom sektoru izdato je 1.501.857 recepata ili 3,37 recepata po jednom stanovniku, a za ostale gotove lijekove izdato je 552.888 recepta ili 1,32 recepta po jednom stanovniku. Broj izdatih recepata za magistralne lijekove u javnom sektoru iznosio je 27.29 ili 0,06 recepta po jednom stanovniku.*

4.3. SPECIJALISTIČKO-KONSULTATIVNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Specijalističko-konsultativna djelatnost na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite predstavlja dio zdravstvene djelatnosti koja kroz pružanje vanbolničkih usluga osigurava podršku primarnoj i bolničkoj zdravstvenoj djelatnosti, s ciljem povećanja stepena rješavanja zdravstvenih problema pacijenata i racionalnijeg korištenja resursa u zdravstvu. U Kantonu Sarajevo djelatnost specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite je organizovana kao bolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom sektoru i kao vanbolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom i privatnom sektoru. Djelatnost bolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u javnom sektoru osigurava Klinički centar Univerziteta u Sarajevu i Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš”.

Djelatnost vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u javnom sektoru osigurava JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo kroz rad Organizacione jedinice Specijalističko-konsultativne djelatnosti i zavodi za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina, dok se djelatnost vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u privatnom sektoru pruža kroz rad zdravstvenih ustanova tipa poliklinike, centra, zavoda i lječilišta.

Vanbolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu u javnom sektoru u 2023. godini pružalo je 74 doktora medicine specijalista, zatim 24 VŠS/VSS zdravstvenih tehničara i 51 zdravstvenih tehničara SSS.

Na jednog doktora medicine-specijalistu u vanbolničkoj zdravstvenoj zaštiti dolazi u prosjeku 5.680 stanovnika Kantona Sarajevo.

U vanbolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u javnom sektoru registrovano je ukupno u 2023. godini 256.005 posjeta, a broj posjeta po jednom doktoru medicine prosječno godišnje iznosio 3.459 posjete, odnosno skoro 14 posjeta po jednom doktoru medicine dnevno, dok je odnos između prvih i ponovnih posjeta bio 1:0,32.

Tabela 63. Izabrani indikatori za vanbolničku specijalističko-konsultativnu djelatnost u Kantonu Sarajevo u 2023. godini

Broj doktora medicine specijalista	74
Broj stanovnika po dr medicine spec.	5680
Broj VSS zdravstvenih tehničara	19
Broj VŠ zdravstvenih tehničara	5
Broj SSS zdravstvenih tehničara	51
Broj posjeta ukupno kod dr medicine spec.	256.005
Broj posjeta po dr medicine spec. dnevno	13,84
Broj posjeta po dr medicine spec. godišnje	3.459
Odnos prvih i ponovnih posjeta	1:0,32

**Tabela 64. Izabrani indikatori za bolničku specijalističko-konsultativnu djelatnost
u Kantonu Sarajevo u 2023. godini**

Zdravstvena ustanova	Broj posjeta u ordinaciji kod dr med. spec. ukupno	Od toga broj prvih posjeta u ordinaciji kod dr med. spec	Odnos prvih i ponovnih posjeta
KCUS	771.870	528.831	1:0,46
Opća bolnica "Prim. dr Abdulah Nakaš"	303.103	229.360	1:0,32
UKUPNO	1.074.973	757.854	1:0,41

Bolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u Kantonu Sarajevo pružana je u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” i u Kliničkom centru Univerziteta u Sarajevu.

U toku 2023. godine u bolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo registrovano je ukupno 1.074.973 posjeta, od čega su prve posjete 757.854. Odnos između prvih i ponovnih posjeta u ukupnoj bolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo je iznosio je 1:0,41 posjeta.

U KCUS je registrovano ukupno 771.870 posjeta, od čega su 528.831 prve posjete, a odnos prvih i ponovnih posjeta u KCUS iznosio 1:0,46 posjeta.

U Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ je registrovano ukupno 303.103 posjeta, od čega su 229.360 prve posjete, a odnos prvih i ponovnih posjeta u ovoj bolnici iznosio 1:0,32 posjeta.

ZAKLJUČCI

- *U Kantonu Sarajevo djelatnost specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite je organizovana kao bolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom sektoru i kao vanbolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom i privatnom sektoru.*
- *Vanbolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu u javnom sektoru u 2023. godini pružalo je 74 doktora medicine specijalista, zatim 24 VŠS/VSS zdravstvenih tehničara i 51 zdravstvenih tehničara SSS.*
- *U vanbolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u javnom sektoru registrovano je ukupno u 2023. godini 256.005 posjeta, a broj posjeta po jednom doktoru medicine prosječno godišnje iznosio 5.680 posjeta, odnosno skoro 14 posjeta po jednom doktoru medicine dnevno, dok je odnos između prvih i ponovnih posjeta bio 1:0,32 .*
- *U toku 2023 . godine u bolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo registrovano je ukupno 1.074.973 posjeta, od čega su prve posjete 757.854. Odnos između prvih i ponovnih posjeta u ukupnoj bolničkoj specijalističko-konsultativnoj zdravstvenoj zaštiti u Kantonu Sarajevo je iznosio je 1:0,41 posjeta.*
- *U KCUS je registrovano ukupno 771.870 posjeta, od čega su 528.831 prve posjete, a odnos prvih i ponovnih posjeta u KCUS iznosio 1:0,46 posjeta.*
- *U Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ je registrovano ukupno 303.103 posjeta, od čega su 229.360 prve posjete, a odnos prvih i ponovnih posjeta u ovoj bolnici iznosio 1:0,32 posjeta.*

4.4. BOLNIČKA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Bolničku zaštitu u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo u 2023. godine pružale su zdravstvene ustanove:

- Klinički centar Univerziteta u Sarajevu,
- Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš”,
- Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo i
- Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo.

Bolničke zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo u 2023. godini raspolažu sa bolničkim posteljnim kapacitetima - posteljama/stolicama dnevnih bolnica, funkcionalnim posteljama za hemodijalizu i opservacionim posteljama unutar urgentne medicine u bolničkoj zaštiti u ukupnom broju od 2.114, od čega:

- KCUS sa 1.657 postelja od čega 165 postelja intenzivne njege.
- Pored prikazanog broja postelja KCUS u dnevnom tretmanu pacijenata Dnevna bolnica pri Psihijatrijskoj klinici KCUS raspolagala je sa 80 postelja/stolica, Klinika za hemodijalizu sa 57 funkcionalnih postelja za hemodijalizu, a Klinika za urgentnu medicinu KCUS sa 7 opservacionih postelja,
- Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” sa 369 postelje od čega 19 intenzivne njege, a ova bolnica je raspolagala sa još 11 opservacionih postelja u Odjelu za urgentnu medicinu,
- Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo sa 70 postelja od čega 15 postelja intenzivne njege,
- Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo 45 postelja od čega 4 postelje intenzivne njege i 30 postelja/stolica u dnevnom tretmanu pacijenata.

**Tabela 65 . Prikaz ukupnih posteljnih kapaciteta po
zdravstvenim ustanovama Kantona Sarajevo za 2023. godinu**

Naziv ustanove	Broj postelja	Od toga broj postelja intenzivne njege
Klinički centar Univerziteta u Sarajevu	1.657	165
Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo	369	19
Psihijatrijska bolnica Sarajevo	70	15
Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo	45	4
UKUPNO	2.141^{1,2}	203

¹ Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

² Postelje/ stolice dnevnih bolnica, funkcionalne postelje za hemodijalizu i opservacione postelje KUM-a KCUS i Opće bolnice „Prim dr. Abdulah Nakaš”

U 2023. godini broj bolničkih postelja na 1.000 stanovnika za Kanton Sarajevo iznosio je 5,09, skoro kao Evropski prosjek.

Komparacije radi, srednji broj bolničkih postelja na 1000 stanovnika u zemljama Evrope u 2022. godini bio je 5,16. (Izvor: Eurostat Database, 2022.)

Daljnja analiza posteljnoga fonda odnosi se na analizu posteljnih kapaciteta prema medicinskim disciplinama.

Tabela 66. Prikaz ukupnih posteljnih kapaciteta i broja postelja na 100.000 stanovnika po medicinskim disciplinama u Kantonu Sarajevo za 2023. godinu¹

Naziv discipline	Broj postelja	Broj postelja na 1000 stanovnika
Hirurške discipline	601	143,00
Internističke discipline	600	142,76
Neuropsihijatrijske discipline	260	61,86
Pedijatrija	182	43,30
Ginekologija i akušerstvo	144	34,26
Ostale discipline	144	34,26
UKUPNO:	1931	459,45

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS – bez broja postelja/ stolica dnevnih bolnica, funkcionalnih postelja za hemodijalizu i opservacionih postelja KUM-a KCUS

Tabela 67. Učešće bolničkih postelja po medicinskim disciplinama u Kantonu Sarajevo za 2023. godinu

Naziv discipline	Broj postelja	Ukupno učešće (%)
Hirurške discipline	601	33,63%
Internističke discipline	600	33,60%
Neuropsihijatrijske discipline	260	14,60%
Pedijatrija	182	10,18%
Ginekologija i akušerstvo	144	8,06%

U 2023. godini ukupan broj ispisanih bolesnika u bolničkoj zaštiti iznosio je 65.263 što je za 5,6% više u odnosu na prethodnu godinu, i vidljiv je trend laganog povećavanja broja ispisanih bolesnika u poslednje dvije godine.

Stopa zauzetosti za sve bolničke postelje iznosila je 49,5%.

Prosječna dužina liječenja u danima po jednom boravku za sve postelje u Kantonu Sarajevo u 2023. godini iznosila je 6 dana.

4.4.1. Hirurške discipline

Analiza iskorištenosti posteljnoga fonda je rađena na osnovu baznih indikatora inputa, procesa i ishoda.

U 2023. godini hirurške discipline u bolničkoj zaštiti raspolagale su sa 601 bolničke postelje, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,07 . KCUS raspolagao je sa 473 bolničkih postelja, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagala je sa 128 bolničkih postelja.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je 50,09% i niža je od standardne preporučene zauzetosti postelja, ali u laganom porastu u odnosu na zauzetost u 2022 . godini kada je iznosila 48,95%.

Prosječna dužina ležanja bila je 4,77 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti.

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta i to je iznosilo 4,76 dana.

**Tabela 68. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Hirurške discipline, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	601
Broj postelja na 100.000 stanovnika	143
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,07
Broj ispisanih bolesnika	23013
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	109876
Prosječna dužina liječenja	4,77
Godišnja zauzetost postelja	182,82
Stopa zauzetosti u %	50,09
Broj pacijenata po postelji	38,29
Interval obrtaja	4,76
Dnevna zauzetost	301,03

Jedan doktor medicine unutar hirurških disciplina u 2023 . godini zbrinjavao je 3,07 bolničkih hirurških postelja, što je stabilan trend u odnosu na prethodni period i dobar generalni indikator inputa.

U 2023 . godini hirurške discipline u KCUS raspolagale su sa 473 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,35 , što je stabilan trend u odnosu na prethodni period i dobar generalni indikator inputa.

Prosječna dužina ležanja bila je 5,40 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti. Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je 46,09% i niža je od standardne preporučene zauzetosti postelja.

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i to je iznosilo 6,32 dana, a broj pacijenata po postelji iznosio je 31,13.

**Tabela 69 . Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Hirurške discipline KCUS, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	473
Broj postelja na 100.000 stanovnika	112,54
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,35
Broj ispisanih bolesnika	14724
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	79567
Prosječna dužina liječenja	5,40
Godišnja zauzetost postelja	168,22
Stopa zauzetosti u %	46,09
Broj pacijenata po postelji	31,13
Interval obrtaja	6,32
Dnevna zauzetost	217,99

U 2023.godini hirurške discipline u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo raspolagale su sa 128 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 2,33 , što je stabilan trend u odnosu na prethodni period i dobar generalni indikator inputa. Prosječna dužina ležanja bila je 3,66 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti i pokazuje dobru efikasnost bolnice.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je 64,87% što je prosječna zauzetost postelja u Kantonu Sarajevo.

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i to je iznosilo 1,98 dana, a broj pacijenata po postelji iznosio je 64,76, što je bila visoka efikasnost bolnice.

**Tabela 70. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Hirurške discipline Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“,
Kanton Sarajevo 2023 . godina**

Broj postelja	128
Broj postelja na 100.000 stanovnika	30,46
Broj postelja na 1 doktora medicine	2,33
Broj ispisanih bolesnika	8289
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	30309
Prosječna dužina liječenja	3,66
Godišnja zauzetost postelja	236,79
Stopa zauzetosti u %	64,87
Broj pacijenata po postelji	64,76
Interval obrtaja	1,98
Dnevna zauzetost	83,04

Tabela 71. Prikaz odabranih pokazatelja bolničke zdravstvene zaštite za hirurgške discipline KCUS i Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ u 2023. godini*
prikaz po klinikama

Naziv klinike/ odjela	Broj postelja	Prosječ. dužina liječenja	% zauzetosti postelja	Interval obrtaja
Kl. za rekonstruktivnu i plastičnu hirurgiju KCUS	32	3,30	48,46	3,51
Kl. za ortopediju i traumatologiju KCUS	105	8,87	47,45	9,82
Kl. za dječiju hirurgiju KCUS	25	3,38	31,40	7,51
Kl. za urologiju KCUS	53	4,76	55,85	3,76
Kl. za neurohirurgiju KCUS	42	7,00	51,63	6,56
Kl. za torakalnu hirurgiju KCUS	23	8,77	58,90	6,12
Kl. za opću i abdominalnu hirurgiju KCUS	98	6,08	40,16	9,06
Kl. za bolesti uha, nosa i grla sa hirurgijom glave i vrata KCUS	26	5,65	57,06	4,25
Kl. za očne bolesti KCUS	33	1,93	31,61	4,19
Klinika za kardiovaskularnu hirurgiju KCUS	36	6,51	42,88	8,68
Odjeljenje za hirurgiju Opća bolnica "Prim. dr. Abdulah Nakaš"	128	3,66	64,87	1,98

*Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

U prikazu odabranih pokazatelja bolničke zdravstvene zaštite za hirurške discipline KCUS po klinikama, najduže se leži na Klinici za ortopediju i traumatologiju KCUS i Klinici za torakalnu hirurgiju – prosjek 9 dana. Najkraće se leži na Klinici za očne bolesti prosječno 2 dana.

U 2023. godini Hirurške discipline unutar svih bolničkih kapaciteta na području Kantona Sarajevo raspolagale su sa 36 operacione sale od čega KCUS hirurške discipline sa 26, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagala je sa 10 hirurških sala.

Unutar svih hirurških disciplina na području Kantona Sarajevo izvršeno je 30.645 hirurških operacija što je za skoro 8% više u odnosu na 2022. godinu.

U 2023. godini u Kliničkom centru Univerziteta u Sarajevu u okviru hirurških disciplina izvršeno je 23.277 hirurških operacija, a u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” izvršeno je 7.368 hirurških operacija.

Stopa svih izvršenih hirurških operacija na 100.000 stanovnika u 2023. godini iznosila je 7.291,4

Smrtni ishodi liječenja unutar hirurških disciplina u 2023. godini registrirani su ukupno kod 590 pacijenta od čega 526 pacijenta u KCUS i 64 u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”.

Od ukupnog broja umrlih u 2023. godine unutar hirurških disciplina u KCUS i Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” nije bilo obduciranih prema dostavljenom izvještaju.

U 2023. godini hirurške discipline KCUS i Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagale su sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici¹:

- **273** doktora medicine, od čega **215** doktora medicine specijalista unutar hirurških disciplina (u KCUS radi 218 doktora medicine, od čega 172 specijalista, a **55** doktora medicine u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”, od čega **43** specijalista)
- **59** zdravstvenih radnika VSS-I i II ciklus **33** zdravstvenih tehničara VŠS (od čega **1** u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”)
- **510** zdravstvenih tehničara SSS (od čega **89** u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”)

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS.

4.4.2. Internističke discipline

Analiza iskorištenosti posteljnoga fonda je rađena na osnovu baznih indikatora inputa, procesa i ishoda.

U 2023. godini internističke discipline u bolničkoj zaštiti raspolagale su sa 600 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,41. KCUS raspolagao je sa 492 bolničkih postelja, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagala je sa 108 bolničkih postelja.

Prosječna dužina ležanja bila je 5,5 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti. Prosječna dužina ležanja u laganom je padu u odnosu na 2022. godinu kada je iznosila 6,3 dana, iako se može smatrati stabilnim trendom.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je 45,68% i niža je od standardne preporučene zauzetosti postelja i u laganom je padu u odnosu na zauzetost u 2022. godini kada je iznosila 51,70%.

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i to je iznosilo 6,5 dana.

**Tabela 72 . Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Internističke discipline, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	600
Broj postelja na 100.000 stanovnika	142,76
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,41
Broj ispisanih bolesnika	18290
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	100049
Prosječna dužina liječenja	5,47
Godišnja zauzetost postelja	166,75
Stopa zauzetosti u %	45,68
Broj pacijenata po postelji	30,48
Interval obrtaja	6,50
Dnevna zauzetost	274,11

U 2023. godini jedan doktor medicine unutar internističkih disciplina u bolničkoj zaštiti zbrinjavao je 3,41 postelja, i dalje je zadovoljavajući dobar generalni indikator inputa.

U 2023. godini internističke discipline u KCUS raspolagale su sa 492 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,42, što je generalno stabilan trend u odnosu na prethodni period i dobar generalni indikator inputa.

Prosječna dužina ležanja za internističke discipline u KCUS bila je 5,6 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti. Generalno je stabilan trend u odnosu na prethodni period.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i na internističkim disciplinama u KCUS iznosila je 46,77 % te je niža od standardne preporučene zauzetosti postelja.

Interval obrtaja koji se mjeri prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta iznosio je 6,38 dana, a broj pacijenata po postelji iznosio je 30,46.

**Tabela 73 . Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Internističke discipline KCUS, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	492
Broj postelja na 100.000 stanovnika	117,06
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,42
Broj ispisanih bolesnika	14988
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	83985
Prosječna dužina liječenja	5,60
Godišnja zauzetost postelja	170,70
Stopa zauzetosti u %	46,77
Broj pacijenata po postelji	30,46
Interval obrtaja	6,38
Dnevna zauzetost	230,10

U 2023. godini internističke discipline u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo raspolagale su sa 108 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,38 , što je stabilan trend u odnosu na prethodni period i dobar generalni indikator inputa.

Prosječna dužina ležanja bila je 4,86 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti i pokazuje dobru efikasnost bolnice.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je 40,75 %

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i to je iznosilo 7,07 dana, a broj pacijenata po postelji iznosio je 30,57.

**Tabela 74. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Internističke discipline Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“,
Kanton Sarajevo 2023 . godina**

Broj postelja	108
Broj postelja na 100.000 stanovnika	25,70
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,38
Broj ispisanih bolesnika	3302
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	16064
Prosječna dužina liječenja	4,86
Godišnja zauzetost postelja	148,74
Stopa zauzetosti u %	40,75
Broj pacijenata po postelji	30,57
Interval obrtaja	7,07
Dnevna zauzetost	44,01

Tabela 75. Prikaz odabranih pokazatelja bolničke zdravstvene zaštite za internističke discipline KCUS i Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ u 2023. godini¹
prikaz po klinikama

	Broj postelja	Prosječna dužina liječenja	% zauzetost postelja	Interval obrta
Kl. za bolesti srca, krvnih žila i reumatizma KCUS	103	6,43	73,31 %	2,34
Kl. za nefrologiju KCUS	30	9,23	66,98 %	4,55
Kl. za gastro- enterohepatologiju KCUS	29	5,05	57,37 %	3,75
Kl. za nuklearnu medicinu i endokrinologiju KCUS	30	4,39	40,89 %	6,34
Kl. za kožne i venerične bolesti KCUS	17	1,00	18,39 %	4,44
Kl. za plućne bolesti „Podhrastovi“ KCUS	90	5,93	53,77 %	5,10
Kl. za infektivne bolesti KCUS	147	11,36	15,54 %	63,20
Kl. za hematologiju KCUS	46	4,01	67,87	1,90
Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“- Odjel za internu medicinu	108	4,86	40,75	7,07

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

Najveća je zauzetost postelja na Klinici za bolesti srca, krvnih žila i reumatizma KCUS 73,31%, potom Klinici za hematologiju 67,78%, te Klinici za nefrologiju 66,98%.

Unutar internističkih disciplina u bolničkoj zaštiti ukupno je registrirano 911 smrtnih ishoda liječenja, od čega unutar internističkih disciplina KCUS-a 798, a na Odjeljenju za internu medicinu Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” 113 smrtnih ishoda liječenja.

Od ukupnog broja umrlih u 2023. godini na internističkim disciplinama unutar KCUS i na Odjeljenju za internu medicinu Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” nije bila ni jedna obdukcija.

Internističke discipline u bolničkoj zaštiti raspolagale su sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici¹ :

- **187** doktora medicine ukupno, od čega **150** doktora medicine specijalista (u KCUS 155 doktora medicine od čega 125 specijalista, a **32** doktora medicine u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ od čega 25 specijalista)
- **43** zdravstvenih radnika VSS- I i II ciklus (od čega **3** u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“)
- **20** zdravstvenih tehničara/medicinskih sestara VŠS (od čega 1 u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“)
- **292** zdravstvenih tehničara SSS (od čega **40** u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“)

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

4.4.3. Neuropsihijatrijske discipline

4.4.3.1. Psihijatrijske discipline

Unutar bolničke zdravstvene zaštite na području Kantona Sarajevo u 2023. godini psihijatrijske discipline raspolagale su sa 138 postelja od čega: Psihijatrijska klinika KCUS 68 postelja, Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo 70 postelja i Zavod za bolesti ovisnosti KS 15 postelja.

U sklopu dnevnih bolnica psihijatrijske discipline raspolagale su sa 110 postelja/stolica od čega: 80 postelja/stolica dnevna bolnica Psihijatrijske klinike KCUS i 30 postelja/stolica dnevna bolnica JU Zavod za bolesti ovisnosti KS.

Kako se radi o hroničnim posteljama, prosječna dužina ležanja u posteljama na psihijatrijskoj disciplini je 33,93 dana.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je u psihijatrijskim disciplinama 69,73 %.

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i to je iznosilo 14,73 dana.

**Tabela 76. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Psihijatrijske discipline, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	138
Broj postelja na 100.000 stanovnika	32,83
Broj postelja na 1 doktora medicine	4,76
Broj ispisanih bolesnika	1035
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	35121
Prosječna dužina liječenja	33,93
Godišnja zauzetost postelja	254,50
Stopa zauzetosti u %	69,73
Broj pacijenata po postelji	7,50
Interval obrtaja	14,73
Dnevna zauzetost	96,22

Stopa zauzetosti posteljnih kapaciteta na Psihijatrijskoj klinici KCUS u 2023. godini iznosila je 69,28 %. Prosječna dužina ležanja bila je 30,60 dana.

Interval obrtaja iznosio je 13,57 dana.

**Tabela 77. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Psihijatrijske discipline KCUS, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	68
Broj postelja na 100.000 stanovnika	16,18
Broj postelja na 1 doktora medicine	5,67
Broj ispisanih bolesnika	562
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	17195
Prosječna dužina liječenja	30,60
Godišnja zauzetost postelja	252,87
Stopa zauzetosti u %	69,28
Broj pacijenata po postelji	8,26
Interval obrtaja	13,57
Dnevna zauzetost	47,11

Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo kao specijalizirana bolnica ima 70 postelja, i stopu zauzetosti 70,16 %. Prosječna dužina ležanja je 37,90 dana, a interval obrtaja 16,12 dana.

**Tabela 78. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Psihijatrijska bolnica, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	70
Broj postelja na 100.000 stanovnika	16,66
Broj postelja na 1 doktora medicine	4,12
Broj ispisanih bolesnika	473
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	17926
Prosječna dužina liječenja	37,90
Godišnja zauzetost postelja	256,09
Stopa zauzetosti u %	70,16
Broj pacijenata po postelji	6,76
Interval obrtaja	16,12
Dnevna zauzetost	49,11

Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo imao je 15 postelja. Kako se radi o hroničnim posteljama, prosječna dužina ležanja je 13,08 dana.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je u Zavodu za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo 57,11 % i manja je od standardne preporučene zauzetosti postelja.

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i iznosilo je u Zavodu za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo 9,82 dana.

**Tabela 79. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Zavod za bolesti ovisnosti, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	15
Broj postelja na 100.000 stanovnika	3,57
Broj postelja na 1 doktora medicine	1,07
Broj ispisanih bolesnika	239
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	3127
Prosječna dužina liječenja	13,08
Godišnja zauzetost postelja	208,47
Stopa zauzetosti u %	57,11
Broj pacijenata po postelji	15,93
Interval obrtaja	9,82
Dnevna zauzetost	8,57

U 2023. godini na tretmanu u dnevnim bolnicama unutar psihijatrijskih disciplina bilo je ukupno 285 pacijenata koji su ostvarili 19.320 terapijska boravka. U dnevnoj bolnici Psihijatrijske klinike KCUS 204 pacijenta ostvarilo je 13.155 terapijskih boravaka.

Psihijatrijska klinika KCUS i Zavod za bolesti ovisnosti KS kao i prethodne godine imale su 110 postelja/stolica u dnevnim bolnicama tako da je dio osoblja bio usmjeren i na rad vezan za terapijski boravak pacijenta u dnevnim bolnicama.

Psihijatrijske discipline u bolničkoj zaštiti Kantona Sarajevo u 2023 . godini raspolagale su sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici¹ :

- Dr medicine ukupno **45** od čega, specijalista ukupno **35**

Od čega:

- Psihijatrijska klinika KCUS ukupno 12 doktora medicine od čega **10** specijalista
- Psihijatrijska bolnica KS ukupno 18 doktora medicine ,od čega **16** specijalista
- Zavod za bolesti ovisnosti KS ukupno 15 doktora medicine , od čega **9** specijalista

- **Zdr. radnici sa VSS (I i II ciklus) ukupno 15**

Od toga:

- Psihijatrijska klinika KCUS **2**
- Psihijatrijska bolnica KS **5**
- Zavod za bolesti ovisnosti KS **3**

- **Zdr. radnici sa VŠS ukupno 5**

Od toga:

- Psihijatrijska klinika KCUS **2**
- Zavod za bolesti ovisnosti KS **3**

- **Zdr.tehničari/med. sestre SSS ukupno 75**

Od toga:

- Psihijatrijska klinika KCUS **36**
- Psihijatrijska bolnica KS **24**
- Zavod za bolesti ovisnosti **15**

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

4.4.3.2. Neurološke discipline

U 2023. godini neurološke discipline u bolničkoj zaštiti raspolagale su sa 132 bolničkih postelja. KCUS je raspolagao sa 98 bolničkih postelja, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagala je sa 34 bolničkih postelja. Broj postelja Neuroloških disciplina po doktoru medicine je 3,56.

Prosječna dužina ležanja bila je 10,11 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je 52,26 % i niža je od standardne preporučene zauzetosti postelja.

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i to je iznosilo 9,23 dana.

**Tabela 80. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Neurološke discipline, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	132
Broj postelja na 100.000 stanovnika	31,40
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,56
Broj ispisanih bolesnika	2491
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	25180
Prosječna dužina liječenja	10,11
Godišnja zauzetost postelja	190,76
Stopa zauzetosti u %	52,26
Broj pacijenata po postelji	18,87
Interval obrtaja	9,23
Dnevna zauzetost	68,99

Na KCUS je bilo 98 neuroloških bolničkih postelja. Broj postelja po doktoru medicine je 4,08.

Prosječna dužina ležanja na Klinici za neurologiju KCUS bila je 9,78 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti.

Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i na Klinici za neurologiju KCUS iznosila je 50,31% te je niža od standardne preporučene zauzetosti postelja i bilježi stabilan trend.

Interval obrtaja mjeri se prosječnim brojem dana nekorištenja kreveta između dva pacijenta, i na Klinici za neurologiju KCUS je iznosio 9,65 dana.

**Tabela 81. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Neurološke discipline KCUS, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	98
Broj postelja na 100.000 stanovnika	23,32
Broj postelja na 1 doktora medicine	4,08
Broj ispisanih bolesnika	1841
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	17997
Prosječna dužina liječenja	9,78
Godišnja zauzetost postelja	183,64
Stopa zauzetosti u %	50,31
Broj pacijenata po postelji	18,79
Interval obrtaja	9,65
Dnevna zauzetost	49,31

U Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” Na KCUS je bilo 34 neuroloških bolničkih postelja. Broj postelja po doktoru medicine je 2,62.

Prosječna stopa zauzetosti posteljnih kapaciteta na Neurološkom odjelu Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” iznosila je 57,88 %, prosječna dužina ležanja bila je 11,05 dana. Interval obrtaja pacijenata iznosio je 8,04 dana.

**Tabela 82. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Neurološke discipline Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš”,
Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	34
Broj postelja na 100.000 stanovnika	8,09
Broj postelja na 1 doktora medicine	2,62
Broj ispisanih bolesnika	650
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	7183
Prosječna dužina liječenja	11,05
Godišnja zauzetost postelja	211,26
Stopa zauzetosti u %	57,88
Broj pacijenata po postelji	19,12
Interval obrtaja	8,04
Dnevna zauzetost	19,68

U 2023. godini u bolničkoj zaštiti, unutar neuroloških bolničkih disciplina, ukupan broj smrtnih ishoda liječenja je bio 147 osoba, od čega 106 na Klinici za neurologiju KCUS, a na Odjeljenju za neurologiju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ umrla je 41 osoba. Obdukcija nije bilo.

Neurološke discipline u bolničkoj zaštiti u 2023. godini raspolagale su sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici¹:

Dr medicine 37, od čega specijalista 30

Od toga: Neurološka klinika KCUS ukupno 24 doktora medicine , od čega **18** specijalista
Odjel za neurologiju Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ ukupno **13** od čega 12 su specijalisti

Zdravstveni tehničari /med. sestre VŠS i VSS (I i II ciklus) ukupno 12 i to na
Neurološkoj klinici KCUS 11 i na Odjelu za neurologiju Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ 1.

Zdravstveni tehničari/med. sestre SSS ukupno 73 -

Od toga:

Neurološka klinika KCUS **53**

Odjeljenje za neurologiju Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ **20.**

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

4.4.4. Ginekologija i porodiljstvo

Unutar bolničke zaštite Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo u 2023. godini raspolagala je sa 144 postelje. Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo KCUS raspolagala je sa 104 postelje, a Odjeljenje za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ raspolagalo je sa 40 postelja.

Broj postelja po jednom doktoru medicine bio je 3,69 i zadovoljavajući je standard. Prosječna dužina ležanja je kraća, i u Kantonu Sarajevo na Ginekološko-akušerskim disciplinama je iznosila 3,24 dana. Stopa zauzetosti postelja bila je 44,16 %, a interval obrtaja je 4,10 dana.

**Tabela 83. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Ginekološko-akušerske discipline, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	144
Broj postelja na 100.000 stanovnika	34,26
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,69
Broj ispisanih bolesnika	7160
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	23212
Prosječna dužina liječenja	3,24
Godišnja zauzetost postelja	161,19
Stopa zauzetosti u %	44,16
Broj pacijenata po postelji	49,72
Interval obrtaja	4,10
Dnevna zauzetost	63,59

U 2023. godini Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo KCUS raspolagala je sa 4 operacione sale, a Odjeljenje za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagalo je sa 2 operacione sale.

Unutar Discipline za ginekologiju i porodiljstvo KCUS u 2023. godini urađeno je 2.876 operativnih zahvata, a na Odjeljenju za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” urađeno je 859 operativnih zahvata, ukupno 3.735.

Broj postelja na Disciplini za ginekologiju i porodiljstvo KCUS po jednom doktoru medicine bio je 4 i zadovoljavajući je standard. Prosječna dužina ležanja je iznosila 3,40 dana. Stopa zauzetosti postelja je 42,20%, a interval obrtaja je 4,66 dana.

**Tabela 84. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Ginekološko-akušerske discipline KCUS, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	104
Broj postelja na 100.000 stanovnika	24,74
Broj postelja na 1 doktora medicine	4
Broj ispisanih bolesnika	4712
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	16018
Prosječna dužina liječenja	3,40
Godišnja zauzetost postelja	154,02
Stopa zauzetosti u %	42,20
Broj pacijenata po postelji	45,31
Interval obrtaja	4,66
Dnevna zauzetost	43,88

Broj postelja na Odjeljenju za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” bio je 40, a po jednom doktoru medicine bio je 3,08 i zadovoljavajući je standard.

Prosječna dužina ležanja je iznosila 2,94 dana.

Stopa zauzetosti postelja je 49,27 %, a interval obrtaja je 3,03 dana.

**Tabela 85. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
na Odjeljenju za ginekologiju i akušerstvo
Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš”
Kanton Sarajevo 2023 . godina**

Broj postelja	40
Broj postelja na 100.000 stanovnika	9,52
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,08
Broj ispisanih bolesnika	2448
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	7194
Prosječna dužina liječenja	2,94
Godišnja zauzetost postelja	179,85
Stopa zauzetosti u %	49,27
Broj pacijenata po postelji	61,20
Interval obrtaja	3,03
Dnevna zauzetost	19,71

Unutar Discipline za ginekologiju i porodiljstvo KCUS od ukupnog broja liječenih u 2023. godini smrtni ishod liječenja registriran je kod 3 (tri) pacijentice na Klinici za ginekologiju ove discipline KCUS. Na Odjeljenju za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” nisu registrovani smrtni ishodi.

Ginekološko-porodiljska medicinska disciplina u bolničkoj zaštiti (Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo KCUS i Odjel za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš”) u 2023. godini raspolagale su sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici:

Dr medicine ukupno 39, od čega specijalista ukupno 34

Od toga:

Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo KCUS ukupno 26, od čega 21 specijalista

Odjel za ginekologiju i akušerstvo Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ ukupno 13 i svi su specijalisti

Zdravstveni tehničari /med. sestre VŠS i VSS I i II ciklus ukupno 7

Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo KCUS 5

Odjeljenje za ginekologiju i akušerstvo Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ 2

Zdravstveni tehničari/med. sestre SSS ukupno 116

Od toga:

Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo KCUS 87

Odjeljenje za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ 29.

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

4.4.5. Pedijatrija

Bolničku zaštitu na području Kantona Sarajevo u oblasti pedijatrije pružao je KCUS – Pedijatrijske klinike i Odjeljenje za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“. U 2023 . godini raspolagali su sa 182 postelje, od čega KCUS – Pedijatrijske klinike sa 160 a Odjeljenje za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ sa 22 postelje.

Broj postelja po doktoru medicine iznosio je 3,31.

Prosječna stopa zauzetosti posteljnih kapaciteta na KCUS – Pedijatrijske klinike je i Odjeljenja za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ bila je 58,75%, prosječna dužina ležanja 4,62 dana, a interval obrtaja 3,24 dana.

**Tabela 86. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Pedijatrijska disciplina, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	182
Broj postelja na 100.000 stanovnika	43,30
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,31
Broj ispisanih bolesnika	8446
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	39031
Prosječna dužina liječenja	4,62
Godišnja zauzetost postelja	214,45
Stopa zauzetosti u %	58,75
Broj pacijenata po postelji	46,41
Interval obrtaja	3,24
Dnevna zauzetost	106,93

Prosječna stopa zauzetosti posteljnih kapaciteta na Pedijatrijskim klinikama (1 i 2) KCUS iznosila je 48,93 %, prosječna dužina ležanja 6,12 dana, a interval obrtaja 6,39 dana.

Broj postelja po doktoru medicine na Pedijatrijskim klinikama (1 i 2) KCUS iznosio je 3,40.

**Tabela 87. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Pedijatrijska disciplina KCUS, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	160
Broj postelja na 100.000 stanovnika	38,07
Broj postelja na 1 doktora medicine	3,40
Broj ispisanih bolesnika	4671
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	28574
Prosječna dužina liječenja	6,12
Godišnja zauzetost postelja	178,59
Stopa zauzetosti u %	48,93
Broj pacijenata po postelji	29,19
Interval obrtaja	6,39
Dnevna zauzetost	78,28

Prosječna stopa zauzetosti posteljnih kapaciteta na Odjeljenju za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” bila je 130,22 %. prosječna dužina ležanja 2,75 dana. Broj postelja po doktoru medicine iznosio je 2,75.

Analiza ukazuje da je velika propulzivnost na Odjeljenju za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš”.

**Tabela 88. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Odjeljenja za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš”
Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	22
Broj postelja na 100.000 stanovnika	5,23
Broj postelja na 1 doktora medicine	2,75
Broj ispisanih bolesnika	3775
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	10457
Prosječna dužina liječenja	2,77
Godišnja zauzetost postelja	475,31
Stopa zauzetosti u %	130,22
Broj pacijenata po postelji	171,59
Interval obrtaja	-0,643
Dnevna zauzetost	28,64

Od ukupnog broja liječenih na Pedijatrijskim klinikama KCUS u 2023. godini smrtni ishod liječenja imalo je 65 pacijenata i to 64 pacijenta na KCUS, a na Odjeljenju za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ bio je jedan smrtni ishod.

Od ukupnog broja umrlih obducirana su 4 pacijenta.

U 2023. godini pedijatrijska disciplina u bolničkoj zaštiti (Pedijatrijske klinike KCUS i Odjel za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“) raspolagala je sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici¹:

Dr medicine ukupno 55, od čega specijalista 40

Od toga:

Pedijatrijska klinika 1 KCUS ukupno 20 doktora medicine od čega **12** specijalista

Pedijatrijska klinika 2 KCUS ukupno 27 doktora medicine od čega **20** specijalista

Odjeljenje za pedijatriju Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ ukupno **8** i svi su specijalisti

Zdravstveni tehničari /med. sestre VŠS i VSS I i II ciklus ukupno 20

Od toga:

Pedijatrijska klinika 1 KCUS **9**

Pedijatrijska klinika 2 KCUS **10**

Odjeljenje za pedijatriju Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ **1**

Zdravstveni tehničari/med. sestre SSS ukupno 123

Od toga:

Pedijatrijska klinika 1 KCUS **30**

Pedijatrijska klinika 2 KCUS **70**

Odjeljenje za pedijatriju Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ **23**

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

4.4.6. Ostale discipline

4.4.6.1. Anestezija i reanimacija

U 2023. godini anestezija i reanimacija u bolničkoj zaštiti sa posebno definiranim posteljnim kapacitetima organizaciono je strukturirana unutar Klinike za anesteziju i reanimaciju KCUS, a unutar Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ djelatnost se obavlja kroz organizacionu cjelinu Odjeljenja za anesteziju i intenzivnu terapiju sa posteljama intenzivne njege unutar odjela bolnice (hirurgija, interna medicina i neurologija), te se odabrani pokazatelji odnose samo za Kliniku za anesteziju i reanimaciju KCUS.

Klinika za anesteziju i reanimaciju KCUS u 2023. godini raspolagala je sa 19 postelja, imala je 498 ispisanih bolesnika.

U 2023. godini prosječna stopa zauzetosti posteljnih kapaciteta iznosila je 64,01%, prosječna dužina liječenja iznosila je 8,91 dana, a interval obrtaja je 5,01 dana.

**Tabela 89. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Klinike za anesteziju i reanimaciju KCUS,
Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	19
Broj postelja na 100.000 stanovnika	4,52
Broj postelja na 1 doktora medicine	0,38
Broj ispisanih bolesnika	498
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	4439
Prosječna dužina liječenja	8,91
Godišnja zauzetost postelja	233,63
Stopa zauzetosti u %	64,01
Broj pacijenata po postelji	26,21
Interval obrtaja	5,01
Dnevna zauzetost	12,16

Od ukupnog broja liječenih na Klinici za anesteziju i reanimaciju registrirano je 263 smrtnih ishoda liječenja. Od ukupnog broja umrlih nije bilo obdukcija.

U 2023. godini u bolničkoj zaštiti disciplina anestezije i reanimacije uključujući i kadar Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ raspolagala je sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici¹

Dr medicine ukupno 74, od čega specijalista ukupno 58

Od toga:

Klinika za anesteziju i reanimaciju KCUS ukupno **50 doktora medicine**, od čega **40 specijalista**

Odjeljenje za anesteziju i intenzivnu terapiju Opća bolnica „Prim dr Abdulah Nakaš“ **24 doktora medicine**, od čega **18 specijalista**

Zdravstveni tehničari /med. sestre VŠS i VSS I i II ciklus ukupno 9

Klinika za anesteziju i reanimaciju KCUS **6**

Odjeljenje za anesteziju i intenzivnu terapiju Opća bolnica „Prim dr Abdulah Nakaš“ **3**

Zdravstveni tehničari/med. sestre SSS ukupno 75

Od toga:

Klinika za anesteziju i reanimaciju KCUS **63**

Odjeljenje za anesteziju i intenzivnu terapiju Opće bolnice „Prim dr Abdulah Nakaš“ **12.**

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

4.4.6.2. Bolnička urgentna medicina stacionarni segment

Na području Kantona Sarajevo u stacionarnom segmentu bolničke urgentne medicine u 2023. godini sa bolničkim opservacionim posteljama raspolagala je Klinika urgentne medicine KCUS i Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš”. Klinika urgentne medicine raspolagala sa 7 opservacionih postelja. Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagala je sa 11 opservacionih postelja.

4.4.6.3. Fizijatrija i rehabilitacija

Disciplina fizijatrije i rehabilitacije u bolničkoj zaštiti u 2023. godini u Kantonu Sarajevo raspolagala je ukupno sa 52 bolničke postelje od čega Klinika za fizijatriju i rehabilitaciju KCUS sa 26 postelja i Odjel za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” također sa 26 postelja.

**Tabela 90. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Disciplina fizijatrije i rehabilitacije, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	52
Broj postelja na 100.000 stanovnika	12,37
Broj postelja na 1 doktora medicine	2,74
Broj ispisanih bolesnika	696
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	11917
Prosječna dužina liječenja	17,12
Godišnja zauzetost postelja	229,17
Stopa zauzetosti u %	62,79
Broj pacijenata po postelji	13,38
Interval obrtaja	10,15
Dnevna zauzetost	32,65

Ukupan broj ispisanih bolesnika kada je u pitanju disciplina fizijatrije i rehabilitacije iznosio je 696.

Stopa zauzetosti fizijatrijskih posteljnih kapaciteta u Kantonu Sarajevo iznosila je 62,79%, a prosječna dužina liječenja iznosila je 17,12 dana. Interval obrtaja je 10,15 dana.

Ukupan broj ispisanih bolesnika na Klinici za fizijatriju i rehabilitaciju KCUS iznosio je 318. Broj postelja na jednog doktora medicine je 1,63.

Stopa zauzetosti fizijatrijskih posteljnih kapaciteta na KCUS iznosila je 68,85%, a prosječna dužina liječenja iznosila je 20,55 dana. Interval obrtaja je 9,30 dana.

**Tabela 91. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Disciplina fizijatrije i rehabilitacije KCUS,
Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	26
Broj postelja na 100.000 stanovnika	6,19
Broj postelja na 1 doktora medicine	1,63
Broj ispisanih bolesnika	318
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	6534
Prosječna dužina liječenja	20,55
Godišnja zauzetost postelja	251,31
Stopa zauzetosti u %	68,85
Broj pacijenata po postelji	12,23
Interval obrtaja	9,30
Dnevna zauzetost	17,90

Ukupan broj ispisanih bolesnika na Odjelu za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”, iznosio je 378. Broj postelja na jednog doktora medicine je 8,67.

Stopa zauzetosti fizijatrijskih posteljnih kapaciteta na Odjelu za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” iznosila je 56,72%, a prosječna dužina liječenja iznosila je 14,54 dana. Interval obrtaja je 10,87 dana.

**Tabela 92. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Odjel za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju
u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”,
Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	26
Broj postelja na 100.000 stanovnika	6,19
Broj postelja na 1 doktora medicine	8,67
Broj ispisanih bolesnika	378
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	5383
Prosječna dužina liječenja	14,24
Godišnja zauzetost postelja	207,04
Stopa zauzetosti u %	56,72
Broj pacijenata po postelji	14,54
Interval obrtaja	10,87
Dnevna zauzetost	14,75

U 2023. godini disciplina fizijatrije i rehabilitacije u bolničkoj zaštiti raspolagala je sa slijedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici¹:

Dr medicine ukupno 19, od čega specijalista 16

Od toga:

Klinika za fizijatriju i rehabilitaciju KCUS 16 doktora medicine od čega **14 specijalista**,
Odjeljenje za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“
3 doktora medicine, od toga 2 specijalista.

Medicinske sestre /tehničari I i II ciklus VSS, VŠS i SSS ukupno 35

Od toga:

Klinika za fizijatriju i rehabilitaciju KCUS **22**

Odjeljenje za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš“
13.

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

4.4.6.4. Onkologija

U 2023. godini Klinika za onkologiju KCUS raspolagala je sa 73 postelje, a broj ispisanih bolesnika bio je 3.373. Broj postelja po jednom doktoru medicine je 2,92. Stopa zauzetosti posteljnih kapaciteta iznosila je 56,61%. Prosječna dužina liječenja iznosila je 4,47 dana.

**Tabela 93. Ključni pokazatelji efikasnosti bolničke djelatnosti
Klinika za onkologiju KCUS, Kanton Sarajevo 2023. godina**

Broj postelja	73
Broj postelja na 100.000 stanovnika	17,37
Broj postelja na 1 doktora medicine	2,92
Broj ispisanih bolesnika	3373
Broj dana bolničkog liječenja (BO dani)	15085
Prosječna dužina liječenja	4,47
Godišnja zauzetost postelja	206,64
Stopa zauzetosti u %	56,61
Broj pacijenata po postelji	46,21
Interval obrtaja	3,43
Dnevna zauzetost	41,33

Od ukupnog broja liječenih smrtni ishod liječenja imalo je 78 osoba. Nije bilo obdukcija.

U 2023. godini Klinika za onkologiju KCUS raspolagala je sa sljedećim kadrom kada su u pitanju zdravstveni radnici¹:

Dr medicine ukupno 25, od toga specijalisti 20

Zdravstveni tehničari VŠS i VSS (I i II ciklus) ukupno 6

Zdravstveni tehničari SSS ukupno 43

¹Izvor podataka: Zavod za javno zdravstvo KS-Godišnji izvještaj o radu bolničkih zdravstvenih ustanova (Obrazac br. 5-Z-BO) za 2023. godinu na osnovu izvještaja koje dostavljaju bolničke ustanove na području KS

ZAKLJUČCI

- *Bolničku zaštitu u javnom sektoru u Kantonu Sarajevo u 2023. godine pružale su zdravstvene ustanove:*
 - *Klinički centar Univerziteta u Sarajevu,*
 - *Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš”,*
 - *Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo i*
 - *Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo.*
- *Bolničke zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo u 2023. godini raspolažu sa bolničkim posteljnim kapacitetima - posteljama/stolicama dnevnih bolnica, funkcionalnim posteljama za hemodijalizu i opservacionim posteljama unutar urgentne medicine u bolničkoj zaštiti u ukupnom broju od 2.114.*
- *KCUS ima 1.657 postelja od čega 165 postelja intenzivne njege.*
- *Pored prikazanog broja postelja KCUS u dnevnom tretmanu pacijenata Dnevna bolnica pri Psihijatrijskoj klinici KCUS raspolagala je sa 80 postelja/stolica, Klinika za hemodijalizu sa 57 funkcionalnih postelja za hemodijalizu, a Klinika za urgentnu medicinu KCUS sa 7 opservacionih postelja.*
- *Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” ima 369 postelje od čega 19 intenzivne njege, a ova bolnica je raspolagala sa još 11 opservacionih postelja u Odjelu za urgentnu medicinu.*
- *Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo sa 70 postelja od čega 15 postelja intenzivne njege.*
- *Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo 45 postelja od čega 4 postelje intenzivne njege i 30 postelja/stolica u dnevnom tretmanu pacijenata.*
- *U 2023. godini broj bolničkih postelja na 1.000 stanovnika za Kanton Sarajevo iznosio je 5,09, skoro kao Evropski prosjek.*
- *Komparacije radi, srednji broj bolničkih postelja na 1000 stanovnika zemljama Evrope u 2022. godini bio je 5,16. (Izvor: Eurostat Database, 2022.).*
- *U 2023. godini ukupan broj ispisanih bolesnika u bolničkoj zaštiti iznosio je 65.263 što je za 5,6% više u odnosu na prethodnu godinu, i vidljiv je trend laganog povećavanja broja ispisanih bolesnika u poslednje dvije godine.*
- *Stopa zauzetosti za sve bolničke postelje iznosila je 49,5%.*
- *Prosječna dužina liječenja u danima po jednom boravku za sve postelje u Kantonu Sarajevo u 2023. godini iznosila je 6 dana.*
- *U 2023. . godini hirurške discipline u bolničkoj zaštiti raspolagale su sa 601 bolničke postelje, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,07 . KCUS raspolagao je sa 473 bolničkih postelja, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagala je sa 128 bolničkih postelja.*
- *U 2023. . godini hirurške discipline u KCUS raspolagale su sa 473 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,35 , što je stabilan trend u odnosu na prethodni period i dobar generalni indikator inputa.*

- U 2023. godini hirurške discipline u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ Sarajevo raspolagale su sa 128 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 2,33, što je stabilan trend u odnosu na prethodni period i dobar generalni indikator inputa. Prosječna dužina ležanja bila je 3,66 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti i pokazuje dobru efikasnost bolnice.
- U prikazu odabranih pokazatelja bolničke zdravstvene zaštite za hirurške discipline KCUS po klinikama, najduže se leži na Klinici za ortopediju i traumatologiju KCUS i Klinici za torakalnu hirurgiju – prosjek 9 dana. Najkraće se leži na Klinici za očne bolesti prosječno 2 dana.
- U 2023. godini Hirurške discipline unutar svih bolničkih kapaciteta na području Kantona Sarajevo raspolagale su sa 36 operacione sale od čega KCUS hirurške discipline sa 26, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ raspolagala je sa 10 hirurških sala.
- Unutar svih hirurških disciplina na području Kantona Sarajevo izvršeno je 30.645 hirurških operacija što je za skoro 8% više u odnosu na 2022. godinu.
- U 2023. godini u Kliničkom centru Univerziteta u Sarajevu u okviru hirurških disciplina izvršeno je 23.277 hirurških operacija, a u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ izvršeno je 7.368 hirurških operacija.
- Stopa svih izvršenih hirurških operacija na 100.000 stanovnika u 2023. godini iznosila je 7.291,4.
- U 2023. godini internističke discipline u bolničkoj zaštiti raspolagale su sa 600 bolničkih postelja, a broj postelja po 1 doktoru medicine je bio 3,41. KCUS raspolagao je sa 492 bolničkih postelja, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ raspolagala je sa 108 bolničkih postelja.
- Prosječna dužina ležanja bila je 5,5 dana i predstavlja indikator procesa za efikasnost bolničke djelatnosti. Prosječna dužina ležanja u laganom je padu u odnosu na 2022. godinu kada je iznosila 6,3, iako se može smatrati stabilnim trendom.
- Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je 45,68 % i niža je od standardne preporučene zauzetosti postelja i u laganom je padu u odnosu na zauzetost u 2022. godini kada je iznosila 51,70 %.
- U prikazu odabranih pokazatelja bolničke zdravstvene zaštite za internističke discipline KCUS po klinikama, najveća je zauzetost postelja na Klinici za bolesti srca, krvnih žila i reumatizma KCUS 73,31%, potom Klinici za hematologiju 67,78%, te Klinici za nefrologiju 66,98%.
- Unutar bolničke zdravstvene zaštite na području Kantona Sarajevo u 2023. godini psihijatrijske discipline raspolagale su sa 138 postelja od čega: Psihijatrijska klinika KCUS 68 postelja, Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo 70 postelja i Zavod za bolesti ovisnosti KS 15 postelja.
- Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je u psihijatrijskim disciplinama 69,73%.
- U 2023. godini neurološke discipline u bolničkoj zaštiti raspolagale su sa 132 bolničke postelje. KCUS je raspolagao sa 98 bolničkih postelja, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš“ raspolagala je sa 34 bolničkih postelja.
- Broj postelja Neuroloških disciplina po doktoru medicine je 3,56. Stopa zauzetosti postelja je indikator procesa kao mjera korištenja raspoloživih posteljnih kapaciteta i iznosila je 52,26 % i niža je od standardne preporučene zauzetosti postelja.

- *Unutar bolničke zaštite Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo u 2023. godini raspolagala je sa 144 postelje. Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo KCUS raspolagala je sa 104 postelje, a Odjeljenje za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagalo je sa 40 postelja.*
- *Broj postelja po jednom doktoru medicine bio je 3,69 i zadovoljavajući je standard. Prosječna dužina ležanja je kraća, i u Kantonu Sarajevo na Ginekološko-akušerskim disciplinama je iznosila 3,24 dana. Stopa zauzetosti postelja bila 44,16 %, a interval obrtaja je 4,10 dana.*
- *U 2023. godini Disciplina za ginekologiju i porodiljstvo KCUS raspolagala je sa 4 operacione sale, a Odjeljenje za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagalo je sa 2 operacione sale.*
- *Unutar Discipline za ginekologiju i porodiljstvo KCUS u 2023. godini urađeno je 2.876 operativnih zahvata, a na Odjeljenju za ginekologiju i akušerstvo Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” urađeno je 859 operativnih zahvata, ukupno 3.735.*
- *Broj postelja na Disciplini za ginekologiju i porodiljstvo KCUS po jednom doktoru medicine bio je 4 i zadovoljavajući je standard.*
- *Bolničku zaštitu na području Kantona Sarajevo u oblasti pedijatrije pružao je KCUS – Pedijatrijske klinike i Odjeljenje za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš”. U 2023 . godini raspolagali su sa 182 postelje, od čega KCUS – Pedijatrijske klinike sa 160 a Odjeljenje za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” sa 22 postelje.*
- *Prosječna stopa zauzetosti posteljskih kapaciteta na KCUS – Pedijatrijske klinike je i Odjeljenja za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” bila je 58,75%, prosječna dužina ležanja 4,62 dana, a interval obrtaja 3,24 dana.*
- *Prosječna stopa zauzetosti posteljskih kapaciteta na Pedijatrijskim klinikama (1 i 2) KCUS iznosila je 48,93 %, prosječna dužina ležanja 6,12 dana, a interval obrtaja 6,39 dana. Broj postelja po doktoru medicine na Pedijatrijskim klinikama (1 i 2) KCUS iznosio je 3,40.*
- *Prosječna stopa zauzetosti posteljskih kapaciteta na Odjeljenju za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” bila je 130,22 %. prosječna dužina ležanja 2,75 dana. Broj postelja po doktoru medicine iznosio je 2,75. Analiza ukazuje da je velika propulzivnost na Odjeljenju za pedijatriju Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš”.*
- *U 2023. godini anestezija i reanimacija u bolničkoj zaštiti sa posebno definiranim posteljskim kapacitetima organizaciono je strukturirana unutar Klinike za anesteziju i reanimaciju KCUS, a unutar Opće bolnice „Prim. dr. Abdulah Nakaš” djelatnost se obavlja kroz organizacionu cjelinu Odjeljenje za anesteziju i intenzivnu terapiju sa posteljama intenzivne njege unutar odjela bolnice (hirurgija, interna medicina i neurologija).*
- *Klinika za anesteziju i reanimaciju KCUS u 2023. godini raspolagala je sa 19 postelja, imala je 498 ispisanih bolesnika. U 2023. godini prosječna stopa zauzetosti posteljskih kapaciteta iznosila je 64,01%, prosječna dužina liječenja iznosila je 8,91 dana, a interval obrtaja je 5,01 dana.*
- *U stacionarnom segmentu bolničke urgentne medicine u 2023. godini, Klinika urgentne medicine raspolagala je sa 7 opservacionih postelja, a Opća bolnica „Prim. dr. Abdulah Nakaš” raspolagala je sa 11 opservacionih postelja.*
- *Disciplina fizijatrije i rehabilitacije u bolničkoj zaštiti u 2023. godini u Kantonu Sarajevo raspolagala je ukupno sa 52 bolničke postelje od čega Klinika za fizijatriju i rehabilitaciju.*

- *KCUS sa 26 postelja i Odjel za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” također sa 26 postelja.*
- *Stopa zauzetosti fizijatrijskih posteljnih kapaciteta u Kantonu Sarajevo iznosila je 62,79%, a prosječna dužina liječenja iznosila je 17,12 dana. Interval obrtaja je 10,15 dana.*
- *Stopa zauzetosti fizijatrijskih posteljnih kapaciteta na KCUS iznosila je 68,85%, a prosječna dužina liječenja iznosila je 20,55 dana. Interval obrtaja je 9,30 dana.*
- *Ukupan broj ispisanih bolesnika na Odjelu za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš”, iznosio je 378. Broj postelja na jednog doktora medicine je 8,67.*
- *Stopa zauzetosti fizijatrijskih posteljnih kapaciteta na Odjelu za fizikalnu medicinu i rehabilitaciju u Općoj bolnici „Prim. dr. Abdulah Nakaš” iznosila je 56,72%, a prosječna dužina liječenja iznosila je 14,54 dana. Interval obrtaja je 10,87 dana.*
- *U 2023. godini Klinika za onkologiju KCUS raspolagala je sa 73 postelje, a broj ispisanih bolesnika je bio 3.373. Broj postelja po jednom doktoru medicine je 2,92. Stopa zauzetosti posteljnih kapaciteta iznosila je 56,61%. Prosječna dužina liječenja iznosila je 4,47 dana.*

5. PREPORUKE

1. Kontinuirani trend nepovoljnog vitalnog kretanja stanovništva Kantona Sarajevo zahtijeva efikasnije intersektorijalne aktivnosti na smanjenju negativnih demografskih trendova (aktivnosti zdravstvenoga sektora, sektora za rad, socijalnu zaštitu, sektora za stambena pitanja, finansijskoga sektora itd.).
2. Udio starog stanovništva se kontinuirano povećava u Kantonu Sarajevo, što zahtijeva definisanje strateških pravaca za unaprjeđenje položaja starijih osoba u Kantonu Sarajevo, sa posebnim osvrtom na zdravstvenu zaštitu osoba starije životne dobi i promociju zdravog starenja, te uvođenje neophodnih izmjena u silabusu fakulteta zdravstvenog usmjerenja u pravcu predmeta i specijalizacije/subspecijalizacije iz oblasti gerijatrije.
3. Intenzivirati preventivne intervencije na svim nivoima zdravstvene zaštite, a posebno u segmentu kontrole faktora rizika na nivou primarne zdravstvene zaštite u porodičnoj medicini kada su u pitanju hronične nezarazne bolesti.
4. Nastaviti razvoj porodične medicine na području Kantona Sarajevo u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, te usvojenim strateškim dokumentima na nivou Federacije BiH.
5. Evidentan pomak ka starijim dobnim skupinama doktora medicine u Kantonu Sarajevo zahtijeva interventne mjere te hitnu izradu Plana razvoja ljudskih resursa u zdravstvu za Kanton Sarajevo.
6. Neophodno je posebno voditi računa o unutrašnjoj organizaciji zdravstvenih ustanova na primarnom nivou zdravstvene zaštite koja bi trebala da dovede do optimalne organizacije djelatnosti.
7. Potrebno je otvoriti dijalog unutar bolničke zdravstvene zaštite kada je u pitanju planiranje posteljnog fonda i racionalizacija segmenta bolničke zaštite.
8. Potrebno je dosljedno primjenjivati Član 109. Zakona o zdravstvenoj zaštiti FBiH („Sl. Novine FBiH“, br 46/10 i 75/13) prema kojem zdravstvene ustanove primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite uspostavljaju jedinstven sistem upućivanja pacijenata sa jednog na druge nivoe zdravstvene zaštite.
9. Organizovati sistem preventivnih programa, ranog prepoznavanja i rane intervencije u oblasti mentalnog zdravlja, s ciljem prevencije nastanka problema mentalnog zdravlja u odrasloj dobi.
10. Izraditi dugoročni program prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci za područje Kantona Sarajevo, kao i standarde kvalitete vezane za rad u oblasti univerzalne, selektivne i indicirane prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci.

- 11. Zdravstvene usluge u oblasti mentalnog zdravlja trebaju biti prilagođene i oblikovane na način koji mladima olakšava traženje pomoći (bez uputnice u CMZ, adolescentni psihijatar, uspostavljanje djelatnosti preventivno-promotivne zdravstvene zaštite djece i mladih u školama i fakultetima u javnim zdravstvenim ustanovama na KS i dr.).**
- 12. Neophodno je izvršiti sveobuhvatnu analizu privatnog sektora u zdravstvenoj zaštiti na području Kantona Sarajevo, kada je u pitanju kadar, prostor i oprema.**
- 13. Kontinuirano jačati Program obavezne imunizacije FBiH od dječijih preventabilnih bolesti.**
- 14. Pripremiti i usvojiti Kantonalni program za očuvanje i zaštitu zdravlja od zagađene životne okoline što je prouzrokovano štetnim i opasnim materijama u vazduhu, vodi i zemljištu, odlaganjem otpadnih materija, opasnih hemikalija, izvorima jonizujućih i nejonizujućih zračenja, bukom i vibracijama.**
- 15. Kontinuirano jačati i unaprjeđivati informatizaciju u zdravstvenom sistemu što je preduslov za bolju, efikasniju i efektivniju analizu zdravstvenih podataka.**
- 16. Potrebno je što hitnije uspostaviti mehanizme vezane za pravovremeno i adekvatno zdravstveno–statističko izvještavanje kada je u pitanju privatni sektor, uključujući i uvođenje obavezne edukacije o zdravstveno-statističkom izvještavanju za zdravstvene radnike u privatnom sektoru na području Kantona Sarajevo.**

Federalni zavod za javno zdravstvo pored poslova iz stava 1. ovog člana obavlja i sljedeće poslove:

- koordinira i prati stručni rad zavoda za javno zdravstvo i drugih zdravstvenih ustanova koje obavljaju javno-zdravstvenu djelatnost,
- daje stručno mišljenje o opravdanosti osnivanja, proširenja, promjene ili prestanka rada zdravstvene ustanove u skladu sa čl. 56., 58. i 60. ovog zakona,
- utvrđuje potrebne mjere i učestvuje u odgovoru na zahtjeve u cilju sanacije javno-zdravstvenih posljedica nakon prirodnih nepogoda i nesreća izazvanih ljudskim aktivnostima u saradnji sa drugim ustanovama.

Član 117.

Federalni zavod za javno zdravstvo pored poslova iz člana 116. ovog zakona obavlja i poslove:

- ispitivanja materija opasnih po zdravlje i život ljudi u vodi, rijekama, moru, biljnom i životinjskom svijetu, hrani za ljude i životinje, u redovnim uvjetima, u vanrednim događajima ili pri sumnji na vanredni događaj i predlaže mjere zaštite,
- planiranja i nadziranja provođenja mjera zaštite života i zdravlja ljudi od štetnog djelovanja otrovnih materija pri redovnom korištenju, odnosno u slučajevima vanrednog događaja ili pri sumnji na vanredni događaj,
- dopunskog stručnog osposobljavanja za rad sa otrovnim materijama, kao i provjeru dopunske stručne osposobljenosti, čiji plan i program podliježe saglasnosti federalnog ministra,
- poslove iz oblasti medicine rada, kao i bolesti ovisnosti koji su od interesa za Federaciju u skladu sa članom 121. stav 2. i članom 124. stav 3. ovog zakona.

Zavod za transfuzijsku medicinu Federacije Bosne i Hercegovine

Član 118.

Zavod za transfuzijsku medicinu Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Federalni zavod za transfuzijsku medicinu) je zdravstvena ustanova koja obavlja transfuzijsku djelatnost na teritoriji Federacije u skladu sa propisom o krvi i krvnim sastojcima.

Federalni zavod za transfuzijsku medicinu pored poslova iz stava 1. ovog člana:

- oblikuje doktrinu i uskladuje primjenu standarda u prikupljanju krvi i krvnih sastojaka, laboratorijskim ispitivanjima, preradi, čuvanju, distribuciji, transportovanju krvnih sastojaka i lijekova proizvedenih iz krvi i njihovoj kliničkoj primjeni,
- koordinira promociju i organizaciju davanja krvi sa Crvenim križom Federacije,
- uskladuje i nadzire stručni rad u transfuzijskim centrima i odsjecima za transfuziju,
- provodi kontrolu kvaliteta rada, reagensa i preparata u transfuziologiji.

Uvjeti, organizacija i način obavljanja transfuzijske djelatnosti uređeni su propisom iz stava 1. ovog člana.

Kantonalni zdravstveni zavodi

Zavod za javno zdravstvo kantona

Član 119.

Zavod za javno zdravstvo kantona je zdravstvena ustanova koja obavlja javno-zdravstvenu djelatnost za područje kantona.

Zavod iz stava 1. ovog člana obavlja sljedeće poslove:

- predlaže programe zdravstvene zaštite iz djelokruga svog rada,
- provodi zdravstveno-statistička istraživanja u cilju praćenja, procjene i analize zdravstvenog stanja stanovništva, kao i organizacije i rada zdravstvenih ustanova za područje kantona,
- prati, ocjenjuje i analizira zdravstveno stanje stanovništva, kao i organizaciju i rad zdravstvenih ustanova na području kantona,
- planira, organizira i provodi aktivnosti promocije zdravlja i zdravstvenog odgoja stanovništva,

- učestvuje u planiranju, predlaganju i provođenju mjera za sprečavanje, rano otkrivanje i suzbijanje hroničnih masovnih bolesti, uključujući i bolesti ovisnosti,
- prati, analizira i ocjenjuje uticaj okoline i hrane na zdravstveno stanje stanovništva na području kantona, te predlaže mjere za unapređenje stanja u oblasti,
- provodi preventivno odgojne mjere /zdravstvene zaštite u osnovnim i srednjim školama, kao i fakultetima za područje kantona,
- koordinira, uskladuje i stručno povezuje rad zdravstvenih ustanova za područje kantona,
- kontinuirano provodi mjere higijensko-epidemiološke zaštite i nadzora sa epidemiološkom analizom stanja na području kantona i provodi protivepidemijske mjere, te nadzire provođenje obaveznih i protivepidemijske postupke dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije za područje kantona,
- obavlja raspodjelu obaveznih vakcina zdravstvenim ustanovama na primarnom nivou zdravstvene zaštite na području kantona,
- nadzire provedbu mjera dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije, te provodi preventivne i protivepidemijske postupke dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije za područje kantona,
- obavlja sanitarnu hemijsku i sanitarnu mikrobiološku dijagnostičku djelatnost,
- učestvuje u izradi i provedbi pojedinih programa zdravstvene zaštite u vanrednim prilikama,
- stručno-metodološki nadzire i usmjerava rad higijensko-epidemioloških službi na području kantona,
- saraduje sa drugim zdravstvenim ustanovama na području kantona, kao i sa nadležnim organima lokalne samouprave i drugim ustanovama i organizacijama od značaja za unapređenje javnog zdravlja.

Zavod za javno zdravstvo kantona pored poslova iz stava 2. ovog člana može obavljati i sljedeće poslove:

- planira, organizira i provodi djelatnost kontinuirane medicinske edukacije i kontinuiranog profesionalnog razvoja u sektoru zdravstva,
- izrađuje, implementira i evaluiira projekte u oblasti zdravstva i zdravstvene zaštite,
- provodi obuku zaposlenih za sticanje osnovnih znanja o higijeni životnih namirnica i predmeta opće upotrebe, kao i osobnoj higijeni osoba koje rade u proizvodnji i prometu životnih namirnica i predmeta opće upotrebe,
- vrši hemijske, bakteriološke, serološke, toksikološke i virusološke preglede i ispitivanja u vezi sa proizvodnjom i prometom životnih namirnica, vode, zraka i predmeta opće upotrebe, kao i preglede u vezi sa dijagnostikom zaraznih i nezaraznih bolesti,
- ispituje zdravstvenu ispravnost vode za piće, vode za dijalizu, vode za rekreaciju, površinske i otpadne vode, stanje vodosnabdijevanje, te zdravstvenu ispravnost životnih namirnica i predmeta opće upotrebe,
- provodi mjere dezinfekcije, dezinsekcije i deratizacije,
- predlaže i provodi aktivnosti na unapređenju sistema zdravstvene sigurnosti proizvodnje i prometa životnih namirnica, vode i predmeta opće upotrebe u cilju smanjenja rizika od obolijevanja i drugih štetnih posljedica po zdravlje,
- provodi zdravstveni nadzor nad kliconošama, uposlenim i drugim osobama u skladu sa propisima o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti,
- daje stručno mišljenje o opravdanosti osnivanja, proširenja, promjene ili prestanka rada zdravstvene ustanove u skladu sa čl. 56., 58. i 60. ovog zakona,
- vrši sanitarne preglede uposlenih koji se obavezno provode radi zaštite stanovništva od zaraznih bolesti, zaštite potrošača, odnosno korisnika,
- učestvuju u provođenju vanjske provjere kvaliteta stručnog rada u drugim zdravstvenim ustanovama i privatnoj praksi,
- bavi se izdavanjem raznih oblika publikacija iz djelokruga svog rada,
- obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom.

propise ili druge akte niti preduzimati radnje kojima bi se na bilo koji način ograničavala prava ili narušavali interesi Bosne i Hercegovine ili Federacije na ovom području.

II - ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA I SLOBODA

Član 7.

Utvrđivanje ljudskih prava i sloboda

Na području Kantona obezbjeđuje se puna zaštita ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom Bosne i Hercegovine i Ustavom Federacije, kao i u instrumentima datim u Aneksu Ustava Federacije.

Skupština ili bilo koji drugi organ Kantona ne mogu reducirati ljudska prava i slobode utvrđene aktima iz prethodnog stava. Oni su dužni u donošenju propisa i u njihovoj primjeni posebno voditi računa o efektima koje ti propisi imaju ili mogu imati u oblasti ljudskih prava i sloboda.

Član 8.

Zaštita ljudskih prava i sloboda

Skupština će obezbijediti donošenje takvih propisa kojima će se u prvom redu zaštititi utvrđena ljudska prava i slobode, te uvesti efikasni instrumenti te zaštite.

Organi vlasti u Kantonu prilikom izvršavanja propisa su obavezni onemogućiti svako narušavanje ljudskih prava i sloboda, te poduzimati sve potrebne mjere iz svoje nadležnosti radi njihove potpune zaštite. Ovo se posebno odnosi na policijske snage koje će efikasnim, preventivnim i operativnim radom obezbijediti punu ličnu i imovinsku zaštitu svakog građanina.

Član 9.

Komisija za ljudska prava

Radi zaštite ljudskih prava i sloboda i kontrole rada svih organa vlasti Kantona u ovoj oblasti, Skupština obrazuje posebnu Komisiju za ljudska prava.

Broj članova, način njihovog imenovanja te nadležnosti Komisije iz prethodnog stava utvrđuju se posebnim propisom Kantona.

Član 10.

Suradnja sa ombudsmenom i međunarodnim organizacijama

Skupština i drugi organi vlasti su obavezni pružiti ombudsmenu Bosne i Hercegovine, ombudsmenu Federacije i svim međunarodnim posmatračkim tijelima za ljudska prava potrebnu pomoć u vršenju njihovih funkcija na području Kantona.

U okviru pomoći iz prethodnog stava organi Kantona će naročito:

- staviti na uvid sve službene dokumente uključujući i one tajnog karaktera, te sudske i upravne spise;
- osigurati suradnju svake osobe i svakog službenika u davanju potrebnih informacija i podataka;
- osigurati pristup i kontrolu na svim mjestima gdje su osobe lišene slobode, zatvorene ili gdje rade;

d) omogućiti prisustvo sudskim i upravnim postupcima kao i sastancima organa.

Nalazi i izvještaji tijela iz stava 1. ovog člana će se razmatrati u nadležnim organima po hitnom postupku, te će na osnovu toga biti preduzimane odgovarajuće mjere gdje to bude potrebno.

III - NADLEŽNOSTI KANTONA

Član 11.

Određivanje nadležnosti

Kanton ima nadležnosti utvrđene Ustavom Federacije i ovim Ustavom.

U slučaju potrebe za tumačenjem, nadležnosti Kantona utvrđene ovim Ustavom će biti tumačene u korist Kantona po principu pretpostavljene nadležnosti, a pojedinačno spomenuta ovlaštenja u ovom Ustavu se neće tumačiti kao bilo kakva ograničenja općih nadležnosti Kantona.

Član 12.

Isključive nadležnosti

U okviru svojih nadležnosti Kanton je nadležan za:

- uspostavljanje i nadziranje policijskih snaga;
- utvrđivanje obrazovne politike, uključujući donošenje propisa o obrazovanju i osiguranje obrazovanja;
- utvrđivanje i provođenje kulturne politike;
- utvrđivanje stambene politike, uključujući i donošenje propisa koji se tiču uređivanja i izgradnje stambenih objekata;
- utvrđivanje politike koja se tiče reguliranja i osiguravanja javnih službi;
- donošenje propisa o korištenju lokalnog zemljišta, uključujući i zavarivanje;
- donošenje propisa o unaprijeđivanju lokalnog poslovanja i dobrotvornih aktivnosti;
- donošenje propisa o lokalnim postrojenjima za proizvodnju energije i osiguranje njihove dostupnosti;
- utvrđivanje politike u vezi sa osiguranjem radija i televizije, uključujući donošenje propisa o osiguranju njihovog rada i izgradnji;
- provođenje socijalne politike i uspostava službi socijalne zaštite;
- stvaranje i primjena politike turizma i razvoja turističkih resursa;
- stvaranje pretpostavki za optimalni razvoj privrede koja odgovara urbanoj sredini;
- finansiranje djelatnosti kantonalnih vlasti ili kantonalnih agencija oporezivanjem, zaduživanjem ili drugim sredstvima.

Član 13.

Zajedničke nadležnosti sa Federacijom

Kanton zajedno sa Federacijom, samostalno ili u koordinaciji sa federalnim vlastima vrši slijedeće nadležnosti:

- jamčenje i provođenje ljudskih prava;
- zdravstvo;
- politika zaštite čovjekove okoline;

- d) komunikacijska i transportna infrastruktura;
- e) socijalna politika;
- f) provođenje zakona i drugih propisa o državljanstvu;
- g) imigracija i azil;
- h) turizam;
- i) korištenje prirodnih bogatstava.

Član 14.

Vršenje nadležnosti

Svoje nadležnosti Kanton izvršava donošenjem sopstvenih propisa i primjenom propisa Bosne i Hercegovine i Federacije.

Nadležnosti iz člana 13. ovog Ustava Kanton vrši u obimu dogovorenom sa federalnim vlastima. U slučaju da takav dogovor ne postoji te nadležnosti će Kanton vršiti cjelovito i samostalno.

Član 15.

Prenošenje nadležnosti

Svoje nadležnosti iz oblasti obrazovanja, kulture, turizma, lokalnog poslovanja i dobrotvornih aktivnosti, radija i televizije Kanton može prenositi na općine u svom sastavu. Ove nadležnosti će se obavezno prenositi na one općine u kojima većinsko stanovništvo prema nacionalnoj strukturi nije stanovništvo koje čini većinu i na području cijelog Kantona.

Kanton može neke od svojih nadležnosti prenijeti i na federalne vlasti, ukoliko bi se na taj način obezbijedilo njihovu efikasniju i racionalniju vršenje.

Odluku o prenošenju nadležnosti u smislu ovog člana donosi Skupština.

IV - STRUKTURA VLASTI

A) ZAKONODAVNA VLAST

Član 16.

Opća odredba

Zakonodavnu vlast u Kantonu vrši Skupština Kantona.

Član 17.

Sastav Skupštine

Skupština je jednodomno predstavničko tijelo sastavljeno od 45 (četrdesetpet) poslanika. Poslanici se biraju tajnim glasanjem na neposrednim izborima na cijelom području Kantona.

Prilikom izbora poslanika obezbjeđuje se odgovarajuća zastupljenost predstavnika Bošnjaka, Hrvata i ostalih naroda proporcionalno nacionalnoj strukturi stanovništva na području Kantona.

Izbor poslanika u Skupštini provodi se sukladno federalnim izbornim propisima, s tim što izbore raspisuje i provodi Skupština.

Mandat poslanika u Skupštini traje 2 (dvije) godine.

Član 18.

Nadležnosti Skupštine

Skupština Kantona:

- a) priprema i dvotrećinskom većinom usvaja Ustav Kantona;
- b) donosi zakone i druge propise u okviru izvršavanja nadležnosti Kantona, izuzev propisa koji su ovim Ustavom ili zakonom dati u nadležnost Vlade Kantona;
- c) bira i razrješava Predsjednika i podpredsjednika Kantona sukladno Ustavu Federacije i ovom Ustavu;
- d) utvrđuje politiku i donosi programe razvoja Kantona;
- e) potvrđuje imenovanje Premijera, zamjenika Premijera i članova Vlade Kantona;
- f) osniva kantonalne i općinske sudove i utvrđuje njihove nadležnosti;
- g) bira sudije kantonalnih sudova sukladno Ustavu Federacije i ovom Ustavu;
- h) usvaja budžet Kantona i donosi zakone o oporezivanju i na drugi način osigurava potrebno finansiranje;
- i) bira zastupnike u Dom naroda Federacije sukladno Ustavu Federacije;
- j) odlučuje o prijenosu ovlaštenja Kantona na općine i Federaciju;
- k) odobrava zaključivanje ugovora i sporazuma u oblasti međunarodnih odnosa i međunarodne suradnje;
- l) provodi istragu sukladno ovom Ustavu i posebnim propisima;
- m) vrši i druge poslove utvrđene federalnim propisima, ovim Ustavom i kantonalnim propisima.

Član 19.

Način rada Skupštine

Skupština bira predsjedavajućeg i dva njegova zamjenika iz reda izabranih poslanika.

Skupština zasijeda javno, izuzev u slučajevima kada je to predviđeno njenim poslovnikom. Izvještaji o zasjedanjima i donesenim odlukama se objavljuju u sredstvima javnog informiranja.

Način rada Skupštine bliže se uređuje poslovníkom.

Član 20.

Poslanički imunitet

Krivični postupak ili građanska parnica ne mogu biti pokrenuti protiv kantonalnog poslanika, niti kantonalni poslanik može biti zadržan u pritvoru ili kažnjen na bilo koji način zbog iznesenog mišljenja i datog glasa u Skupštini.

Član 21.

Način odlučivanja u Skupštini

U vršenju svojih nadležnosti Skupština donosi zakone, druge propise, te opće i pojedinačne akte (dalje: propisi).

upisanim u zk. uložak broj 2763 K.O. SP. CRNOTINA sa pravom vlasništva KJKP "Sarajevogas" d.o.o. Sarajevo sa dijelom 1/1.

II

Daje se saglasnost Kantonalnom javnom komunalnom preduzeću "Toplane - Sarajevo" d.o.o. Sarajevo da radi obezbjeđenja kredita iz tačke I ove Odluke koje će KJKP "Sarajevogas" d.o.o. Sarajevo zaključiti sa UNION bankom d.d. Sarajevo može u svojstvu sudužnika potpisati kredit kod UNION banke d.d Sarajevo.

III

Ovlašćuje se Muhamed Kozadra vršilac funkcije premijera Kantona Sarajevo da u ime Vlade Kantona Sarajevo potpiše Sporazum o međusobnim obavezama za obezbjeđenje sredstava za vraćanje kredita namijenjenog za sprečavanje obustave isporuke prirodnog gasa Kantonu Sarajevo.

IV

Zadužuje se Vlada Kantona Sarajevo da odobrena sredstva iz tačke I ove Odluke planira u Budžetu Kantona Sarajevo za 2015., 2016., 2017. i 2018. godinu.

V

Zadužuje se Preduzeće da Skupštini Kantona Sarajevo nakon kreditnog zaduženja kod komercijalne banke od odobrenog iznosa iz tačke I ove odluke, namijenjenog za sprečavanje obustave isporuke prirodnog gasa za Kanton Sarajevo, dostavi detaljan izvještaj o utrošku kreditnih sredstava sa kompletnom pratećom dokumentacijom.

VI

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

Broj 01-02-23828/14 Predsjedavajuća
03. septembra 2014. godine Skupštine Kantona Sarajevo
Sarajevo Prof. dr. **Mirjana Malić**, s. r.

**Zakonodavno-pravna komisija
Skupštine Kantona Sarajevo**

Na osnovu člana 8. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13) i člana 181. stav 1. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi novi prečišćeni tekst i br. 15/13 i 47/13), Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo, na sjednici 22.08.2014. godine, utvrdila je Novi prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo.

Prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo obuhvata: Zakon o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo" broj 24/03-Prečišćeni tekst) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13), u kojim je naznačen dan stupanja na snagu tih zakona.

Broj 01-05-22971-1/14
22. augusta 2014. godine Po ovlaštenju
Sarajevo **Esad Hrvaić**, s. r.

**ZAKON
O VLADI KANTONA SARAJEVO
(Novi prečišćeni tekst)**

I - OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se sastav i organizacija, kao i druga pitanja od značaja za rad Vlade Kantona Sarajevo (u daljem tekstu: Vlada Kantona).

Član 2.

Vlada Kantona je izvršna vlast Kantona Sarajevo (u daljem tekstu: Kanton), u skladu sa Ustavom.

Član 3.

Vlada Kantona vrši svoja prava i dužnosti na osnovu i u okviru Ustava i ovog zakona.

Član 4.

Sjedište Vlade Kantona je u Sarajevu.

Član 5.

Vlada Kantona donosi poslovnik o radu kojim se uređuje: organizacija i način rada, postupak i način zakazivanja sjednice; dostavljanje i forma materijala za razmatranje, utvrđivanje prijedloga zaključaka i drugih akata; postupak razmatranja materijala; način ravnopravne upotrebe jezika i pisma konstitutivnih naroda u pripremi i izradi pisanih materijala; način izvršavanja zaključaka; prenošenje ovlaštenja i druga poslovnička pitanja.

Član 6.

Vlada Kantona raspolaže imovinom u vlasništvu Kantona u okviru ovlaštenja koja joj Skupština Kantona prenese posebnim popisom.

II - SASTAV I ORGANIZACIJA VLADE KANTONA

Član 7.

Vladu Kantona čine premijer Kantona (u daljem tekstu: premijer) i 12 ministara.

Član 8.

U slučaju privremene spriječenosti premijera, funkciju premijera vrši član Vlade kojeg odredi premijer.

U slučaju privremene spriječenosti premijera duže od 30 dana, funkciju premijera vrši član Vlade kojeg odredi predsjedavajući Skupštine Kantona, u konsultaciji sa zamjenicima predsjedavajućeg Skupštine Kantona.

U slučaju da mjesto premijera ostane upražnjeno, kandidat za premijera se imenuje u roku od 30 dana od dana kada je mjesto premijera ostalo upražnjeno, na način utvrđen ustavom, do kada funkciju premijera obavlja član Vlade Kantona kojeg odredi predsjedavajući Skupštine Kantona, u konsultaciji sa zamjenicima predsjedavajućeg Skupštine Kantona.

S danom imenovanja kandidata za premijera smatra se da su dosadašnji članovi Vlade u ostavci, koja stupa na snagu danom potvrđivanja imenovanja Vlade u novom sazivu.

Do potvrđivanja imenovanja Vlade u novom sazivu dosadašnji članovi Vlade nastavljaju s obavljanjem funkcije članova Vlade i ministara ministarstava.

Potvrđivanje Vlade u novom sazivu obaviti će se u roku od 30 dana od dana imenovanja kandidata za premijera.

Član 9.

U slučaju privremene spriječenosti člana Vlade, kada se razmatraju materijali iz nadležnosti ministarstva kojim rukovodi odsutni član Vlade, sjednicama Vlade prisustvuje sekretar tog ministarstva, bez prava glasa.

U slučaju privremene spriječenosti člana Vlade duže od 30 dana, funkciju ministra ministarstva kojim rukovodi odsutni ministar vrši član Vlade kojeg odredi premijer.

U slučaju da mjesto člana Vlade ostane upražnjeno, član Vlade se imenuje u roku od 30 dana od dana kada je mjesto člana Vlade ostalo upražnjeno, na način utvrđen ustavom, do kada funkciju ministra ministarstva kojim je rukovodio dotadašnji ministar obavlja član Vlade kojeg odredi premijer.

Ministar iz st. 2. i 3. ovog člana kojeg odredi premijer, ne obavlja i funkciju člana Vlade umjesto odsutnog ministra.

Član 10.

U slučaju kad Skupština izglasa nepovjerenje Vladi, premijer i članovi Vlade podnose pismenu ostavku, najkasnije u roku od

sedam dana od dana kada im je izglasano nepovjerenje, s tim da ostavka stupa na snagu danom potvrđivanja Vlade u novom sazivu.

U periodu od dana podnošenja ostavke do dana potvrđivanja Vlade u novom sazivu, Vlada u ostavci obavlja sve poslove iz svoje nadležnosti, u skladu sa ustavom i zakonom.

Potvrđivanje Vlade u novom sazivu mora se izvršiti najkasnije u roku od 60 dana od dana izglasavanja nepovjerenja prethodnoj Vladi.

Član 11.

Ministri odgovaraju premijeru i Skupštini Kantona.

Premijer je odgovoran Skupštini Kantona.

Ministri snose krajnju odgovornost za rad svojih ministarstava.

Vlada Kantona podnosi ostavku ako joj u bilo koje vrijeme Skupština Kantona izglasa nepovjerenje.

Član 12.

Premijer i članovi Vlade mogu podnijeti ostavku.

Premijer podnosi ostavku predsjedavajućem Skupštine Kantona, a potvrđuje je Skupština Kantona na prvoj narednoj sjednici.

Kad premijer podnese ostavku, smatra se da su ostavku podnijeli svi članovi Vlade.

Član Vlade podnosi ostavku premijeru.

Član 13.

Ako Skupština Kantona prihvati ostavku premijera, premijer i Vlada će obavljati sve poslove iz svoje nadležnosti, do imenovanja nove Vlade, u skladu sa članom 8b. stav 2. ovog Zakona.

Ako premijer prihvati ostavku pojedinog člana Vlade, rješenje o razrješenju potvrđuje Skupština Kantona na prvoj narednoj sjednici.

Ministar može obrazložiti ostavku u Skupštini Kantona.

Premijer će novog člana Vlade imenovati i predstaviti na sjednici Skupštine Kantona i zatražiti glasanje o potvrđivanju imenovanja tog člana, u roku iz člana 8a. stav 3. Zakona.

Član 14.

Konstitutivni narodi i pripadnici ostalih biće proporcionalno zastupljeni u Vladi. Takva zastupljenost će odražavati popis stanovništva iz 1991. godine do potpune provedbe Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma.

Član 15.

Premijer i ministri, nakon potvrđivanja od strane Skupštine Kantona, daju svečanu izjavu pred predsjedavajućim Skupštine Kantona.

Vlada Kantona preuzima dužnost nakon potvrđivanja od strane Skupštine Kantona i davanja svečane izjave.

Član 16.

Vlada Kantona imenuje i razrješava sekretara Vlade Kantona u skladu sa zakonom kojim se reguliše državna služba.

Sekretar Vlade odgovara za svoj rad premijeru Vlade i Vladi.

III - NAČIN RADA I ODLUČIVANJA VLADE KANTONA

Član 17.

Radom Vlade Kantona rukovodi premijer koji predstavlja i zastupa Vladu Kantona, saziva sjednice Vlade Kantona, predlaže dnevni red i predsjedava sjednicama.

Član 18.

Vlada Kantona radi i odlučuje u sjednicama.

Vlada Kantona može odlučivati ako sjednici prisustvuje više od polovine članova Vlade Kantona, a sve odluke Vlade Kantona donose se prostom većinom članova Vlade Kantona koji glasaju.

U slučaju većih elementarnih nepogoda, nesreća ili drugih neposrednih društvenih opasnosti, Vlada donosi odluke prostom većinom glasova prisutnih članova Vlade koji glasaju.

IV - RADNA TIJELA VLADE KANTONA

Član 19.

Za razmatranje pitanja iz nadležnosti Vlade Kantona, davanje prijedloga i mišljenja o tim pitanjima, vršenje određenih poslova i zadataka u vezi sa provođenjem zaključaka Vlade Kantona, kao i za vršenje drugih poslova, Vlada Kantona može obrazovati stalna i povremena radna tijela (savjete, urede, komitete, odbore, komisije i dr).

Sastav i nadležnost radnih tijela iz stava 1. ovog člana uredit će se Poslovníkom Vlade Kantona ili aktom o obrazovanju radnog tijela.

Član 20.

Za donošenje rješenja u upravnom postupku i odlučivanje o drugim pojedinim pitanjima iz njene nadležnosti Vlada Kantona može obrazovati jednu ili više komisija čije članove imenuje iz reda članova Vlade.

V - NADLEŽNOST I ODGOVORNOST PREMIJERA I ČLANOVA VLADE KANTONA

Član 21.

Premijer rukovodi radom Vlade Kantona i odgovoran je za njen rad, osigurava jedinstvo u izvršavanju poslova iz nadležnosti Vlade Kantona, ostvaruje saradnju sa drugim organima i usmjerava djelovanje Vlade Kantona kao cjeline i članova Vlade Kantona pojedinačno, te vrši i druge poslove utvrđene ustavom.

Premijer potpisuje akte Vlade Kantona.

Član 22.

Članovi Vlade Kantona mogu pokrenuti inicijative za donošenje zakona i drugih propisa iz nadležnosti Vlade Kantona, predlagati razmatranje i pretresanje pojedinih pitanja iz nadležnosti Vlade Kantona, predlagati utvrđivanje stavova Vlade Kantona i imaju druga prava i dužnosti utvrđena ustavom i zakonom.

Član 23.

Članovi Vlade Kantona su odgovorni i za zastupanje i provođenje zaključaka Vlade Kantona u poslovima koje im Vlada Kantona povjeri, kao i za blagovremeno pokretanje inicijative za rješavanje pitanja u okviru zadataka koje im je povjerila Vlada Kantona ili premijer.

Član 24.

Članovi Vlade Kantona određeni da učestvuju u radu drugog organa i tijela dužni su postupati u skladu sa ovlaštenjima, smjernicama i stavovima Vlade Kantona.

Članovi Vlade Kantona su dužni svoju aktivnost ostvarivati tako da, pored poslova za koje su lično zaduženi, prate i pitanja iz djelokruga Vlade Kantona za koja nisu lično zaduženi i da svojim prijedlozima i mišljenjima doprinose odgovornom, zakonitom i efikasnom radu Vlade Kantona.

VI - SEKRETAR VLADE KANTONA

Član 25.

Sekretar Vlade Kantona prema uputstvima premijera i Vlade u skladu sa Poslovníkom, stara se o pripremanju sjednice Vlade i dostavljanju materijala potrebnih za rad Vlade i njenih radnih tijela, pomaže premijeru u vršenju njegovih prava i dužnosti u vezi sa organizacijom i pripremanjem sjednica Vlade i izvršavanju zaključaka Vlade, obezbjeđuje radnim tijelima Vlade pomoć i saradnju stručnih i drugih službi i vrši i druge poslove u vezi s radom Vlade koje mu povjeri premijer.

Sekretar Vlade je naredbodavac za izvršenje finansijskog plana Vlade.

VII - AKTA VLADE KANTONA

Član 26.

Vlada Kantona u ostvarivanju svojih nadležnosti utvrđenih ustavom donosi uredbе, odluke, rješenja i zaključke.

Član 27.

Izuzetno za vrijeme trajanja ratnog stanja ili neposredne ratne opasnosti kada postoji objektivna nemogućnost da se sazove Skupština Kantona, Vlada može donositi i propise iz nadležnosti Skupštine Kantona.

Propisima iz stava 1. ovog člana ne mogu se staviti van snage prava i slobode utvrđene ustavom i drugim propisima.

Propise iz stava 1. ovog člana Vlada će dostaviti Skupštini na potvrdu čim ona bude u mogućnosti da se sastane.

Član 28.

Uredbom se uređuju najvažnija pitanja iz nadležnosti Vlade Kantona, bliže uređuju odnosi za provođenje zakona, obrazuju stručne i druge službe Vlade Kantona i utvrđuju načela za unutrašnju organizaciju organa uprave Kantona.

Odlukom se uređuju pojedina pitanja ili propisuju mjere Vlade Kantona, daje saglasnost ili potvrđuju akta drugih organa ili organizacija i odlučuje o drugim pitanjima o kojima se ne odlučuje uredbom.

Rješenjem se odlučuje o imenovanjima i razrješenjima, kao i o drugim pojedinačnim pitanjima iz nadležnosti Vlade Kantona.

Zaključkom se utvrđuju stavovi o pitanjima od značaja za provođenje utvrđene politike, uređuju unutrašnji odnosi u Vladi Kantona i određuju zadaci organima uprave i službama, kao i radnim tijelima Vlade Kantona. Zaključkom se odlučuje i u drugim slučajevima u kojima se ne donose druga akta.

Član 29.

Uredbe i odluke Vlade Kantona objavljuju se u "Službenim novinama Kantona Sarajevo", a ostali akti Vlade ako je to u njima navedeno.

VIII - JAVNOST RADA VLADE KANTONA

Član 30.

Javnost rada Vlade Kantona obezbjeđuje se u skladu sa zakonom kojim se reguliše sloboda pristupa informacijama u Federaciji Bosne i Hercegovine.

IX - STRUČNE I DRUGE SLUŽBE KANTONA

Član 31.

Za obavljanje stručnih i drugih poslova za potrebe Skupštine Kantona, Vlade Kantona i organe uprave, Vlada Kantona može osnivati određene stručne, tehničke i druge službe, kao zajedničke ili samostalne službe, u skladu sa zakonom.

Aktom o obrazovanju službe iz prethodnog stava, utvrđuje se njen djelokrug, kao i status i odgovornost te službe i lica koje njom rukovodi.

Član 32.

Vlada Kantona vrši nadzor nad radom stručnih službi koje obrazuje.

Sekretar Vlade Kantona rukovodi radom Stručne službe koja obavlja poslove za potrebe Vlade Kantona i odgovoran je za njen rad.

X - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 33.

Vlada Kantona je dužna donijeti Poslovnik o svom radu u roku od 30 dana od svog konstituisanja.

Član 34.

Vlada Kantona Sarajevo dužna je uskladiti Poslovnik o radu sa odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 38/13), u roku od 30 dana od dana njegovog stupanja na snagu.

Član 35.

Poslovnik Izvršnog odbora Grada Sarajeva i drugi propisi koji se odnose na njegovo unutrašnje organizovanje i funkcionisanje, koji su na snazi na dan stupanja na snagu Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 7/96), ukoliko nisu u suprotnosti sa Ustavom Kantona i ovim zakonom, primjenjivaće se kao propisi Vlade, dok se ne donese Poslovnik o radu Vlade Kantona.

Član 36.

Do imenovanja premijera i članova Vlade u skladu sa Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 4/01), poslove iz nadležnosti Vlade vršit će Vlada u dosadašnjem sastavu.

Član 37.

Ovlašćuje se Zakonodavno-pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo da utvrdi Novi prečišćeni tekst Zakona o Vladi Kantona Sarajevo.

Član 38.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Vladi Kantona Sarajevo stupio je na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenim novinama Kantona Sarajevo", broj 38/13.

Na osnovu člana 16. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 18/14) i člana 181. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi novi prečišćeni tekst i br. 15/13 i 47/13), Zakonodavno - pravna komisija Skupštine Kantona Sarajevo, na sjednici 22.08.2014. godine, utvrdila je Prečišćeni tekst Zakona o sudskim taksama.

Prečišćeni tekst Zakona o sudskim taksama obuhvata: Zakon o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 21/09), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 29/09), Zakon o izmjeni Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 14/11), Zakon o izmjenama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 36/13) i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskim taksama ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 18/14), u kojim je naznačen dan stupanja na snagu tih zakona.

Broj 01-05.22971-2/14

22. augusta 2014. godine
Sarajevo

Po ovlaštenju
Esad Hrvaić, s. r.

ZAKON

O SUDSKIM TAKSAMA

(Prečišćeni tekst)

DIO PRVI. OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Plaćanje sudske takse)

- (1) Ovim zakonom utvrđuje se način plaćanja sudskih taksa (u daljnjem tekstu: takse) u postupku pred Kantonalnim sudom u Sarajevu i Općinskim sudom u Sarajevu (u daljnjem tekstu: sud).
- (2) Postupci u kojima se plaća taksa i visina takse za pojedine radnje, utvrđeni su u Tarifi sudskih taksi, koja je sastavni dio ovog zakona.

Član 2.

(Obveznik plaćanja takse)

- (1) Takse propisane ovim zakonom plaća lice po čijem zahtjevu ili u čijem interesu se preduzimaju radnje u postupku, za koje je ovim zakonom utvrđeno plaćanje takse (u daljnjem tekstu: takseni obveznik).
- (2) Za podneske i zapisnike koji zamjenjuju podneske i taksu je dužno da plati lice koje podnosi podneske i lice na čiji zahtjev

Član 4.

Izveštaj o izvršenju Budžeta Općine Vogošća za period 01.01.2014.-30.06.2014. godine, objavit će se u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

Broj 01-14-1780/14
08. septembra 2014. godine
Vogošća

Predsjedavajući
Općinskog vijeća Vogošća
Esad Pikanjač, s. r.

ISPRAVKA

Na osnovu člana 164. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 41/12 - Drugi novi prečišćeni tekst, br. 15/13 i 47/13), sekretar Skupštine Kantona Sarajevo, nakon podnesenog zahtjeva za ispravku Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 36/14 - Novi prečišćeni tekst) daje slijedeću

ISPRAVKU

ZAKONA O VLADI KANTONA SARAJEVO

("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 36/14 - Novi prečišćeni tekst)

1. U članu 13. stav 1. Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 36/14 - Novi prečišćeni tekst), umjesto riječi: "članom 8b.", treba da stoje riječi: "članom 10.".
2. U članu 13. stav 4. Zakona o Vladi Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 36/14 - Novi prečišćeni tekst), umjesto riječi: "člana 8a.", treba da stoje riječi: "člana 9.".
3. Ovu ispravku objaviti u "Službenim novinama Kantona Sarajevo".

Broj 01-05-22971-1-1/14
12. septembra 2014. godine
Sarajevo

Sekretar
Skupštine Kantona Sarajevo
Abid Kolašinac, s. r.

FEDERALNI ZAVOD ZA STATISTIKU

SAOPĆENJE

O PROSJEČNOJ ISPLAĆENOJ MJESEČNOJ NETO
PLAĆI ZAPOSLENIH U KANTONU SARAJEVO ZA
JULI/SRPANJ 2014. GODINE

1. Prosječna isplaćena mjesečna neto plaća po zaposlenom ostvarena u Kantonu Sarajevo za juli/srpanj 2014. godine iznosi 1.045 KM.

Broj 39
11. septembra 2014. godine

Direktor
Hidajeta Bajramović, s. r.

SLUŽBENE OBJAVE

UDRUŽENJA

Na osnovu člana 29. stav 1. Zakona o udruženjima i fondacijama ("Službene novine Federacije BiH", broj 45/02), a po zahtjevu Udruženja "ODRED IZVIĐAČA RAKOVICA 9", Ministarstvo pravde i uprave donosi

RJEŠENJE

1. Upisuje se u registar udruženja koji se vodi kod Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo Udruženje "ODRED IZVIĐAČA RAKOVICA 9", skraćeni naziv je OI RAKOVICA 9, sa sjedištem u Rakovici, ulica RAKOVIČKA CESTA broj 471.
2. Upis je izvršen pod registarskim brojem 1942. knjiga IV registra udruženja, dana 12.06.2014. godine.
3. Programski ciljevi i zadaci Udruženja su: Razvoj i unapređenje izviđaštva u lokalnoj zajednici; razvoj kod svojih članova za poštivanje ljudi, razvijanje prijateljstva među ljudima, narodima, kako u lokalnoj zajednici, tako i na međunarodnom nivou, provođenje načela koje se temelje na savremenim pedagoškim spoznajama kao i na zamislama utemeljenim izviđačkog sporta Sir Robert Baden Powella; pridonosenje razvoju djece i mladih, na dostizanju njihovih punih umnih i tjelesnih potencijala, kao pojedinca, odgovornih građana i članova lokalne, nacionalne i međunarodne zajednice; organizovanje izviđačkih škola za učenike osnovnih i srednjih škola, kao i studenata radi sticanja izviđačkih znanja i vještina; organizovanje izviđačkih kampova, od lokalnog do međunarodnog nivoa, organizovanje časova ekološke edukacije, članova i građana o značaju zaštite čovjekove okoline radi sprječavanja od svih vidova i oblika zagađivanja, te drugi ciljevi i djelatnosti u skladu sa zakonom i Statutom.
4. Osoba ovlaštena za zastupanje i predstavljanje je: Baberović Anes - predsjednik Upravnog odbora.

Broj 03-05-05-3053/14
12. juna 2014. godine
Sarajevo

Ministrica
Velida Memić, s. r.

(O-874/14)

IZVOD IZ POSLOVNIKA O RADU SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO

Skupština donosi Ustav, zakone, budžet i izvještaj o izvršenju budžeta, prostorni plan Kantona, Poslovnik Skupštine, odluke i zaključke, deklaracije, rezolucije, preporuke i smjernice i daje autentična tumačenja zakona ili drugog akta.

Član 118.

Kad Skupština vrši izmjene ili dopune općih akata Skupštine, zakon mijenja ili dopunjuje zakonom, a ostale opće akte, osim zaključka, odlukom.

Zaključak se mijenja ili dopunjuje zaključkom.

Autentično tumačenje se ne može mijenjati ili dopunjavati.

Član 119.

Odluka je skupštinski akt koji se donosi radi izvršavanja ili konkretizacije Ustava, zakona ili drugih općih akata ili njihovih pojedinih dijelova.

Odlukom se odlučuje i o drugim pravima i obavezama Skupštine kada je to Ustavom, zakonom, drugim općim aktom ili ovim poslovníkom određeno.

Član 120.

Zaključkom Skupština odlučuje o svom radu i o radu radnih tijela Skupštine i Službe Skupštine.

Zaključkom Skupština može zauzeti stav o pitanju koje je razmatrala, uključujući utvrđivanje obaveza za Vladu i kantonalne organe uprave u pogledu pripreme zakona ili drugih propisa i općih akata ili vršenja drugih poslova iz njihovog djelokruga.

Radna tijela Skupštine donose zaključke iz svog domena rada.

Član 121.

Deklaracijom se izražava stav Skupštine o političkim pitanjima i drugim bitnim pitanjima od interesa za Kanton, Federaciju Bosne i Hercegovine ili Bosnu i Hercegovinu.

Član 122.

Rezolucijom se utvrđuje političko djelovanje u svim ili pojedinim oblastima iz djelokruga Skupštine.

Rezolucijom se daju i političke smjernice za rad Vlade, kao i drugih kantonalnih organa i organizacija.

Član 123.

Preporukom se izražava mišljenje Skupštine u vezi sa usklađivanjem odnosa i razvijanjem međusobne saradnje organizacija i zajednica o pitanjima od kantonalnog interesa.

Član 124.

Smjericama se utvrđuju obaveze Vlade i kantonalnih organa uprave u vezi sa politikom izvršavanja zakona i drugih propisa i općih akata, te se usmjerava njihov rad.

Član 125.

Akta donosena na sjednici Skupštine potpisuje predsjedavajući Skupštine.

Član 126.

Izvornikom zakona, odnosno drugog propisa ili općeg akta Skupštine, smatra se onaj tekst zakona odnosno drugog propisa ili općeg akta koji je usvojen na sjednici Skupštine.